תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי חתם סופר

חידושי חתם סופר על שבועות

רבי משה סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על שבועות

רבי משה סופר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 10
דף ה. 13
דף ו. 15
דף ו: 15
דף ז. 18
דף ז: 20
דף ח. 21
דף ח: 22
דף ט. 23
דף ט: 24
דף י. 24
דף יא. 26
דף יא: 27
דף יב. 27
דף יב: 27
דף יג. 28
דף יד. 31
דף יד: 32
דף טו. 34
דף טו: 37
דף טז. 38
דף טז: 39
דף יז. 41
דף יח. 43
דף יח: 43
דף יט. 47
דף יט: 47
דף כ. 49
דף כ: 50
דף כא. 52
דף כא: 53
דף כב. 56
דף כב: 57
דף כג. 60
דף כג: 61
דף כד. 63
דף כד: 66
דף כה. 68
דף כה: 69
דף כו. 71
דף כו: 71
דף כז. 71
דף כז: 73
דף כח. 75
דף כט. 75
דף כט: 76
דף ל. 78
דף ל: 81
דף לא. 82
דף לא: 82
דף לב. 84
דף לב: 85
דף לג. 87
דף לד: 87
דף לה. 90
דף לה: 90
דף לו. 91

דף לו: 93
דף לז. 93
דף לז: 98
דף לח. 99
דף לט. 100
דף לט: 103
דף מ. 108
דף מ: 120
דף מא. 123
דף מא: 124
דף מב. 126
דף מג. 127
דף מג: 128
דף מד. 134
דף מד: 136
דף מה. 138
דף מה: 140
דף מו. 142
דף מו: 142
דף מז. 143
דף מז: 144
דף מח. 145
דף מט. 146
דף מט: 146

דף ב.

יושב בגבהי שמים:

אדני אלהי הצבאות:

הבורא ניב שפתים: **דברי חכמה ונבואות, וחננו מאתך כמים**:

נובעים בינה ודעות:

הלכות מזוקקות שבעתים:

יצרפו מבלי טעות:

בעסקינו בשבועות שתים פרק ראשון שבועות:

תוס' ד"ה שבועות כו' בסוף הדבור א"נ משום דמילי דשבועות כתיב ברישא וכו'. לפי דבריהם דהכא יש ליישב בקיצור מדוע לא פתח בכל כינוי משום דלא שייך שבועות העדות. לפמ"ש הר"ן ריש נדרים דכל היכא דבעי הזכרת השם דוקא לא שייך כל כינוי ובשבועות העדות בעי דוקא הזכרת השם כמבואר שם ע"ש:

ד"ה ידיעות הטומאה כו' ויש לומר דניחא ליה כו' דליתנהו בכל התורה כו' ע"ש בפ"ב ולפי דברי תוס' אלו יובן לקמן בפ"ב שם דהמקשן אילו היה מסיק אדעתיה שהם תמניא היה קשה לו בקיצור קו' תוס' ליתני העלמות וע"כ אתאינן לתי' תוס' ותו לק"מ גם קושייתו תמניא הויין אבל איהו הוה סבר שיתא הויין דשם טומאה חד הוא ולא קשה ליתני העלמות דהעלמות תלת הויין ולא קשה ליה רק שיתא הויין:

בא"ד הא דלא תני נמי ידיעות השבת כו' היינו ידיעות דיציאות דאלו ידיעות השבת ל"ט הויין כמלאכת שבת וע"כ רצו לומר דליתני ידיעות דיציאות ואין מקום למ"ש המהרש"א כאן ע"ש והא דלא הקשו הכא דליתני ידיעות השבועות משום דפשיטא להו תירוצם דבשבועות גופייהו איכא ב' שהן ד' אבל בשבת הוה מ"ל דלתני ידיעות דבשבת גופייהו מה לי עני מה לי עשיר ותירצו דאפ"ה במלאכות גופייהו איכא ב' שהן ד' וסמכו אמ"ש בדיבור שאח"ז. א"נ דבשבועה דלשעבר לא שייך ידיעה בתרייתא. עי' לקמן כ"ו ע"א ודוק:

ד"ה יציאות השבת כו' בפ"ק דשבת ידו של אדם כו'. ולפע"ד צ"ל הצריכותא כך דאלו אשמועינן בבעל הבית המושיט ידו לחוץ ה"א משום דכה"ג מצינו כמה פעמים שנעשה רה"י באמצע ר"ה אם כן ה"נ היד הוא רה"י אע"פ שהושיטה לר"ה אבל עני לפנים לא מצינו ר"ה ברה"י ואם כן מכיון שהושיטה לפנים נתבטלה ופטור אחר כך על הנחת הכלי קמ"ל ואי אשמועינן יד העני לפנים ה"א לא אלים רה"י לבטולי רשותא משא"כ ידו לחוץ אלים ר"ה לבטולי רשותא קמ"ל. ועי' בחידושינו למסכת שבת:

מתני' את שיש בה ידיעה בתחילה כו' הא דתניא ליה הכא וה"ל למתני' במסכת יומא או כריתות עי' פני יהושע ובלי ספק שתלמיד טועה כתב הדברים ע"ש ועיקר הכוונה כך דאלו הוה סתם במסכתא אחריתי הוה אמינא דהנהו סתמות סתרי אהדדי דלפי הפשוט למאן דאית ליה ידיעות ב' שהן ד' והיינו העלם טומאה והעלם מקדש לא בעי ידיעה בתחלה כמבואר ספ"ב ולית ליה נמי דשעיר החיצון מכפר אאין בה ויש בה דבר קרבן הוא כמבואר לקמן ט' ע"א ואם כן סתרי אהדדי והלכתא כסתמא בתרא אבל השתא אשמועינן הכא אף ע"ג דידיעות ב' שהן ד' מ"מ בעי ידיעה בתחלה והיינו ידיעת בית רבו כר' לקמן ד' ע"א ועי' ג' ע"א תוס' ד"ה אי כו':

ברש"י ד"ה שעיר הנעשה בחוץ אה"נ כו' הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנאמר כי יום כיפורים הוא עכ"ל. ולעיל בשעיר הנעשה בפנים לא פירש"י כן משום דפשיטא דהיום גורם להקרבן שיבוא וכשם ששעיר ר"ח אינו מועיל ביום חול וכדומה כן שעיר הנעשה בפנים לא יפעול כ"א ביומו משא"כ שעיר הנעשה בחוץ שהוא בא עם המוספין בכל מוספי רגלים ור"ח ואינו מכפר אלא אאין בה ואין בה ומה יפה כחו של זה לכפר אאין בה ויש בה אם לא כי היום מועיל להוסיף לו כפרה וק"ל. ולולי דמסתפינא הוה אמינא דר"ש פליג על זה וס"ל דאין היום מועיל לענין זה כלל ולכן חזר וקאמר היה ר"ש אומר פי' שהיה אומר שהקרבנות לחודייהו גורמים הכפרה ואין תועלת ביום לענין זה כלל ולכן לא הזכיר יוה"כ עם השעיר כלל ואפשר לטעמיה הוצרך לכך כיון שמחלק בין ר"ח לרגלים ע"כ אין יום הרגל מכפר ולא שמענו יום שמכפר כמו יוה"כ ע"כ בלא היום נמי גזירת המלך היא לחלק בין מוספי' הללו משא"כ לת"ק אין חילוק כ"א בשעיר יוה"כ לרגלים ור"ח (דשעיר הנעשה בפנים מילתא אחריתא היא וגם מקומו גורם לו ואנן עסקינן בשעירי מוספין) ושפיר יש לומר דיוה"כ מסייע להרבות כפרתו, והא"ש נמי דלא הקשה ר"מ לת"ק מהו שיקרבו זה בזה כיון דהשעירים כח אחד להם ועל מה שזה הופרש גם זה כן ומה שמכפר על אין בה ויש בה יוה"כ גרם לו ואי מקריבים אותו ביום אחר הרי הוא כשאר שעירים משא"כ לר"ש דאין היום גורם ע"כ השעירים מתחלה הופרשו כל א' לפי מה שהוא וא"כ איך יקרבו זה בזה ודוק ועי' בסמוך:

דף ב:

סוף המתני' כך וידוי של פר מכפר על הכהנים לפע"ד ר"ש לטעמיה הוצרך לכך. בשנבין לפמ"ש רש"י ד"ה אלא שהפר כו' וכן כפרת שעיר החיצון פרו של כהן כו' משמע שהפר מכפר גם איש בה ואין בה ואם כן כשנאבד שעיר החיצון איך מקריבין אותו ברגל

והלא מתחלה הופרש לכפר אישראלים ולא אכהנים ששעיר החיצון אינו מכפר אכהנים כלל שהפר מכפר כפרתו ואיך יקרב ברגל אכהנים ואישראלים והם אינם בעליו וכן בהיפוך מיהו את"ק לק"מ דיש לומר דאה"נ דהפר מכפר אכהנים גם אאין בה ואין בה ואין לכהנים כפרה בשעירי הרגלים כלל אבל לר"ש קשה משעירי ר"ח איך יקרב שעיר החיצון בר"ח והוא מכפר אכהנים טהורים שאכלו קדש טמא ובודאי אין לומר שהפר מכפר גם אזה בספ"ק משמע שאין מכפר אלא אטומאות הגוף ואם אין לכהנים חלק בשעירי ר"ח במאי יתכפרו וא"ל נמי ששעיר המשתלח מכפר על זה הלא אינו מכפר על טהור שאכל את הטמא לר"ש ואיך יכפר לכהנים ולא אישראלים ע"כ יש לכהנים וידוי' של פר אשארי עבירות ובכללם טהור שאכל את הטמא וא"ש ודו"ק:

גמ' מכדי תנא ממכות סליק. עי' תוס' מה שהקשו ועי' בחידושי רשב"א בשם הרמב"ן ז"ל ויש לומר כך דבמתני' דפרק בתרא תנינן ואלו הן הלוקין כו' הנכנס למקדש טמא והאוכל קדש בטומאה ע"ש ואם כן מסתמא שייך אחר זאת המשנה מסכתא זאת דמסיים ביה כל דיני ידיעות הטומאה לענין קרבן, אך לפ"ז מ"ש דתני שבועות ברישא ה"ל למיתני ידיעות ברישא ומשני לאו משום האי טעמא סמכינהו להנהו מסכייתא אלא משום דתני בסוף מכות חייב על הראש כו' חדא דמחייב עלה תרתי וכיון דלא משום ידיעות סמכינהו תו לא קשיא דלפתח בידיעות כמו שתי' תוספות במתני' א"נ יש לומר משום דבידיעות (אי איירי לענין קרבן) לא שייך חדא דמחייב תרתי כמו בשבועות:

וביותר לפי מה שאני רגיל לפרש דהקפת הראש הוה ממש שתים שהן ארבע דאמרינן התם במכות מדכתיב לא תקיפו א' למקיף ואחד לניקף ואמר רבא התם כשאדם מקיף עצמו עובר משום מקיף ומשום ניקף והשתא כשמקיף ב' הפיאות חייב ד' והיינו חדא דמחייב תרתי ועי"ז נעשה ד' והוה ממש דומיא דשבועות דאיכא ד' משא"כ ידיעות ליכא אלא ב' איסורים והא דלא תניא נמי במתני' המקיף הראש משום דלמסקנא לקרבן איירי מתני' ולא למלקות ודו"ק:

דף ג.

תוס' ד"ה ועל הזקן ב' מכאן כו' ואפילו איסורא דרבנן ליכא כו' משמע דלדידיה ניחא כו' צ"ע דילמא ה"ק לדידי בגדול המקיף הקטן ליכא אלא איסורא דרבנן אם כן באשה אפי' איסור דרבנן ליכא ופשיטא דאשה מגלח להו אבל לדידך דבגדול המקיף הקטן איכא איסורא דאורייתא א"כ באשה איסורא דרבנן מיהת הוה וצ"ל דפשיטא להו דאשה המקיף הגדול אסור מדאורייתא כשיטת תוס' דנזיר ואם כן הוה גזרינן ואסרינן לגדול

להקיף הקטן ה"ה היה לנו לאסור אשה מדרבנן כיון דמדאורייתא דינם שוה וא"ש אך לפ"ז קשה קו' מהרש"א ממ"ש לקמן במצורע ימתין עד שימצא אשה ונכרי הלא אשה נמי אסורה להקיף כמו איש ותי' לא שייך הכא כלל ועי' בסמוך:

בא"ד מדלא קאמר איש דאמר לקטן או נכרי אקיף לי גדול כו' צ"ע דהא התם מטעם שליח לדבר עבירה אתאינן עלה וקיי"ל אין שליחות לנכרי ולקטן וכ"כ תוס' התם בב"מ להדיא גבי מסר את הבערה ביד חש"ו ע"ש ונ"ל דס"ל כדמשמע לי מס' שיטה מקובצת שם דלפעמים מחייב שולחו אפי' בלא שליחות מפני שפשע וע"י נעשה המעשה הלז ע"פ צוואתו ושפיר הקשו תוס'. ובהכי ניחא נמי מאי דקשי' לכאורה אי אמר להקיף הגדול ואי אמרינן נמי שלוחו כמותו ה"ל כאלו הגדול בעצמו מקיפו וה"ל המקיף והניקף שניהם בני חיובא. והא"ש דאין שליחות לנכרי לענין זה להיות כמותו כאלו הוא הקיפו רק שחייב שולחו מטעם פשיעותא. והא"ש נמי קו' המהרש"א דלא הוה מצי למנקטי אשה משום דיש לה שליחות והרי היא כמותו ושניהם בני חיובים ויש ליישב בזה נמי קצת מה שהקשתי לעיל בסמוך. ועי' עוד בסמוך:

בא"ד אפשר לקיים שניהם דאין שם אשה ונכרי כו' עי' מהרש"א וכבר כתבתי לעיל בסמוך. ולפע"ד עי' ביו"ד סי' קפ"א בש"ך ססק"ח משמע דהקפה חמור מהשחתה גבי אשה א"כ יש לומר דנהי דאשה אסורה להקיף מדאורייתא מ"מ מותרת להשחית לרב אדא בר אהבה ושפיר כ' תוס' דעכ"פ ימתין המצורע אולי ימצא אשה להשחתת זקנו ולא צריכין לומר דפליגי תוס' דהכא אתוס' דנזיר ומיושב קושית המהרש"א וגם מה שהקשתי לעיל בסמוך ודוק:

ובמה שכ' תוס' כאן והוכיחו אע"פ שאם ימתין ימצא אשה מ"מ עשה דוחה ל"ת דלא אפשר לקיים שניהם עכשיו עי' בזה ר"פ ר"א דמילה בתוס' דמתני' ומפרש"י שם ומ"ש בחי' שם ודוק:

ד"ה אי כו' וא"ת תקשי ליה נמי ידיעות כו' וקשה דילמא אין ה"נ דקשיא ליה ידיעות והא דמקשה מרישא דעדיפא ליה למפרך מרישא וא"ל דמשבועות אכתי איכא למימר ב' שהן ד' אזרוק ולא אזרוק. וצ"ל דסמיך אמתני' דפ"ג א"כ עדיפא ה"ל להקשות מידיעות ממתני' דהכא לחוד זה אינו דא"כ לבתר שתירצו תוס' דאיכא למימר ידיעת בית רבו שמיה ידיעה מאי הקשו ממתני' דפ"ב אה"נ דקשה מפ"ב מיהו מרישא דשבועות עדיפא למיפרך. וצ"ל דעיקור קושייתם דלא משני הש"ס מידי דלמלקות קאמר דעכ"פ קשיא ידיעות:

גמ' אי ר"ע האמר אינו חייב אלא על העתיד לבוא ויש להקשות דלמא בהעלם טומאה לחוד משכחת לה ב' שהן ד' ב' ידיעות בתחלה וב' בסוף עי' לקמן רפ"ב ולעיל ב' ע"א תוס' ד"ה ידיעות כו' וצ"ל נמי דסמיך ג"כ אמתני' דפ"ב דקתני להדיא ידיעות ב' שהן ד' וקחשיב העלם מקדש וקדש. והא"ש דהנך ב' קו' בין לר' ישמעאל בין לר"ע אפירקין דלעיל סמיך וק"ל:

תוס' ד"ה מהן לחיוב מהן לפטור אהאי שינויי ואשינויי דמלקות ה"מ למפרך מסיפא דמוכח דמתני' לענין קרבן עכ"ל לפע"ד נ"ל הפי' מסיפא דמסיפא דהכא דקחשיב כל אופני כפרת טומאת מקדש וקדשיו ולא קחשיב נמי במה יתכפר מי שידע הטומאה ונעלם ממנו מקדש או קדש אלא ע"כ דגם המה בכלל קרבן עולה ויורד הם וכבר נשנו בשנים שהן ארבע ברישא ולק"מ מה שהקשה המהרש"א ודו"ק:

דף ג:

תוס' ד"ה וכדרבא כו' פי' ולית ליה דרבא כו' עי' מהרש"א שיצא להם זה מדלא קאמר אלא קסבר ר' ישמעאל ואכתי אינו מיושב דהל"ל אלא כיון דפליג אדרבא ע"כ ועוד דדוחק קצת דפליג אדם בהא דלשוא דומיא דשקר וגם קו' תוס' אינו מיושב קצת מה עלה על דעת הש"ס מתחלה דמייתו דרבא לחובתו לכן נלפע"ד דודאי ליכא מאן דפליג דלשוא אינו אלא לשעבר ולא להבא אך לר' ישמעאל אתי' להבא בק"ו ומה לשעבר דפטר מקרבן חייב במלקות להבא שחייב בקרבן אינו דין שחייב במלקות והמקשן שלא הבין הקשה אוכל ולא אוכל מאי מלקות איכא ומשני קסבר ר' ישמעאל דייקא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו בשבועה דוקא מק"ו הנ"ל:

והנה לפ"ז לקמן פ"ג במתני' דפליגי ר"ע ור' ישמעאל בלשעבר ולהבא לענין קרבן ומסתמא הלכה כר"ע מחבירו והכא סתם לן רבי ב' שהן ד' לענין מלקות ע"כ לאו מק"ו הנ"ל דהרי ס"ל דבין לשעבר בין להבא איכא קרבן וגם ליכא למימר בשבועה לוקין להבא מלשוא ב' פעמים דלפי דברינו אין שום סברא דלשוא יהיה להבא ע"כ צ"ל דסתם משנה ס"ל בכל התורה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ודוקא לר' ישמעאל לא צריכין לומר אלא ולחזור משינויי דרבא בפירוש רבתה תורה כנ"ל משום דאיכא ק"ו כנ"ל אבל לסתם משנה ע"כ ס"ל בכל התורה לוקין עלין והשתא מקשה לר' יוחנן דס"ל הלכה כסתם משנה היינו שיסבור בכל התורה דלוקין אלאו שאין בו מעשה ושפיר משני נמי מהמותיר בטהור ולק"מ קושית מהרש"א עי' היטב כלפע"ד נכון אלא שלשון התוס' לא משמע קצת כן ודוק:

גמ' אי הכי קשי' דר' יוחנן אדר' יוחנן. עי' במכות ט"ו ע"א ס"ל לר' יוחנן דנכנס למקדש טמא אין לוקין עליו דה"ל לאו שקדמו עשה ופליג אמתני' דהתם ע"ש דאמר רבא כתיבא ותנינא רק דאשכח סתמא אחרינא אונס שגירש וא"כ השתא דסתם לן נמי תנא דמתני' דהכא דאיכא מלקות בידיעות הטומאה (דגם לר' ישמעאל אתאינן לכך עי' ד' ע"א תוספות ד"ה הא לאו מ"ש) ה"ל תרי סתמא במכות והכא בשבועות נגד סתמא דברייתא אונס שגירש. ועוד דהתם רבב"ח הוא בשם ר' יוחנן ואיהו ס"ל בר"פ א"ט הלכה כסתם משנה ועי' בחידושינו למסכת חולין ל"ד ע"ב מ"ש בזה:

דף ד.

תוס' ד"ה אבל אוכל כו' ומיהו הא נמי חשיב התם התראות ספק למ"ד בטלו ולא בטלו כו' צ"ע טובא אדרבא למ"ד קיימו ולא קיימו פשיטא דחשיב התראת ספק דהרי משו"ה ס"ל קיימו ולא קיימו דאי היה ממתין עד שיבטל דוקא ה"ל התראת ספק ע"ש ועוד דנלפע"ד דאינו דומה להתם דכבר עבר הלאו וכבר הותיר או כבר לקח האם על הבנים ומה שמתרין בו עתה לא מהני עי' מכות ט"ו ע"ב פירש"י ד"ה וריש לקיש כו' משא"כ בשבועה שעדיין לא עבר הלאו וע"י זריקת הככר לים ע"כ עובר אשבועתו ה"ל שפיר התראת ודאי וצ"ע:

גמ' מראות נגעים מאי מלקות איכא כו' בתו"ח הקשה מדוע לא הקשה בתחלה איציאות השבת ולפע"ד דאידיעות הטומאה ה"ל למפרך ברישא ששנוי במשנה קודם אלא דפשיטא ליה דאיכא מלקות בנכנס למקדש טמא כסתמא ר"פ בתרא דמכות אלא שהקשה לפ"ז מראות נגעים מאי מלקות איכא דליכא למימר שיש בו נגע ונכנס למקדש דאם כן היינו ידיעות הטומאה כמ"ש תוס' ד"ה מראות כו' ומשני איכא מלקות בקוצץ בהרתו והשתא קו' דמראות נגעים עיקרה אידיעות סמיך ושפיר הקדימה ליציאות השבת ודו"ק:

דף ד:

תוס' ד"ה ונעלם כו' ועי' מהרש"א. הנה כבר הארכתי בחידושי למס' שבת ע"א ע"ב בישוב קו' מג"א סימן א' ססק"ט ע"ש ובאמת דברי תוס' בכאן תמוהים קצת דלכאורה פשיטא דאין לחלק בין העלם טומאה להעלם קדש ומקדש כשם שקיי"ל בשבת דמחייב על זדון שבת ושגגות מלאכות וכן בהיפוך וע"כ עיקור קושייתם מדאיצטרך קרא לרבי לרבות העלם מקדש ש"מ דהכא סברא חיצונה שלא לחייב העלם מקדש ולפע"ד לרש"י

לק"מ כל קו' תוס' עי' לשון רש"י ה' ע"א ד"ה ידיעת בית רבי כו' והוא ידע שהרגיש כו' ולכאורה הלשון והוא ידע שהרגיש קשה קצת ומיותר הוא אבל דע שיטת רש"י ז"ל דקשה לי קצת לצייר ב' העלמות בידיעת בית רבי שלמד שהנכנס טמא למקדש חייב ואח"כ שכח בזה איך שייך לעשות מזה ב' אופנים ויש ליישב קצת אבל רש"י פי' במרווח דבעי נמי שידע עתה שנגע בשרץ ולא שם אל לבו לזכור מה שלמד שהנוגע בשרץ אל יכנס למקדש וכן פרש"י בהדיא לקמן רפ"ב וע"ש בתוס' ד"ה או דלמא כו' ובזה מיושב נמי מאי דנקט התם במתני' נטמא וידע אף ע"ג דסגי בידיעת בית רבו וכמו שהק' תוס' שם ולעיל ג' ע"ב סוף ד"ה אי כו' והא"ש דבעינן נמי ידיעה דהשתא שנגע בשרץ רק שלא שם על לב והוה שפיר ב' מיני ידיעות לטומאה שלא שם לבו מה גרמה לו נגיעת השרץ או שלא שם לבו כניסתו למקדש וזה יצא לו מונעלם מכלל דידע ידיעת בית רבו ועכשיו נעלם והוא ידע גם כן פי' שנעלם ידיעה קמייתא דבית רבו והוא ידע עכשיו שנגע בשרץ דאל"ה והוא ידע למה לי דלידיעה בתרייתא לא צריך קרא אלא ע"כ אתא להורות כנ"ל: והשתא א"ש נמי דבעי לר' ב' ונעלם לרבות מקדש וקדש משום דהשתא ידיעת טומאה מילתא אחריתא היא מידיעת מקדש כנ"ל שמשים על לב משא"כ לר"ע דבעי ידיעה גמורה שפיר משכחת ליה ב' שהן ד' בפשיטות ואין לחלק בין העלם טומאה להעלם מקדש כדמצינו לענין שבת כנ"ל וע"כ צריך והוא טמא לומר ולמעט העלם הקדש ומתורצים כל קו' התוס'. אך מה שהקשו דבעינן או הודע בחטאת לידיעה קודם הפרשה ואם כן ה"נ דפשיטא להו דליכא למילף עולה ויורד משארי חטאות להחמיר עליו דלא מהני הפרשה קודם ידיעה משום דעולה ויורד קיל הואיל ואיתא בדלות וע"ש בכריתות. ולפע"ד לרש"י לק"מ דאיהו פי' בשבת שם דלהכי בעי ידיעה קודם הפרשה משום דספיקו איל ודאי נקבה והעליתי שם דס"ל לרש"י שם ע"א ריש ע"א דאף ע"ג [דידיעות] מחלוקת דוקא ידיעת החטא אבל בלא"ה כגון שקצר בשוגג אבל ידע שהוא שבת ואחר כך שכח שהוא שבת ונזכר איסור הקצירה בשבת אינה מחלקת לחטאות כיון שלא ידע שחטא ולפע"ד נפקא ליה מאו הודע אליו חטאתו דוקא ידיעת החטא בעי והשתא נילף עולה ויורד מק"ו משאר חטאת דליתא בדלות ולא מחלקי כ"א ידיעת החטא מכ"ש עולה ויורד אם כן והוא ידע למה לי ע"כ לידיעה קמייתא לר"ע ולר' אתיא כנ"ל ודוק ועי' מזה עוד לקמן אי"ה:

גמ' שבועות דלית ליה טעמא דנפשיה מנלן. יש להקשות מדוע לא הקשה מיד דע"כ ר' כר' ישמעאל ס"ל דהרי דרש כללי ופרטי בברייתא דמרצע. ונלפע"ד ליישב לפמ"ש הפר"ח ביו"ד סימן פ"ד אהרמב"ם שפסק כר"ע בשבועות ואנן קיי"ל כמאן דדרש כללי

ופרטי וכה"ג הקשו תוס' לקמן כ"ה ע"א ד"ה רב כו' עוד דקדק הפר"ח שם ופי' כאן מה דאמר הש"ס לקמן כ"ו ע"א ר"ע ששימש נחום איש גם זו שהיה דורש כל התורה בריבויי ומיעוטי איהו נמי דרש מה צורך לכל זה הל"ל בקיצור ר"ע דרש ריבויי ומיעוטי:
ונלפע"ד בשים טעם במאי פליגי תנא דבי ר' ישמעאל ודאמרי במערבא בשני כללים הסמוכים כבר כתבתי מזה בחידושי למסכת חולין ס"פ אלו טריפות דאמרי במערבא ס"ל כתנא דבי רב דאית ליה בכל התורה כללא בתרא דוקא והשתא שפיר מצינן למימר הטל פרט ביניהם והא דסמכינהו רחמנא להנהי כללי משום דלהוי הכא כללא קמא דוקא דלא כדרך שארי כללי ופרטי משא"כ תנא דבי ר"י לטעמיה דאית ליה בכל מקום כללי קמא דוקא א"כ מאי שנא הנהו כללי דסמכינהו רחמנא ע"כ לרבויי ומיעוטי. ויש לישב בזה קו' תוספות לקמן ד"ה דתנא דבי ר"י וכו' דלהכי לא חשבינהו בהדי מדות שהתורה נדרשת בהן משום שכל הנהו מדות מקובלות מפי משה מסיני ולהכי לא חשיב יתוריה אכין וגמין ומוקדם ומאוחר וכדומה משום שהמציאוהו חכמים וה"נ הך דרבוי ומיעוט בשני כללים הסמוכים כנ"ל: והנה למ"ד כללא בתרא דוקא לא בעי אלא הדומה לפרט בצד א'. ועי' בחולין ס"ה ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא וכו' ואם כן לפ"ז לא הוי צריך למימר דר"ע ס"ל ריבוי ומיעוטא אלא דכ"ע כללי ופרטי דרש אלא ר"י לטעמיה דכללי קמא דוקא ובעינן דומה בשני צדדים והיינו איתא בלאו והן ואיתא בלהבא. ור"ע ס"ל כללא בתרא דוקא ולא בעינן אלא חד צד והיינו איתא בלאו והן לאפוקי נשבע לקיים המצוה אבל להבא לא בעינן. עי' כל זה לקמן פ"ג ותבין. וצ"ל אה"נ הוי מצי למימר הכי אלא קושטא קאמר שהרי היה תלמידו של נחום איש גם זו שהיה דורש ריבויי ומיעוטי ומתורץ דקדוק הנ"ל לכן קאמר ר"ע שימש נחום איש גם זו דאל"ה לא היה מההכרח לומר דדרש ריבויי ומיעוטי. ומיושב נמי קו' תוס' כ"ה ע"א דלקמן דרב מצי שפיר סבר כר"ע אע"ג דדריש כללי ופרטי מ"מ ס"ל כתנא דבי רב דאיתא ליה כללי בתרא דוקא עי' בחולין. וממילא מתורץ נמי הרמב"ם לפי מה דקיי"ל כללי בתרא דוקא. והשתא מתורץ נמי מה שהתחלנו דלא הוי מצי הש"ס להקשות מברייתא דמרצע דיש לומר דס"ל כללא בתרא דוקא ושפיר ס"ל כר"ע אבל השתא דאמרינן דס"ל לר' שני כללים סמוכים דרשינן בריבוי ומיעוט אם כן ע"כ ס"ל כללא קמא דוקא דאי כללא בתרא דוקא היה לנו לומר דהטל פרט וכו' והא דסמכינהו רחמנא דלהוי הכא כללא קמא דוקא אלא ע"כ בכל מקום אית ליה כללא קמא דוקא א"כ ע"כ קשי' שבועות ודו"ק:

דף ה.

פירש"י ד"ה ידיעת בית רבו וכו' והוא ידע שהרגיש וכו'. כבר כתבתי לעיל שיטת רש"י דס"ל ידיעה בתרייתא לא צריך קרא ודרשינן מוהוא ידע דבעי נמי ידיעה בשעת מעשה שהרגיש שנגע בשרץ אלא ששכח עתה מה שלמד מרבו והשתא שייך שפיר ונעלם מכלל דידע שאותו דבר שידע מרבו נעלם עתה ממנו אבל התוס' לקמן י"ד ע"ב ד"ה או דילמא הקשו על זה הפי' אם כן מאי איצטרך לאוקמי בתינוק שנשבה לוקמי שיש לו עדיין ידיעת בית רבו רק שלא הרגיש בשעת מעשה והיינו דכ' תוס' הכא ד"ה ידיעת בית רבו וכו' פי' דנאדו מפירש"י וס"ל דלא בעינן שהרגיש מדלא אשכחן אוקמתא אלא בתינוק שנשבה ואם כן מצי איירי שעדיין יודע מה שלמד מרבו רק שלא הרגיש. אך לפ"ז מה שידע לא נעלם ממנו ומה שנעלם לא ידע מעולם לכן כתבו מה שכתבו ודוק ופשוט:

ובעיקר ק' תוס' נלע"ד דלא הוי מצי לשנויי הכי דאכתי תקשי והוא ידע למה לי דמונעלם לחוד נדע דאית ליה ידיעה עתה בנגיעת השרץ דאלו ידיעת בית רבו לחוד אין בה ויש בה היכי משכחת ליה וע"כ בעינן ידיעת ההרגש ואם כן והוא ידע למה לי וע"כ משני דהוי מוקי ליה בתינוק שנשבה לבין הנכרים ודוק:

ובזה אמרתי לישב פסק הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' שגגות הלכה א' ב' דבעי ידיעה גמורה ומחייב נמי על העלם מקדש. וזהו תמוה לכאורה וכן הקשה לח"מ. עוד יש לדקדק דמפיק מונעלם בתרייתא ולא מייתא קרא קמא ונעלם והוא טמא. ואפשר דהיה קשה ליה קו' תוס' דלקמן רפ"ב דקתני מתני' נטמא וידע משמע ידיעה גמורה ומתני' אתיא כר' דסגי בידיעת בית רבו:

ויש לישב כך כמ"ש בספר קרבן אהרן על הספרא פ' ויקרא מדלא כתיב או הודע כמו שארי חטאת וכתי' והוא ידע משמע שהיה לו ידיעה כבר מקודם וס"ל לר' נהי דמונעלם לחוד לא משמע אלא ידיעת בית רבו שעל כן שייך שפיר בסוטה ובתורה ונעלם כמ"ש תוס' ד"ה ידיעת כו' מ"מ בטומאת מקדש בעי ידיעה גמורה מדכתיב נמי והוא ידע כמ"ש תוספות לעיל ד' ע"ב לר"ע דמתרי ונעלם דרש ידיעה גמורה ע"ש ה"נ לרב מונעלם והוא ידע תרתי דרשינן ידיעה גמורה והא דמסיק קסבר רבי ידיעת בית רבו היינו לתרץ קו' מסוטה ותורה ולכן מייתי הרמב"ם מקרא ונעלם והוא ידע:

אך אי קשיא לפי"ז מאי מקשה רב פפא מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו הא הכא בעי ידיעה גמורה ולפמ"ש לעיל לפרש"י א"ש נמי הא דעכ"פ והוא ידע למה לי ואין לומר דה"א דסגי בידיעת בית רבו ז"א דאם כן שעיר החיצון על מה מכפר דאין בה לא משכחת לה דלית ליה ידיעת בית רבו: והיותר נראה דלא בריר כולי האי דבעי ר' ידיעה גמורה

ודרש והוא ידע כנ"ל או סגי ליה ה"נ בידיעת בית רבו וע"כ בעי לקמן רפ"ב ונעלם ממנו מקום מקדש מהו ע"ש והוא גופא מספקא ליה כנ"ל לכן פסק הרמב"ם דלאתויי קרבן לא מייתי עד דאית ליה ידיעה גמורה ובהלכה ב' מייתי נמי הנך איבעיות וע"ש בלח"מ הקצרתי ודו"ק:

א"נ ס"ל להרמב"ם דאביי הוא דס"ל דמהני ידיעת בית רבו משא"כ רבא ס"ל כנ"ל מדכתיב והוא ידע בעינן ידיעה גמורה כנ"ל ודו"ק:

תוס' ד"ה שתים שהן ד' וכו' ובד"ה ומאי שנא כו'. יש לישב קו' תוספות דצריך להבין הא אי הוה מוקמינן שבועות וידיעות מהן לחיוב ומהן לפטור הוי מצי אתיא ככ"ע והשתא דאיירי כולהו לחיובי משום דומיא דמראות נגעים לא אתיא ככ"ע וצריכין לדחוק דבשבועות נסיב לר' עקיבא וליה לא ס"ל הלא טוב היה להשמיט מראות נגעים ממשנתינו ואז מצי איירי מהן לחיוב ומהן לפטור ככ"ע. וצ"ל דאפ"ה לא חש להכי כדי לחשוב כמה מינים ב' שהן ד' איכא ולכן חשיב נמי מראות דהשתא איכא ד' גווני ב' שהן ד' שבועות וידיעות ושבת ומראות:

והא"ש דהש"ס מקשה דליתניה ב' גווני ב' שהן ד' בשבת בפנים ובחוץ ומהן לפטור וכה"ג איירי שבועות וידיעות וככ"ע ולשמוט ולא לתני מראות ומאי דמשמיט חדא מגווני דשבת ולא אתיא ככ"ע אדרבא ליתני ב' גווני בשבת ולשמיט מראות ואתיא מתני' ככ"ע ושפיר הקשה משא"כ לקמן מקשה שפיר אחדא גווני שבת דתניא במתני' אי מיירי מהן לפטור הא דומיא דמראות נגעים קתני:

ובזה מיושב נמי דרש"י לא סתר עצמו דודאי ב' שהן ד' בפנים הפי' הנכון הוא לעומד בפנים ב' הוצאה והכנסה לחיוב שהן ד' לפטור כפרש"י שם. אכן הכא דמקשה דלתני נמי הכא כי התם קשה הא בעינן דומיא דאינך דנהי נמי דלא לתני מראות ואיירי כולה מתני' מהן לחיוב מהן לפטור מ"מ לא הוי דומיא שהרי בכל המשנה השתים שוין הן לעולם שבועות שתים שוין הן להרע ולהטיב כל א' מפורש כמו חבירו וכן בידיעות הטומאה משא"כ בשבת אי השתים הן הוצאה והכנסה נהי דהכנסה מקרי מפורש טפי מאידך שהן ארבע שהרי באינך פטור ובהכנסה חייב מ"מ נגד הוצאה לא מקרי הכנסה מפורש וא"כ איכא חילוק בשתים גופא וזהו לא דומה לאידך דמשנתינו אלא ע"כ דהמקשן הקשה דלתני ב' שהן ד' בפנים הכנסת פנים ב' הכנסות דחיוב דהשתא חדא מפורש כמו אידך ואין לחלק ביניהם כלל:

ומיושב נמי קו' תוס' מלקמן דקאמר דיקא נמי דקא מפרש הכנסה לאלתר ולא דייק מדקתני פנים דהרי לפי דברינו גם רש"י מודה דפנים היינו העומד בפנים אלא דהמקשן

הקשה דלתני ב' שהן ד' הכנסת פנים מטעם הנ"ל אבל פשטא דמתני' ודאי לא משמע הכי ואיך שייך לומר דיקא נמי ודוק:

דף ו.

תוס' ד"ה אע"ג דמנחתא מיניה טובא כו' בסוף הדיבור היינו אי מתני' כר"ע אתיא כו'. פי' לדבריהם דס"ל דמרבי' תולדה לבהרת ואהני לן הך ריבוי דנדע מיניה דאיכא תרי תולדות דאי לא"ה לא הוי מרבינן אלא תולדה לשאת סיד ולא קרום כמ"ש תוס' בקושייתם אבל השתא דמרבי' תולדה לכל אחד ידעינן סיד וקרום אבל לא לצרף עם בהרת כלל מדלא כתיב ולספחת רק עם שאת והדין כך דמרבי' לשאת תולדה דידה אפילו גבוה ממנה ב' מעלות ומרבי' נמי הסמוך לה במעלה אחת אע"ג דלאו תולדה דידה הוא והא דאמרינן לעיל האי לאו מינה הוא היינו אי הוה מתני' אתיא כר"ע ע"כ לא היה דרש ספחת לטפילה. וא"ש לפי' המהרש"א דמאי דמקשה מקרום היינו אף בלא מתני' קשה לר"ע מקרום וע"ז שפיר משני דאי לא סיד לא קשה מקרום דדרש ספחת לצרף סיד אף ע"ג דלאו מינה ומרבי' קרום אע"ג דגבוה ב' מעלות אבל השתא דקשה מסיד פי' אי אתיא מתני' כר"ע ע"כ לא דרש צירוף מספחת וקשה מסיד באמת קשה נמי קרום רק חדא מינייהו נקט (והא דהקשה מקרום לאו ממתני' הקשה דחדא מינייהו נקט רק הקשה אר"ע גופא בלא משנתינו כפי' מהרש"א) ומדוקדק זה בלשון הש"ס בלא סיד קרום לא קשיא משמע דהשתא קשיא מקרום ודוק:

מיהו בעיקר קו' תוס' אפירש"י מנ"ל דקרום ביצה טמא כלל נלפע"ד דלק"מ דרש"י פי' לעיל בתחלת הסוגיא דמבהק ולמעלה טמא מדכתיב בהק הוא טהור הוא ואם כן גמירי להו לחז"ל דהנהו ד' מראות למעלה מבהק נינהו וכיון דתרי מפרשי בקרא בהרת ושאת ממילא דאינך תרי תולדות נינהו והא דבעינן ולספחת לטפילה לאו לרבויי מראות אלא לרבויי צירוף שיצרפו דמסברא חיצונה אין לצרפם כלל אי לאו דרבינהו קרא ואין להאריך יותר דיש לישב בזה כל קו' תוס' ודוק:

דף ו:

פרש"י ד"ה בחורשי' קאכל כו' מוטמן ביערים כו' פי' ומש"ה אינו מתיירא ממלכות פרס להקדימו ע"כ עלה על דעתו לשאול הי מינייהו חשיב לפי ס"ד דלא ידעינן מגז"ש דטומאתו טומאתו וגם מבכל קודש לא תגע דקאי אאכילה דקדש מדאיתקש למקדש דאיירי בדבר שיש בו נטילת נשמה כמבואר למעיין במכות שם ורמזוה תוס' ד"ה מקיש

וכו' וא"כ לפי ס"ד דלא ידע מכל זה ע"כ הבין דהזהיר וענש בקדש מבקדשים לא יאכל וא"נ דקרא בתרומה איירי כפירש"י ד"ה תרומה מ"מ פשטי' דקרא ע"כ בקדש ממש איירי מק"ו דתרומה וגם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ותרומה לא אקרי קדש סתם ושפיר מצינו שהזהיר וענש בקדש ואפ"ה התם במכות לא הוי מצי ר' יוחנן ור"ל לאתויי מהך קרא אקדש ואתרומה משום דהתם אמתני' דאלו הן הלוקין קאי ואין מזהירין מן הדין משא"כ דאעונש כרת קאי לא בעי טפי מהך אזהרה ללמוד בנין אב. וא"נ ממשמעותא דקרא ידעינן ולא מדין מ"מ לא הוי ידעינן אלא עד הערב שמש ולא הוי ידעינן מחוסר כפורים לכן מייתי ר"י ור"ל דרשות דעדיפי אבל הכא לא אתאינן לכך:

בד"ה אימא תרומה כו' אבל אין לפרש אימא דוקא תרומה כו' וצריך להבין באמת מדוע לא קשיא ליה הכי דדוקא תרומה בעולה ויורד אבל טומאות מקדש וקדשיו דבכרת בחטאת קבוע הוא ככל חייבי כריתות ואולי כמ"ש פני יהושע דבדין הוא דתרומה יהיה באשם דנילף חטא חטא ממעילה אלא מדאיצטרך בה למעוטי תרומה (ולמסקנא איצטרך גז"ש למעוטי תרומה כמ"ש תוס' ד"ה אתיא טומאתו כו') ש"מ דלאו בר אשם הוא ואם כן כל כמה דלא ידעינן מדרשא דבה למעוטי מסברא ה"ל למימר דתרומה באשם מעילה ומש"ה מקשה הש"ס ואימא תרומה דענש והזהיר משום דעכ"פ ע"כ מרבי קרא נגד הכלל שבידינו דחייבי כריתות בחטאת קבועה וקרא מרבי להו בעולה ויורד ה"נ נימא תרומה אע"פ שהי' ראוי להיות באשם וכיון דשקולים הם יבואו שניהם. ולא היה אפשר להקשות דוקא תרומה ולא טומאות מקדש דמאי אולמא האי מהאי אבל לבתר דמסיק בה למעוטי א"כ ליתא נמי באשם מעילות כמ"ש הפני יהושע הנ"ל שפיר הקשה ואימא למעוטי מקדש דלא סגי ליה בעולה ויורד כו' ודוק:

בא"ד וה"נ דהו"מ למפרך ואימא טמא ששימש. היה מקום אתנו לומר דבלא הך שהקדימו פירש אימא נמי תרומה לא הוה מצי להקשות אימא טמא ששימש משום דמסתמא ידע שנטמא דמשום הכי יצא בלא שהיי' (ודוחק לומר שאירע לו כך) ואם כן לא משכחת ליה העלם טומאה וקרא כתיב ונעלם והוא טמא אבל השתא שכ' דקו' הש"ס ואימא נמי תרומה וא"כ ה"נ הוה מצי להקשות ואימא נמי טמא ששימש נהי דלא משכחת העלם טומאה כ"א העלם עבודה מ"מ כיון דונעלם והוא טמא שייך באחריני לא איכפת לן:

הדר חזינא דלאו מילתא היא דאמרי בשנבין מאי צורך להו שיצא בלא שהיה ולא נימא שלא ידע שנטמא ויצא בשהיי' ועבד עבודה גמורה ואתא קרא לחייבו שתי' משום מקדש

ומשום עבודה וצ"ל דמ"מ אינו חייב אלא אחד בשני זיתי חלב בהעלם אחת דתרווייהו מחד קרא נפקא מקדש וטמא ששמש:
והשתא אי הוה קו' הש"ס דמקדש וקדשיו יהיה בחטאת קבוע וטמא ששמש לבד בעולה ויורד שפיר הו"מ איירי בהעלם טומאה ושהה ולחייבו ב' חטאת קבועה משום מקדש ועולה ויורד משום טמא ששמש והוה קשה אפי' בלא הך הקדמה וק"ל:
בא"ד ומטומאת כהנים לא מצי למפרך כו' בפני יהושע הקשה דה"ל למפרך מטמא שאכל מעשר שהוא בלאו כמו שמקשין מטומאות כהנים דהוי נמי רק לאו בעלמא. ואפשר לתרץ עי' בחולין פרק גיד הנשה ק"א ע"א דלא משכחת ליה טמא שאכל את הטהור דכיון שנגע בו טמאהו אלא שאין איסור טומאת בשר חל על טומאת הגוף אף ע"פ שטומאת בשר חמירי שאין לו טהרה במקוה מ"מ טומאות הגוף נמי חמור שיש בו מיתה ע"ש ובתוס' שם ד"ה שפיר כו' דלא איירי בתחב לו חבירו לתוך פיו ע"ש וא"כ במעשר ודאי חל נמי טומאת הפירות וחייב שתים שהרי חמירי דלית להו טהרה במקוה וא"ל טומאת הגוף חמיר שבמיתה ז"א דליתא אלא בלאו בעלמא ואם כן לא שייך כפרה במחצה אלאו דידיה ולא אלאו דמעשר טמא וא"ל דלכפר נמי אאידך לאו ז"א כיון דקרא איירי נמי ממקדש וקדשיו ותרומה לפי הה"א ושם אינו מכפר כ"א אטומאת גברא ולא אטומאת בשר דאינו חל כלל א"כ ה"ה במעשר נמי כנלפע"ד ודו"ק:
בא"ד והכא כתיב שרץ ונבלה עכ"ל רבים תמהים הא עכ"פ איירי נמי במקדש וקדשיו דשייך בשרץ ונבלה ולפע"ד דאמקשן לא קשה להו כל כך חדא מינייהו נקט דחמיר טפי וכמ"ש תוס' לקמן ז' ע"ב ד"ה יש לי כו' ועיקר קושייתם אהתרצן מאי בה למעוטי דילמא ממעטין טמא ששימש ולא תרומה ועל זה תירצו דאיתקשו להדדי וכיון דנימעט חדא ממילא אימעט אידך והדר הקשו מכהנים דממעטו מבה ועדיין נרבי תרומה וע"ז שפיר משני דמיעוטא דבה קאי אכל הטומאות דכתיב בקרא שכן משמעות פשטי' לכל טומאתו אשר יטמא בה מכל טומאה האמורות יטמא בה למעוטי ומכ"ש לדרש תורת כהנים כל טומאתו לרבות בועלי נדות וע"ז קאי בה ולא שייך בכהנים ועי' פרש"י בחומש ודוק:
גמ' לא אשכחן עון מיתה דחייב עליה קרבן בפני יהושע תמה דקארי לה מאי קארי לה והלא באותו המקרא נכתב שבועות העדות ושבועות בטוי ולפע"ד דהוה ס"ל דחיוב חטאת נהי דעיקרו תלוי בחייבי כריתות דילפינן מע"ז מ"מ בעינן נמי מלקות דהרי פסח ומילה נמי מחייבי כריתות הם ואינם בני קרבן מפני שאין בהם לאו והוה ס"ל דתלוי במלקות (ואפשר דלהוי דומיא דע"ז קצת שיש בו עונש ב"ד נהי דלא בעינן מיתה ממש

מ"מ עונש ב"ד בעינן עי' מסכת שבת פרק כלל גדול סוגיא דמונבז מ"ש תוספות שם וביבמות סוגיא דעליה) ולכן נהי דמצינו בשבועות עדות ובטוי דיצא מהכלל דמביאים קרבן אף ע"ג דלית בהו כרת מ"מ אית בהו מלקות משא"כ תרומה דלית בהו אלא מיתה ולא מלקות דדוקא חייבי כריתות שלקו נפטרו ולא חייבי מיתה בידי שמים אלא שזה ע"כ ליתא שהרי בשבועה דלהבא איכא נמי שאכל ולא אכל דהוה לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו וה"נ שבועות העדות נהי כשנשבע שאינו יודע לו עדות הוה שבועה לשעבר וחייב מלקות משום שבועות שוא מ"מ כשחבירו משביעו מחייב נמי בשבועות עדות דכתיב ושמע קול אלה ואינו חייב מלקות כ"א כשנשבע בעצמו והיינו דמקשה עולה ויורד ניתי מידי דהוה אשמיעת קול דייקא דשמע שבועה מפה חבירו דלית ביה מלקות ובטוי שפתים דייקא דלית ביה מעשה כגון שאוכל ולא אוכל דלית ביה כ"א בטוי שפתים בעלמא ולא לקי ומייתי קרבן ודו"ק:

דף ז.

גמ' ואימא תרומה נמי כו' עי' מהרש"א שהקשה בה למה לי דמדאיצטרך גז"ש נמי נדע. ולפע"ד אי לאו בה ה"א דגז"ש אתי למעוטי מקדש דוקא אבל תרומה יהיה באשם מעילות מגז"ש חטא חטא כמ"ש לעיל בשם פני יהושע אבל מדאיצטרך בה ש"מ דתרומה ליתא בכלל אשם ועדיין לא נדע איזה נמעט מגז"ש או תרומה או מקדש. ואין לומר אם כן היקשא למה לי כיון דממעטינן מקדש מגז"ש וגם תרומה ליתא בעולה ויורד כ"א באשם אם כן היקשא דבכל קודש למאי אתא ז"א דלא אייתר הך הקישא דאיצטרך במסכת מכות שם דהאי בכל קדש לא תגע היינו אכילה דומיא דמקדש שיש בו נטילת נשמה ואולי לזה כוונו התוס' ד"ה מקיש וכו' ודוק. ומה שתירץ המהרש"א דממעטי' טמא ששימש אף ע"ג דכ' תוס' לעיל דאתקש לתרומה מ"מ הקישא דבכל קדש סותר להך הקישא וק"ל:

תוס' ד"ה ואימא כו' ור' יוחנן בתרומה גרידא וכו' נלע"ד היינו למסקנא דנפקא ליה מגז"ש דטומאתו אזהרה לקדש ממקדש ע"ש במכות אם כן אייתר בכל קדש לא תגע ומוקמינן לתרומה באם אינו ענין כמ"ש תוס' שם ד"ה ההיא לתרומה כו' אבל לפי הה"א דהכא דלא ידעינן מהך גז"ש ה"ה דלא נדע לילף קדש ממקדש וע"כ תרווייהו מהך קרא נפקא ודו"ק:

ד"ה אחת לכלל כו' ואגב ריהטי' לא דק דה"ל להקשות פרט וכלל הוא כו' ע"ש במנחות נ"ה ע"ב מתיב רב אדא בר אהבה כו' מתקיף לה רב אשי האי כלל ופרט הוא פרט וכלל

הוא ע"ש. ולפע"ד נראה דרב אדא בר אהבה ס"ל נהי אי נמי כלל ופרט המרוחקים לא ניתנה לדרוש בכלל ופרט ולהכי רחקי' רחמנא לדונו בדבר שהיה בכלל כו' מ"מ פרט ואחר כך כלל המרוחקים אף אם נאמר שהיה בכלל ויצא ללמד מ"מ נכתב שלא כסדר דאיך שייך לומר שהיה בכלל ויצא ועדיין לא נכתב הכלל וע"כ צריך לומר אין מוקדם ומאוחר וה"ל כאלו נכתב הכלל קודם הפרט אם כן תו ה"ל כלל ופרט ומנ"ל לדונו בדבר שהיה בכלל ואפ"ה דחה רב אשי ועל זה נתכוון רש"י ז"ל הקצרתי במובן הבן ודו"ק:

ד"ה תנהו ענין כו' ומיהו בסמוך דנפקא לן מטומאה כו' לפע"ד מיושב קו' תוס' בקו' מהרש"א הנ"ל דאם כן גז"ש למה לי וא"ל כמ"ש לעיל דה"א תרומה ליתי אשם מעילות ומקדש ממעט מגז"ש דאכתי יתורה דטומאה למה לי בשלמא לעיל איתורא דהקישא תירצתי דאינו מיותר דאיצטרך לאכילה דקדש משא"כ הכא כנ"ל ודו"ק:

ד"ה אתיא טומאתו כו' ויש לומר דאיצטריך גז"ש לייתורי בה כו' הקשה מהר"י אבן לב ז"ל למה לי למעוטי תרומה מדאיצטרך גז"ש אימעטי תרומה. ולפע"ד דנהי דהוה ידעינן למעט תרומה מ"מ עדיין לא הוה ידעינן לרבות קדש מהקישא דמקדש דלמא נקט לתרומה דכתיב בכל קדש לרבות תרומה לכן אייתר בה למעט תרומה ומדאיצטרך בה ש"מ דחדא ממעטי' ולא תרתי: מיהו קו' תוס' יש לתרץ בלא"ה לפמ"ש לעיל לישב קו' תוס' ד"ה ואימא דדוקא קודם דידעינן מגז"ש טומאתו טומאתו אתיא קרא דבכל קדש אקדש נמי משא"כ למסקנא איירי בתרומה בלבד וא"כ שפיר בעי ג"ש דרבא דלא נילף תרומה ממקדש מהקישא דכל קדש דלא איירי השתא רק מתרומה לבד אע"ג דאית לן נמי גז"ש דקדש ממקדש מ"מ מאן לימא לן דגז"ש עדיפא דלמא הקישא עדיפא וזהו פלוגתא בגיטין ובזבחים ועי' מ"ש לקמן בסמוך: א"נ יש לישב דסמכו אתחלת הדבור דבתרומה נמי כתיב גז"ש ואף ע"ג דאיצטרך לשום דרשא הוה ס"ד למילף נמי גז"ש אי לאו בה והשתא אימעט מדאיצטרך גז"ש ואייתר בה לרבות עוף טהור:

בא"ד ומיהו תימא למה לי גז"ש כו' דלענין קדש נמי דרשינן פ' בתרא דמכות עכ"ל. ויש לישב קו' תוס' ונישב גם כן תחלת קו' הש"ס אימא בה למעוטי מקדש ולא נקט מקדש וקדשיו וכן דקדק בפ"י. ועוד דמייתי גז"ש דרבי אקדש לחוד ולא חש להשיב אמקדש והוה התי' הזה רק חצי דבר ואיך קורא לזה דולה מים מבורות עמוקים: ולפע"ד דהמקשן ידע גז"ש דטומאתו אלא דהוה ס"ל כיון דקאמר הזהיר וענש בקדש ולא מצינו שהזהיר בקדש כ"א מגז"ש טומאתו ממקדש כדמפרש ר' יוחנן במכות וכמ"ש תוס' לעיל תחלת הסוגי' ואם כן נהי דילפינן נמי קדש בהאי גז"ש גופא בעולה ויורד מ"מ מקדש מנלן דהשתא לא הוה גז"ש מופנה אפי' מצד אחד ואין למדין כלל לחד מ"ד בנדה פרק המפלת

ולכן לא קשה רק מקדש מנלן ואה"נ אי נניח דמקדש בחטאת קבוע אתי' ממילא תו לא אתי' אזהרה דקדש מגז"ש דמקדש כיון דאינו מופנה אלא מצד אחד שהרי טומאתו דקדש בעי למילף גז"ש מעולה ויורד ולא מופנה כ"א טומאתו דמקדש א"כ למדין ומשיבין מה למקדש שכן בחטאת קבוע לכן הזהיר משא"כ בקדש. וע"ז משני רבא וקרי ארבי דולה מים מבורות עמוקים דאף ע"פ שלא היה קשה כלל אקדש רק אמקדש מ"מ השיב גז"ש דבהמה טמאה לקדש משום שהבין שבזה יתורץ ממילא מקדש דכיון דאית לן גז"ש אקדש מבהמה טמאה אייתר טומאתו דגבי עולה ויורד לאפנויי ונילף מיניה מקדש אע"ג דגבי מקדש לאו מופנה הוא דילפינן מיניה אזהרה לקדש מ"מ הוה מופנה מצד אחד ולמדין כשאין להשיב וא"ש הכל לפי המסקנא ולק"מ קו' תוס' גז"ש דרבי למה לי וגם מה שהקשו קו' שניה בסוף הדבור ודו"ק:

דף ז:

תוס' ד"ה יש לי להביא כו' וליכא למימר דהכי קאמר כו' דא"כ אמאי איצטרך מטומאה ולא כל טומאה כו'. המהרש"א ז"ל הגיה דאכתי אמאי איצטרך. ולפע"ד לקיים גי' הספרים שלפנינו דודאי אקרא לק"מ דאי לא הוה כתיב מטומאה ולא כל טומאה נהי דהוה ילפינן אחת מכפר ולא שתים ומאי ניהו מקדש וקדשיו שחלק הכתוב מ"מ לא הוה ידעינן לחלק בעבירה דמקדש וקדשיו גופא בין יש בה ואין בה לאין בה ויש בה דנימא דאינו מכפר רק איש בה ואין בה אבל דכתיב מטומאות ולא כל טומאות דמיניה ילפינן דקאי רק אמקדש וקדשיו אם כן אחת ע"כ לחלק בין העבירה עצמה בין יש בה ואין בה לאין בה ויש בה ולק"מ אקרא רק הקשו בתחלה אהמקשן דלא ידע מיעוטא דמטמאות ואם כן לפי הה"א אתי' אחת עבירה אחת מכפר כו' ומאי מקשה וע"כ דמקשה א' מג' עבירות אם כן לא היה המתרץ צריך להשיב לו מטומאות אע"פ דהאמת כן הוא מ"מ היה יכול להשיבו לפי דרכו דמאחת נמי נדע דוקא מקדש וקדשיו שחלק הכתוב ודוק:
ד"ה בשוגג כו' אבל קשיא דאטומאות מקדש וקדשיו כו' לקמן י"ו ע"ב משמע ברש"י דנטמא בעזרה לא הוה בלאו דולא יטמאו מחניהם ואפ"ה מחייב כרת כמו פסח ומילה ואם כן איכא למימר דהמקשה הוה סבור דמכפר אנטמא בעזרה דוקא וע"ש בתוספות ד"ה תנהו ענין כו' ומה שכתבתי שם:
תוס' ד"ה וכפר על הקדש אע"ג דבמקדש איירי כדמוכח לקמן כו' פי' מדאמרינן לקמן ההוא מבעי' ליה כי היכי דעבד לפני ולפנים הכי נעבד בהיכל כו' ואם כן נהי דר"ש פליג וס"ל דההוא מוכן יעשה נפקא מ"מ מודה פשטי' דקרא במקדש איירי ובאם אינו ענין

להזאה בהיכל דנפקא מוכן יעשה מוקמת ליה אכפרת טומאת מקדש וממילא ידעינן נמי קדש מדאפקי' רחמנא בלשון קדש ופשוט וק"ל:
בד"ה אי בשוגג בר קרבן הוא כו' וא"ת ונוקי כגון דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה כו' ובמהרש"א הקשה דקארי ליה מאי קארי ליה ע"ש. ולפע"ד דלפי הה"א הלז דשעיר הנעשה בפנים מכפר נמי על ג' עבירות החמורות מלבד מקדש וקדשיו ועוד על כמה עבירות שהזכירו תוס' ד"ה יש לי וכו' וגם הרשב"א בחידושיו הזכיר עוד כמה עבירות אם כן תו ליכא קושיא משעיר המשתלח ואפשר דעדיף כפרתו מכפרת השעיר ואיצטרך מפשעיהם לכל חטאתם לגופיה דלא יכפר כפרה גמורה אפי' בהנך דבני קרבן ואם כן לא מוכח עדיין דלא יתלה על היכא דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה ושפיר הקשו התוס' לפי זאת הה"א מיהו אפשר דעכ"פ הוי ק"ו משעיר המשתלח שכפרתו מרובה שמכפר כפרה גמורה אחייבי עשה ול"ת ופוטר נמי מאשם תלוי משא"כ הפנימי שאינו רק תולה ואפשר שזהו נכלל בכוונת תי' תוס' וי"ל דהאי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה דייקא ודוק:
בד"ה בשוגג ולא אתיידע ליה כו' וא"ת והמקשה כו' דכי מוקמי' ליה בטומאת מקדש וקדשיו. ואולי יש לומר דהמקשן היה סבור מסברא דכפרת פנימי ע"כ במילתא אחריתי ומעולה מכפרת רגלים דאל"ה מאי רבותי' שנכנס דמו לפני ולפנים וא"כ אי איירי במקדש וקדשיו איכא למימר רגלים מכפרין אאין בה ואין בה ופנימי אאין בה ויש בה משא"כ בהנהו ג' עבירות אי איירי נמי בלא אתיידע ליה והיינו אין בה ואין בה דאין לחלק בין יש בה ואין בה לאין בה ואין בה בשאר עבירות אם כן מה בינו לרגלים נהי דלא קשה מאחת בשנה דאיכא למימר רגלים מכפרין אאין בה דמקדש וקדשיו דוקא כמו שתי' תוס' כה"ג לעיל בד"ה במזיד כו' מ"מ הא קשי' מאי רבותי' דפנימי וע"ז משני במזיד ולא אתרו ביה ובשוגג ולא אתיידע ליה פי' כיון דמכפר נמי אמזיד שפיר אית ליה רבותא טובא ודו"ק:

דף ח.

תוס' ד"ה על כו' ואיולדות לא קשיא להו משום דקופצת ונשבעת ואשבועות בטוי אתי' קרבן בלא"ה. מיהו מ"מ צ"ע דאין בידה לאסור עצמה דמשעובדת לבעלה וה"ל שבועות שוא ועיין ר"ן סוף מסכת נדרים. גבי נטולה אני מן היהודים:
ד"ה ולר"א הקפר כו' ששנה בחטא כו' פי' ואחד מהן שלא במקום מצוה אבל אותן ימים שעולין לנזירתו לא מחשבי' חטא וא"ש מה שהאריכו בזה כל הספרים ועי' מס' תענית:

דף ח:

תוס' ד"ה מאי לכל חטאתם כו' א"נ שעיר המשתלח עדיף שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה עכ"ל זה לשון מו"ח ז"ל בכתביו וצ"ל להבין. הא הקושיא הוא דלילף ממשמעות דקרא ואי משום מעליותא כיון דתולה סמוך לשקיעת החמה משו"ה יש לומר דמכפר כפרה גמורה תיפוק ליה שכן מרובה כפרתו. ומיהו י"ל דזהו כוונת תוס' דשה"מ עדיף טפי שכן תולה היכא דאיתיידע סמוך לשק"ה וא"ל דהאי דרשא דאתי לכלל חטאת היכא דאיתיידע סמוך לשקיעת החמה דאתי לכלל חטאת כבר (דומה למה שתי' באשם תלוי) ודוק ודפח"ח:

ד"ה וניכפר חיצון אדידיה כו' וזה אין סברא לומר שיועיל ולא בא החיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה עכ"ל ומהר"י בן לב ז"ל הקשה ממ"ש לעיל ד"ה ונפקא מיניה כו' והמהרש"א ז"ל השיא כוונת תוספות דלעיל לכוונה אחרת דהשתא דמייתי חיצון לא אתי' משום שאירעה בין זה לזה לחוד אלא אכל השנה ופנימי אינו מכפר השתא כלל וצ"ע אם כן לא מקשה התוס' מידי ד"ה כפרה א' כו' אמאי לא משני אחד בשנה כיון דאי עבד חיצון אין הפנימי מכפר אאין בה ויש בה רק בדליכא חיצון אם כן תו לא הוי פעמים בשנה אלא ע"כ כוונת תוס' פשוטה דמכפר הפנימי לעולם אאין בה ויש בה והחיצון אטומאה שאירעה בין זה לזה וכן איתא נמי בזבחים וי"ו ע"ב בשני שעירי עצרת דאתי לטומאה שאירעה בין זה לזה ואם כן מאי טעמא רחקו התוס' הך סברא. לכן הנלע"ד דוקא ביו"כ רחקו משום דלא משכחת ליה בטומאת קדש שאכל בין זה לזה שהרי ביו"כ אסור לאכול ואי לא מכפר באמת רק אטומאת מקדש לא הוי היקש גמור דהפנימי מכפר נמי אטומאת קדש וכל עצמו של הש"ס והתוס' לאלומי הקושיא ולכן רחקו זאת הסברא והא"ש דכ' לעיל ד"ה ונפקא מיניה כו' ויש לומר משום טומאה שאירעה בין זה לזה עכ"ל לאו שאירעה ממש שאכל ביו"כ קדש ז"א כנ"ל (וגם אין מקריבין בערב יו"כ קרבן הנאכל ב' ימים) אלא משום דלעיל איירי מאין בה ויש בה ואם כן משכחת ליה שפיר שאכל באמצע השנה ולא נודעה לו בשעת הקרבת הפנימי וה"ל אין בה ואחר כך בין זה לזה נודעה לו ואזי נעשה אין בה ויש בה משא"כ הכא איירי מיש בה ואין בה וזה לא משכחת כ"א שאכל ממש קדש ביו"כ וזהו ממש א"א:

אך לא א"ש לפ"ז מ"ש דהל"ל ונפקא מיניה להגן ביני וביני כו' ויש לישבו בקל ודו"ק:

גמ' ס"ד אמינא ניפוך מיפוך יש להקשות מה"ת יגרע שעיר מוסף דיו"כ דהיינו חיצון מדרגלים דכלן מכפרים ואיהו לתלי. ואפנימי לק"מ משום דמכפר נמי אמזיד ואולי

משה"ה קאמר דלאו בני קרבן לעולם פי' לאלומי מלתא דחטאים דומיא דפשעים הוה אמינא הכי אף ע"ג דהיה קשה כנ"ל:
תוס' ד"ה כפרה זו כו'. יש לומר דרש"י ס"ל כמ"ש תוס' לעיל ד"ה וניכפר חיצון כו' דגם המקשן ע"כ ידע מאחת בשנה דאל"ה ה"ל להקשות דלכפרו תרווייהו איש בה ואין בה אך לא ידע מאחת בשנה יתירה ועל זה השיב לו דאיכא אחת יתירה למעוטי אפי' בכה"ג הקצרתי ודו"ק:

דף ט.

תוס' ד"ה שעיר זה יהיה כפרה כו' הארכתי בזה במקום אחר ועי' בחידושי למס' חולין ולפע"ד יש לומר עי' בזבחים ו' ע"ב שאמר ר"ש ראוי' היה להביא כל שעה על טומאת מקדש וקדשיו אלא שחיסך הכתוב. וצריך להבין מדוע לא חיסך נמי ברגלים וצ"ל משום שהם ימי דין ומשנה שלימה שנינו בד' פרקים העולם נידון ולכן לא חיסך אז מפני שהם ימי דין וצריך להביא חטאת וביותר בשעת הקרבת המוספים שאז התגברות הדינים כידוע ליודעים. אך בר"ח מאי דין איכא בשלמא ברגלים כבר שנינו שבאותן פרקים העולם נידון משא"כ בר"ח לא ידענו מה היה לו וע"כ צ"ל משום שמיעוט הירח תלוי במעשינו שאלו היינו שבים בזה החדש אזי היה אור הלבנה כאור החמה כמו שהיתה קודם מיעוטה ולכן בכל ר"ח מתעורר הדין על שגרמנו אריכות זמן בחסרון הלבנה והיה בידינו להשלים חסרונה וכיון שנתונים בדין לא חיסך וצריך להביא על טומאת מקדש וקדשיו באשר שראוי היה להביא כל שעה אלא שחיסך ודוק. ועי' מ"ש הרמ"ע מאמר אכ"ח ח"א סימן כ"א:
תוס' ד"ה הואיל כו' ובקונטרס פי' בסמוך כו' לקמן ע"ב אישב זה אי"ה ויש לומר ג"כ לפמ"ש תוס' לעיל ח' ע"ב ד"ה מה פנימי כו' דכפרת החיצון ידעינן בלא הקישא ולא איצטרך הקישא אלא משום רגלים אם כן לא מקרי דבר הלמד בהיקש עיין ודו"ק:
תוס' ד"ה שכן מרובה כפרתו כו' וא"ת כו' נלע"ד דבל"ז לא היה יכולין להקשות דבר הלמד בהיקש כו' דאיכא למימר כקו' מהר"י אבן לב ז"ל דפירכא עדיפא מתפשוט האבעי' עי' מהרש"א הקצרתי. אבל השתא שהניחו דכפרת הקרבן אינו מרובה רק היום מרובה כפרתו זהו ודאי פירכא כל דהו שפיר הקשו כתי' המהרש"א אקו' מהר"י אבן לב הנ"ל. ובזה א"ש נמי דלא הקשו תוס' מר"ח שכן תדיר תיפוק ליה דר"ח גופא למד בבנין אב מחיצון ונהי דלא הוי רק גילוי מילתא מ"מ לא עדיף מחיצון גופא דאיתקש לפנימי ואיך

חוזר ומלמד אלא ע"כ משום דפירכת תדיר הוה פירכא גמור עדיפא טפי מתפשוט כקו' מהר"י אבן לב:
אך לפ"ז ק' ממ"ש לעיל דע"כ לא איירי בפנימי דה"ל למפרך שכן נכנס דמה לפני ולפנים לא א"ש כקו' המהרש"א דאיכא למימר ר"ח יוכיח וע"כ אתאינן מה להצד השוה שכן כפרתן מרובה ולכן אמר בקיצור כפרתן מרובה ואין לומר השתא כתי' המהרש"א דלעיל דהוה פירכא כל דהו ז"א דפנימי כפרת עצמו מרובה שמכפר על זדון מה שלא מצינו כזה בשום קרבן והוה פירכא גמורה ודו"ק:

דף ט:

גמ' ואיתקש שעירי רגלים כו' לולי פירש"י ותוס' בשמעתין. הייתי מפרש דלא ילפינן מהך הקישא אלא דמכפר נמי אאין בה ואין בה ותו לא וכיון דידעינן דמכפר אאין בה תו לא הוה אלא גילוי מלתא בעלמא וילפינן מחיצון דקאי אמקדש וקדשיו וליכא למיפרך שכן כפרתו מרובה כיון דלא הוה אלא גילוי מלתא בעלמא דהרי כבר ידעינן דקאי אאין בה ואין בה והשתא לק"מ קו' רש"י ותוס' מדבר הלמד חוזר ומלמד וק"ל:
ועוד נלע"ד לישב הך קו' רש"י ותוס' בשמעתין בשנבין מאי פריך ר"ח שכן תדיר אדרבא הרי רגלים מקודשים ועדיף מתדיר וצ"ל כיון שזהו איבעיא דלא איפשט' סוף מס' סוכה ובמסכת זבחים אי תדיר עדיף או מקודש שפיר פריך מה לר"ח שכן תדיר וא"ל אדרבא רגלים מקודשים אם כן תפשוט דמקודש עדיף וע"ז משני לא תפשוט דאיכא למימר ילפינן מהקישא דושעיר והשתא אי בעי למיפשט מיניה דחוזר ומלמד אמרינן לאו מהקישא ילפינן אלא מר"ח בבנין אב וליכא למיפרך שכן תדיר אדרבא מקודש עדיף ואי רוצה לפשוט דמקודש עדיף אמרינן דילפינן מהקישא וזיל הכא קמדחי כו' ודוק:
והנה בישוב קו' תוס' עצרת ויו"כ מאי איכא למימר יש לומר לפי הנ"ל לפמ"ש לקמן בדר"מ דלק"מ קו' הש"ס עצרת ויו"כ מאי איכא למימר עד דהקשה בתחלה דבר הלמד אינו חוזר ומלמד ומשני כולהו מקמא גמרי ולבתר הכי הוא דקשה עצרת ויו"כ מא"ל והכא דלק"מ מלמד חוזר ומלמד ממילא דלק"מ נמי קו' תוס' מעצרת ויו"כ ודו"ק:

דף י.

תוס' ד"ה קס"ד כל חד מחברי' גמר כו'. לולי דברי תוס' יש לומר כך דבל"ז לא היה קשה עצרת ויו"כ מא"ל דהנה בתחלה כתיב ר"ח ואחר כך פסח דכתיב ביה ושעיר ואחר כך עצרת כתי' שעיר ואחר כך ר"ה ושעיר ואחר כך יו"כ שעיר ואחר כך סוכות ושעיר

והשתא ילפינן פסח מר"ח לטהור שאכל הטמא וסוכות מיו"כ לאין בה ויש בה ואשתייר עצרת ע"כ לאין בה ואין בה וילפינן ר"ה מיניה והדר ילפינן כולהו מהדדי בבנין אב וליכא למיפרך מידי כיון דבכל אחד איכא רגל דפסח ידעינן לטהור שאכל הטמא וכן ידעינן סוכות לאין בה ויש בה וכן עצרת ור"ה לאין בה ואין בה וליכא למיפרך מרגל ארגל ולק"מ רק דהוה למד מלמד ומסיק דכולהו מקמא גמרינן והשתא קשה עצרת ויו"כ מאי איכא למימר:

א"נ יש לומר דרב חמא נמי ס"ל הקושיא דמועדיכם וכן משמע במנחות ס"פ ר' ישמעאל דכ"ע ס"ל הך הקישא דקרבנות רגלים דוחין שבת ע"ש. אלא דהיה קשה לו ר"ח לא אקרי מועד ולא הוה ס"ל כשינויי' דאביי דר"ח נמי אקרי מועד. לכן הוה משני מושעיר והשתא ילפינן כולהו רגלים מחיצון דיו"כ ויו"כ מינייהו בהקישא דמועדיכם והדר ילפינן פסח בר"ח מושעיר וכולהו י"ט מיניה בהקישא דמועדיכם וגם ר"ח מפסח ולק"מ עצרת ויו"כ מא"ל דהרי מהקישא דמועדיכם נפקא לכן מקשה רק דהוה למד מלמד וכיון כולהו מקמא גמר א"כ ע"כ לית ליה מועדיכם מקשה עצרת ויו"כ מא"ל ודו"ק:

גמ' אמר ר' יוחנן ומודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים כו'. נלע"ד דקמ"ל דלא נימא דר"מ ע"כ לית ליה דרשא דאחת בשנה דאל"ה קשה חיצון נמי איך איתקש לרגלים לכפר כפרתן והן מכפרין כפרתו הא גבי דידיה נמי כאלו כתיב אחת מדאיתקש לפנימי קמ"ל דודאי דרש אחת גבי פנימי, וגבי חיצון היינו טעמא דעדיף ליה הקישא דמועדיכם מהקישא דמלבד חטאת הכיפורים וכמ"ש תוס' לעיל סוף ד"ה כדאמר רב חמא ע"ש ועי' מ"ש לקמן בסמוך אי"ה וק"ל:

בשלמא דר"ח לא מכפרי אדרגלים כו'. יש לישב לשון בשלמא דקאמר הנה הת"ח כ' לעיל ט' ע"ב לישב קו' תוס' ד"ה וניכפר ציץ כו' כ' ז"ל דליכא למידרש עון א' ולא ב' אלא פעם אחד או בר"ח או בציץ אבל ב' פעמים ליכא למידרש דכיון דאיצטרך למכתב בחד מינייהו עון ע"כ באידך נמי נכתוב בהאי לישנא משום גז"ש עון עון. אלא מסברא דרשינן עון דכתיב גבי ר"ח דלגבי ציץ לא איצטרך דהרי כבר כתיב אותה ע"ש. והנה המהרש"א כ' לעיל בתוס' ד"ה רב אשי וכו' דר"מ דריש נמי אותה נושא עון ולא אחר אך ס"ל דקאי אציץ ולא ארגלים משום הקישא דמועדיכם ע"ש והא"ש דקאמר בשלמא דודאי אי הוה קשיא מר"ח דיכפר ארגלים ועון דר"ח לא הוה דרשינן אלא הוה דרשינן עון דגבי ציץ א"כ היה קשה דנכפר ר"ח אדרגלים אזי לא היה קשה נכפר רגלים אדר"ח דאיכא למימר אותה נושא עון ולא אחר ואין לומר דילמא אציץ קאי מיעוטא ולא ארגלים דאיכא הקישא ז"א דהא גבי ציץ כבר תי' עון אם כן אייתר אותה ע"כ למעט רגלים. אבל

באמת מר"ח לק"מ דעון דכתיב גבי ר"ח דרשינן דמשו"ה אינו מכפר נמי אציץ א"כ קשה בהפך נכפר רגלים אדר"ח וא"ל אותה כתי' ז"א דלמעוטי אציץ היא דממעט אבל לא לאפוקי מהקישא דרגלים. ומשני אפ"ה אותה כתיב וצ"ל דס"ל כדרב אשי דציץ אימעט מקדשים ולא עדה עדה ולא קדשים ודו"ק:

בשלמא דרגלים לא מכפרי אדיום כיפורים כו' והא כי כתב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתי'. וצ"ע דהא ע"כ גם המקשן ידע הקישא דמלבד חטאת הכיפורים שהרי לכך נקט בקושי' אחת בשנה. גם לתרץ קו' תוס' ד"ה אלא כו'. והנראה בשלמא אחת בשנה ידע אף ע"ג דלא כתיב בחיצון גופיה מ"מ איתקש לפנימי עדיף הך הקישא מהקישא דמועדיכם משום דסברא הוא דלא יכפרו רגלים אדיום כיפורים שהרי כפרתו מרובה נהי דאין משיבין על ההיקש מ"מ מהני הפירכא לברורי הקישא ולדחות הקישא דמועדיכם מקמי הקישא דמלבד חטאת הכיפורים אבל דיוה"כ ניכפרו אדרגלים קשה שפיר דמנ"ל למדחי הקישא דמועדיכם מקמי הקישא דמלבד חטאת הכיפורים כיון דלא כתי' אחת בגופיה וא"ל ה"נ סברא הוא שלא יכפר חיצון אדרגלים דתדירי ג' פעמים בשנה ומהן ח' ימים זה אחר זה ז"א עיין לקמן י"א ע"ב תוס' ד"ה ר' שמעון כו' דחיצון כולהו מקרי ולא שייך תדיר ואפ"ה משני הש"ס הקישא דמלבד חטאת הכיפורים. ואפ"ה משום כיון דע"כ הקישא דמועדיכם היקש למחצה היא שהרי רגלים לא מיכפרי אדיו"כ אם כן ממילא עדיף שיהיה הקישא דמלבד חטאת הכיפורים היקש גמור ודו"ק:

ומאי דקאמר הש"ס בשלמא דרגלים לא מכפרי אדיו"כ כו' יש לישב כך דודאי אי הוה רגלים מכפרין אדיו"כ לא הוה קשה דיו"כ יכפר אדרגלים היינו אין בה ואין בה ז"א דמנ"ל דרגלים מכפרים כלל אאין בה ואין בה אלא משום דאם כן אמאי ליכפרו אבל אי הוה מכפרי אאין בה ויש בה אם כן תו ליכא הוכחה דמכפרי אאין בה ואין בה ולא הוה קשה לכפר חיצון אדרגלים הקצרתי ודוק:

דף יא.

גמ' הא דאמר לדמי נסכים פי' דבאמר לדמי נסכים אין צריך שיקרבנו בעצמו עולה אלא ימכר לצורכי עולה והמעות יפלו לנסכים ולכן ימכרו התמידים לצרכי תמידים של שנה הבאה. אבל לעולם מידי מזבח לא נפקי אפי' באמר לדמי נסכים דאל"ה תיקשי לפירש"י גיטין ל"ח גבי מקדיש עבדו וע"ש בתוס' מ"ש ודו"ק:

דף יא:

תוס' ד"ה ר"ש לית ליה לב ב"ד מתנה כו' ולא מצי לשנויי אבודים שאני נלפע"ד לחלק בין תנאי דלעיל היינו אם יאבד לא יהיה קדוש כלל דע"כ א"א בלא קדשה מעיקרא משום חולין בעזרה וע"כ יקדישנה קדושת הגוף רק שהב"ד מתנים אם יאבד לא יהיה קדוש למפרע שפיר משני אמידי דלא שכיחי לא מתני אבל הכא איירי שנשתייר בקדושתו רק שלא יהיה דוקא לרגל זה או ר"ח זה כ"א סכין מושכת למה שהן ובשעת קדושה לא יאמר עליהם דבר לא שייך אבודין שאני ודוק:

דף יב.

גמ' אלא רבנן דפרה פי' וליכא למימר משום דקדשי מזבח הוא שהרי חזינן דגם בקטרת שהוא קדושת הגוף ב"ד מתנים אלא דדחי דלית ליה תקנתא ברעיי' והרי פרה אית ליה תקנתא ברעיי' אפ"ה לב ב"ד מתנה מיהו לפמ"ש תוס' לעיל י"א ע"ב ד"ה אי הכי כו' דקדושת בדק הבית אינו צריך ללב ב"ד מתנה רק משום דלא לבעי' העמדה והערכה ואם כן אז לא שייך רעיי' שהרי כבר מתה וא"כ צ"ע מאי קאמר רבנן דפרה וצ"ע. ושוב מצאתי מ"ש בת"ח ואפשר שכיון לזה ודוק:

תוס' ד"ה וממאי דר' יהודה היא כו' דהא ר' יהודה אמר לעיל כולם ימותו. והקשה מהרש"א דהא טעמא משום תקלה הוא כמ"ש תוס' לעיל י"א ע"א ד"ה פר כו' וזהו לא שייך בדרגלים שהם ג' פעמים בשנה ועי' תוס' שהוא קצת דחוק. ויש לישב כך כיון דבחיצון שייך תקלה שהא פעם אחת בשנה וע"כ ימותו דא"א להתנות שהוא לא שכיח כיון שאינו רק פ"א בשנה והוה לא שכיח כמ"ש תוס' לעיל ד"ה ר' שמעון כו' וע"כ הוצרכו להתנות גם אדרגלים שהיה התנאי ממילא גם אחיצון כנלע"ד:

והנה תי' תוס' צ"ע קצת איך הוה עדיפי מיניה דהא ע"כ מודה כ"ע דמידי דלית ליה תקנתא לב ב"ד מתנה כדמוכח מקטרת וצ"ל דוקא הכא משום קו' המהרש"א הנ"ל ויש לכוון בלשון תי' התוס' וק"ל:

דף יב:

גמ' היינו קלות כו' פירש ועשה ול"ת דקתני סיפא למה לי. צ"ע דבתחלה ה"ל להקשות מהודע ולא הודע דהיינו מציעתא ואחר כך מסיפא עשה ול"ת מיותר ועוד איך לא ידע לתרץ דסיפא מפרש אלו הן קלות כו' ואם כי זהו דוחק אם כן מאי משני ואלו הן קלות הלא זה היה נראה לו דוחק ונלפע"ד דבסוף יומא משמע דאיכא למימר דל"ת בכלל

החמורות הן ואם כן איכא למימר דקלות וחמורות דמתניתן היינו עשה ול"ת ומכריתות ומיתת ב"ד לא איירי מידי ברישא ועלייהו קאי הודע ולא הודע והודע לאו היינו מזיד אלא שנודע לו שחטא וא"ל אם כן מחייב חטאת כמ"ש רש"י ד"ה היינו זדונות כו' ז"א כיון דקאי רק אחייבי לאוין ועשה לא שייך חטאת ולא הוה קשה מידי קו' הש"ס לכן מקשה תחלה היינו חמורות היינו כריתות וא"נ נסבול הדוחק דאלו הן קלות וחמורות אם כן חמורות היינו כריתות ומיתת ב"ד אם כן ע"כ הודע לאו היינו שנודע לו שחטא דאם כן בר קרבן הוא ע"כ היינו מזיד ממש. ומשני הש"ס הודע אספיקא קאי והשתא א"ש דמפרש אלו הן קלות ואין בו דוחק דאי לא הוה מפרש ה"א קלות וחמורות היינו עשה ול"ת ולא כריתות ומיתת ב"ד דאל"ה קשה הודע ולא הוה אמרינן אספיקא קאי לכן קאמר מתני' אלו הן קלות כו' ודו"ק:

דף יג.

גמ' בעומד במרדו ור' היא הארכתי בסוגיא זו מאוד בקונטרס לוית חן שלי וכאן אקצר. וצריך להבין מ"ט לא קאמר לעולם בדלא עביד תשובה כו' ומאי לשון בעומד במרדו דקאמר. ויש לומר דבס' תוספת יוה"כ מקשה מ"ט לא מדקדק הש"ס הכא כמו התם סוף יומא השתא ל"ת עשה מבעיא ויש לומר הנה קשה התם מאי מקשה השתא ל"ת עשה מבעיא דלמא משמעינן דאפי' עשה נמי בעי תשובה ולא מהני יו"כ לחוד רק ז"א דהרי התם מוקי מתני' כר' דיו"כ לא בעי תשובה ואם כן כל זמן דלא מוקי מתני' דהכא כר' לא היה קשה השתא ל"ת עשה מבעיא רק בתר דמוקי כר' ה"ל להקשות ה"נ כמו התם גם לזה יש לומר דלכאורה אין זה מוכרח דל"ת קיל מעשה דדוקא התם מיירי בעשה תשובה בודאי ל"ת קיל אבל הכא איירי דלא עשה תשובה ומצי איירי בעומד עדיין במרדו ואינו רוצה לקיים העשה שאז העשה חמור מל"ת דקיי"ל מכין אותו עד שתצא נפשו ולכן מדקדק לומר בעומד במרדו ודוק. ועי' לקמן בסמוך:

ברש"י ד"ה ורבנן כו' מיתה ממרקת אחר יו"כ כו' עי' מהרש"א שהוקשה לו מנ"ל דלא סגי בשאר עבירות במיתה לחוד ע"ש. ולפע"ד דהכא לר' זירא קיימי דמשני בעומד במרדו ור' היא ואיהו אית ליה לעיל ח' ע"ב כדמקשה הש"ס וכי מאחר שאינו מכפר למה תולה אמר ר' זירא לומר שאם מת מת בלא עון ורבא הקשה עליו ואם מת מיתה ממרקת אף בלא יו"כ ע"ש אם כן ר' זירא ס"ל דאין מיתה ממרקת בלא יו"כ ושפיר פירש"י הכא. והנה יש לומר דרבא דאמר לעיל אם מת מיתה ממרקת בלא יו"כ וס"ל דמיתה מהני בלא יו"כ לכן קאמר לקמן כרת דיומא ליה ליה ולא חש לשינויי דהש"ס דמשכחת ליה בסמוך

לשקיעת החמה או חנקתי' אומצא נהי דשינויי דחיקא נינהו לאוקמא קרא דוקא בהכי מ"מ הרי כ' תוס' דה"ה מת מעצמו כל היום קודם השקיעה דיו"כ בסופו מכפר וזהו ודאי לא דוחק הוא ומ"ט נעלם זה מרבא אבל לפי הנ"ל א"ש כיון דס"ל לרבא דלרבנן מיתה ממרקת בלא יו"כ לא ס"ל שר' יחלוק על זה ויהיה סברות הפוכות וזהו היפך ממ"ש מהרש"א בדברי רש"י:

ובזה א"ש פסק הרמב"ם שפסק לחלק בין חמורות לקלות דבקלות לא בעי תשובה וס"ל דרבנן לא פליגי כ"א בחמורות דומיא דהנך ג' והקשה פני יהושע א"כ לוקמי מתני' כרבנן ובעומד במרדו דבקלות לא בעי תשובה וחמורות בתשובה איירי דהא השתא דמוקמינן כר' נמי לא בחד גוונא איירי דהא הנך ג' ע"כ בעי תשובה וע"כ הא כדאיתא והא כדאיתא ואם כן לוקי כרבנן ע"ש. והא"ש דר' זירא דס"ל לרבנן דמיתה בעי יו"כ או תשובה אפי' בשאר עבירות דלא הנך ג' ואם כן נהי דבקלות נחתינן חד דרגא די לן דמהני בהו מיתה לחוד אבל יו"כ לחוד לא ולא מצי לאוקמי מתני' כרבנן לכן קאמר ר' זירא בעומד במרדו ור' היא אבל רבא דס"ל בשאר עבירות החמורות מיתה לחוד מהני אם כן בקלות יו"כ לחוד נמי מהני כפסק הרמב"ם ובאמת לא צריכה לאוקמי מתני' השתא כר' אלא אפי' כרבנן רק ר' זירא לטעמיה הוא דמוקי כר' ודוק:

ובזה א"ש נמי מאי דפסק הרמב"ם דלא תעשה מהקלות הם ולפי מאי דמסיק הש"ס ביומא התם דוקא ל"ת הניתק לעשה הוא מהקלות אבל לא תעשה גמור מהחמורות הוא והיינו משום דקשיא להש"ס התם השתא ל"ת עשה מבעיא ע"ש וכבר כתבתי לעיל בסמוך דהך קושיא היינו משום דמוקי למתני' דהתם כר' דלרבנן לק"מ דנקט עשה לרבותא דאפ"ה יו"כ לחוד לא מהני והשתא הא דדחקי' ומוקי מתני' כר' התם משום דמתני' דשבועות נמי אתי' כוותיה והיינו דוקא לר' זירא אבל לרבא גם מתני' דשבועות גם מתני' דיומא לא אתי' כוותיה דר' ולק"מ קו' הש"ס דהתם ול"ת הוה ל"ת גמור ודו"ק:

אך לפמ"ש דהרמב"ם פסק דקלות יו"כ בלא תשובה מהני גם לרבנן אם כן גם אי אתי' כרבנן נמי קשה השתא ל"ת עשה מיבעיא וליכא למימר דנקט עשה לרבותא דאפ"ה לא מהני יו"כ בלא תשובה ז"א דבקלות כ"ע מודו דלא בעי תשובה. וי"ל דהתם איירי ביו"כ בזמן הזה דליכא שעיר המשתלח והרמב"ם פסק בזה"ז אפי' קלות בעי תשובה ועיין מ"ש לקמן בסמוך אי"ה:

גמ' אבל ר' יהודה לא ס"ל כר'. בזה א"ש מאי דקאמר הש"ס דרבי ישמעאל ס"ל אין בה ויש בה בר קרבן הוא ולא סגי ליה בידיעת בית רבו עי' לעיל ט' ע"א ובתוס' שם משום דלמאן דס"ל ידועת בית רבו ע"כ אין בה היינו תינוק שנשבה וזהו דוחק גדול דכל שעירי

רגלים ור"ח וחיצון דיו"כ מכפרים על תינוק שנשבה כמ"ש פ"י ותי' על זה דמכפרים נמי איש בה ואין בה והא דכתי' אחת בשנה ולא פעמים בשנה מוקי לה ר' למזיד מכפר בלא תשובה וזה רק אחת בשנה ור' לטעמיה דיו"כ לא בעי תשובה ע"ש בפ"י אבל ר' ישמעאל איהו רבנן דר' וס"ל כר' יהודה כמ"ש תוספות ביומא אם כן לא מצי ס"ל ידיעת בית רבו וק"ל:

תלמוד לומר אך חלק לפי פסק הרמב"ם לחלק בין יו"כ עם השעיר ליו"כ בזמן הזה אם כן דלמא לעולם ר' יהודה ס"ל כר' והא דקאמר יו"כ מהני בלא תשובה מהכרת תכרת היינו עם השעיר ובריייתא דספרא איירי יו"כ בזמן הזה והכי איירי התם בהדיא ע"ש בספרא דמרבי' מדכתיב ב' פעמים יו"כ היא דמכפר אפי' בלא שעיר. וי"ל דקשה אדבעי למילף מחטאת דבעי תשובה אדרבא נילף משעיר המשתלח דלא בעי תשובה וכמ"ש תוס' סוף ד"ה הואיל כו' אדרבא נילף משעיר הנעשה בפנים כו' וצריך לומר דשעיר המשתלח גופיה דמכפר בלא תשובה לא נדע אלא מדאיצטרך אך חלק גבי יו"כ בזמן הזה ש"מ בדאיכא שעיר מכפר בלא תשובה אבל כל כמה דלא כתיב אך לא נדע שעיר המשתלח וא"כ ע"כ ר' יהודה לא ס"ל כר' דלר' ידעינן שעיר המשתלח דמכפר בלא תשובה מהכרת תכרת וא"ש ודו"ק:

תוס' ד"ה הואיל כו' ועוד אדרבה נילף משעיר הנעשה בפנים כו' שבקו תוס' לשעיר המשתלח ועי' מהרש"ך הובא בס' קרבן אהרן ולפע"ד משום דעיקר קו' תוס' אחמורות דאלו קלות ידעינן דמכפר במזיד דומיא דשפחה חרופה עי' מהרש"א ואם כן עיקר קושייתם מנ"ל דמכפר חמורות במזיד ולא מצי לשנויי משעיר המשתלח דאיהו גופא מנ"ל דילמא מפשעיהם אקלות קאי אבל מפנימי מוכח שפיר דמכפר אמקדש וקדשיו שהם חמורות דחייב כרת וא"ש ודו"ק:

ד"ה תלמוד לומר כו' דלמא בעשה תשובה מיירי פי' שאכל ביו"כ ואחר כך באותו יום עצמו מתחרט על אכילתו ואף ע"פ שלא התענה שכבר אכל מ"מ מהני החרטה שהיא התשובה בכל הש"ס (והסיגופים נקרא יסורים) עם היום. א"נ שאכל חלב לפני יו"כ ומתחרט ושב על אכילת החלב נהי דאינו שב מרשעתו ואוכל ביו"כ מ"מ מהני אחלב דהכי קיי"ל מומר לאוכל חלב ומביא קרבן על הדם שב מידיעתו קרינן עי' הוריות י"א ע"א רבא אמר דכ"ע מומר לאכל חלב לא הוה מומר לדם כו' ע"ש. ובחנם נתקשה בעל קרבן אהרן בכל זה:

אהודך בניב ושפתים. החונן לאדם דעות:
עזרתני בשבועות שתים. פרק ראשון שבועות:
ככה אל תעזבני. העומד לימין עני, הדריכני באמתך ולמדני. בידיעות פרק שני:

דף יד.

ידיעות הטומאה ב' שהן ד' כו' ופשיטא להתוס' דאתיא מתני' דוקא כר' דס"ל ידיעת בית רבו שמה ידיעה. הרמב"ם פי"א מהל' שגגות פסק כסתם מתני' דהכא ולא הזכיר ידיעת בית רבו עי' לח"מ שעמד בזה. ולפע"ד לישב בעזה"י ועיין לעיל ה' ע"א אמר ליה רב פפא לאביי אלא דקתני אין בה כו' ע"ש היטב משמע דלרבא וגם רב פפא הוה ס"ל דלא מהני ידיעת בית רבו ויש לומר דלא חשו לקושיית אביי מסוטה ותורה משום דהכא כתיב והוא ידע ולא כתיב או הודע כמו בכל חטאות משמע שהיה לו כבר ידיעה קצת וכשנצרף לזה גם דרשת ונעלם מכלל שידע נילף מיניה ידיעה גמורה וכה"ג כ' תוס' שם ד' ע"ב סוף ד"ה ונעלם כו' דלר"ע דרשינן ב' פעמים ונעלם מכלל שידע לידיעה גמורה וה"נ נימא לר' ונעלם מכלל שידע והוא ידע משמע נמי שידע כבר ואהני דלבעי ידיעה גמורה ולא נצטרך לדחוק לתינוק שנשבה שהוא דוחק גדול אך אביי היה קשה לו גם על זה דהרי גבי שבועות בטוי בהאי פרשה גופה נמי כתי' ונעלם והוא ידע ולא לישתמיט דבעי ידיעה בתחלה ועוד פשיטא היה לו ידיעה בתחלה שהרי נשבע שלא לאכול א"כ הרי ידע שאסור לו לאכול שאמר כן בפה מלא ואין לומר שאפשר שנשבע כן בשעה שנכפה או חלה אם כן בלא"ה אימעוט מהאדם בשבועה פרט לאנוס וע"כ האי והוא ידע לאו קפידא היא ושפיר הקשה אביי ודחה דברי רבא:

אמנם איכא למימר דלהכי כתיב בשבועות בטוי ונעלם והוא ידע משום דקיי"ל בשבת ר"פ כלל גדול דבשבועות בטוי אפי' הזיד בלאו רק שגג בקרבן מקרי שגגה והיינו ונעלם והוא ידע אע"פ שידע והזיד מ"מ מקרי העלם וא"ש אך אביי פליג התם ואסיקני' בתיובתא ואם כן לאביי לשיטתיה ע"כ מוקי לר' בידיעת בית רבו דאל"ה קשה מסוטה דכתיב נמי ונעלם וא"ל שאני הכא דכתיב והוא ידע אם כן קשה משבועות בטוי אבל לדידן דלק"מ משבועות בטוי א"ש כנ"ל לישב דעת הרמב"ם ודוק. ועי"ש מ"ש בזה לעיל שם:

דף יד:

סוף המשנה ר"י אומר ונעלם ונעלם ב' פעמים כו' לכאורה ר"י היינו ת"ק דמתני' דמחייב על העלם מקדש וצ"ל ידיעה בתחילה איכא בינייהו ואם כן א"ש מה דפשיטא להש"ס לעיל ט' ע"א ולקמן סוף פירקין דלר' ישמעאל אין בה ויש בה בר קרבן הוא אף ע"ג דאפשר דס"ל כר' דסגי בידיעת בית רבו וכמו שהקשו תוספות שם והא"ש דאם כן ר' ישמעאל היינו ת"ק:

אך יש לומר נהי דר' ישמעאל לא סגי ליה בידיעת בית רבו דאם כן אין בה ויש בה לא משכחת ליה אלא בתינוק שנשבה וזהו דוחק מ"מ ס"ל דבעי ידיעה בתחלה שלמד בבית רבו דשרץ מטמא ובעינן נמי שידע שיעורא דכעדשה ואם כן משכחת אין בה שלא ידע שיעורא אבל מ"מ יודע דשרץ מטמא וכן גבי מקדש בעינן שיעור שהיי' וידיעה גמורה לא בעי והיינו עדיף מידיעת בית רבו וגריעי מידיעה גמורה. אלא שזהו דוחק איך אפשר לרמז בקרא שיעורא שהם רק הל"מ ואפשר היינו דקאמר סוף פירקין סד"א מקרא לית ליה מגמרא אית ליה היינו מהל"מ ודו"ק:

גמ' ולטעמיך תמני' הוויין. נלע"ד דרב פפא ה"ל להקשות אמתני' דריש מכילתין ב' שהן שש הויין וכמ"ש תוס' שם ד"ה ידיעת כו' אלא דשם יש לומר דלא מחייב אהעלם מקדש ואפ"ה משכחת לה ב' שהן ד' ב' ידיעות בתרייתא המפורשת בקרא והוא ידע וב' קמייתא דילפינן מיתורא ונעלם ונעלם הטל והוא ידע בין ב' ונעלם כדלעיל ד' סוף ע"א וריש ע"ב אבל הכא דמפרש להדיא טומאת קדש ומקדש שפיר קשה. אך לפ"ז מוכח ע"כ דלא אמרינן שם טומאה חד הוא דהרי משו"ה משכחת במתני' דריש מכילתין ב' שהן ד' משום טומאה לחוד והיינו דקאמר ולטעמיך דמקשית הכא ולא בריש מכילתין תמניא הויין. וצ"ל דרב פפא דמשני ליה שם טומאה חד הוא ס"ל דליכא לאקשויי' הכא והכא דבמתני' קמייתא בעי לאשכוחי ב' שהן ד' נקט שם טומאה בתרתי ובמתני' דהכא לק"מ תמניא איכא למידחי חד הוא. עי' מ"ש תוס' כזה לעיל ה' ע"א ד"ה אבות כו' ודוק:

פרש"י ד"ה ה"ג אמר רב פפא לעולם תמני' הויין כו' אין דרך הש"ס לומר כן ולא ישאל אחריו מאי בינייהו עכ"ל יש לדקדק דהל"ל בקיצור מאי בינייהו. ויש לומר דלכאורה יש לישב להנך דגרסי הכי דקמייתא מייתי לידי קרבן מאי אולמי דקמייתא מבתרייתא אדרבא בתרייתא עדיפי כמ"ש תוס' ד"ה ארבעים כו' וצ"ל לפמ"ש תוספות לעיל ט' ע"א ד"ה על כו' דדבר שיש בו ידיעה מעיקרא בקל יכול לזכור כו' ע"ש ואם כן ע"י הקמייתא נודע לו בבתרייתא וקמייתא עיקר וא"ש מיהו זה דוקא בידיעה גמורה אבל אי סגי בידיעת בית רבו בודאי לא שייך שגורם לו ידיעה בתרייתא והשתא לפי"ז שפיר

הוה איכא בינייהו דלילשנא קמא דקמייתא אתיא לידי קרבן ע"כ כנ"ל שגורמות הידיעה בתרייתא אם כן בעי ע"כ ידיעה גמורה משא"כ ללישנא בתרא סגי בידיעת בית רבו (כתבתי כל זה לפי פסק הרמב"ם ולפמ"ש לעיל דאפי' מאן דמחייב אהעלם קדש ומקדש מ"מ בעי ידיעה גמורה) ואיכא בינייהו טובא רק דהש"ס ה"ל לפרש מאי בינייהו ולא ה"ל למיסתם והיינו דמדקדק רש"י ולא ישאל אחריו מאי בינייהו ודוק:

ד"ה ליתנייהו בכל התורה כו' אפי' לא נודע לו על חתיכה זו מעולם כו' רצה בזה לפי פשטות הסוגיא מאן דמחייב אהעלם מקדש סגי ליה בידיעת בית רבו ולא אימעט רק תינוק שנשבה ואם כן איך קאמר ליתנייהו בכל התורה לכן פי' רש"י מ"מ אי לא נודע לו על חתיכה זו מעולם שהיא חלב מכיון שלמד דאיכא חלב בעולם והאוכלו חייב כרת מחייב והכא בעינן דוקא שידע ויכיר שרץ וצפרדע וק"ל:

אכן קשי' לי טובא למאן דסגי ליה בידיעת בית רבו מה צורך לכל הנהי דחוקים לימא דידיעות קמייתא דלא הויין ידיעה גמורה לא קחשיב ואפשר שמזה ראיה לפסק הרמב"ם דרב פפא שהקשה לעיל לאביי מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו ס"ל דבעי ידיעה גמורה:

ובזה מיושב נמי דמקשה רב פפא לאביי שית הויין והשיב ולטעמיך תמניא הויין ולבסוף משני רב פפא בעצמו וכל מקום דאיתא ולטעמיך אותו שאמר ולטעמיך הוא המשיב. ולפי הנ"ל י"ל דרב פפא הקשה לאביי שית הויין ואם כן אפי' לדבריך דסגי בידיעת בית רבו ואיכא למימר קמייתא לא קחשיב דלא הוה ידיעה גמורה אם כן נשתיירו רק תלת ואכתי לא מתירצי הקושיא וקאמר אביי ולטעמיך תמניא הויין ואם כן לדידי לק"מ דסגי בידיעת בית רבו וד' קמייתא לא קחשיב נשתיירו ד' אבל לדידך דבעי ידיעה גמורה קשה תמניא הויין ועל זה משני רב פפא דגם לדידיה לא קשה מידי אף ע"ג דקמייתא בעי ידיעה גמורה מ"מ לא אתיא לידי קרבן א"נ ליתנייהו בכל התורה וא"ש ודו"ק:

גמ' בעי ר' ירמיה כו'. הנה יש להבין ממ"נ אי קאי איבעיא דר' ירמיה אפילו למאן דבעי ידיעה גמורה (ולפמ"ש דאפי' מאן דמחייב אהעלם מקדש מ"מ אפשר דבעי ידיעה גמורה וכפסק הרמב"ם) ומספקא ליה אי ידיעה כזה מקרי ידיעה גמורה אם כן מדוע מסיק בש"ס לא צריכא אליבא דר' כו' ואמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה מאי צורך לכל זה ואי לא קאי איבעיא אלא דוקא למ"ד ידיעת בית רבו כו' אבל למאן דבעי ידיעה גמורה פשיטא דלא הוי ידיעה א"כ מאי צורך לומר דר"ע לא מחייב אהעלם מקדש תיפוק ליה דלר"ע בעי ידיעה גמורה. מיהו לפמ"ש לעיל דלרב פפא בעי ידיעה גמורה ואפ"ה בעי איבעייתו בלא ידע אי כעדשה מטמא כו' ואיכא למימר דאי הוה ס"ל ידיעת בית רבו לא

הוה מיבעיא ליה כלל דפשיטא מקרי זה ידיעת בית רבו. ואיכא למימר נמי דאיבעיית ר' ירמיה היא בין למאן דבעי ידיעה גמורה בין למאן דסגי ליה בידיעת בית רבו לעולם מספקא אי מקרי זה ידיעה גמורה אי לא מיקרי אפי' ידיעת בית רבו ולכן לא הוה מצי הש"ס למדחי אי אליבא דר"ע הא בעי ידיעה גמורה דמ"מ איכא לספוקא דאפשר דאפילו ידיעה גמורה מיקרי כיון שידע שנגע ואסור לכנוס למקדש רק שקשה מדוע לא מבעיא ליה איבעיית רב פפא שידע מקום מקדש ונעלם ממנו שיעור שהיי' כדי השתחווי' כמו דמספקא לרב פפא בשיעור עדשה וצריכין לדחוק דאת"ל קאמר את"ל כשיודע מקום מקדש ונעלם ממנו שיעורא מקרי ידיעה מ"מ אי גם מקום מקדש נעלם ממנו מהו וזהו קצת דוחק דאם כן נפשטה איבעיית רב פפא דקיי"ל כל את"ל הילכתא היא לכן כדמסיק דאליבא דרב מיבעיא ליה קושטא קאמר דס"ל ידיעת בית רבו ולא צריכין לומר דאת"ל קאמר אלא משום דקאי למ"ד ידיעת בית רבו סגי ולדידיה ליכא לספוקי באיבעייא דרב פפא. אבל לעולם למ"ד ידיעה גמורה נמי מספקא באיבעיית ר' ירמיה:

ומיושב בזה פסק הרמב"ם פרק י"א מה' שגגות דפסק דבעי ידיעה גמורה ואפ"ה מייתי איבעיא דרב פפא ודר' ירמיה דבספק עולה ויורד קאי והלח"מ תפס עליו מסוגיתנו דקאמר דוקא כר' דס"ל ידיעת ב"ר ולפי הנ"ל א"ש ולק"מ ודו"ק:

דף טו.

תוס' ד"ה וכן תעשו כו' ותימא כו' ליבעי נמי מלך ונביא עכ"ל. ויש לישב ולחלק דקודם שמינה סנהדרין על ישראל ואז היה הוא במקום ע"א זקנים לא חשבינן ליה למלך ונביא כלל אף ע"ג דקושטא הוא שהיה מלך ונביא מ"מ אם באנו לדון כן נאמר דבעי ע' נביאים דסנהדרין שבימי משה כלם נביאים היה אלא דאמרינן במסכת ר"ה על זה יפתח בדורו כשמואל בדורו ואין אנו דנין על הסנהדרין מי הם ואם כן ה"נ דוקא כשיש סנהדרין בלא משה בעי נמי מלך ונביא אף ע"פ שאין ערך הסנהדרין שיהיה באותן הימים לסנהדרין שבימי משה וכן למלך ונביא שיהיה בימים ההם למשה ע"ה מ"מ בעי ע"א ומלך ונביא יהיה מי שיהיה אבל כשהיה משה במקום ע"א אע"פ שהיה ג"כ מלך ונביא לא מיחשב אלא כסנהדרין חשובים שכלם נביאים. הבן זה ודוק:

ובזה נלע"ד לישב גם כן קו' תוס' שהקשו שלא היה אורים ותומים בשעת הקמת המשכן וכן קו' תוס' לעיל תוס' ד"ה שאין מוסיפין כו' דבפ"ק דסנהדרין לא חשיב כמו ע"א וגם רש"י סתר עצמו דהכא פי' שהי' ע' זקנים בימי משה והתם ט"ו ע"ב פירש"י ד"ה וכן תעשו כו' פי' גבי מלאכת המשכן משה במקום סנהדרי גדולה קאי:

ולפי הנ"ל יש לישב הכל בחדא מחתא דודאי כשציוה משה על מלאכת המשכן עדיין לא נתמנו סנהדרין רק משה קאי במקום ע"א ואז לא נחשב משה למלך ונביא כמ"ש לעיל. ולא הוה נמי אורים ותומים כמ"ש תוס' עד שמיני למלואים ואפ"ה מצינו ששימש משה בו בכל ז' ימי המלואים א"כ ש"מ דאי לא נתקדש רק בע"א סנהדרין לחוד נמי מהני להקריב בו ולפסול ביוצא וכדומה והיינו דלא מדקדק במתני' דסנהדרין רק אע"א ופירש"י דמשה במקום ע"א הוה קאי. מיהו לא מצינו חיוב כרת אהנכנס שם בטומאה רק בשמיני נצטוו על זה כמבואר במסכת גיטין באותו יום נאמרו שמונה פרשיות וחד מינייהו פ' טמאים וישלחו מן המחנה וגם פ' נ.רה ולכן ב' ניסן נשרפה הפרה ואז היו כבר ע' זקנים ולהדיא כתי' בהאי קרא דפ' שמיני אהרן ובניו וזקני ישראל והיה ג"כ אורים ותומים וכיון שנתמנו סנהדרין א"כ נחשב משה למלך ונביא כנ"ל ואתיא הכל על נכון דמשנתינו לענין טומאה איירי כמבואר ודו"ק ולקמן אי"ה נדבר עוד מזה:

ומ"מ נלע"ד דכל שלא נתקדש בכל אלו איסורא דרבנן מיהו איכא לאכול שם כיון שאין קדושתו גמורה וגם לא שרתה שכינה עד ח' למלואים וא"ש בזה לקמן ט"ז ע"א שני בצעים בהר המשחה איך שבקו לעמי הארץ לאכול קדשים קלים בעליונה והרי נפסלו ביוצא והא"ש דלא הוה רק איסורא דרבנן לענין זה דסגי בע"א לחוד לכן לא מיחו כדי שימסרו נפשם כמ"ש תוס' שם ד"ה תני הקצרתי ודו"ק:

תוס' ד"ה מתיב רבא כו' כדאמר לקמן גבי משכן ומקדש עכ"ל. הקשני ידידי הרבני מו"ה אליעזר קוניץ מסעמניץ דלמא משו"ה לא בעי מקדש משיחה לדורות מדאיצטרך תרי קראי משכן ומקדש ושני בלישני' כמבואר לקמן י"ז ע"ב ש"מ דמשכן נמשח בשמן המשחה ולא מקדש. והשבתי לו מ"מ מנ"ל דממעטינן משיחה לדורות דלמא ממעטינן ע"א זקנים וכהן לדורות. וגם מ"ש המהרש"א דהש"ס לא משני אמקדש נמי א"ש דאין לומר כיון דגלי רחמנא בכלים דאין מושחין לדורות א"כ מסתמא מהא מילתא גופיה אימעוט מקדש לדורות ז"א דהרי בכלן אימעוט לדורות מאותם אפילו מע"א וכהן נמי כמ"ש תוס' לעיל וכמ"ש המהרש"א וא"ש:

והנה במנחות נ"ז ע"ב דרשינן מאותם למעוטי מדת לח שלא נמשח מבחוץ אלא מבפנים וע"ש בתוס' ד"ה ושמעינן כו' שכ' דסוגיא דהכא לא אתיא כמ"ד דהתם דהכא מצריך למעוטי לדורות ממשיחה. והשתא יש לומר דממשכן לא הוה קשה לרבא משום דגבי משיחת משכן כתיב בהאי קרא גופיה וימשח אותו ואיכא למידרש אותו במשיחה ולא לדורות במשיחה משא"כ בכלים לא אסיק אדעתי' למידרש אותם ולא לדורות משום

דאיצטרך אותם למעוטי כלי לח מבחוץ ומשני אפ"ה אותם ולא לדורות ולא אתיא כמ"ד דהתם וכמ"ש תוס' התם:

מיהו קו' המהרש"א נשארה בקו' כיון דבמקדש נמי כתיב אותו ולא לדורות אם כן כמו דבכלים ממעטי נמי מע"א ה"ה במשכן ואי תימא וכן תעשה למה לי עדיין מנ"ל למעוטי כלים מע"א ולרבות משכן מוכן תעשה איפוך אנא דבתרווייהו כתיב אותו ואותם:

ויש לישב דע"כ במשכן בעי ע"א דאל"ה ל"ל אותו במשכן תיפוק [ליה] דממילא נדע דיש חילוק בין משכן למקדש מדאיצטרך משכן ומקדש ונדע נמי דבמשיחה נתחלקו כיון דאשכחן בכלים דמיעט רחמנא אותם במשיחה מאי אית לך למימר דה"א כמו בכלים אימעוט נמי ע"א ה"א ה"ה במקדש לכן כתיב אותו לדורות וימשח אותו ממשיחא אימעט ולא מע"א ודו"ק:

ועיין מ"ש תוס' ביומא דמעלת משכן היא הואיל והיריעות נמשחו משא"כ אבני המקדש שנשרו בטלו קדושתן א"כ במשיחה נתעלה משכן ממקדש ולא מקשו תוספות הכא מידי ובתשובה הארכתי:

והנה בספרי איתא בפ' נשא בתר פלוגתת ר' יאשי' ור' יהונתן במנחות הנ"ל בכלי לח בפנים איתא וזה לשונו רבי אומר וימשחם ויקדש אותם למה נאמר והלא כבר נאמר וימשח ויקדש אותו מה ת"ל וימשחם מגיד שבמשיחה של אלו הוקדשו כל הכלים לעתיד לבוא ע"כ. וא"כ מוכח דלא בעי בכלים משיחה לדורות שמשיחת משה ע"ה הקדיש כל הכלים דלעתיד ע"י עבודה שלהם נעשה כאלו נמשחו ע"י משה ע"ה וא"כ אייתר אותם לדרשא דכלי לח בחוץ במנחות שם וצריך לומר דש"ס דהכא נקט הדרשא הפשוטה יותר אותם ולעולם לא מפיק למעט משיחה לדורות אלא מדאייתר קרא כסברת ר' בספרי הנ"ל: ומיושב בזה פסק הרמב"ם דפסקו לא לדורות במשיחה ופסק נמי למעט כלי לח בחוץ ועמד בזה המשנה למלך ולפי הנ"ל א"ש. ומיושב נמי מה שהקשה אלוף נעורי בספר מנחת כהן במנחות שם מה נ"מ לדינא כיון דלדורות לא נמשחו אם כן לאיזה צורך כ' הרמב"ם דלא נמשחו בחוץ והא"ש דכל כי האי גוונא שמשח משה כליו כן יתקדשו לעתיד דמעלה עליהם הכתוב כאלו נמשחו כנ"ל ודו"ק:

גמ' אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לאביו שבשמים. פי' אף ע"פ שגם המרבה מכוין לבו כמו הממעיט מ"מ דרך אחד לשניהם כי א"א לנו לעבוד ה' אלהינו לפי רוב טובותיו עמנו ולא יספיק לתשלום טובה קטנה שבקטנות אף אם יתקבצו מעשי כל בני אדם לאחד מהם וכמ"ש החסיד בעל חובת הלבבות. רק שאנו נתבעים מאת ה' כפי יכלתינו לעבדו ולתת כל איש את נפשו לה' אלהינו וע"כ אין חילוק בין עשיר

לעני כי אם ימעט העשיר מהיות משה כר נרחב כבר חטא וקצר בעבודתו שהרי לא עשה כפי יכולתו לעשות והעני במנחתו טוב ממנו ואם הקריב חלב מריאים דיו להיותו כמו העני ולא יותר ששניהם עשו כפי יכלתם וע"כ מקשה אנחמי' כיון שהיתה ביכלתו להקריב גדול במינו לא היה יוצא בפחות ומה ההתפארות מעתה ומתורץ נמי קו' תוס' ד"ה ללמדך כו' ודו"ק:

תוס' ד"ה אין עזרה מתקדשת כו' אבל בימי שלמה ויהושע קשיא כו'. לפמ"ש לעיל דבע"א לחד סגי לקדש המקום להקריב שם קרבנות א"כ לק"מ שבתחלה קדש בב"ד של ע"א וקמץ המנחה והקריבה ואחר כך חזר וקדשה בשירי מנחה וב"ד ושארי דברים השייכים להשראת שכינה להתחייב הנכנס בטומאה כמ"ש לעיל:

ובזה א"ש דקתני במתני' ב"ד מהלכין וב' תודות אחריהן ולקמן מגיה הש"ס ב' תודות מהלכות וב"ד אחריהן והשתא לא דבר רק הוא דבקידוש העזרה הולכין הב"ד תחלה להקריב הקומץ על ידם ואחר כך כשהקריבו הולכין בשירי מנחה אלא אפ"ה מגיה הש"ס לקמן משום דבמשנתינו בקידש העיר איירי שמתקדשות בתודה ולא צריך לכל זה שכבר נתקדש מקום המקדש ודוק:

אך לפמ"ש התוספות דבימי שלמה לא קידשו בשירי מנחה א"ש טפי מה שלא הזכיר בעזרא משירי מנחה כלל רק ב' תודות והיינו משום דקיי"ל לקמן קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל ועזרא זכר בעלמא עבד פי' זכר לימי שלמה ומה שלא עשה שלמה גם הוא לא עבד. ולא נפקא מינן כ"א לימות המשיח אי"ה ב"ב אמן ודוק:

דף טו:

ומ"ד פגעים דכתיב יפול מצדך אלף ואומר יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי כו' פי' להך מ"ד הוא דאמרי עד כי אתה ה' מחסי דעד השתא משתעי בפגעים יפול מצדך אלף וכדומה שהם שדים דמיניה ילפינן בברכות דקיימי עלן כי כסלי לעוגי' ואמרי כן להבריח המזיקין מהבנין המקודש משום דסביב רשעים יתהלכון ומתקנאין בנו וכן כתיב שם מקטב ישוד צהרים. משא"כ למ"ד שיר של נגעים היה אומר השיר כולו דאדרבא מכי אתה ה' מחסי ואילך הוא דכתיב ונגע לא יקרב באהלך ולדידיה אמרוה משום צרי יהודה ובנימין כן משמע לע"ד לולי דברי תוס' ד"ה עד כי אתה כו':

יהיה איך שיהיה קשיא לי מדוע לא הקשה הש"ס הכא היכא עביד הכי והא אסור להתרפאות [בד"ת] בשלמא למ"ד משום צרי יהודה ובנימין אמרו לא הוה רק תפלה בעלמא אבל אי משום מזיקין אמרו קשיא וצ"ל משום דמתחלה תקנו משה רבינו ע"ה

לשם כך בבנין המשכן לא שייך למימר אסור להתרפאות בד"ת דוקא קרא שלא נתקן לשם כך משא"כ הנך קראי והא דמקשה אדר"י ב"ל צ"ל דפשיטא להש"ס דקיי"ל כמ"ד משום צרי יהודה ובנימין אמרו ולא משום מזיקין ולא נתקן על שם כך וגם במדרש שלנו לא מצאנו שאמר משה רבינו ע"ה כ"א פסוק ויהי נועם ויהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידינו ותל"מ ושפיר הקשה אדריב"ל:

וא"ש נמי פסק הרמב"ם שהשמיט הא דיושב בסתר עליון והיינו משום דמוכח דלא אמרו אלא משום צריהם ולע"ל אי"ה ליכא להך חששא וכ"כ בכ"מ אהא דהשמיט ה' מה רבו צרי וק"ל:

דף טז.

תוס' ד"ה ויוצא ממנו נפסל כו' דלא אפשר עכ"ל לקמן י"ז ע"א פירש"י ד"ה וקידשום לא פי' לי במאי מקדשים ערי ישראל עכ"ל ובפ"ט דעירוכין פי' דמקדשים בב' תודות ושיר כו'. וכנלע"ד דבכניסתן לארץ הותרו הבמות והיו מקריבים תודה בכל מקום אע"פ שיוצא ממנו אינו נפסל מ"מ מידי דהוה אהר הבית כמ"ש תוס' הכא ובטורי אבן במס' מגילה דף י' נתקשה בזה ולק"מ ודו"ק:

תוס' ד"ה תני באחת מכל אלו כו' עי' מ"ש בזה לקמן בדבור הסמוך:

ד"ה אלא בבני גולה כו' עי' מה שכתבתי לעיל ט"ו ע"א בלשון התוס' ד"ה וכן תעשו כו':

ד"ה דכ"ע קידשה לע"ל כו' וקדושת בתי ערי חומה דמייתי בסמוך נמי הוה קדושת מחיצה כו' פי' וקדושת מחיצות איתרבאי מאשר לוא חומה וק"ו למחיצת ומקדש דקדשי טפי טובא. אבל קדושת הארץ בלא מחיצה בטלה ווצ"ע במכות י"ט ע"א תוספות ד"ה ואי כו' כתבו סברא להיפוך ע"ש וטעמא מבואר בהרמב"ם ס"פ מהל' בית הבחירה משום דקדושתה תלוי בכבוש וכיון שבטל הכבוש בטלה הקדושה וכ' שם דקדושת עזרא קידשה לע"ל משום דלא נתקדש מתחלה ע"י כבוש כ"א בחזקה ע"ש פי' לדבריו שבאו ע"י חזקת ורשיון המלך כרש ואף שנחרב עתה הבית מ"מ לא ניטלה מאתנו אותו הרשיון לדור שם גם עתה וע"ש בכ"מ:

והנה בדברי התוס' הללו מיושב קו' תוס' לקמן ע"ב ד"ה קדושה קדושת עולם כו' דר' אלעזר דלקמן בקדושת מחיצה איירי ממשכן ומקדש ובפ"ק דחולין לענין תרומה איירי וקדושת הארץ נתבטלה:

והנה מעתה יש לומר דר"ג דאמר אחד מכל אלו תנן אמתני' דוקא קאי משום דהיה קשה לו מדקתני נטמא בעזרה כו' וקשה מנלן וע"כ מדכתיב משכן ומקדש ולא איצטרכי

לדר"א אילו נאמר מקדש ה"א משום דקדוש קדושת עולם משום דס"ל למתני' לא קידשה לע"ל וגם מקדש לא נתקדש לעולם כמ"ש תוס' הנ"ל ואם כן אחד מכל אלו תנן משא"כ רב הונא ס"ל לעולם קדשה לע"ל ובכל אלו תנן ואפ"ה חייב נטמא בעזרה דתרתי שמעת מיניה דמשכן ומקדש כמבואר לקמן במסקנא לכתוב אידי [ואידי] משכן או אידי ואידי מקדש:

ומיושב השתא קו' תוס' ד"ה תני אחד וכל אלו דע"כ צריך להגיה המשנה דעיקרא דמילתא אמתני' קאי ודו"ק:

דף טז:

תוס' ד"ה תנהו ענין כו' וא"ת עונש שמענו אזהרה מנין צ"ע מ"ש מפסח ומילה דחייבי עשה נינהו וחייבי כריתות. ועי' תוס' לקמן י"ז ע"ב ד"ה אבל כו'. ולשיטת רש"י דאינו רק בעשה וכרת ולא לאו א"ש מה שהקשו תוס' לעיל ז' ע"ב ד"ה בשוגג כו' אבל קשיא דאטומאת מקדש וקדשיו כו' אי במזיד בר מלקות הוא כו' ע"ש ולשיטת רש"י משכחת ליה בנטמא בעזרה דליכא מלקות ודו"ק:

מיהו צ"ע מלקמן בסמוך אבעייא דשהיי' למלקות כו' וצ"ע רב:

והא לא קשיא איך יתחייב קרבן דלא הוה דומיא דע"ז עי' מכות י"ג ע"ב יש לומר חטאת קבועה ילפינן מע"ז משא"כ עולה ויורד דהרי אפי' שבועות עדות ובטוי מחייב עולה ויורד:

ד"ה קדושה קדושת עולם כו' עי' מ"ש לעיל בלשון תוס' ד"ה דכ"ע קידשה לע"ל כו' לישב קו' תוס' הלז. ועי' מגילה י' ע"א תוס' ד"ה ומ"ט כו':

ד"ה או אידי ואידי כו' וקשה מכל הנהי שהבאתי שמצריך תרי קראי כו' ואולי אי לא הוה כתיב בכל הנהי ב' קראי ה"א דלהכי כתי' גבי טומאה משכן ומקדש להודיע לנו דבשאר דוכתי משכן לאו היינו מקדש לכן איצטרך יתורא דקראי בכל הני וע"כ משכן ומקדש דהכא לנטמא בפנים אתא ודו"ק:

גמ' אמר רבא לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים כו' נלפע"ד דללישנא קמא לעולם בעי השתחואה בפשוט ידים ורגלים כלפי פנים ויש בה שיהוי קצת אלא אם הוא זריז וממהר להשתחות מן השיעור הנתון לאדם בינוני מ"מ חייב בהשתחואתו משא"כ ללישנא בתרא דמדייק מדקתני כדי השתחויה מכלל דהשתחואה גופה בעי שיעור כו' משמע דבפנים לא בעי שיעור כלל וזה א"א בשום פנים אם לא בכריעה בעלמא בלי פשוט ידים ורגלים. וזהו הנפקותא בין הני לישנא. ועי' מה שהקשה בת"ח ודו"ק:

פרש"י ד"ה אלא שהשתחוה כלפי פנים למערב אבל השתחוה כלפי חוץ למזרח אין זו השתחויה עכ"ל דוגמא בעלמא נקט לעומד לפני ההיכל הכל תלוי במזרח ומערב וה"ה לעומד אחורי הפרוכת נהפך הוא למזרח חייב ולמערב פטור וה"ה לאחד מהצדדין ולא גמירי רוחות כ"א פנים וחוץ. ולשון הרמב"ם בפי' המשנה מתוקן בזה ודו"ק:

תוס' ד"ה קידה כו' ומייתי דאשכחן נמי קרא בהכי עכ"ל. הקשני אחד מן התלמידים דה"ל להקשות מויכרעו אפים על הרצפה דבסמוך דמצינו אפים בכריעה וזה היה קשה יותר מאפים דגבי השתחואה דאלו בהשתחואה פישוט ידיו ורגליו וגם פניו מונחים על הארץ ונהי דקידה הוא רק באפים וכל גופו נשען על אצבעות רגליו. מ"מ שייך שפיר אפים גם בהשתחואה. ואפים דקידה קים להו כמ"ש תוספות דהכי הוא. אבל מאפים דכריעה קשה מה ענינו וצ"ע:

ואולי נקרא השתחויה כריעת אפים שהכרעיים וגם אפיו מונחים על הארץ בפישוט כל גופו ולק"מ:

גמ' צריך שהיי' למלקות או אין צריך שהיי' למלקות. הנה בכל התורה לא קיי"ל כר"ש דס"ל כל שהוא למלקות ולא ניתנו שיעורים אלא לקרבן והא דמבעיא ליה רבא הכא בשיעורא דשהיי' נלפע"ד דיש להסתפק בב' תירוצי תוס' דלעיל ד"ה תנהו ענין כו' דאי אמרינן ולא יטמאו את מחניהם משמע בין בפנים בין בחוץ א"כ דבדיבור אחד נאמרו פנים וחוץ ע"כ לא ניתן בהו שיעור דהאי לאו ניתן גם לנטמא בחוץ ושם לא נאמר שיעור כלל וה"ה לבפנים רק לקרבן דמיוחד קרא לבפנים:

אבל להך תי' של תוס' דולא יטמאו לא הוה קאי רק אחוץ אלא לבתר דנדע כרת וקרבן בפנים נאמר שהלאו קאי גם אכהנים אם כן לא נדע טפי מקרבן דבעי שיהוי כנלפע"ד:

ובזה כבר הונח לנו מה שהקשו בתוס' מנזיר י"ז ע"ש מ"ג ע"א מבואר דלא משכחת ביאה בלא טומאה בנזיר כ"א בשידה תיבה ומגדל ופרע עליו המעזיבה ובהכי לחוד איירי קרא דביאה ע"ש היטב ואם כן א"נ בפנים לא גמירי שהיי' כ"א לקרבן ולא למלקות משום דולא יטמאו אנטמא בחוץ נמי קאי וכשם שאין שהיי' בנטמא בחוץ ונכנס לפנים ה"ה לנטמא בפנים מ"מ אי גמירי נמי שהיי' מאבראי בנזיר בבה"ק שייך אפי' במלקות כיון דהתם מיוחד קרא להכי שנכנס לשם על ידי שידה תיבה ומגדל כנ"ל וכן יש לישב מכלאים וק"ל:

דף יז.

תוס' ד"ה צריך שהיי' כו' עי' מהרש"א מה שלא הקשה המהרש"א ז"ל דנכנס טמא למקדש בלא התראה היינו משום דפשיטא דבנטמא בחוץ לא גמירי שהיי' אע"פ שנכנס לפנים בלא התראה וכ"כ במשנה למלך (ומ"ש מהרש"א לקמן בלשון רש"י ד"ה היכי משכחת ליה כו' דבנכנס דרך גגין בעי שהיי' אף ע"פ שנטמא בחוץ לאו דוקא שהיי' אדרבא אי לא בעי שהיי' קשיא טפי) ומה שלא הוקשה לו מקבל עליו נזירות בבית הקברות ולא התרו בו צ"ל ג"כ כתי' המשנה למלך פ"י מהל' נזירות דנזיר בבית הקברות במזיד תליא בטימא עצמו במקדש במזיד דאיבעיא בסמוך דכך לו נזיר בבה"ק כמו טמא במקדש אך לפי זה צ"ע קצת מה הקשה המהרש"א מנזיר שנכנס בלא התראה דכשם דפשיטא ליה דטמא בחוץ לא בעי שהיי' במקדש ה"ה נזיר בחוץ לא בעי שהיי' בבה"ק:
מיהו לולי דברי המשנה למלך הנ"ל הייתי אומר דמקבל עליו נזירות בבה"ק בלא התראה לק"מ כיון דרבא בעי הכי בנזיר ואיהו ס"ל בתמורה כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והא דלקי דעבר אמימרא דרחמנא וא"כ נזיר בבה"ק נהי דלקי אם התרו בו משום דעבר אמימרא דרחמנא מ"מ אינו נזיר דלא מהני ואם לא התרו בו באופן דלא לקי אקבלה א"א להלקותו אשהיי' דהרי אינו נזיר באמת לרבא ודו"ק:
ד"ה או אין צריך כו' כוונת התוס' בזה הדיבור לפע"ד משום דחזינן דפשיטא ליה לרבא דלקי אשהיי' אלא דמספקא ליה ללקות אפילו בלא שהיי' ולענין כלאים מצינו בהפך דבפחות משיעור שהיי' ליכא למ"ד ובשהיי' נמי פליג רב ביבי וע"ז משני דרב מודה דבשהיי' נמי איכא לאו ושהיי' דהתם היינו כדי לפשוט וללבוש והכא מספקינן אי סגי בהך שהיי' או בעי כדי השתחויי' משום דמסתמא מלקות דומיא דקרבן. כך עלה במחשבה לפני בהשקפה ראשונה. ואחר כך מצאתי במשנה למלך פרק ג' מהל' ביאת מקדש ה' כ"א מראה פנים לכאן ולכאן ולבסוף העלה ככל הנ"ל וק"ל:
גמ' ותפשוט ליה מדידיה כו' פי' דהמקשן סבור כיון דאמר רבא עקב בצד גודל ואפי' כל היום כולו הך ואפי' כל היום כולו לאו אעקב בצד גודל קאי דתרתי למה לי אלא מלתא באנפי נפשיה הוא כל היום כולו ע"י שהיות קטנות בנתיים וק"ל:
והנה לדברי רבא דמהלך עקב בצד גודל בקצרה פטור ע"כ משום דס"ל דוקא גמירי דאי שיעורא גמירי אמאי פוטר אם כן מכ"ש דחייב בארוכה שיעור קצרה לכן פירש"י דאביי בעי מרבה בר נחמני דאלו מרבא ליכא למיבעיא ודו"ק:

בפרש"י ד"ה היכי משכחת ליה כו'. מ"ש מהרש"א בכאן בנכנס דרך גגין בעי שהיי' לאו דוקא אלא אפילו בלא שהיי' נמי כיון דנטמא בחוץ וכמ"ש לעיל. והמשנה למלך פרק ג' מהל' ביאת מקדש ה' י"ט לא כ"כ עי"ש היטב:

ולפע"ד הא דהוצרך רש"י לפרש כך משום דלכאורה משכחת ליה עבודה בלא שהיי' כלל בדרך הליכתו הוליך דם אל המזבח והולכת דם עבודה היא שחייב זר עליה וכן הקשה הרשב"א ז"ל ולפע"ד דא"א משום דשוחטין מן המזבח והלאה ואם כן כשעומד בצד השוחט מסתמא הדרך הקרובה לנוס שמה דרך פתח העזרה היא בצידו ולא יסוב פני המזבח ואם כן לא משכחת ליה דאם כן ה"ל ארוכה. ואם כן אי לאו דחייב בכניסתו טמא הוה משכחת ליה שפיר שנכנס דרך שער זה ויצא בשער שכנגדו ובדרך הליכתו הוליך דם למזבח בלי שהיי' כלל לכן פרש"י שחייב על הכניסה וק"ל:

תוס' ד"ה אי דשהה בר כרת הוא כו' נפטרו מידי כריתתן כו'. לפע"ד דהיינו דוקא כשמלקות וכרת באין כאחד אם כן נפטר כשלקה אבל הכא דלא איפשטא בעיין דלעיל דשהיי' למלקות. ואפשר דחייב מלקות מיד וכרת אינו חייב עד ששהה שיעור השתחוייה לא נפטר בכה"ג וא"ש:

ועיין בהרמב"ם פרק ד' מהל' ביאת מקדש ה"ד שכתב נמי הך דינא בטבול יום ששמש. והראב"ד השיג עליו דלא משכחת ליה אלא בבמה דפטור אשהיי' וחייב אשימש. ועיין במשנה למלך פרק ג' מהל' הנ"ל ה' י"ט האריך מאוד מ"ט לא משני הכא הכי. ולפע"ד פשוט מאוד משום דטמא ששימש נפקא לן ס"פ הנשרפין מקרא דיבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו וגו' וילפינן חילול מתרומה ואי קרא דוקא בבמה איירי מה ענין אהרן ובניו לכאן הלא קיי"ל אין כיהון בבמה עי' סוף מסכת זבחים אע"ג דלקושטא דמלתא זר ששמש טמא בבמה נמי חייב ובקרא לא כתיב אלא אהרן ובניו משום דעיקר עבודה היא במקדש ע"י אהרן ובניו ואחר כך ילפינן מיניה זר טמא בבמה אבל אי לא איירי קרא במקדש כלל לא שייך אהרן ובניו בהא מילתא טפי מכל ישראל ולכן לא הוי מצי לשנויי הכי אבל הראב"ד דקאי אטבול יום דנפקא התם מקרא אחרינא שפיר מצי איירי בבמה ודו"ק:

מיהו הרמב"ם דלא פירש כן בטבול יום משום דלמסקנא דס"ל למלקות בעי שהיי' אם כן נפקא מיניה כקו' תוס' דכשלקה לא נפטר כמ"ש לעיל והא דכ' בטמא ששמש משכחת ליה בצינורא עדיפא מיניה קאמר כתי' הש"ס באמת אבל בטבול יום דא"א בצינורא דכיון דנטמא וטבל במקדש כבר שהה אפשר לשנויי כמ"ש דנ"מ שלא יפטר ממלקות וזהו עדיף מלוקמי דוקא בבמה:

ועיין בשבת ס"פ במה מדליקין ל"ה סוף ע"א ול"ד ע"ב תוס' ד"ה ספק לטומאה כו' מוכח ששיעור טבילה אחת עם הסיפוג כדי הילוך חמשים אמה שהוא אחד מק"כ בשעה בקירוב שקורין חצי מינוט ע"פ חשבון אלפיים אמה למיל ע"ש ואם כן מכ"ש הכא דמצי איירי שנטמא במקדש וטבל בבגדיו דקיי"ל נדה מערמת וטובלת בבגדיה ולא נסתפג כלל והפך בצינורא ובתוך עבודתו העריב עליו השמש ובין הכל לא היה כשיעור שהיי' ומ"מ אעבודה חייב שתחלתו היתה קודם הערב שמש ודוק:

א"נ יש לומר בקו' תוס' דהרי הכא לאביי קיימי' דאית ליה ר"פ אלו נערות דמיתה בידי שמים ככרת לר' נחוניא דפטור מתשלומין ואם כן ה"ה דאינו לוקה משום דה"ל ב' רשעות ואפי' חייבי מיתה שוגגין פטורין כחזקיה. הקצרתי ודו"ק היטב:

דף יח.

תוס' ד"ה לעולם כו' דהו"מ למימר בסמוך לוסתה ואפרישה עכ"ל. אי הוה מוקי לה בסמוך לוסתה לא הוה צריך לדחוקי דמשום דקתני סיפא נמצא על שלה תנא נמי נמצא על שלו אלא משום דמשנתינו איירי בשלא סמוך לוסתה ולכן מחלק בין אבר חי לפירש באבר מת משא"כ התם מיירי בסמוך לוסתה נקט סתם ואינו מחלק דלעולם חייב כדמסקינן לקמן דאביי בעלמא אתמר לפי פירש"י (אלא דהכא לרבא מקשה). מ"מ קו' תוספות נלע"ד לישב בפשיטות דרב אדא בר מתנא הוה ס"ל דסמוך לוסתה מזיד מקרי כמ"ש נמי מהרש"א וא"כ תו לא מחייב אפרישה משום דלא שב מידיעתו ולא שייך תי' תוספות ד"ה אי בת"ח ודו"ק:

ד"ה דאי כו' תימא דפ' הבא על יבמתו כו' לפענ"ד פשוט הוא דמקרא דהכא לא מוכח מידי דידע רבא לפרושי כאביי לחלק בין הנאה מרובה למעוטה אלא שהוכחתו ממתני' דאי כאביי מצינו ארוכה וקצרה בנדה ואין במקדש ותי' הש"ס לא ס"ל לחלק משום דאינו דומה ארוכה וקצרה דהכא והתם. ואם כן מתני' גופה מנ"ל דליכא ארוכה וקצרה בנדה ע"כ מקרא דמייתי בפ' הבע"י ופשוט ודו"ק:

דף יח:

תוס' ד"ה אלמא בשלא סמוך לוסתה כו' ונראה לפרש דדייק כו' עי' מהרש"א שסתרו עצמם שבקו' נקטו משום דלא הוא סופן שגגה ובתי' נקטו משום ב' זיתים בהעלם א' ולפע"ד בקושייתם אפירש"י לא פסיקא להו דה"ל ב' זיתים בהעלם א' במ"ש תוס' לעיל י"ח ע"א ד"ה אי בעם הארץ כו' דלדידן לא מקרי זה העלם א' כיון שאמרה נטמאתי

בנתיים דוקא לשיטת רבא מקרי העלם א' ולכן בתי' כ' שפיר דהש"ס הקשה איך קרי ליה אביי אנוס הלא ארבא קאי דאמר זאת אומרת כו' ולרבא מקרי זה העלם אחד אבל בקושייתם דקאי אתי' הש"ס לפירש"י לאביי ולק"מ מהעלם א' והקשו דה"ל ידיעה אע"ג דלמסקנא התם בשבת בשכח קודם הנחה ה"ל תחלתן וסופן שגגה וה"נ הרי לבסוף בפרישה לא ידע דאיירי בעם הארץ לזה ז"א דהא רש"י מוקי באבר מת ות"ח לשניהם ולכן בתי' לא פרשו הכי דאינהו לא מוקי לה כפרש"י הקצרתי מאוד הבן ודו"ק:

גמ' שקל קלא פתק ביה כו' לפע"ד דר' שמעון בן יוסי בן לקוניא נמי הבין ששאלתו הוא באמרה לו נטמאתי ואפ"ה כעס עליו ומייתי ליה מקרא ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב ומסקי' דלא תפרש הוא. ואפשר ע"ד הלצה דמש"ה פתק ביה קלא להזכירו בקרא דקרב אליך אל תגע בי דמייתי לקמן. ואפ"ה מסיק דלא הוה ידע אזהרה למשמש עם הטהורה משום דאי לאו דידעינן בלא"ה עשה מותהי נדתה עליו לא הוה מפרשינן לא תקרב לא תפרש דא"כ לקתה מדה"ד ונאמר הזר הקרב יומת הזר הפורש ימות אלא ע"כ שאני הכא דאיכא עשה בלא"ה ולכן מסיק חזקי' מותהי נדתה עליו לגלוי' אלא תקרב דקרא וק"ל:

תנו רבנן והזרתם כו' עי' בתורת הבית שער ב' מה' נדה שלו ובבדק הבית שם דמסיק אע"ג דקיי"ל וסתות דרבנן לענין בא מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה משום דשמא ראתה כבר לא חיישינן מ"מ אסור מדאורייתא לשמש סמוך לוסתה דשמא תראה חיישינן דדרך הדם לזוב ע"י התשמיש ומצרפי' לזה אורח בזמנו בא (אע"ג דאהאי חזקה לחוד לא חיישינן לענין לשמש לאחר זמן) ואם כן לפ"ז הטעם אינו אסור מדאורייתא בחבוק ונישוק באותה עונה דוקא תשמיש דדרך הדם לזוב ע"י אסור. עי' ביו"ד סי' קפ"ד מיהו אפשר דלהרמב"ם דס"ל בא"ע סי' ק"כ דחיבוק ונשוק דעריות דאורייתא מלא תקרבו לגלות ערוה אם כן ה"נ גזרו רבנן משא"כ להרמב"ן דלעולם דרבנן אם כן הכא אפי' איסורא דרבנן ליכא. וס' זו מצאתי בתשובה א' שכ' לי מורי מה' נתן אדלר כ"ץ נ"י וכ' שם עוד דהרמב"ם שהתיר בחבוק ונשוק באותה עונה אף ע"פ דס"ל דבשאר ערות דאורייתא מ"מ ס"ל להרמב"ם דעיקר טעם הפרשה סמוך לוסתה שמא תראה בשעת בעילה ולא יכול לפרוש עד שימות האבר נמצא ע"כ בועל נדה אבל בחבוק ונשוק אם תרגיש יפרוש מיד והאריך עוד שם ודברי פח"ח: מיהו מצאתי בספר נודע ביהודה ס' אחרת לחלק בין שמא ראתה לשמא תראה משום דשמא תראה אין לה חזקה שלא תראה שהרי ע"כ פעם אחת תראה וא"כ חזקה אורח בזמנו בא עדיף ואסור מדאורייתא סמוך לוסתה אבל

שמא ראתה לא חיישינן דחזקת טהרה שלה עדיף כמו שמא מת דלא חיישינן ושמא ימות חיישינן:

וע"ש בתשובת נודע ביהודה כמדומני שלא ראה דברי הרא"ה בבד"ה הנ"ל ויש להאריך ואין כאן מקומו:

כבני אהרן מתים כו' הנה לעולם קיי"ל מקצת היום ככולו ולכן יום שעתידה האשה לראות בו כבר נוהגין בה דין טומאה מראשיתו אע"פ שהוסת בסופו והלילה מותרת מיד אע"פ שהיא סמוכה טפי לוסת מתחלת היום וכן להיפוך כמבואר היטב במסכת נדה ס"ג ע"ב ע"ש היטב ותבין שדוקא יומא קא גרים וכן לענין הקדושה יום שנתקדש או שעתיד להתקדש אפי' מקצתו כלו קדש לה' ואולי טעו בזה בני אהרן שחשבו כל זמן שלא נתגלה השכינה במשכן לא נתקדש ומותר להקריב קטרת זרה והיה להם להקדיש העונה כולה כיון שעתידה השכינה לירד היום והיינו דכתיב בקרבתם לפני ה' דייקא וימותו שהקריבו קודם בוא ה' ולכן ניתן עונש זה למי שאינו פורש סמוך לוסתה ואינו חושש לעונה הסמוכה לטומאה ודוק:

שם הויין לי' בנים זכרים פי' מדה במדה הוא סגר בפני התאוה לפרוש בעונה הסמוכה לוסת תלד זכר שאינה טמאה רק ז' ימים ז' ימים משא"כ בנקבה שטמאה שבועיים:

ואולי יש לומר דלאו זכרים ממש קאמר אלא ידוע דהמשפיע לעולם נקרא זכר ואם היא נקבה בתולדה אם זכתה להשפיע לאחרים אם בממון או לזכות הרבים כז' נביאות או להנשא לת"ח ויתפרנס על ידה והוא יושב באהלה של תורה ומרביץ תורה בישראל על ידה היא זכר באמת. והמקבלים מאחרים לעולם נקראים נקבות ואם הם זכרים בתולדה נקבות המה באמת וע"כ מבשרו שיהיה בניו זכרים משפיעים לאחרים וזהו ממש כמו שאמר ריב"ל בנים ראוי' להוראה. וטעם זה השכר אפשר משום דאמרו חז"ל אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה וכבר כ' מזה בתשובת כנסת יחזקאל ותפש עליו מורי נ"י בתשו' הנ"ל. וא"כ הרוצים להרבות זרעם משמשים סמוך לוסתה ממש בעונה הסמוכה אבל החוצצים בפני תאותם ואינם חסים על נפשם ועל זרעם הקב"ה נותן להם חלף עבודתם בנים זכרים פי' משפיעים לאחרים אשר מולידים בנים רבים מבלי חבלי לידה וצער גידול והמה תלמידים אשר הם בנים באמת בונים עולמות:

ואולי זה בעצמו הטעם למבדיל על היין במוצאי שבת ועיקרא לשייר מקידושא לאבדלתא ולא למלאות גרונו בלגימה גדולה בליל שבת מבלי לשייר למוצאי שבת הגם שהוא זמן עונת ת"ח והיין מרבה התאוה כאשר רמזו חז"ל מי שרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין והוא אינו חושש ומשייר מקידושא לאבדלתא לכן זאת כל פרי עבודתו

לתת לו בנים זכרים הראוי להוראה ע"ד הנ"ל היפך ממה דכתיב ברשעים הוי משכימי בבקר שכר ירדופו מאחרי בנשף יין ידליקם ומסיים לכן גלה עמי מבלי דעת שעל ידם התורה משתכחת רחמנא לצלן משא"כ הנ"ל מרבים הדעת להעמיד תלמידים להבדיל ולהורות ויש לפרש בזה הפסוק שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת שסתמו בשכר ויין הוי על שם האמור משכימי בבקר שכר ירדופו כו' אוכלי לחם העצבים פי' כינה התשמיש באכילת לחם ובסמוך לוסתה שהעת עצבים להאשה דתנן מפהקת ומעטשת רותת וגוסה חוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה עיי' בנדה. והם אוכלי לחם העצבים משמשים סמוך לוסתה שהוא לחם העצבים. ושוא להם כל זה כן יתן לידידו שנה דרשו חז"ל על ת"ח המנדדים שינה ומסיים כחצים ביד גבור וגו' שהוא תלמידים המנצחים בהלכה וידוע מה שדרשו חז"ל את אויבים בשער בת"ח שנעשו אוהבים בסוף ואין להאריך ודו"ק:

גמ' ר' אלעזר סבר בעינן דידע אי בשרץ איטמא כו' לפע"ד דר"א הכי מפרש השרץ ונעלם אם נעלם רק שנטמא בשרץ אף ע"פ שידע שהוא טמא מ"מ מקרי העלם בנתיים ואם כן שמע מיניה שהידיעה היתה שידע שנטמא בשרץ. ואין להקשות כיון שלא נעלם בנתיים אלא שנטמא בשרץ אבל יודע הוא שטמא הוא ונכנס למקדש איך מייתי קרבן דלא הוה שב מידיעתו יש לומר דמשכחת ליה שנעלם ממנו מקדש ומשום העלם מקדש לחוד לא מחייב דר"א לא מחייב אהעלם מקדש לכן מהני העלם שרץ. ומתורץ קו' ת"ח שהקשה כיון דלר"א בעי קרא דבעינן דידע אי בשרץ איטמא כו' אם כן מנ"ל דלא מחייב אהעלם מקדש והא"ש דממילא מוכח דהרי ע"כ איירי קרא בהעלם מקדש דאל"ה לא הוי שב מידיעתו וע"כ בהעלם מקדש וא"כ ק' העלם שרץ למה לי כלל תיפוק ליה משום מקדש אלא ע"כ לא מחיי' על העלם מקדש ופשוט:

ואין לומר אם כן מאי בעי רבא לקמן העלם זה וזה בידו מהו ולא פשיט מדר"א דע"כ איירי קרא בהעלם שרץ ומקדש יש לומר דקאי לר' יוחנן ורב ששת דס"ל משמעות דורשין איכא בנייהו ודו"ק:

אמר לו ר' יהושע כו' עד שיודע לך במאי חטא. הנה לר' יהושע מסתמא לא גרע מקדש וקדשיו משארי חטאות דבעינן ידיעה פרטיות בבתרייתא ובקמייתא הוא דפליג ר"ע משום דלא דרש השרץ ונעלם. אבל בבתרייתא מודה ר"ע דבעי ידיעה פרטיות כמו בכל החטאות לפי מה דקיי"ל הלכה כר' יהושע בההיא דחלב ונותר וכן פסק הרמב"ם להדיא פרק י"א מהל' שגגות והלח"מ שם הקשה עליו ממסכת נדה כ"ח סוף ע"א וע"ב דקאמר אנדרוגניס שראה לובן ואודם אפ"ה פטור מביאת מקדש דבעי זכר ודאי נקבה

ודאית ומסיק דאשמועינן אפי' לר"ע דלא בעי ידיעה פרטיות אפ"ה פטור הכא. והשתא להרמב"ם עכ"פ לבסוף בעי ידיעה פרטיות לכ"ע ולפע"ד דלק"מ דודאי למאי דקיי"ל כרבי לעיל דידיעה קמייתא נפקא ליה מונעלם מכלל דידע ואם כן גריעה טפי דאפי' ידיעת ספק מהני כדלקמן סוף פרקין שפיר פסק הרמב"ם דנהי דלבסוף בעי ידיעה פרטיות כמו בחלב ונותר כר' יהושע מ"מ בקמייתא לא בעינן משא"כ ר"ע לעיל ריש פ"ק נפקא ליה ידיעה בתחלה הטל והוא ידע בין תרי ונעלם וקרינן ונעלם והוא ידע והוא ידע ונעלם א"כ ב' הידיעות מחד קרא נפקא ומקור אחד לשניהם אי הוה ס"ל לר"ע כר' יהושע דבידיעה בתרייתא בעינן ידיעה פרטיות גם בקמייתא הוה בעינן אלא ע"כ דלא בעינן כלל דלא ס"ל כר' יהושע ושפיר קאמר התם בנדה דר"נ איצטרך לדר"ע ועי' בסוף פרקין אי"ה אאריך בזה:

א"נ יש לומר דודאי לת"ק דהך דכריתות דס"ל אליבא דר' יהושע דאינו פוטר אלא במסתפק בחלב ונותר ושבת ויו"כ כו' לא בעינן הכא ידיעה פרטיות אפי' בבתרייתא דנהי דבעי דידע אי נכנס טמא למקדש או אכל קדש בטומאה ואי מסתפק באיזה משניהם שגה פטור מ"מ לא בעינן דידע באיזה אב ואין ללמוד זה כלל מהתם ואינו ענין ושפיר קאמר בנדה דר"נ אשמועינן להך ת"ק:

והרמב"ם פסק בהדיא כמאן דפליג במתני' התם בכריתות דאפי' ידע שעשה מלאכה בשבת ולא מסתפק ביו"כ כלל רק שלא נודע באיזה מלאכה נמי פטור א"כ ה"ה נמי אע"פ שידע שלמקדש נכנס ולא מסתפק באכילת קדש כלל מ"מ בעינן שידע באיזה אב נטמא וא"ש פסק הרמב"ם הבן ודו"ק:

דף יט.

תוס' ד"ה פרט למתעסק כו' עי' בחידושי למסכת שבת יישוב נכון על קושית תוספות:

דף יט:

ד"ה עשו כו' אי שייכא כלל טומאה במה שנגע פי' בכעדשה לא איקבע איסורא כלל משא"כ בשני שבילין איקבע איסורא וכן לקמן בחלב ושומן איירי בב' חתיכות דאיקבע איסורא דאל"ה לא מייתי אשם תלוי כמבואר בכריתות פ' ספק אכל ודברי המהרש"א בכאן לא הבנתי וק"ל:

ד"ה כאן עשו כו' ובדוחק י"ל דהכי פריך כו' ולפע"ד דליכא דוחק כלל דודאי לר"ש בן יהודה לק"מ דאיכא למימר דנפקא ליה ידיעה בתחלה כדמפקא ר"ע לעיל ד' סוף

ע"א וע"ב ע"ש בפרש"י ותוס' מוהוא ידע הטל בין ב' ונעלם וא"כ חמירי ידיעה קמייתא דמקדש וקדשיו כידיעת בתרייתא דכל חטאות דבעי בודאי ידיעה ודאית אבל לחלק ההעלמות סגי בידיעת ספק (דהרי לעיל י"ח ע"א תוס' ד"ה אי בעם הארץ כו' כ' דלדידן אפי' באמרה נטמאתי סגי לחלק) ואפ"ה שפיר מקשה דהו"מ לשנויי דרבי הוא דאיהו מפיק מונעלם מכלל דידע פשיטא דסגי בידיעת ספק:

ובזה יש לישב ייתור לשון בשלמא לר' יוחנן כו' דודאי אי הוה קשה לר' יוחנן ולא היתה שום סברא לומר דונעלם משמע דסגי בידיעות ספק טפי מבשאר חטאות והיה קשה לר' יוחנן לריש לקיש לק"מ לוקמי כר' משום דיש לומר כקו' תוספות דע"כ לא קאמר ר' אלא בידיעות מחלקת אבל בידיעות קמייתא דמקדש וקדשיו בעי ידיעה גמורה אבל כיון דבאמת לר' יוחנן לק"מ דמונעלם משמע דסגי הכא טפי ידיעת ספק מבשארי חטאות קשה שפיר אריש לקיש:

ומיושב נמי קושית המהרש"א דלא הו"מ למימר לר' יוחנן כאן עשו ובכל התורה נמי עשו ומוקי ליה בידיעת ודאי משום קו' תוספות ז"א דברור כתירוצינו הנ"ל דמאן דמפיק מוהוא ידע פשיטא דבעי ידיעה קמייתא ידיעה ודאית דומיא דבתרייתא והא דקאמר הש"ס לר' יוחנן ידיעה קמייתא מונעלם נפקא היינו לת"ק דאיהו רבי דמפיק ליה מונעלם וקיי"ל כוותיה כנ"ל:

ויש לישב נמי קו' תוספות ד"ה נוקמי כרבי דבלא"ה נמי תקשה נוקמה כר' ובידיעת בית רבו ז"א דאם כן אדמפלגי בשני שבילין לשמועינן רבותא טפי בידיעת בית רבו ור"ש פליג אידיעת בית רבו וע"כ דלא ס"ל ונעלם מכלל דידע וממילא נדע דלא מהני ידיעת ספק דגם זה בונעלם תליא וא"כ אמאי לא תניא ידיעות אלא ע"כ דליתא ודו"ק:

ודע דלפי מסקנא זו נלפע"ד לישב פסק הרמב"ם שפסק דבעי ידיעה גמורה בתחלה ומחייב נמי בהעלם מקדש ועי' מ"ש כבר לעיל ה' ע"א וברי"פ:

וכעת נלפע"ד דס"ל להרמב"ם דרבא ורב פפא לעיל ה' ע"א פליג אאביי וס"ל דלרבי נמי בעי ידיעה גמורה ואי תקשה אלא מעתה גבי סוטה דכתיב ונעלם מכלל דידע ומי בדקי לה מיא כיון דלמסקנא ונעלם אינו מחייב ידיעה ודאית אלא בספק וסוטה נמי ידיעת ספק בעיא דאי ידע בודאי שנטמאה או שלא נטמאת אינה שותה וא"ש ודו"ק:

אליך אלי. המחתל מחלי אמצת חילי, אשא קולי:

בקידה וכריעות אליך מגיני. אשא עיני. החזקת ימיני. בפרק שני:

פרק ידיעות אליך קדושי. אכף ראשי מלא מבוקשי. בפ' שלישי:

דף כ.

תוס' ד"ה לישנא דאיתקל ליה כו' וא"ת נשיליה כו'. הרא"ש בפירושו לנדרים כ' דהא גופו קמ"ל דלא מהימן לומר לישנא איתקל ליה. והב"ח ס"ס רל"ז הקשה עליו דאיהו גופא פסק לקמן דנאמן לומר בלבי היה לשבע על חטין ויצא שעורין מפי. ולפע"ד דהוקשה להרא"ש ז"ל קו' המהרש"א דלשמעינן מתני' דשבועות שבועה שאי אוכל והיישוב בזה לפי אוקימתא דאביי התם בנדרים דב' המשניות איירי במסרבין ומשנה דשבועות איירי דאמר אכילנא אכילנא ואחר כך נשבע ודנדרים איירי דאמר לא אכילנא ע"ש ויש לומר דרב אשי לא נאיד משינויי דאביי אלא מהא דאמר שאוכל פי' שלא אוכל דעל זה קשה לו בשלא אוכל נמי יש לפרש שאוכל ואין לדבר סוף כמבואר שם אבל מודה הוא דב' המשניות איירי במסרבין ומתני' דשבועות באומר אכילנא ותו נשבע ואם כן אין כאן שום חידוש באי אוכל דשיליניה ליה ואיהו מהימן לעולם משא"כ משנה דנדרים דאיירי באומר לא אכילנא ותו נשבע שאי אוכל ואשמועינן שתו לא מהימן לומר לישנא איתקל כיון דידים מוכיחות שהרי גם בתחלה אמר לא אכילנא ונהי דרב אשי פליג אאביי דמפרש שאוכל שלא אוכל מפני שאמר תחלה לא אכילנא וע"ז פליג רב אשי מ"מ כשאומר לא אכילנא אינו נאמר תו לומר לישנא איתקל ודו"ק:

בא"ד ובנדרים מפרש אמאי רב אשי לא אמר כאביי עכ"ל פי' כיון דרב אשי נמי מוקי ליה באומר שכחתי אם כן מ"ט לא מוקי ליה כאביי ובמסרבין לכן כ' דבנדרים משני ליה הש"ס שפיר דאע"ג דרב אשי נמי מוקי ליה באוקימתא מ"מ לא נראה לו אוקימתת אביי משום דבשלא אוכל נמי יש לפרש כרצון איש ואיש ואין לדבר סוף ע"ש:

והנה הרמב"ם פסק כאביי דלא כרב אשי שהוא בתרא ועי' בר"ן. וטעמא נלע"ד דס"ל לפי אוקימתא דהתם דמוקי אביי ב' מתני' במסרבין דמשמע דלעולם בעי הוכחה לפרש דבריו כמ"ש הר"ן והיינו משום דמתני' דהתם אתי' כר"מ כמ"ש תוס' בשמעתין דס"ל בכל התורה לא שמעינן הן מכלל לאו ואפ"ה בשבועות משום חומרא דידיה מחמיר טפי לדייק בלישניה א"כ ה"נ הדין נותן שלא לעמוד על דבריו כ"א בהוכחה גמורה. וע"ז מקשה רב אשי התם אם כן אין לדבר סוף ונאיד מהך אוקימתא אבל לרבנן דר"מ לא מצינו להו דמחמרי בשבועות טפי (ועוד אכתוב לקמן אי"ה דר"מ הוא דמחמיר בשבועות שלא מצינו במדבר ומביא קרבן כי מה שמצינו כן בקונמות משני הש"ס לקמן אין מעילה בקונמות וזהו ר"מ לשיטתו משא"כ אנן קיי"ל יש מעילה. וליכא חומרא בשבועות כלל) אם כן נהי דבעי הוכחה לפרש שאוכל כוונתו שלא יאכל אבל אם כוונתו שאוכל אין צריך הוכחה ותו לא קשה קושית רב אשי וגם הוא היה מודה לאביי ואע"ג דהכא לא

גרסינן דמתני' דשבועות איירי במסרבין ואפ"ה נאיד רב אשי ומשני שינויי אחרינא ס"ל להרמב"ם סוגיא דהתם עיקר ולכן פסק כאביי לפי אוקימתא דהכא דס"ל בכה"ג גם רב אשי מודה. ויש להאריך בזה לפי הגי' ברייתא במסרבין דלא מקשה ממתני' דנדרים ולא איירי הכא אליבא דר"מ ויש לישב בזה שינוי לשון הב' סוגי' ודו"ק:

גמ' מבטא נמי הא כתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה. אין ספק שלפי זאת ההו"א היה מיתפס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי וחייב בקרבן שהרי מבטא הוי מיתפס כדכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ועיקר קרבן שבועה בהאי קרא כתי' אלא במסקנא מבטא הוה שבועה גמורה ולא מיתפס לכן מספקא אי כמוציא שבועה או לאו. וזה מכוון בלשון מבטא שבועה גמורה ואיסור מיתפס בשבועה לכן יש להסתפק באיסורו של איסור דאלו הוה גם רק מיתפס בשבועה לא היה כאן מקום ספק וק"ל:

דף כ:

ד"ה קונמות עובר משום בל יחל כו' לפע"ד נ"ל דסוגי' דהתם אתי' דוקא אליבא דאביי דס"ל לעיל איסור מיתפס בשבועה לעולם ואפ"ה כתי' לא יחל דברו א"כ קאי נמי אשבועה ורב גידל אמר שמואל דאיהו מרא דשמעתא התם במסכת נדרים מצי סבר כאביי ורבא דשקיל וטרי התם היינו אליבא דרב גידל ואביי התם משא"כ אליבא דנפשיה דס"ל לעיל איסר שהוציאו בלשון נדר דינו כנודר וה"נ כתי' בקרא או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו אם כן מיירי קרא באיסור שהוציאו בלשון נדר מדקאמר אנפשיה כמ"ש הר"ן לעיל (דלאביי מיתפס בשבועה בלשון נדר מהני מדכתיב לאסור איסר על נפשה בשבועה) ואע"ג דקרי ליה שבועה היינו משום דאיסר מקרי שבועה בעצמותו ולעולם דינו כנדר כיון שהוציא בלשון על נפשו ואם כן לא יחל לא קאי כ"א אנדר ואיסר שהוציאו בלשון נדר ולא אשבועה והא דילפינן מיניה לנשבע לבטל המצוה ס"ל לרבא דלא צריך קרא דמלהרע או להטיב נפקא כדמקשה הש"ס התם ומאי דמשני חדא לקרבן וחדא למלקות בלא"ה י"ל דהיינו לר' ישמעאל דאינו מחייב קרבן לשעבר ומלקות מחייב בעי תרי קראי משא"כ לר"ע דקיי"ל כוותיה ליתא להא מילתא דמה לי קרבן מה לי מלקות. והשתא מיושב קו' תוספות דרב דימי כרבא ס"ל. ובזה מיושב סדר הש"ס הא דרב דימי אר"י ורבין אר"י הכא משום דתליא בפלוגתת אביי ורבא דלעיל בסמוך דר"י אולי סבר כאביי ולכן מוקי לא יחל בשבועה דלהבא ודו"ק:

גמ' ומאי דבר אחד הן דבדיבור אחד נאמרו כדתני' זכור ושמור כו' הא דתליא שוא ושקר בזכור ושמור. יש לומר לפי הידוע דעשרת הדברות נאמרו ה' על לוח זה וה' על לוח זה גם

את זה לעומת זה כמבואר במדרשי רז"ל ובפיוט דשבועות ובירושלמי דשקלים ובא זכור ושמור נגד לא תענה מפני שכל המשמר שבת מעיד בבורא שמים וארץ וכל המחלל שבת מעיד עדות שקר בעצמו והנה שמור פי' המפורשים מלשון ואביו שמר הדבר שיהיה מוסיף מחול על הקודש ומשמר וממתין עת בואו ואז יתבונן טרם כניסת היום טעם הציוי הלז כי כלה ה' מלאכתו בששה ימים ונח בשביעי ולכן באותה העת שהוא קודם הלילה אנו מתפללין ואומרין ויכלו וקבלת שבת וכדומה וכל מי שאינו עושה כן מכחיש בבריאת העולם הרי הוא מעיד עדות שוא דלשעבר ולכן בדברות אחרונות ששם נאמר שמור נאמר נמי עד שוא שפירושו לעבר. והנה בתיבת זכור פי' המפורשים כדבר שכבר חלף ועבר ואנו זוכרים אותו והיינו שנעשה זכרון לשבת שעבר במוצאי שבת להוסיף מחול על הקודש ובסעודות לויי' המלכה שממנו ישפע שפע לששת ימי המעשה הבאים לקראתינו באשר שהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית והכל בזכות השבת וכאשר הארכתי בחידושי למסכת שבת בכמה מקומות וביותר בסיום המסכת ע"ש ומי שאינו מאמין בזה מעיד עדות שקר דלהבא שאין תועלת במעשה שבת לשבוע הבאה ולכן בדברות ראשונות שנאמר זכור כתיב שם עד שקר שהוא להבא ולכן כשם שזכור ושמור בדבור אחד נאמרו כן שוא ושקר:

והא"ש דלבתר דמסיק דזכור ושמור איצטרך שיהיה נשים חייבות בקידוש היום וע"כ מדמפרשינן זכור זכריהו על היין בכניסתו ליתא לדברי המפורשים הנ"ל דזכור איציאת שבת דא"כ למאי הילכתא נאמרו בדיבור אחד אי לא לילף כל שישנו כו' וכיון דקאי אכניסת שבת הדרא קושיא לדוכתיה למאי הילכתא אמרו שוא ושקר בדיבור אחד דע"כ לא תלי בשבת לפי הנ"ל דהרי זכור נמי אכניסת שבת קאי ויש להאריך בזה עוד ואין כאן מקומו:

תוס' ד"ה כל שישנו כו' כדילפינן בפרק הישן מהאזרח כו' מקשין העולם למה ליה האזרח פשיטא דנשים פטורות מסוכה דאי חייבות מגז"ש ט"ו ט"ו ממצה אם כן למה לי רבויי' דנשים אסורות בחמץ בלא"ה נמי לחומרא מקשינן דהשתא ליכא למימר סד"א נילף ט"ו ט"ו מסוכה הרי גם בסוכה חייבי' אלא ע"כ דבסוכה פטורי' אם כן האזרח למה לי. ולפע"ד דלק"מ דהא דפשיטא להתוס' דלעולם מקשי' לחומרא לא פשוט כל כך משום דעי"ז נסתר הקישא דכל התורה לתפלין למיפטרינהו ממ"ע שהז"ג אלא שגבי לקולא נסתר הקישא דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכן כ' תוס' דאית לן למילף לחומרא ואם כן במצה אי לא הוה כתיב האזרח ריבויי דנשים אסורות בחמץ הוה ילפינן לקולא דפטורות ממצה וסוכה ומותרת בחמץ כדי לקיים ב' הקישי' דמצה לתפלין

ודסוכה לתפלין ולא נסתר רק היקש א' דאשה לאיש גבי חמץ לכן איצטרך ריבויי' לאוסרן בחמץ וממילא חייבות במצה מכל שישנו ובסוכה מט"ו ט"ו אי לאו האזרח ודו"ק:
בא"ד אבל קשה דלמ"ד ציצית מ"ע שהז"ג כו' ביבמות כ' תוס' דלא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך הוה רק סמוכים ולא אלים למדחי הקישא דכל התורה לתפלין ע"ש וה"ה קו' השניה של התוס' דלשתרי בכלאים נמי מתיישב בכך דלא מצי למדחי הקישא דאשה לאיש:

דף כא.

גמ' ואיבעית אימא כשם שמביא קרבן כו' הנה לפי דקיי"ל דשוא ושקר בדבור אחד נאמרו כמ"ש תוס' בשם הספרי יש לומר דלהכי אתי' באמת שמביא קרבן לשעבר כלהבא והא דאמרינן לקמן כ"ו ע"א דר"ע מריבוי' ומיעוטא מפיק ליה והיינו לפום סברא דלישנא קמא דהכא דחזר בו מדיבור אחד כמ"ש תוס' ד"ה קמ"ל כו' וכדמשמע מפירש"י ד"ה ה"ג אלא כשם שלוקה על שוא כו' כוונתו דגרסינן אלא משום דחזר בו מהא דבדבור אחד נאמרו מ"מ בהא איבעיח אימא אפשר דלא חזר בו ומתורץ בזה קו' מהר"ר עזרא הנביא שהביא התוספות לקמן כ"ה ע"א ד"ה רב כו' וכן מיושב פסק הרמב"ם דפסק בכל התורה דרשינן כללי ופרטי ופסק כר"ע דמחייב בלעבר כלהבא ועי' בפר"ח י"ד סי' פ"ד וכבר ישבנו לעיל פ"ק ה' ע"א ע"ש וק"ל:
הא דר' אבהו לאו בפי' אתמר אלא מכללא הכא לא דייק הש"ס וכי מכללא מאי משום דנ"ל פשוט דלא שבקי' מאי דשמע רב דימי מרבו ר' יוחנן בפי' דאוכל ולא אוכל שקר הוא. מפני מה שהוכיח ר' ירמיה מדברי ר' אבהו בשם רבין אמר ר' יוחנן בהוכחה בעלמא מכללא. ואולי אלו היה שומע מפי ר' יוחנן כמו רב דימי היה משוה דברי ר' יוחנן וכן נלפע"ד פשוט דפשטי' דקרא לא תשבעו בשמי לשקר להבא משמע כמ"ש תוספות לעיל ג' ע"ב ד"ה אבל לענין כו' וריצב"א פי' כו' ע"ש ובת"כ איתא לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו בשמי לשקר אם גנבת סופך לכחש ולשקר ולשבע לשקר וכן פירוש רש"י בחומש ע"ש וא"כ מפני הך דרשא ע"כ מוכח דאלשעבר נמי קאי דע"י גניבה גורם שישבע לשקר בלעבר שלא גנב כמ"ש הקרבן אהרן שם מיהו אין מקרא יוצא מידי פשוטו ולהבא נמי קאי. ומפני דס"ל לר"י דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה ואיצטרך לשוא ב' פעמים למידרש מיניה באם אינו ענין לשוא תנהו ענין לשקר ואיזהו שקר אם שקר כפשוטו דהיינו להבא או כדרשא דהיינו לשעבר ולכאורה מסתבר דאם אינו ענין אלהבא קאי שהוא פשוטו של מקרא מאשר נאמר דקאי אלשעבר דלא אתא רק

מדרשא דסמוכין לכן מדקדק רבא בפי' רבתה תורה דאלשעבר קאי ולכן שמע רב דימי מפי ר' יוחנן דלשעבר עובר משום שוא וה"ה משום שקר נמי אלא דאשמועינן רבותא דמשום שוא נמי איכא דומה למ"ש תוס' ד"ה קונמות כו' דבלהבא משום שקר נמי איכא אבל משום בל יחל נמי איכא והא"ש מ"ש הרמב"ם ברפ"א מהל' שבועות דבין להבא בין לשעבר מלא תשבעו בשמי לשקר נפקא ותמהו עליו והא"ש ולק"מ ודו"ק:

והנה ר' יהודה דלא דרש סמוכין בשום דוכתא כ"א במשנה תורה לא מוקי קרא דלשקר כ"א להבא לחוד ואיצטרך לשוא ב' פעמים לעיקרא דמלתא שנדע דיש אזהרה בשבועה דלשעבר ולק"מ קו' תוס' ד"ה אמר קרא רק לת"ק ומיושב קו' מהרש"א:

וא"ל דמ"מ קשה לר' יהודה לא ינקה ה' למה לי ז"א דלא ינקה איצטרך להורות דלא תצא מהחמורות כמבואר לקמן ר"פ שבועות העדות וביומא ס"פ יום הכפורים וממילא איצטרך נמי תיבת ה' דלא נטעי לא ינקה כלל וע"כ ק' קו' תוס' משוא ב' פעמים וזה לא קשה לר' יהודה דלא דרש סמוכים רק לת"ק ומיושב ק' מהרש"א ודו"ק:

תוס' ד"ה חוץ מנשבע כו' שהבהמה נמנעת מלאכול כו' וכ"כ בב"מ אבל בסנהדרין ס"ה ע"ב כ' כשבהמה שוחה לאכול והוא גוער בה זוקפת ראשה זהו מקרי מעשה ע"ש ובשיטה מקובצת בב"מ ולדברי תוס' דהכא משמע דזהו בעצמו מקרי מעשה במה שהבהמה מצטערת לאכול ואינה אוכלת בלא זקיפת הראש וכן משמע קצת בסנהדרין שם דקתני יצא עדים זוממין שאין בהן מעשה פי' מביאין קרבן בלא מעשה וכל קרבנות קבועות במעשה דוקא ולא מקשה מנזיר לר"א הקפר דמייתי על חטא אע"ג דלא עביד מעשה אלא ע"כ שציער עצמו מקרי מעשה ובזה א"ש דאתמר לקמן פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בשבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה ולא נקט סתם שבועה שאוכל ועבר היום ולא אכל בגוונא דמתני' אלא ע"כ דזה מקרי שפיר מעשה כמו שלא אוכל ואכל ולא משכחת אלא בנשבע על ככר שלא ציער עצמו שאכל כמה מאכלים רק הככר הזה לא אכל: ובזה מיושב פסק הרמב"ם בריש הלכות [שבועות] דמחייב מלקות בלא אוכל ואכל ובאוכל ולא אכל ובפ"ד ה"כ פסק בהדיא דנשבע על הככר לאכלו ולא אכלו אינה לוקה משום דה"ל לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו והלח"מ בפרק א' ה"ג נדחק בזה ולפמ"ש א"ש:

דף כא:

תוס' ד"ה היכן מצינו כו' ואף ע"ג דבמפרש כו' היינו קו' הש"ס דלקמן והרי מפרש ומשני מפרש נמי כברי' דמי. אלא דהש"ס לא נחית לשנויי רק לישנא דקאמרי היכן מצינו

ובאמת מצאנוה במפרש וע"ז משני דמברי' לא מיירי מ"מ הקשו תוס' הכא מנ"ל לרבנן לפרש סתם אכילה בכזית דילמא סתם אכילה בכל שהוא כיון דמודים אי הוה מפרש כל שהוא חלה שבועתו וע"ז משני סתמא מפרשינן ככל אכילה שבתורה. ונ"ל דלא ידעינן בלשון בני אדם אי אכילה בכזית או בכל שהוא לכן אזלינן בתר לשון התורה דאל"ה קיי"ל בשבועות נדרים הלך אחר לשון בני אדם וכן הקשה במשנה למלך פרק ד' מהל' שבועות ריש ה' א':

א"נ י"ל דבלשון בני אדם אין אכילה פחות מכזית וכן משמע קצת בברכות פ' ג' שאכלו מ"ט ע"ב וע"ש בתוספות ד"ה ר"מ אומר כו' ע"ש נלפע"ד דהכל מדרבנן משום דלבני אדם חשיב אכילה בכזית גזרו עליו ברכת המזון ור"מ היא דמפיק ליה מקרא אע"ג דס"ל דלא חשיב בפחות מכביצה כאשר גילה דעתו בשורפו לפני הבירה ע"ש משא"כ ר' יהודה ס"ל מדאורייתא בכביצה דאכילה שיש בה שביעה בעי מ"מ מדרבנן אפשר דמודה דגזרו אכזית משום בלשון ב"א וחוזר עליו נמי לשורפו לפני הבירה וא"ש הא דאין מדקדקין עד כזית אע"ג דהלכה כר' יהודה לגבי ר"מ כמו שהקשו בתוספות הנ"ל והא"ש דמדרבנן עבדינן הכי:

כללו של דבר נ"ל דבלשון ב"א אין אכילה פחות מכזית והא דהוצרכו רבנן לומר דלא מצינן אכילה בתורה פחות מכזית משום דר"ע ס"ל אע"ג דסתם אכילה של ב"א בכזית מ"מ בשבועה דמדבר ומביא קרבן דחמיר דעתו אכל שהוא כמ"ש תוס' בדבור הסמוך ועי' מ"ש אי"ה לכן הוצרכו לומר דלא מצינו עונש בתורה בפחות מכזית ומסתמא אין דעתו לאסור יותר מאיסורו כמ"ש במשנה וא"כ לדידן דקיי"ל יש מעילה בקונמות בלא"ה ליתא לדר"ע היכן מצינו במדבר ומביא קרבן דהאיכא קונמות ומאי דמשני הש"ס לקמן אין מעילה בקונמות לאו הלכתא הוא ודוקא רבנן דסתם מתני' ר"מ והרשב"א גורס להדיא דברי ר"מ במתני' דס"ל יש מעילה בקונמות כדאפיך רבינא לקמן בשמעתין הוצרך להשיב מסתם אכילה שבתורה ולטעמיה אזיל נמי דס"ל דסתם אכילה שבתורה בכזית כמו שהבאתי לעיל ממסכת ברכות משא"כ לדידן אף אי סתם אכילה שבתורה בכל שהוא כיון דבלשון בני אדם בכזית בתרייהו אזלינן בשבועות ואי משום דחמיר דלא מצינו מדבר ומביא קרבן אשכחן קונמות דיש בהו מעילה אדיבורו ובעי שיעורא שוה פרוטה וקרבן:

ומיושב בזה קו' המשנה למלך שם אהרא"ם דס"ל סתם אכילה שבתורה בכל שהוא ואתא הילכתא ואפקי' ממשמעותיה לענין מלקות לאוקמי בכזית והקשה מסוגי' דהכא ולפי הנ"ל א"ש ודו"ק:

ד"ה היכן מצינו הילכך כיון דחמיר כו' נלפע"ד הפי' כיון דחמיר אי היה נשבע שאוכל בודאי דעתו לפטור עצמו בכל שהוא כדי להפטר מחומר השבועה וכמ"ש הר"ן לקמן גבי שאוכל עפר ועי' מה שאכתוב שם אי"ה ה"ה נמי בשלא אוכל מפרשינן דעתו אכל שהוא ובזה תבין קו' תוס' לקמן כ"ב ע"א ד"ה והרי כו' והת"ח פקפק ע"ש והא"ש ודו"ק:
ד"ה ואי ס"ד תימה דילמא שאני הכא דגלי קרא כו'. יש לישב קושית תוס' דבע"ז ס"ד ע"א ובנזיר ל"ח ע"א ובמעילה י"ח ע"א כ' בשם ר' יקיר דכל שהו למלקות לר"ש דוקא בעינא אבל ע"י תערובות מודה דבעי שנתערב כזית דאל"ה משרת לר"ש למה לי לטעם כעיקר לא צריך דיליף ליה מגעולי נכרים דלא ס"ל דחידוש הוא ולהיתר מצטרף לאיסור לא צריך דלא שייך צירוף דהא סגי בכ"ש אע"כ דבתערובות מודה. ורבים תמהו דלא מוכיח הש"ס הכא לר"ע מידי למה לי לצרף דהא בתערובות מודה. ולפע"ד דלאו מסברא קאמר ר' יקיר הכא דמ"ש בעין מתערובות כמו שהקשו באמת תוס' עליו אבל עיקר כוונתו דר"ש לא מוקמי משרת להיתר מצטרף לאיסור כ"א לטעם כעיקר דמגעולי נכרים ה"א דבתערובות נמי סגי בכ"ש ולכן אתי' משרת להורות דבעי שיעורא דהרי ילפינן מהכא דבשתי' דנזיר בעי כזית מדכתיב וענבים לחים ויבשים לא יאכל וי"ו מוסיף על ענין הראשון במסכת נזיר אם כן מוכח דבעי שיעורא (ודע דמשרת ענבים היינו ענבים ששראן במים ושתה המים ומיניה יליף ר"ע בהיפך פת ששרה ביין) והשתא מקשה הש"ס הכא שפיר לר"ע דע"כ אין לחלק בין תערובות לבעין אי לאו דמשרת אתי' להכי ואם כן היתר מצטרף לאיסור מנ"ל:
ומיושב נמי קושית התוספות דהיכן גלי קרא דאי ס"ל כר"ש ע"כ מוקמי קרא לחלק בין תערובות לבעין ודו"ק:
ודע דיש לנו תלי"ת אריכות בישוב דברי ר' יקיר הנ"ל באנפין שונין ובסתירת רש"י דכ' דאתי' מוכל משרת ע"ש מה שמחק בעצמו הגי' הלז בפסחים סוגיא דמשרת ובחידושי למסכת חולין סמוך לסוגיא דזרוע בשלה חברתי קונטרס לסוגיא דמשרת שם תמצא הכל על נכון:
גמ' ולא הרי נמלה כו' משמע דמחייבין מלקות שקיל וטרי הכא דבנמלה ליכא קרבן ואם כן מאי דמקשה מהקדש משמע דלמלקות בהקדש נמי בעי שיעורא ועל זה סמכו תוס' בקו' ד"ה אבל כו' דפשיטא דלהקדש אפי' למלקות בעי שיעורא ועי' מ"ש שם בחידושי הרשב"א ולפע"ד הוכיחו תוס' ממ"ש ודו"ק:

וכן מוכח ממאי דמקשה והרי קונמות והיינו ע"כ למלקות דאי לקרבן מסקינן בעי שיעורא ועוד דיש לומר לשנויי אין מעילה בקונמות דהכי ס"ל לר"מ במסקנא דאיהו תנא דמתני' אלא ע"כ דבמלקות איירי ודו"ק:

דף כב.

תוס' ד"ה והרי כו' תימא מאי פריך כו' עי' מ"ש לעיל בלשון תוס' ד"ה היכן מצינו ובישוב קו' תוס' נ"ל דעיקר קו' הש"ס ממאי דקיי"ל דבמעילה יש שליח לדבר עבירה ובעה"ב מעל א"כ בדבורו לבד מתחייב משא"כ בשבועות ובזה א"ש מה שיש לי לדקדק בתי' הש"ס אוסר לעצמו קאמרינן והאי אוסר לאחרים הוא ולכאורה צ"ע אדרבא מכ"ש שה ספת שמצינו במדבר שאוסר אפי' לאחרים ומכ"ש לעצמו והא"ש כיון דעיקר קו' הש"ס במה שמצינו בהקדש דהמשלח חייב שפיר משני דעכ"פ בהקדש במה שאידך אוכל נעשה מעשה חטא ועון שהרי נאסר לכל העולם ואמרה תורה שלוחו של אדם כמותו משא"כ בשבועות לא מבעיא בנשבע שאוכל ולא אכל דלא עבד מידי אלא אפי' במצוה לחבירו לאכול שע"י כך א"א לו לאכול מ"מ לא מקרי מעשה חטא שהרי חבירו מותר לו לאכול ואין לו איסור כלל וזה מדוקדק מאוד בתי' הש"ס הבן ודו"ק:

גמ' מ"ט קונמות נמי כיון דלא מדכר שמא דאכילה כמפרש דמי ורש"י גרס שום אכילה ע"ש והנה לעיל כ' ע"א פירש"י ד"ה הכי קאמר כו' מבטא ככר זו עלי ע"ש פי' הר"ן דס"ל לרש"י דשבועה בלשון נדר מהני וא"כ קשה ארב פפא דהכא אדמפליג בין שבועה לנדר לפלוג בשבועה גופה בין אומר שבועה שלא אוכל בעיא שיעור אכילה לאומר שבועה או מבטא ככר זה עלי לא בעי שיעורא דלא מדכר שמא דאכילה ומכ"ש לפי מאי דמסיק דבנדר נמי שייך לשון אכילה מזו עלי קונם אם כן רב פפא לא מצי איירי בכל גוונא קונם וה"ל למיפלג בשבועה גופה וצ"ל לפמ"ש הר"ן בריש נדרים הטעם דמהני שבועה בכה"ג משום יד נגעו ביה דידות שבועה כשבועה ואמרינן דכוונתו מבטא שלא אוכל וא"כ לק"מ כיון דע"כ כוונתו אשלא אוכל משא"כ בנדר וזה כוונת רש"י דגריס בנדר ליכא שום אכילה אפי' יד ליכא משא"כ בשבועה נהי דמשכחת דלא מדכר שמא דאכילה מ"מ בלא שום אכילה לא משכחת ליה ודו"ק:

גמ' אי הכי אמאי מצטרפות סוף סוף זיל להכא ליכא שיעורא. האי לשון מיותרו ולא הל"ל רק אמאי מצטרפות ואולי משום דלכאורה כיון דקונם מטעם הקדש נגע ביה ובהקדש מצטרפין מכמה אנשים ואפי' קדשי מזבח ובדק הבית מצטרפין ושוב מצאתי קו' זו במשנה למלך הנ"ל ויש לומר ולחלק דוקא באמר קונם ככר זה עלי אבל באומר

אכילה מזו עלי קונם נמצא שכל הככר מותר לו ואין בו הקדש כלום רק האכילה וכל פחות משיעור אכילה אינו חל עליו שם הקדש כלל ואין מצטרפין והיינו דמאריך סוף סוף פי' נהי דבהקדש מצטרפין מ"מ הכא ליכא שיעורא שיהיה הקדש אם היה הקדש אזי היה מצטרפין משא"כ הכא ליכא הקדש עד שיהיה שיעור אכילה ודו"ק:

מיהו בעיקר קו' הנ"ל יש לומר דהשתא ס"ד דאין מעילה בקונמות ולא דמי ממש להקדש רק כאיסורא כמ"ש רש"י ד"ה אין לה פדיון כו' אבל למסקנא דקיי"ל כרבינא איפוך וקיי"ל כרבנן דיש מעילה בקונמות כמ"ש הרמב"ם פרק ד' מהל' מעילה הלכה ט"ו וע"ש במשנה למלך. אה"נ דמצטרפין אפי' באומר אכילה מזו עלי ואכילה מזו עלי. ובזה נתיישב פסק הרמב"ם פרק א' מהל' נדרים הלכה ו' שפסק שמצרפין אפי' באמר אכילה מזו עלי והראב"ד השיג עליו והכ"מ כ' שהשגה חזקה הוא והא"ש ודו"ק:

תוס' ד"ה מתוך כו' ואין נראה להביא ראיה משם דהתם לחומרא תנן לה כו' כוונתם דהתם במעילה קאמר ר"ע דלהכי במעילה תמחויין מחלוקת משום דחמיר שעשה נהנה כמהנה (פי' דיש שליח לדבר עבירה) וצירף המעילה לזמן מרובה. וכיון דהך חומרא גורמת להיות תמחויין מחלקין ש"מ שגורמת לחלק בחטאת וממילא שאין מצרפין ויש לומר דס"ל לרש"י דעיקר דחיית ר"ע לר' יהושע דהתם מדעשה נהנה כמהנה וזה לא שייך בקונם שנאסר רק עליו דאיירי בקונם עלי דוקא אבל חומרא דצירף לחוד לא תגרום שלא יצרף ויחלק לחטאת וק"ל. ועי' היטב במשנה בשם חידושי הרמב"ן ובחידושי רשב"א בסוגייתנו:

דף כב:

גמ' אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור והרא"ש הביא גי' ספרדים שבועה שאוכל ואכל עפר פטור והרמב"ם בפרק ה' מהל' שבועות פסק שתיהם ויהיב טעמא בה"ה שלכן פטור כשנשבע שאוכל שהרי חשובים אצלו אכילה ואיהו אחשביה וממילא דבשלא אוכל ואכל עפר לא אחשביה שהרי ע"כ לא חשיב אצלו אכילה שהרי נשבע שלא יאכל. והר"ן יהיב טעמא אחרינא משום דבנשבע שאוכל דעתו לפטור עצמו במה שיזדמן לו כדי להפטר מחומר עונש השבועה משא"כ בשלא אוכל. ועי' בלח"מ שם. ולפע"ד נפקא מיניה לדינא בין הני שינויי' בנשבע שלא אוכל מחר אם אוכל היום ואכל היום עפר להרמב"ם איהו אחשבי' וחיילא שבועתו שלא יאכל למחר ולהר"ן מסתמא דעתו אם יאכל היום אכילה גמורה שלא להעמיס עליו חומר שבועה דלמחר וק"ל:

או דלמא כיון דלא מידי דאכלי אינשי הוא בכל שהוא תיקו. לפע"ד משמע קצת דאיבעייא דרבא הוא למ"ד בחולין צ"ט ע"ב דיש בגידין בנ"ט ולא מצינו אכילה בתורה בכה"ג דעפר אבל למאי דקיי"ל התם דאין בגידין בנ"ט ועץ הוא והתורה חייבה עליו ובהא נמי אכילה בכזית כמבואר להדיא התם במתני' צ"ו ע"א אם כן הה"נ בנשבע שלא אוכל עפר שהרי הא דאכילה בכזית בשבועה מאכילה דתורה ילפינן לה כמ"ש תוס' לעיל כ"א ע"ב ד"ה היכן כו':

א"נ יש לומר דאפי' למ"ד אין בגידין בנ"ט מ"מ הא קיי"ל דבשבועות ונדרים הלך אחר לשון ב"א ולא אחר לשון תורה והא דאזלינן אחר לשון תורה בשיעורא דכזית משום דלא ברירה לן בלשון ב"א אי שיעורא בכזית או לא לכך אזלינן בתר לשון תורה משא"כ במהות האכילה ידעינן דבלשון ב"א לאו אכילה הוא אע"ג דבתורה מצינו בעץ אכילה והיינו דמדקדק דלאו מידי דאכלי אינשי. ויש להאריך בזה בפסק הרמב"ם והבן ודו"ק:

תוס' ד"ה נזיר כו' ובד"ה אהתירא כו' לפע"ד דלהנך דס"ל דבשבועות ונדרים חצי שיעור מותר מן התורה לכ"ע יש לומר דה"ה בנזיר ומטעם המפורש משום דעל ידי דבורו מיתסר ולא מן התורה אם כן יש לומר דמשו"ה בעי דוקא בנזיר משום דשייך מהיתירא קא מתשבע דחצי שיעור היתר גמור הוא משא"כ בשארי איסורין ואפ"ה פשיט שפיר מטריפות ונבלה מדריש לקיש דס"ל בכל התורה חצי שיעור מותר נשמע לדידן בנזיר ודו"ק: ועיין בת"ח בישוב פסק הרמב"ם ונכון הוא מאוד:

והנה הר"ן הקשה אהנך פוסקים דהא טעמא משום דחזי לאיצטרופי הוא א"כ בשבועות ונדרים נמי ליתסר חצי שיעור משום דחזי לאיצטרופי. ולפע"ד משם ראיה לדידהו דאלו נשבע על הככר ונאכל ע"י איש אחר ולא נשתייר כ"א חצי זית ע"כ יהיה היתר גמור בלי ספק דהשתא לא חזי תו לאיצטרופי דאף אי ישבע על ככר אחר אינו מצטרף עם זה ולא יתכן לאסור בחצאי זיתים כ"א בהאחרון וכזה לא שמענו מעולם וכן כשנשבע שלא יאכל היום ובסוף היום שא"א לאכול כ"א חצי זית יהיה מותר ובאמצע היום אסור כזה לא שמענו:

ובזה מיושב מה שהקשה הש"ך י"ד סימן רל"ח סקי"ב ע"ש והוא מבואר ופשוט כשנשבע על ככר שלא יאכלנה כלו נהי דס"ל להטור דחצי שיעור אסור בשבועות מ"מ אי הוה נשרף או נאכל קצת מהככר שוב שרי לאוכלו משום דתו לא חזי לאיצטרופי. אם כן מי מהני שבועה בתרייתא באופן הנ"ל ודו"ק:

גמ' אלא תפשוט דבעי רבא כו' לפע"ד דס"ל להש"ס מדפשיט נזיר בחרצן מנבלות וטריפות אף ע"ג דנזיר מפרש שלא יאכל חרצן משא"כ בנבלות וטריפות דמיירי דנשבע

סתם שלא אוכל וע"כ פשיטא ליה להפשטן דמתני' לא מצי איירי בסתמא דא"כ תקשי רישא לסיפא דברישא קתני אכל אוכלין שאינן ראוין פטור וע"כ צריך לשנויי רישא בסתם וסיפא במפרש כדלקמן ע"ש היטב ואם כן ע"כ נבלה דומה ממש לעפר דאל"ה לק"מ רישא לסיפא ואם כן תפשוט דבעי רבא ועי' מ"ש לקמן אי"ה:

מתני' שלא אוכל ושלא אשתה כו' נראה דכל הני בבי צריכי דבשלא אוכל ואשתה אשמועינן דלא נימא אין שבועה חל על שבועה כקו' אביי לקמן ובפת חטין אשמועינן דלא נימא למיפטר נפשיה מאחרינייתא קאמר וביין שמן ודבש אשמועינן הא דמסרהב בו לאכול וק"ל:

שם קונם אשתי נהנית לי כו' הא דלא נקט שבועה שלא אכלתי והוא אכל נבילות כתבתי בקונטרס דבר טוב אשר לי משום דלא נחית תנא נפשיה בפלוגתא ולר' ישמעאל אינו מחייב על לשעבר. אבל מ"מ קשה דה"ל למינקט קונם אשתי נהנית לי אם אוכל היום ואח"כ אכל נבילות כו' ואולי בכה"ג אפי' באוכל עפר אשתו אסורה דאיהו אחשביה משא"כ בלשעבר אם אכלתי הרי דעתו לומר שלא אכל ואם כן אף ע"ג שאכל עפר לא אחשבי'. ועי' מ"ש לעיל בנפקותא שבין טעם הרמב"ם והר"ן ודו"ק:

תוס' ד"ה תא ונטעום מידי כו' ויש לומר שמא בלשונם הוו קרי לאכילה טעימה עכ"ל ובד"ה איבעית אימא כו' שאין הסברא פשוטה כל כך כו' הנה פשוט בלי ספק דסמכו אתי' דלעיל דודאי בנדרים הלך אחר לשון ב"א אך בלשון ב"א לא מצינו כ"א טעימה אבל לא אכילה לכן מייתי נמי מקרא דבתורה מצינו נמי שתי' בכלל אכילה ובלשון ב"א מצינו מיהת טעימה:

והנה היה אפשר לומר דאיצטרך קרא למ"ד בירושלמי בנדרים הלך אחר לשון תורה עי' משנה למלך. אלא שא"א לומר כן כיון דריש לקיש ע"כ ס"ל הלך אחר לשון ב"א קשה עליו קו' הש"ס ביומא דמייתי תוס' ד"ה והא כו' ובזה יובן למה העתיקו לשון הש"ס דהתם מבלי חידוש כלל והא"ש ודו"ק:

ולולי דברי התוס' הייתי אומר דאי לאו קרא נהי דאזלינן בתר לשון ב"א מ"מ היה מחייב ב' באכל ושתה דבדאורייתא מקרי ב' שמות וכמ"ש במהרש"א לקמן בלשון תוס' ד"ה מי איצטרך כו' לכן בעינן קרא דהשתא ה"ל משם אחד ואינו חייב אלא אחד:

ובזה מיושב דקדוק יתור לשון הש"ס ואב"א קרא שתי' בכלל אכילה והרא"ש לא גריס ליה באמת ועי' ת"ח ולפי הנ"ל שפיר גרסינן ליה דמסברא נהי דמחייב אשתי' דבלשון ב"א שתי' בכלל אכילה מ"מ לא הוה בכלל אכילה ממש להחשב ב' שמות אבל אי נפקא מקרא הוה בכלל אכילה ממש ודו"ק:

דף כג.

גמ' ודלמא ע"י אניגרון כו' הכא א"ש דכתיב ויצהרך והיינו שמן זית דמסיק בברכות ל"ו ע"א דשתייתו מזיק כ"א ע"י אניגרון ע"ש וא"כ ה"ה תירושך אבל לקמן קרא דונתת הכסף וגו' לא הוה מסיק אדעתיה לוקמי באניגרון ואפ"ה מקשה ודלמא ה"נ ע"י אניגרון ודו"ק: והא דמייתי הא דרבה בר שמואל אניגרון מיא דסילקי כו' נלפע"ד משום דקיי"ל דרוטב אוכלין הוה משקה לכל דבריו כ"א בהרוטב היוצא מהאוכל עצמו עי' מג"א סימן קנ"ח סק"י לכן מייתי דאניגרון הוא מיא דסילקי שהוא ירק וקיי"ל דבירקות חשיבי אוכל עי' מ"ש מג"א ריש סימן ר"י ודו"ק:

תוס' ד"ה גמר שכר שכר מנזיר כו' מנ"ל דשתי' בכלל אכילה כו'. בתחלה הוה ס"ל להתוס' דהש"ס ס"ל בס"ד דאף מאן דיליף התם שכר מנזיר הכא לא יליף ולא מפיק קרא מפשטי' דכל מידי דמשכר ודוקא התם משום דנזיר ומקדש שייכין טפי אהדדי כמ"ש תוס' לעיל י"ז ע"א סוף ד"ה או כו' ולהכי מקשה לת"ק דר' יהודה דילמא דבילה קעילית ומשני יליף שכר הכא כמו התם אבל ר' יהודה לא יליף לא הכא ולא התם אלא מסברא נפקא ליה ובתי' השני ס"ל בהיפך דלת"ק דפשיטא ליה התם שכר שכר מנזיר כ"ש הכא ולא הוה מקשה הש"ס מעיקרא כ"א לר' יהודה ומשני דהכא מודה ודוקא התם פליג משום טירוף הדעת והיינו דכ' וכן משמע קצת דאליבא דתנא כו' ופשיט וכ' וכתבתי כל זה מפני מה שנתקשה בזה בס' תוס' יוה"כ במסכת יומא ע"ש. תו עי' בחידושי למסכת חולין מ"ש בעז"ה:

בא"ד אבל אין לפרש לחומרא מקשי' וכו' עי' מהרש"א מ"ש דשייך ואכלת כיון דקאי נמי אדבלה קעילית הנה לתי' ב' של תוס' ד"ה אכילה כו' ליתא להאי תי' ואפי' לתי' קמא נמי דוקא משום דאכילה עיקר ולא שייך שתי' בכלל אכילה אבל בלא"ה לא לכן נלע"ד אף אי מרבי' דבילה מ"מ יין נמי כתיב בקרא והוה קל וחומר:

בא"ד ועי"ל כו' ואי בשקרש כו' היינו הירושלמי דסתם ירושלמי ר' יוחנן ואיהו ס"ל הכי במנחות כ"א ע"א דדם שקרש אינו עובר עליו ע"ש בעא מיניה ר' מני מר' יוחנן אבל אנן לא קיי"ל הכי לפי מסקנת הש"ס דלשם ע"ש ולכן לא מייתי תלמודא דילן הך ילפותא ועי' עוד בזה במס' חולין ק"כ ע"א ובתוס' שם:

תוס' ד"ה כגון דאמר כו' אפי' שתה תרי זימני נמי כו' צל"ע מאי ארי' תרי זמני אפי' פעם אחד נמי חייב ב' משום ב' השבועות וצ"ע. ונ"ל דט"ס הוא:

דף כג:

מ"ש רישא דפטור ומ"ש סיפא דחייב נלפע"ד לפי דפשיטא להמקשן דנבלות נמי מיקרי אינן ראויה לאכילה הא דלא נקט נמי ברישא נבלות וטריפות משום דאז הו"א דפטור משום מושבע ועומד מהר סיני אבל ראוי' לאכילה הוה לכן תנן שאין ראויה לאכילה להודיעם הטעם דפטור ולק"מ רק מ"ש רישא ומ"ש סיפא אך לבתר דמשני רישא בסתם וסיפא במפרש קשה דה"ל למיתני בהדיא ברישא נבלות וטריפות דליכא למיטעי משום מושבע ועומד דהשתא בסיפא דבמפרש חייב כ"ש בסתם דהוה כולל וע"כ נדע דמשום אינן ראויה לאכילה פטר ליה ולכן מציינן תוס' רישא וכו' להקשות אהתרצן ולא אהמקשן ואולי יש לכוון זה בלשון הש"ס הא לא קשיא ופרש"י אם קו' אחרת אין כאן וכו' כוונתו שע"י תירוצו יקשה קו' תוס' מדוע לא נקט נמי ברישא נבילות וטריפות וק"ל ובקונטרס דבר טוב הארכתי בזה באנפין שונין:

אמנם כן יש לפקפק על האמור דאכתי לק"מ דאי הוה נקט ברישא נבילות ה"א בהיפוך רישא במפרש ולכן פטור מושבע ועומד וסיפא בסתם ומשו"ה חייב דכולל ולא הוה ידעינן דאינן ראויה לאכילה:

מיהו לפע"ד דבלא"ה פשיטא להש"ס דרישא בסתם וסיפא במפרש מדנקט ברישא ושתה משקין שאינן ראוים לשתי' וקשה משקין מאן דכר שמי' וע"כ משום דשתי' בכלל אכילה (אע"ג דהש"ס דחה לעיל דלמא דאמר תרתי לא אוכל ולא אשתה שינויי' דחיקא הוא למימר דממתני' לא מוכח מידי מ"מ האמת כדברי רב אשי) ואם כן ע"כ מיירי בסתם שלא אוכל דאזי שתי' בכלל אכילה וסיפא דלא נקט בגוונא דרישא ושתה יין שנתנסך או דם ע"כ מיירי במפרש שלא אוכל נבילות דתו אין שתי' בכלל כנלפע"ד. ועוד אכתוב מזה אי"ה ודו"ק:

ד"ה בכולל כו' ואין להקשות דלוקי כולה במפרש. לפמ"ש לעיל בסמוך דרישא לא מצי איירי במפרש לק"מ:

והנה לריש לקיש קשה דלוקמי כולה בסתם (דהא לית ליה כולל בשבועות) ורישא באינו מפרש חצי שיעור וסיפא במפרש חצי שיעור דהשתא א"ש דפטור ברישא דוקא באינו ראויה אבל בראויה חייב שהרי נשבע גם עליהם. לכן נלפע"ד ברור בכוונת תי' תוס' דלא כמו שהבין המהרש"א אלא כוונתם דאם כן אמאי נקט אינו ראויה משמע דמטעם אינו ראויה אתאינן עלה בלא"ה נמי פטור משום מושבע ועומד ודו"ק:

ד"ה דמוקי ליה וכו' וא"ת ולוקמי במפורש וד"ה כו' והרשב"א תי' דר"ל גופיה מוקי מתני' בסתם וכר"ע משום דלשון מתני' משמע בסתם דוקא ותמה על תוס' זה דהא ר' יוחנן נמי

מוקי ליה במפרש שלא אוכל נבלות אע"ג שאינו מרומז במתני' ולפמ"ש לעיל דמפרש נבלות שפיר מרומז מדנקט ברישא שתה משקין ולא בסיפא משא"כ מפרש חצי שיעור אין לו רמז במשנתינו כלל ופשוט:

בא"ד ויש לומר במפרש לא מיתוקמא מתני' כר"ע דמשמע הא סתם פטור עכ"ל צ"ע טובא דהשתא נמי דמוקי בכולל שחוטה ונבלה ע"כ צא אתי' כר"ע דלדידיה אפי' בנבלה לחוד חייל משום דמחייב בשבועה במשהו. ולפע"ד נ"ל דודאי ר' יוחנן דלא מוקי מתני' במפרש חצי שיעור לא קשה כלל דכך לי מפרש חצי שיעור כמפרש נבלה שחוטה ואי הוה מוקי ליה במפרש חצי שיעור היה קשה איפכא לוקי בכולל (אדרבה לפמ"ש לעיל זה מפורש יותר במתני') ואינו מרויח אלא משום דר"ל מוקי בסתם אליבא דר"ע וא"ש טפי דלא מרמז המתני' כלל מחצי שיעור משום דלא מחית נפשיה לפלוגתא והניח הדבר סתם לרבנן במפרש ולר"ע בסתם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כך היה אפשר לומר אבל זהו ליתא דלפע"ד פשוט דנהי דס"ל לר"ע דלחייב בכ"ש דוקא בנשבע על דבר היתר אבל בנבלה לא משום דדעתו אאיסורא ולא משתבע אהתירא כלל כמ"ש תוס' לקמן בשמעתין ד"ה אלא כדרבא וכן נמי בשלא כדרך הנאתן וע"כ מודה ר"ל דמיירי מתני' בכולל שחוטה ולכן דעתו אהיתירא ונאסר גם בנבלה בכ"ש ובשלא כדרך אכילתו וא"כ טפי עדיף לר' יוחנן למוקי בכולל כיון דע"כ בלא"ה איירי בכולל שחוטה דאל"ה לא אתי' בסתם כר"ע וזהו לא קשה לוקמה במפרש ח"ש ולא בכולל ז"א קו' דמה לי מפרש ח"ש או מפרש שחוטה ונבלה וכנ"ל:

ודע דלפע"ד לר"ע לא מחייב בשלא כדרך אכילתן כ"א במפרש נבלה ושחיטה דבנבלה לחוד אמרינן דעתו אאיסורא ובשחוטה לחוד אמרינן אמידי דאכלי אינשי משתבע ולא אשלא כד"א אבל כיון דמשתבע אנבלה אע"ג דלא אכלי אינשי מחייב בשלא כד"א דאי לא תימא הכי אלא משום דמפרש שכד"א חייב בסתם נמי חייב אם כן בעפר נמי לחייב דמפרש עפר חייב ולא אתי' רישא דמתני כר"ע ודו"ק:

בסוף הדבור עי' מהרש"ל והמהרש"א ז"ל הקשה עליו מנ"ל דלר"ש מחייב בשלא כד"א דהא לרבנן ח"ש אסור מן התורה ושלא כד"א מותר מן התורה ולפע"ד מ"מ אין תפיסה על התוס' דאיכא למימר כשם דלדידן נפקא מכל חלב לאסור ח"ש מן התורה כמבואר ר"פ יוה"כ ה"ה לר"ש דס"ל כל שהוא למלקות אייתרא ליה כל חלב לשלא כד"א ואיסורא מיהו איכא מדאורייתא ותו לא חיילי שבועה עלייהו דה"ל מושבע ועומד. מיהו המהרש"ל כ' בהדיא דחייב לר"ש משמע מלקות נמי מחייב וי"ל דלעולם מסברא שלא כד"א וח"ש שוין ומשו"ה מחייב ר"ש בתרווייהו ולרבנן דאין אכילה פחות מכזית

תרווייהו מותרין אלא דמ"מ חצי שיעור אסור משום דחזי לאיצטרופי וזה לא שייך בשלא כד"א ודו"ק. ובקד"ט הארכתי:

גמ' בכולל דברים האסורים. לפע"ד היה נ"ל דהא דקיי"ל בכל דוכתי דאיסור חע"א בכולל מטעם חצי שיעור נגע בו דע"י שכולל עם האיסור דבר היתר אפשר לצרף חצי שיעור מזה ומזה ולפ"ז ר"ש דאית ליה כ"ש למלקות ע"כ לית ליה כולל והא דמקשה הש"ס לקמן אלא לר' יוחנן מ"ט דר"ש אע"ג דפשיטא דלית ליה כולל מדס"ל כ"ש למלקות מ"מ קשה דהכא ה"ל לחול משום דחמיר מנבלה דמייתי קרבן אשבועה בשלמא לר"ש איכא למימר מה"ט עצמו דבאיסור הבא ע"י עצמו לא מהני אפי' חמור אבל לר' יוחנן דלית ליה הך סברא קשה מ"ש מנבלה ביוה"כ דיוה"כ חמיר ואפ"ה אינו חל ויש לישב בזה לשון הש"ס בשלמא לר"ל משו"ה פטור ר"ש פי' משום הכי בעצמו דאיסור הבא מאליו דסליק מיניה. אלא דקשה דלא היה לו לר' יוחנן לאוקמי בכולל תיפוק ליה משום דחמור חייל וצ"ל דס"ל דוקא כולל בחמיר חל עי' פג"ה ק"א ע"א ועי' עוד שם ק"ג ע"א תוס' ד"ה מ"ס כו' יש לישב קו' בזה ודוק. ועוד נכתב מזה לקמן אי"ה:

דף כד.

תוס' ד"ה האוכל נבלה ביוה"כ כו' מה שהקשו תוס' למ"ד לאו לאיברים עומדת עי' מסכת חולין ק"ב ע"ב ס"ל לרש"י דלכ"ע לבשר מן החי עומדת ועי"ש בתוס' ד"ה שאין כו' ובחידושינו שם ומה שהקשו עוד כי מתה פקע איסור אמ"ה עי' בחולין ט' ע"א מר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן ומ"ש בחידושי הרשב"א שם דמוחזקת מאיסור לאיסור נשארה בחזקתה הראשונה וכה"ג כ' במסכת יבמות ל"א ע"ש וק"ל ואין להאריך בכאן:

ד"ה אלא הן היכא משכחת לה כו' עי' מ"ש מורי נ"י בספר כתובה בקונטרס שבת אחים בחידושי א"ע סי' קי"ח סט"ו ומ"ש בנו ידידי הרבני מה' צבי הירש נ"י בק"א שלו לישב קו' הריצב"א וקושייתם כבר הקשה פר"ח באו"ח סימן תפ"ה ועי' בחק יעקב שם סק"ב. ולא יכלתי לעמוד על דבריו שכ' שהש"ע מחולק על הריצב"א ולא ראיתי מזה שום רמז שדברי השו"ע הן הנה דברי הירושלמי בעצמו והפי' שסובל לשון הירושלמי ה"נ לשון השו"ע וצ"ע:

והנה במשנה למלך פרק ה' מהל' יסודי התורה נסתפק אי יוצאין באכילת מצה שלא כד"א דשאני מצות אכילה מאזהרת לא תאכל ע"ש ואם כן יש לישב קו' הריצב"א דלהכי חייב באוכל מצה דה"ל למיכל שלא כד"א ולא נשבע כלל לבטל המצוה (דנשבע שלא

יאכל כוונתו דרך אכילה דוקא) משא"כ בסיפא בשלא יאכל מצה בליל פסח דסיפא מדפרט ליל פסח דעתו אכל שיוצאין בו בלילי פסח דמשום הכי מותר בבציקות של נכרים ומצה עשירה כמ"ש הריב"ש ועי' ביו"ד ס"ס רט"ו ועי' תשובת מהרי"ט ח"ב השייכים ליו"ד סי' מ"ז באריכות ואם כן ה"ה נמי דאסור בשלא כד"א דה"ל כמפרש ולק"מ קו' הריצב"א:

ואולי אי הוה ס"ל לחלק בין מצות אכילה לאזהרה שלא תאכל אם כן ה"ה בשבועה נהי בנשבע שלא יאכל בעינן הראויה לאכילה מ"מ בנשבע שיאכל הכל בכלל ועי' תוס' סוף פרקין ד"ה שבועה כו' והו"מ לשנויה הכי בקיצור דהן משכחת ליה בשכ"א ועי' גי' הר"ן באמת בכה"ג:

מיהו מאי שהקשו תוס' דה"ל להירושלמי למינקט רבותא טפי בנשבע שלא לאכול בלילי פסח ובשארי הלילות יש לומר דבכולל גם שאר הלילות א"כ אוסר עצמו נמי במצה עשירה ובציקות נכרים דחזינן דאין דעתו דוקא אמאי שיוצאין בו שהרי אוסר גם בשאר לילות (ואפשר דפרט נמי לילי פסח לאסור אפי' שלא כד"א) ואם כן לילי פסח גופא מיקרי כולל סתם שכולל שארי מצות עם מצת מצוה ודו"ק:

והנה תי' הר"י לחלק בין שב ואל תעשה לקום ועשה פשוט כוונתו כיון דיש לפנינו ב' מצות הא' קיום שבועתו והב' מצות ה' לאכול מצה או שלא לאכול נבלה ומי נדחה מפני מי אמרינן לעולם שב ואל תעשה עדיף שב ואל תאכל מצה אף ע"פ שנדחה מצות ה' ית' ולא תקום לעבור על שבועתך וכן שב ואל תאכל נבלות ודחה שבועתך ואל תקום לעבור על אזהרת ה':

ודע דלפע"ד לולי שבעלי תוספות שהמה תלמידי הר"י והריצב"א לא נחתו לכך הייתי אומר שמעולם לא פליגי הר"י והריצב"א ולענין אכילת מצה כ"ע ל"פ דאין חילוק בין כולל סתם לכולל מפרש וכדמוכח בירושלמי שאינו מחלק בכך כמו שהקשו בתוס' רק בענין אכילת נבלות הוא דמחלקינן והדין נותן במפרש שאוכל נבלות ושחוטות א"כ א"נ אכל כזית שחוטה לא יצא עדיין ידי שבועות עד שיאכל ג"כ כזית נבלה ואמרינן ליה שב ואל תעשה ולא חיילי שבועה אנבלה משא"כ בנשבע סתם שאוכל ואירע לו שאכל נבלות אמרינן שיצא ידי שבועתו בזה לכ"ע והר"י מודה בזה. והשתא לק"מ מה שהקשו תוס' לקמן מתוספתא דנשבע שאוכל ואכל פגול נותר וטמא דכה"ג הר"י מודה כנ"ל. ונלפע"ד דמשו"ה פי' רש"י דאיתא בהן בדבר היתר ולא פי' בדבר איסור ודחקו תוס' לקמן משום ר"ש פי' כן ולפי הנ"ל פשוט הוא דבנשבע שאוכל ואינו מצוי לו כ"א נבלה לא אמרינן קום אכול כ"א כשאירע שאכל יצא בזה ואם כן לא הוה ממש איסור בהן

כ"א בדבר היתר דאמרינן לו קום אכול. ונלפע"ד דגם היש גורסין סוברים [כך] ומשום דדחיקא להו למימר איתא בהן בכה"ג משום דליתא ממש בדבר איסור לכן גרסו אלא משכחת כדרבא בנבלה מוסרחת אבל מודים הם דנבלה לאו עפר מיקרי דראויה לאכילה ואריה רביעה עלה דאל"ה ק' ממסקנת הש"ס לעיל כ"ב ע"ב אלא תפשוט דבעי רבא כו' אלא ע"כ הני י"ג לא נאדו מפירש"י אלא משום דס"ל דסתם לא אוכל ליתא בהן לענין דבר איסור כנ"ל ברור ודו"ק היטב בכל זה:

ולפע"ד הא דלא פירש"י כגירסתם לאו משום דלא מקרי אכילה בכה"ג דמוסרחת דהרי להרמב"ם שבועה שאוכל ואכל עפר יצא ידי שבועתו דמחלק בין שלא אוכל לשאוכל אלא משום נהי דאכילה מיקרי מ"מ נבלה לא מקרי דנבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה ולהדיא אמרינן במנחות כ"ג ע"א דנבלה מוסרחת מיקרי שחוטה ע"ש:

והנה הראב"ד ז"ל פי' לחלק בין נשבע קודם פסח מהני כולל משא"כ בנשבע בלילי פסח שכבר חל עליו חובת מצה אפי' כולל לא מהני ועי' בחק יעקב ואם כן בנבלה דלעולם מוטל איסורו עליו אינו חל לעולם: ויש להסתפק במופלא סמוך לאיש שאינו מוזהר על הנבלה ונשבע עליה מה דינו לכשיגדיל א"נ ישראל במלחמה דשרי כתלי דחזירי ונשבע לאכול מה דינו בשובו ממלחמה דהרי נשבע קודם חול האיסור וכן הנודר מן היין מפסח ולהלן ושוב נשבע עליו שישתנו וכיון שחל השבועה קודם חול האיסור מה דינו ויש להסתפק ולהתיישב בכל זה ודוק. ועי' בש"ך חו"מ סימן ע"ג ס"ק י"א:

ד"ה אלא כדרבא כו' דכמה שקצים ורמשים איכא כו' וכ' המהרש"א דשקצים ורמשים דמציעתא משכחת במוסרחים טפי דאז איתא בהן וצ"ע בע"ז ס"ח ע"ב מאי דהוה בעי רב ששת למימר אליבא דרב וע"ש תוס' וה"נ אליבא דרב ושמואל ור' יוחנן קיימי' וצ"ע:

בא"ד וע"ק לר"י מדתני' בתוספתא דשבועות עי' במהרש"א דבעי למימר דריש לקיש מודה בכולל סתם דמהני אפי' באיסור הבאה מעצמו ולפ"ז נ"ל הא דלא מוקי מתני' בכולל סתם וכר' יוחנן משום דקשה מ"ש רישא דס"ל לר"ל דנבלה מקרי אינה ראויה לאכילה כעפר ולכן נמי לקמן מקשה לרבא משכחת לה חמש בשבועה אתמרים וחלב ולא מקשה נמי לריש לקיש דמשכחת בנשבע סתם שלא אוכל ע"כ משום דבכה"ג הוה חלב כעפר ואינו חל אפי' בכולל אבל בתוספתא דמיירי בשבועה שאוכל דאז יוצא באוכל פגול משום דבשבועה שאוכל אפי' עפר מהני כמ"ש לעיל לדעת הרמב"ם כצ"ל דעת המהרש"א:

אבל קשה מש"ס דלעיל כ"ב ע"ב אלא תפשוט כו' ודו"ק:

והקו' הראשונה יש לישב קצת דודאי איכא שרצים דמאיסי טובא ואהנהו קאמר שם בע"ז דחידוש הוא מיהו איכא נמי דלא מאיסי ועולה על שלחן מלכים כמשמע שם ובסיפא דמתני' דהכא איירי סתם אפי' אי אכל הנהי דמאיסי אשתו אסורה וכן מדייק לשון התוס' דכמה שקצים ורמשים איכא כו' ומ"מ במיצעתא בנשבע שלא לאכול שקצים ורמשים סתם איתא בשאוכל הנהי דלא מאיסי ונסרחו כך יש לישב אבל קו' השניה צ"ע:

דף כד:

גמ' אמר רבא מ"ט דמאן דאמר איסור כולל כו' לפמ"ש לעיל יובן היטב דמ"ד איסור כולל ס"ל דהיינו מוסיף כיון שעי"ז נאסר בחצי שיעור ואידך ס"ל בשתי חתיכות לא אמרינן פי' כיון דעכ"פ איצטרך צירוף חתיכה השניה לא הוה מוסיף עי' מ"ש לעיל באר היטב ועפ"ז הטעם יוצדק אידך מימרא דרבא דאפי' בשני האיסורים באים ע"י עצמו מ"מ שייך האי טעמא דמוסיף השני על הראשון לענין צירוף חצי שיעור כנ"ל משא"כ אי הוה טעמא דמ"ד איסור כולל מגז"ה כדמשמע בפ' כל הבשר ריש סוגיא דפרה ורחל אם כן הוה מצינן לחלק דבאיסור הבא מעצמו חייל ואפשר משום דקיל ואיתנהו בשאלה:

ודע מה שדחקו עצמם התוס' למצוא הן בתנאים תמוה לי דמדוע ליתא בהן שיתיר שבועה הראשונה ויקיים השניה. וק"ל:

תוס' ד"ה יש אוכל אכילה אחת וכו' אלא משום שהוא חמור על קל עכ"ל. נלפע"ד דהוצרך הש"ס דהתם לכך משום דאל"ה לא ברירא כולי האי דתיחול קדשים אחלב דחמיר שהוא בכרת משא"כ קדשים דליכא כרת כ"א בנטמא אבל בלא"ה לא ומ"ש תוס' לקמן ד"ה מיגו כו' דחלב קיל לאו כ"ע היא דבפלוגתא שנויי' ס"פ גיד הנשה ע"ש היטב ולהוציא די כל הדיעות מסיק בכריתות דקדשים נמי חמיר שאסור בהנאה:

ועיין מה שהקשה המהרש"א ממה שפי' רש"י שם להדיא דהוה איסור מוסיף. וזהו שיטת רש"י בחולין ק"א ע"א וע"ב דאיסור חמור הוה איסור מוסיף והכא רוח אחרת אתו. ונלפע"ד משום דקשה ליה בשמעתין מי דחקי' לאוקמי' מתני' בכולל שחוטה עם נבלה ולא מוקמה במפרש נבלה לחוד ואפ"ה חיילי שבועה משום דחמיר שמחייב קרבן וכבר כתבתי בזה לעיל ובאמת יש לישב קו' זו דמאן לימא לן דשבועה חמיר דלמא נבלה חמיר שאינו בשאלה וכה"ג אמרינן התם בחולין ק"א ע"א דטומאת בשר חמורה מטומאת הגוף משום שאין לו טהרה במקוה ע"ש. אבל רש"י נראה דהוה ס"ל דסוגיא דהכא לית לה הא דאיסור חמור מקרי מוסיף:

ועוד נלע"ד דאי הוה ס"ל להמקשן דחמיר מוסיף אם כן כולהו דחשיב ה"ל מוסיף דקדשים אסורים בהנאה ויו"כ נמי חמיר מחלב דהותר מכללו כמ"ש תוס' ד"ה מגו כו' ובנטמא ביו"כ חייל אכולהו משום דחמיר דאסור אפי' בנגיעה וא"כ מאי מקשה דלמא שבועה לא חייל משום דלא חמיר ולית ליה כולל בקל אלא ע"כ לא חשיב הכא חמיר כ"א כולל ודו"ק. (וע"ש בחולין ק"ג ע"א תוס' ד"ה מר סבר ר"י כו' ופירש"י ד"ה מר סבר חיילי כו' דלחד לישני ס"ל לר' יוחנן מוסיף לחוד חייל ודוק) משא"כ לשאר הסוגיות חמיר מיקרי מוסיף מדאמרינן בכריתות אקדשא איתוסיף כו': והא"ש נמי הא דפירש"י דאין עירוב והוצאה ליו"כ נגד הש"ס דכריתות עי' בחולין ק"א ע"ב שם פירש"י למאן דלית ליה איסור בת אחת אם עשה מלאכה בשבת לא מחייב שתים אלא משום דשבת הוה מוסיף על יו"כ לענין חיוב סקילה ויו"כ כולל לענין שבת באיסור אכילה ע"ש דמשמע דרבא דמשתעי התם לית ליה איסור בת אחת כ"א בגוונא הנ"ל והיינו אי ס"ל דאיסור חמור מוסיף הוא לא נעשה שבת מוסיף אי"כ בסקילה אבל בסוגיא דהכא דמוכח דאית לה דחמור לאו מוסיף הוא לא מחייב בשבת ויו"כ כ"א חדא וע"כ לאו לאפושי חטאת אתא: והא דלא כ' רש"י התם בחולין דשבת נעשה מוסיף על יו"כ לאסור הוצאה ומיגו דחייל אהוצאה חייל נמי אשארי מלאכות משום דלמסקנא רש"י נמי ס"ל כסוגיא דכריתות דלא כרפרם ולא פי' כן רק לפום סוגי' דהכא ועי' במסכת שבת ק"ב ע"א מה שפי' רש"י שם ובתוס' ד"ה ר' מאיר כו' ובחידושנו שם. ובקונטרס הראשון אשר לי:

ד"ה שלא אוכל תמרים וחלב כו' דמשמע נמי חלב שעל הקבה כו' הא דלא כתבו נמי בחלב סרוח משום דא"כ ה"ל לשנויי דבסרוח לא מיירי וכן צריכין לומר למאי דלא מקשה נמי לריש לקיש דמשכחת ליה בנשבע שלא לאכול חצי שיעור חלב וע"כ צ"ל בח"ש לא קמיירי אבל לר' יוחנן דמצי איירי בשיעור שלם ואינו סרוח קשה שפיר ואפ"ה משני לקמן נהי דהשתא ליתא בחצי שיעור מ"מ כיון דאיתא נמי בחצי שיעור לא איירי ביה וק"ל:

בא"ד ותימא אמאי לא פריך נמי לר' יוחנן מהכא. הנה צריכין להבין לפי קושי' הש"ס דמשכחת לה בכולל תמרים עם חלב אתמהא אתמרים גופייהו היכי חייל הא ה"ל יו"כ אע"ג דשיעור אכילה דשבועות בכזית ודיו"כ בכותבות דהיינו ב' זיתים מ"מ למ"ש תוס' לעיל כ"ד ע"ב ד"ה דמוקי כו' דחצי שיעור נמי הוה מושבע ועומד ולפחות ליתא בהן אם כן אי"כ גופיה היכי חייל וע"כ בכולל יו"כ עם שאר הימים אע"ג דכ' תוס' לקמן בסמוך דלא חייל כולל אחמור ויו"כ חמור הוא שבכרת מ"מ כיון דכזית לענין יו"כ מיחשב ח"ש לא הוה יו"כ חמור לענין זה. יהיה איך שיהיה מאי פסיקא להקשות דלמא חדא כולל

אמרינן ב' כוללים לא אמרינן דמגו דחייל אתמרים בשאר הימים חייל נמי ביו"כ ומגו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב וצריכין לדחוק כשם דחייל איסור הבא ע"י עצמו על איסור הבא ע"י עצמו בחדא כולל דהיינו תאנים וענבים על שבועות תאנים ה"נ ליחול איסור הבא ע"י עצמו על איסור הבא מאליו בתרי כוללים. והא"ש דלא מקשה לר' יוחנן כ"א לרבא דמחייב אפי' בשני איסורים באים ע"י עצמו ודו"ק:

גמ' כי קתני מידי דלית ליה שאלה. אין לפרש משום דאי בעי שאיל על נדרו ולא מחייב הך חטאת דאכתי משכחת ליה בנשבע על כזית תמרים וכזית חלב המונחים עתה לפניו (דבלא"ה איירי באוכל כזית תמרים עם החלב כדמסיק בכריתות משום דיוה"כ בעי ככותבת ע"ש) ואוכלם ולא נשתייר מידי דהשתא תו לא מצי שאיל כיון דליכא מידי בעולם וא"ל דבכה"ג לא חייל איסור הבא ע"י עצמו דהיינו השבועה על חלב הקדש דהוה נמי איסור הבא ע"י עצמו ולא מצי איירי בכולל ונשבע על חלב סתם ואם כן ע"כ נשתייר חלב בעולם ומצי שאיל על שבועתו ז"א דהא לרבא קיימינן דס"ל דשני איסורין הבאים ע"י עצמו חיילי אהדדי אלא ע"כ כוונתו דלא חשיבי מידי דשייך ביה שאלה כמו דמשני איסור הבא מעצמו לא קחשיב בלי טעם כלל והא"ש דלא משני הש"ס הכא בהקדש לא מצי שאיל כיון שכבר נזרק הדם כמו שכ' המהרש"א בשם תוס' דכריתות ז"א דהא בשבועה נמי משכחת כה"ג כנ"ל ואפ"ה לא חשיב מידי דשייך ביה שאלה בעולם וע"כ מוקי ליה בבכור והא"ש בכריתות לא קאי אליבא דרבא דאית ליה ב' איסורין הבאים ע"י עצמם שפיר משני תוס' כנ"ל הקצרתי ודו"ק:

ובפשיטות טפי איכא למימר משום דהכא אזיל הש"ס לרבא ואיהו ס"ל לקמן כ"ח ע"א דאכלו כולו אין נשאלין עליו והתם מצי קאי לאמימר דפליג עלייהו לקמן ע"ש ודו"ק:

גמ' הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה פי' הרי הקדש דחל הקדישא אפי' אכל שהוא ומשני דמ"מ בעינן שוה פרוטה דבלא"ה לא מקרי כסף וכתי' ונתן הכסף וקם לו וע"ז מקשה תוס' דה"ל לשנויי הא אוקימנא בבכור שאינו מקדישו כלל והת"ח הבין דבעינן שוה פרוטה אמעילה קאי ולא אתחלת הקדש ולכן מגיהה בתוס' לאין צורך וק"ל:

דף כה.

תוס' ד"ה איני והא"ר יוחנן כו' שאוכל ושלא אוכל כו' הנה מרישא דמתני' לא מוכח מידי דהרי משכחת שיאכל פחות מכשיעור וימתין כדי אכילת פרס ויחזור ויאכל פחות מכשיעור וכן כל ימיו ועיקר קושייתם מסיפא מדר"ע דמחייב אפי' בכ"ש וק"ל:

ד"ה רב דימי כר"ע הקשה הר"ר עזרא הנביא כו' עי' לעיל דף ד' ע"ב וגם בדף כ"א ע"א לישב קו' תוספות הלז:

ועוד נלפע"ד לפמ"ש המהרש"א לעיל כ' ע"ב דלר"ע אליבא דרב דימי איכא למימר דנפקא ליה לשעבר מלשוא ואידך לשוא קאי אלהבא באם אינו ענין ע"ש רק שכ' דר' יוחנן ע"כ לא ס"ל דאם כן הוה לוקין אלהבא ור' יוחנן אמר לעיל בהדיא דאין לוקין אלאו שאין בו מעשה בנשבע על הככר לאכלו היום ע"ש היטב ואם כן איכא למימר אף למאן דדרש כללי ופרטי מ"מ לא ידעינן אי נרבה בכללא לשעבר או דברים שאין בהם הרעה והטבה כדמקשה לקמן באמת איפוך אנא ומשני מי שאיסורו משום בל יחל כו' והשתא ליתא להאי שינוייה דהא תרווייהו מלשוא נפקא וכ"ש לפמ"ש לעיל כ"א ע"א בישוב דעת הרמב"ם דלמסקנא תרווייהו בכלל שקר נמי איתא ואם כן שקולים הם ויבואו שניהם והש"ס לקמן קאי לר' יוחנן דמשני לקמן ר' ישמעאל ששמש ר' נחוני' כו' ואם כן לר' יוחנן קאמר שפיר משא"כ רב מצי סבר כר"ע אליבא דרב דימי כנ"ל ודו"ק:

דף כה:

גמ' אמר אביי ומודה רב כו' צריך להבין מאי ענין הודאה זו לפלוגתתם דפליגי בלהבא וההודאה בהן ולאו ואפשר משום דאמרינן דלהכי פליג רב בליתא בלהבא משום דאתא מרבויא דקרא ואם כן ה"נ האי שאיני יודע לך עדות לולי מיעוטי דלאחת אתה מחייבו ולא שתים היה מחייב שתים ואז הוה איתא בלאו וא"כ ה"נ דכתיב לאחת ה"א כיון דמ"מ דרשא בעלמא היא לא מודה רב בהא קמ"ל. והא דקאמר ידעתי ולא ידעתי העדתי ולא העדתי מחלוקת נלפע"ד דאשמועינן דאף ע"ג דהעדתי איתא שפיר בלא העדתי ואיתא נמי בלהבא אעיד מ"מ כיון דלא העדתי ליתא בלהבא גם בהעדתי לא מחייב ודו"ק:

אימא במזיד מחייב חדא בשוגג מחייב תרתי כו' צ"ע איך עלה כן על דעת הנהו רבנן ואולי משום דאיכא תרי גוונא שוגג בשבועות בטוי לשעבר חדא שנעלם ממנו ממש ולא ידע אלא בעשה ואידך שלא נעלם ממנו אלא הקרבן וזהו קרוב למזיד וחייבו רחמנא בשבועות טפי מבשאר איסורים משום דחידוש הוא כמבואר לקמן כ"ו ע"ב ובתוס' ד"ה אפי' כו' והיינו דאמרו רבנן דהכא ולא מזיד גמור כוונו כ"א כנ"ל ואביי לטעמיה אזיל דס"ל במסכת שבת ריש פרק כלל גדול דלא משכחת שבועות בטוי כ"א שישגוג גם בלאו שבה ושפיר קאמר אי במזיד איכא תרתי ודו"ק. ועי' מ"ש לקמן אי"ה בישוב דעת הרמב"ם:

מכלל דאביי סבר איתא לשבועה בעולם בכאן רבו הפירושים עי' היטב והרז"ה פי' דקו' הש"ס מה צורך לאביי לשנויי דלהכי אפקיה רחמנא לחייב אמזיד כשוגג תיפוק ליה דאיצטרך לפוטרו בשבועה שאני יודע משום דליתא באינו יודע ע"ש. והקשני ידידי המופלא מהרמי"י נ"י דלמא מ"מ הוצרך לשנויי משום דר' יהודה בן בתירא דלית ליה לאו והן ולהבא ולשעבר. ולמאי הלכתא אפקא רחמנא ע"כ לחייב במזיד כשוגג:

ונלע"ד לישב דלכאורה קשה מאי קושיי' למאי הלכתא אפקא דלמא בנשבע לא אעיד לך לא היה מתחייב משום דה"ל נשבע לבטל המצוה ולא ביטל דפטור לכ"ע ולהכי איצטרך קרא לחייבו וצ"ל דאי לאו קרא דשבועות העדות דונשא עונו לא הוה ידעינן כלל דלא אעיד לך הוה נשבע לבטל כ"א כמו שלא איטיב לך דלקמן כ"ז ע"ב דקיי"ל דאיתא בלא איטיב ודוקא להרע לאחרים הוה נשבע לבטל וא"ש ואם כן לריב"ב דס"ל לקמן דנשבע להטיב לאחרים ליתיה בלא איטיב אם כן ל"ק כלל למאי הלכתא אפקא ולק"מ וא"ש:

הדר ביה אביי מההיא כו' זה לשון הרמב"ם פרק ט' מהל' שבועות הלכה י"ד כל מקום שאמרנו פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת בטוי כו' אבל הנשבע בשבועת העדות אע"פ שנשבע על שקר ואע"פ שהוא מזיד אינו חייב משום שבועת בטוי אלא משום שבועת העדות בלבד שהרי הכתוב הוציא שבועות העדות מכלל שבועות בטוי לחייב המזיד בה כשוגג בקרבן אבל לא במלקות שנאמר לאחת במין אחד ממיני שבועות אתה מחייב הנשבע ואי אתה מחייבו בשני מינין עד שיהיה חייב בדין שבועות העדות ובדין שבועות ביטוי עכ"ל ושם בהלכה י"ח פסק הא דאביי ג"כ דשבועה שאני יודע לך פטור משום דליתא באיני יודע לך ע"ש. וע"ש בכ"מ ובלח"מ ולא אאריך בקושייתם:

והנלע"ד דהא צריך להבין מה עלה על דעת הנהו רבנן דלאחת קאי אמזיד וכבר ישבתי בזה לעיל. והנה יש לומר כעת כך דקשה לכאורה לאביי איך לא הוה ס"ל דדבר שהיה בכלל ויצא לידון כו' והוא אחד מי"ג מדות וצ"ל דאביי ס"ל דלא יצא מכלל שבועות בטוי בשוגג כלל דעדיין חייב קרבן עולה ויורד ולא נקרא יצא מכלל אלא מכלל שבועות בטוי במזיד יצא שחייב מלקות והכא חייבו רחמנא קרבן והיינו דקאמר הש"ס מכלל דאביי סבר איתא לשבועה בעולם פי' מדלא ס"ל דיצא מכלל וזהו פשוט בכוונת הרי"ף מדאיצטרך קרא דלאחת ולא שנים כדרבא משום דבר שיצא מהכלל ש"מ דלא יצא מכלל בטוי בשוגג לדידיה הבן זה. והנהו רבנן הכא אקשי ליה לאביי דלמא לאחת אתא למעוטי ממלקות דמזיד ולהורות דאינו מחייב אלא משום שבועה אחת ולא משום ב' שבועות זדון עדות שבקרבן וזדון בטוי דבמלקות ע"ז משני דא"א דאי במזיד מי מחייב שתים דלהכי יצא מכלל מזיד ואי אתה יכול להחזירו לכללו אבל רבא ס"ל כקו' הנהו רבנן דלאחת

קאי לפוטרו ממלקות במזיד דלא נימא דקרא בא להחמיר עליו בקרבן ולא להקל לפוטרו ממלקות אבל בשוגג לא צריך קרא דיצא מכללו ואי אתה יכול להחזירו ואם כן לרבא נתקיימו דברי אביי הראשונים דהנשבע שאני יודע לך עדות פטור דליתי' באיני יודע לך דיצא מכלל שבועות בטוי לגמרי וא"ש פסקו של הרמב"ם כרבא לגבי אביי והיינו דדקדק וכ' אע"פ שנשבע על שקר אע"פ שנשבע במזיד פי' לא מיבעיא בשוגג דה"ל דבר שיצא מהכלל אלא אפי' במזיד נמי פטור ממלקות מדכתיב לאחת כרבא ודו"ק:

דף כו.

גמ' האדם בשבועה פרט לאנוס צ"ע לר' ישמעאל האי קרא מאי עביד ליה דלית ליה שבועות בטוי לשעבר מיהו לזו יש לומר דבעי למאי דאמר רבא לקמן כ"ח ע"א אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו כו' וע"ש בפרש"י ותוס'. עוד יש לדקדק דהכא משמע דדרשינן האדם בשבועה ותו דרשינן בשבועה ונעלם לפניו ולאחריו ועי' בחולין קי"ד ע"ב תוס' ד"ה או כו' ובחידושינו שם ואפשר דדרשי הכי האדם בשבועה ונעלם פי' שיהיה אדם בשעה שנעלם השבועה ממנו ולא יעלם ממנו החפץ. וע"כ כ' הרמב"ם דהעלם חפץ פטור משום אונס ע"ש וא"ש נמי לר' ישמעאל וק"ל:
אלא אר"א דא ודא אחת הוא צ"ע בספ"ק דסנהדרין דבעי למימר מחכו עלה במערבא היינו ר' אלעזר ולא דחי מהכא ע"ש:

דף כו:

תוס' ד"ה ואי דלא ידע כו' יש לישב קו' תוס' דבשבועות עדות ידע דמשכחת ליה בשגגת קרבן ולאו וידע בעשה דמצות עשה איכא להעיד ולהציל עשוק מיד עשקו משא"כ בשבועות בטוי דליכא עשה שלא לשבע בשוק והתוס' כ' לקמן שסבור שיש בה עשה אבל באמת לית ביה עשה ודו"ק:
ד"ה אפי' תימא רבנן. יש לישב קו' תוס' ארש"י דאביי אמר התם מהו דתימא חידוש הוא כו' וצריך להבין דלמא האמת הכי הוא ומנ"ל לאביי. וי"ל דחזינן דרבנן דמתני' דר"פ לא מחייבי בכ"ש אע"ג דחידוש הוא. ולר"ע מודה אביי באמת. ורבנן דמונבז המה ג"כ ר' יהושע ע"ש ודו"ק. שם הארכתי יותר:

דף כז.

תוס' ד"ה לקיים כו' וטעמא כדאמר בנדרים כו' הטעם מבואר התם דלזרוזי נפשיה נשבע לקיים המצות וכתב הת"ח דה"ה אם יצרו תוקפו לעבור בל"ת ונשבע שלא לעבור נמי

חייל לזרוזי ע"ש והאמת שכן מצינו בבועז חי ה' שכבי עד הבוקר ודרשו חז"ל ליצרו נשבע. ולהת"ח צ"ל הא דלא קתני הן כלאו משום אורחי דמלתא דלזרוזי אמצות עשה שכיח יותר. ולא ניחא לי בזה דא"כ עדיין [קשה] מש"ס דלעיל דמקשה בפשיטות מושבע ועומד הוא ולא מוקי ליה בזרוזי כמ"ש תוס' בתחלת הדבור:

אבל הנלע"ד מילתא בטעמא דריב"ב לא פליג אלא דלא בעי לאו מדכתיב או להטיב אע"ג דליתא בהרעת אחרים כדלקמן וה"ה נשבע לאכול מצה אע"ג דליתא בלא אוכל אבל הן בעי ולא חל שלא לאכול נבלה משום דליתא באוכל. ולא אמרינן כי היכא דגלי רחמנא בהן דלא בעי לאו ה"ה להיפך ז"א דהא כ' תוס' לעיל כ' ע"ב ד"ה כל שישנו בסוף הדבור דסברא למדרש קרא מסיפא לרישא ע"ש ואם כן ה"נ דרשינן כל דאיתא בלהטיב איתא בלהרע אבל להיפך לא: ועוד נ"ל טעמא לחלק דאאכילת מצה דהוה עשה חייל עליה לאו דשבועה בצירוף סברא דלזרוזי משא"כ לאו אלאו לא חייל ודו"ק:

גמ' מדאיצטרך או לרבות הטבת אחרים כו'. המהרש"א הקשה לריב"ב דאית ליה נמי הך דרשא לקמן למה לי דמק"ו דרשות נפקא. וצ"ע דר"י ב"ב אי לאו דאית ליה או לרבות הטבת אחרים לא היה ס"ל דחל לקיים המצוה כדלקמן וריב"ב אמר לך הטבת אחרים לאו אף ע"ג כו'. וצ"ל דקושיית המהרש"א כיון דהטבת אחרים אתי' בק"ו כמו שארי מצות ואכולהו איכא למפרך שכן ליתא בלאו ה"ל למימר או לרבות מילתא דליתא בלאו ומאי שנא הטבת אחרים דנקט מיהו תירוצו לא יתיישב שפיר לפי זה:

והנה לפי המסקנא דקיי"ל כר"ע וקיי"ל נמי בכל דוכתי לחלק לא צריך קרא יש להבין בשלמא ריבויי ומיעוטי איצטרך אף ע"ג דאימעט דבר מצוה מאו להטיב מ"מ איצטרך מיעוטא למ"ש תוס' לקמן ד"ה אלא כו' אבל בהיפך קשה כיון דאימעט דבר מצוה מריבויי ומיעוטי (דשקולי' הם ויבואו שניהם) או למה לי וא"ל לרבות הטבת אחרים דמק"ו מדבר הרשות נפקא דע"כ לא פליגי רבנן אר' יהודה אלא משום דלא עשה לאו כהן אבל להטיב דאיתא בלא אטיב קשה ולתי' המהרש"א דלא הוה מצוה ממש א"ש: א"נ יש לומר דר' יהודה ס"ל דבעינן קרא ממש כדכתיב להרע או להטיב וכיון דגלי רחמנא הטבת אחרים ש"מ דלא בעינן להרע דהא ליתא בהרעת אחרים ורבנן ס"ל דגלי לן קרא דלאו דוקא הרעה בעינן כ"א דבר וחילופו והיינו לא אטיב ושפיר איתא בלאו ואם כן אי לאו או לא הוה ידעינן הטבת אחדים מק"ו דה"א דבעינן דוקא איתא בהרעה ודו"ק:

דף כז:

גמ' אבל אמר שלא אוכלנה כו' עי' מ"ש הש"ך י"ד סי' רל"ח סקי"א שהקשה לפמ"ש תוס' דח"ש נמי מושבע ועומד הוא איך יחול שלא אוכל אשלא אוכלנה. ולפע"ד כיון דאי נשרף ממנו כל שהוא אפי' איסורא ליכא משום דלא חזי תו לאיצטרופי שפיר חייל שלא אוכל וק"ל:

תוס' ד"ה הא תו למה לי כו' נלפע"ד לישב גי' רש"י וגם קשה מאוד לומר דמדייק מדתניא אינו חייב אלא אחת ובאמת כן דרך התנא בכל דוכתא. אלא נלפע"ד שעיקר קו' איך נקט לישנא שלילה אינו חייב אלא אחת הא אאידך שבועה חייב נמי משום שבועות שוא ולוקין עליה וה"ל למימר אינו אלא אחת דליכא אלא שבועה אחת דאידך לא חיילי ומ"מ חייב עליה. א"נ חייב אחת משום בטוי. אבל לא בלישנא שלילה. אלא ע"כ דאידך לאו שבועות שוא הוא דשפיר מהני לאלומי איסורא מבלי למצוא היתר אראשונה שמיד תחול השנייה ואם כן זה שייך התם בנדרים דמיירי ממלקות דומיא דנדר בתוך נדר דחייב ב' במלקות איירי משא"כ הכא איירי לענין קרבן דשבועות בטוי שפיר שייך אינו חייב אלא אחת ולא מצי לאוכוחי מהא ודו"ק: והנה הרי"ף השמיט הא דרבא. והר"ן כתב דלא גרס הכא ג' פעמים שלא אוכלנה וזה אינו מספיק דעדיין מוכח התם בנדרים ואכתוב מזה לקמן אי"ה ולולי דברי הר"ן הייתי מיישב כך דמן הדין שלא תחול השנייה כיון שמתחלה יצאתה לבטלה ולא מצאה מקום לחול. כמ"ש רש"י ד"ה הכא גבי שבועה כו' ואפ"ה חיילי. נלע"ד דמה"ט גופיה לא יצאה לבטלה דאלים אלימא לשבועה קמייתא שא"א לו לשאול עליה שאז תחול השנייה והיינו לרבא לשיטתו דאית ליה בסמוך נשבע על הככר ואכלו אין נשאלין עליה משא"כ לאמימר לקמן דקיי"ל דכוותיה עדיין לא מהני מידי שאם יהיה לו פתח חרטה על שבועתו הראשונה יאכל הככר תחלה ואח"כ ישאל עליו ותו לא חיילי השנייה כיון דליכא מידי בעולם ממנו. וכיון דלא אלים השבועה יצאתה לבטלה ואף אם נשאל על הראשונה קודם שאכל הככר לא חיילי השנייה וא"ש דלא הביא הרי"ף ודו"ק. ועי' לקמן בסמוך אי"ה עוד ישוב אחר:

תוס' ד"ה הכי השתא כו' עי' היטב התם בנדרים לפע"ד נ"ל לישב הרי"ף ע"ד הר"ן ז"ל דלא גריס הכי הא דרבא כלל רק התם שפיר עבד דלא פסקי' דלכאורה דברי תוס' דהכא צ"ע טובא שכ' וס"ל כרב הונא דאמר התם לעיל אין נזירות חל על נזירות כו' עי"ש וצ"ע דרב הונא לא מצי סבר כרבא וכן בהיפוך דמקשה התם בש"ס דבמתני' בנדר בתוך נדר ע"כ איירי באמר הריני נזיר היום וחזר ואמר הריני נזיר היום דאי בהריני למחר דמיגו דאתוסף חד יומא כו' איך אמר אין שבועה תוך שבועה הא אמר רבא בתאנים וענבים

מגו דחייל אענבים חייל נמי אתאנים ומסיק דרב הונא לית ליה דרבא ואם כן רבא נמי לית ליה דרב הונא ואיך נקט הש"ס בתי' אחד לרבא משום דרבא וצ"ע טובא:

ויש לישב דלכאורה לא מקשה הש"ס התם מידי דמשכחת ליה נמי בשבועות בנשבע שלא לאכול שלשים וחזר ונשבע שלא לאכול שלשים ואחד ימים דלא חייל אפי' איומא יתירא לפמ"ש בחק יעקב סי' תפ"ה בנשבע שלא לאכול מצה סתם אם עמד בליל פסח לא חייל אפי' אימי היתר כיון שזמן האיסור קדם אבל בנשבע באמצע השנה חל נמי אליל פסח בכולל ומורי נ"י בס' כתובה בקונטרס שבת אחים לא"ע סימן קי"ח סט"ו ביאר יותר ואם כן בשבועה משכחת ליה כה"ג וצ"ל דאם כן אמאי נקט אינו חייב אלא א' לאשמועינן רבותא טפי דביום הל"א אפי' אחת ליכא והיינו לפום הה"א דלא אסיק אדעתיה הך דרבא כמ"ש תוס' אבל לבתר דמסיק מילתא דרבא ע"כ איצטרך הא לאשמועינן מילתא דרבא דחיובא ליכא ואי משכחת רווחא חיילא ומצי רב הונא סבר כרבא וא"ש:

וא"ש נמי הגי' דרש"י לעיל בסמוך דודאי רבא לא היה מדייק מדנקט אינו חייב אלא אחת שכן הדרך בכל דוכתי אלא התם מדייק הכי משום דס"ל כרב הונא וסיפא דמתני' מוקי כנ"ל בשבועה שלא אוכל שלשים יום וחזר ונשבע אשלשים ואחד וקשה שפיר לאשמועינן רבותא דביום הנוסף אינו חייב אפי' אחת וע"כ מוכח דאשמועינן אי משכח רווחא חיילי משא"כ הכא הוצרך להוכיח מג' פעמים שלא אוכל ודו"ק:

והרי"ף דלא גרס הכי. והתם פסק כשמואל דלא כרב הונא ליתא לדרבא כלל ודו"ק:

גמ' מכזית קמא עבדא לאיסורא כו'. עי' בט"ז לי"ד סי' שכ"ג ובחו"י סימן קכ"ט. ואפשר לפרש בכוונת קו' רב אחא ברי' דרבא דלא מהני התראה כ"א שיתחרט מגוף הנדר ולא מחמת שעבר וס"ל דלא מהימנינן לו כיון דעבד איסורא וק"ל:

תוס' ד"ה אם נשתייר הימנו כזית כו' והת"ח פליג אהתוס' וס"ל דאינו חייב עד שיאכלנה כולה בלי שיור כלל וקשה לדידיה בנשבע שלא אוכל ואח"כ שלא אוכלנה אמאי אינו חל דהא שלא אוכל בכזית דוקא ואי אירע שאכלה עד חצי זית בתרא אז מותר לאוכלו אפי' לכתחילה דתו לא חזי לאיצטרופי והשתא משום שבועה דשלא אוכלנה אסור בשלמא להתוס' א"ש דבנשבע שלא אוכל ואכלה עד חצי זית בתרא כבר עבר נמי בלא אוכלנה ולא חל אבל להת"ח קשה וצ"ל דס"ל כהראב"ד ז"ל כיון שא"א לו לאכול כזית בתרא עד שיעבור על שבועתו הראשונה תו לא חייל והתוס' לטעמייהו אזלי ויתבאר לקמן אי"ה:

דף כח.

גמ' עיפא תני שבועות בי רבה כו' שבועה שלא אכלתי כו'. נלע"ד דשמע מרבה רבי' שבועה שלא אוכל אם אכלתי דבכה"ג ודאי אין השבועה חל על שבועה וטעה הוא אפי' בלא תנאי. ובשבועה שלא אוכל תשע ועשר נמי אולי טעה וס"ל מגו דחייל אעשירי חייל נמי אהנך תשע. אבל אבימי אחיו כיון האמת כהראב"ד ז"ל דכיון דלא אפשר למיכל עשרה בלא תשע לא חל בכולל עי' בכה"ג בחק יעקב סימן תפ"ה בשם הראב"ד. וספר כתובה למורי נ"י בקונטרס שבת אחים לא"ע סי' קי"ח סט"ו. ובעשר ותשע טעה עיפא והוה ס"ל דאין שבועה חל על שבועה ואמת דאפי' להפוסקים דח"ש נמי מושבע ועומד ואין שבועה חלה עליה וס"ל נמי דבשבועה ח"ש אסור מ"מ חייל הכא משום דמשכחת בנאבד אחד מהתשע ונשרף דתו לא שייך חזי לאיצטרופי ושרייה אפי' לכתחילה כמ"ש לעיל כמה פעמים:

א"נ אפשר אפי' להסוברים דח"ש הוה מושבע ועומד בח"ש דשבועה מודים כ"ע דנהי דאסור מושבע ועומד לא הוה דמשמע מהר"ן דלא נפיק מכל חלב אלא מסברא דלא חזי לאיצטרופי בעלמא וזהו מוכרח קצת בתוס' ד"ה שבועה כו' שכ' בפשיטות דבחצי שיעור לא שייך כלל מושבע ועומד ולעיל מסתפקי בהו כמה פעמים אלא ע"כ כמ"ש:

דף כט.

מתני' שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה כו'. הקשו בתוס' אמאי הוה שבועות שוא דשלא אוכל בכזית משמע. עי' מ"ש הש"ך סימן רל"ח:

ויש עוד לישב קו' התוספות כיון דא"א לאכול כלה עד שיאכל כזית קמא באיסור לא חייל דומיא דתשע ועשר דלעיל אלא שהתוס' לשיטתם אזלי לפי גרסתם דבסמוך דנחתו לחלק בתשע ועשר אלו חל אבל לגי' רש"י והראב"ד לק"מ וק"ל:

תוס' ד"ה באומר כו' המשך כוונת התוס' דר"ת הוה ס"ל דשבועות הבאי אסור מן התורה ואם כן היה קשה לו מ"ט לוקה הרי נאסר בשבועתו על כל פירות שבעולם ואם כן לא יצאתה שבועה לשוא וע"ז הוכרח לומר דא"א לקיים שבועתו בשום פנים. אבל בעלי התוס' השיגו וס"ל דשבועות הבאי מדרבנן היא דאסירא אבל מדאורייתא משרי שרי כדמוכח בתוספות דשרי לאכול הפירות שנשבע עליהם ואם כן לא אהני שבועתו מידי ולוקה שפיר מדאורייתא משום שבועות שוא הארכתי מפני שהת"ח ז"ל לא עמד בכוונת התוס' במחכ"ת:

ודע דדינו של ר"ת צ"ע טובא דס"ל דהאוסר עצמו בכל פירות שבעולם בקונם לא חייל וצ"ע ממסכת נדרים כ"ח ע"א דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ומסיק דגמר בלבו היום ואמאי הא בלא"ה נמי שרי. ועוד תמיה איך יקבל המוכס הך נדרא מיהו בספרים שלפנינו גרס התם פירות שבעולם ולא כל פירות. ועי' בזה מסכת גיטין ל"ה ע"א תוס' ד"ה ונודרת כו' ע"ש ואם כן לעיל כ"ו ע"ב תוס' ד"ה גמר נדפס בטעות ע"ש ודו"ק:

ד"ה כשהשביע משה כו' מה היה מועלת השבועה כו' י"ל לפמ"ש בעלמא דאע"פ דמודעה רבא לאורייתא מ"מ נחרב א"י משום שבועות ערבות מואב שהיתה בלי אונס כלל וא"נ י"ל משום דבלא"ה אי היו עוברין והיו סובלין ע"ז שום עונש מ"מ כבר כפרו בתורה ונתבטלה הקבלה למפרע אבל השתא מ"מ משבועה לא נפטרו מעולם ואע"פ שחטאו ישראל הם:

ד"ה קיימו כו' מצות המלך כו' התם הקו' הוא אמאי דתנן התם כעולי מצרים ומקשה דילמא קינא דשומשמי חזי וא"כ התם פיו ולבו שוין והרי לא אמר ראיתי בני אדם כעולי מצרים אלא ראיתי כעולי מצרים ודעתו אקיני דשמושמי ובעי לאוכחי דאכוונתו אזלינן את אשר יבחר הוה מצי לשנויי כמו דמשני הכא תרי מצות עדיין קשה הי מינייהו וע"כ הם יבחרו אם כן ה"נ יאמר לשומשמי כוונתו לכן קאמר מצות המלך דמשמע טפי לשון מצות כמ"ש שם הרא"ש מדכתיב מדוע אתה עובר את המצות המלך ע"ש ודו"ק:

גמ' כי היכי דלא הוה הפרה לשבועתיה. ואין להקשות אם כן על דעתי למה לי. דאל"ה היתה כונתם על דעת המקום ע"ז שנקראת כן:

וצ"ע טובא מאי קאמר דלא ליהוי הפרה מי יפר להם הלא כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו וכיון שכל ישראל נשבעו וכשהותר אחד הותרו כולם מבואר בנדרים כ"ו ע"א וע"ב ואם כן מי יכול להתיר וצ"ע רב. ואולי חשש משה רבינו ע"ה שאם לא יקיימו התורה יתיר להם הקב"ה בעצמו כדי שלא יקבלו שכר כמו שעשה לב"נ בז' מצות רפ"ק דע"ז עמד ויתר גוים והשתא שאמר בשליחותו של הקב"ה ע"ד המקום הוה ליה בעל שהקים אינו יכול להפר אא"כ נשאל תחלה על ההקם ומי יתירנו לו:

דף כט:

תוס' ד"ה שבועות העדות כו' בריש פרק שבועות העדות נפקא לן מועמדו שני האנשים אשר להם הריב כו'. רצו בזה משום דקיי"ל אין מקבלין עדות בלילה כן פי' הרמב"ם וש"ע ועי' בתוספות סנהדרין ל"ד ע"ב ד"ה יום כו' ואם כן פשיטא דנשים פטורות מהך מצות

להעיד דה"ל מ"ע שהזי"ג דעדות מ"ע הוא כמו שמנה הרמב"ם ריש ה' עדות וכיון שנשים פטורות ממילא פטורות מקרבן שבועה כמבואר בב"ק נ"ו ע"א תוס' ד"ה פשיטא כו' ומ"מ יכול להיות שנשים ראויות להעיד אם ירצו לכן מייתי מקרא דממעט נשים מלהעיד כלל וע"ז סמכו דמעתה אינה דנה וקשה אדבורה. והא דקאמר לקמן ר"פ שבועת העדות מנה"מ פי' אמתני' דנשים פטורות מקרבן שבועה ולא קאמר בקיצור משום שפטורים מהך מצוה כלל דה"ל זמן גרמא אה"נ דהו"מ לשנויי הכי ועדיפא מינה מייתי הברייתא: ודע דבלא"ה נמי לא אתי' גז"ש דלקמן למעט נשים כ"א עיקר הגז"ש לאתוי' עדים בעמידה ונכתוב מזה לקמן אי"ה בפרק ד' כי שם מקומו:

בא"ד דקרא מיירי בתרווייהו כו' משמע דבקרא הוה ס"ל דקרא לא איירי כ"א בדיינים ואפ"ה מייתי מניה שפיר דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה דאי לאו דנידונית אינה ראויה לדון משום דכתיב התקוששו וקשו קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים כדאיתא בסנהדרין י"ט ע"א גבי מלך:

מיהו קשה מאי דקעביד הש"ס צריכותא דאי אשמועינן דהשוה לכל דינים ה"א כי היכא דתהוי' לה חיותא אבל לעונשין לא השוה לכן אשמעינן נמי אידך הקישא פי' חיותא שישאו ויתנו עמה מפני שנידונית אם יש להם עליה שום טענה והשתא אי הכשירה הכתוב לדון לא שייך צריכותא זה ומה צורך להקישא דכל עונשין שבתורה וצ"ע:

מפרש"י משמע דלא גרס בברייתא בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בה חייבין והיינו לשיטתו דלקמן ל"א ע"ב במתניתן דס"ל כתי' שני של תוס' דשם משא"כ לתי' הראשון ע"כ גרסינן ליה כמ"ש מהרש"א שם:

מיהו דברי המהרש"א שם צ"ע מה שהקשה לידוק שמואל ממתני' דהתם דכל העונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי דז"א דע"כ לא כתבו התוס' התם דמתני' דהתם מפי עצמו איירי וכר"מ אלא לבתר דמסקינן דכל העונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי. אבל אי לאו דהוה אמר שמואל הכי ה"א דאינו כמוציא שבועה מפיו והא דנקט אמן אורחא דמלתא קתני כדמשני אמתני' דהכא ולק"מ קו' המהרש"א ודו"ק:

כבודי ומרים ראשי. אשלם לך תודות. עזרתני בפרק שלישי. מקדם להביע חידות: אליך אשא נפשי. בהשתחויה כריעה וקידות. הוציאני מטיט רפשי. בפרק שבועת העדות:

דף ל.

תוס' ד"ה שבועת העדות כו' עיין הסוגיא בפרק החובל דשם מקשה הש"ס לרבנן דס"ל עבד מקרי אחיך במצות ולהכי יש לו בשת א"ה יהיה כשר לעדות דכתיב שקר ענה באחיו ועבד מקרי אחיו ומשני ק"ו מאשה שפסולה לעדות אע"פ שכשרה בקהל מכ"ש עבד שפסול לקהל ולבסוף מסיק מקרא דלא יומתו אבות על בנים ע"ש והקשו תוס' מ"ט לא יליף גז"ש דלה לה מאשה וכ"ת דאתא אחין ומפיק מגז"ש אם כן מקל וחומר נמי מפיק ותי' דכי גמרה מאשה להחמיר אבל לגרעו מאיש ולפוסלו לעדות לא דמן הדין כשר הוא דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא וגו' אף ע"ג דאיש הוא מ"מ אין אחיו אבל עבד שהוא איש ואחיו במצות לתכשר עכ"ל. הארכתי בהעתקת לשונם מפני שנ"ל דבר חדש מאד דלא ילפינן לגרוע כ"א להוסיף: ע"כ נלפע"ד דעיקר כוונתם בקושייתם ותירוצם הוא דמיעוטא דאחיו אנכרי קאי למעוטי נכרי שאינו אחיו במצות ומדאיצטרך למעוטי נכרי ש"מ דעבד כשר ומפיק מגז"ש דלה לה לכן אשמועינן ק"ו דהשתא לעולם ממעטינן עבד משום דאינו ראוי בקהל ואשה משום שאינה איש אבל נכרי הוה מכשרין שהוא איש וראוי בקהל שבידו לגייר עצמו יותר מעבד שאין בידו לשחרר עצמו ולכן מייתי קל וחומר מיהו למסקנא דמפיק מקרא דלא יומתו אבות על בנים והקל וחומר פריכא התם ולא תליא כלל בראוי לבוא בקהל מקשה הכא תוס' שפיר בלי תי':

והנה איפכא לק"מ ל"ל אנשים ולא נשים לילף לה מעבד י"ל דקרא איצטרך אנשים ולא קטנים כמ"ש הרמב"ם פ"ט מה"ע הלכה ז' מש"ס דב"ב ע"ש:

והנה בב"ק מקשה הש"ס לר' יהודה דעבד אין לו בשת מפני שאין לו אחוה אלא מעתה זוממי עבד לא יהרוגו דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו וכתב התוספות כיון דהם לא יהרוגו גם העבד לא יהרג דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה ע"ש. וצ"ע לפי הסוגיא דסנהדרין גבי עובדא דינאי המלך דעבדיה קטל נפשא ושלחו ליה לינאי יבוא בעל השור ויעמוד על שורו והועד בבעליו כתיב אם כן משמע דלא מקרי מעידים על העבד כ"א על הבעלים להפסיד ממון כעידי שור הנסקל וכשהוזמו לא יסקלו הם אלא ישלמו דמי השור לבעלים ומקרי שפיר כאשר זמם לעשות לאחיו הבעלים ה"נ גבי עבד ישלם דמי עבד לבעלים ומקרי שפיר עדות שאתה יכול להזימו. ואולי הסוגי' פליגי וכמ"ש נמי התוס' דמשמע דאין נותנין צדקה לעבד אע"ג דלרבנן אחיך הוא במצות לפי סוגיא דילן. ואולי לבתר דשני מדכתיב ובערת הרע מקרבך מ"מ אהני לן אחיך דקרא ואהני לן ובערת הרע מקרבך דניזל בתר בעליו שהם אחים ולא בתר העבד:

והנה לפי זאת הסברא נלפע"ד דגם לרבנן לא בעינן לדחוקי נפשיה למעט עבד מעדות מלא יומתו אבות על בנים דהאי קרא איצטרך בפ' ג' דסנהדרין לפסול קורבא כמ"ש פ"י בב"ק שם אלא נלפע"ד דדוקא גבי בושת אמרינן גם נקרא אח במצות וכיון שביישו חייב משא"כ בעדות דכתיב שקר ענה באחיו ואית לן תרי אחים הבעלים נקרא אחים והעבד נק' אחיו אזלינן בתר הבעלים שהם אחים טפי וכן איתא בירושלמי פרק החובל מצווים ישראל לפרנס בני חורין יותר מן העבדים והיינו מטעם הנ"ל דאחיך דגבי צדקה מתפרש נמי אעבד שהוא אח במצות מ"מ כי איכא ב"ח הוא קודם שהוא אח טפי מעבד:

ודוגמא לדבר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ודרשינן ולא לאחותו למעוטי זוממי בת כהן שנהרגין בחנק ולא בשריפה מטעם הנ"ל דאע"ג דזוממי נשים נהרגים גם כן ואחיו לאו דוקא ה"ה אחותו מ"מ אי איכא נמי אח ממש דהיינו הבועל של בת כהן מקדימין למיתתו:

ועתה ממילא נדע שאין העבד כשר לעדות דלא מקרי לענין זה [אחיו] וכאשר זמם לעשות לאחיו אבעלים ישראל קאי וה"ט דמייתי הרמב"ם מהך קרא פסול עבד ונלאו כל אנשי חיל למצוא מענה והא"ש ודו"ק:

ד"ה שלשה אין באין לדון כו' כיון דסגי בתרי לא אתו טפי כו'. לפע"ד רגיל אני לפרש דהא דלא כתי' ואשר להם הריב משום דמשתעי קרא בעדים שהם בעלי הריב בעצמם דהיינו אותן שהוזמו דבהכי איירי קרא ע"ש ואם כן פשיטא דה"ל למכתב סתמא אנשים ולא שני שלא נטעה במאי דאיתא במתני' ספ"ק דמכות דאם הם מאה אינם נעשים זוממים עד שיוזמו כולם. ולפ"ז יש לומר דהך ברייתות שייכי אהדדי דלא תימא מדלא כתיב ואשר להם הריב קרא בבעלי דינים משתעי וע"כ בעדים שהם בעצמם בעלי הדין ועמידתם לאו משום עדות אלא משום בעלי דינים (דעיקר ברייתא אעמידה נשנית והש"ס מייתי לה ממילא אמיעוטא דנשים) ע"כ חזר כאן ואמר וכי שנים כו' אי בעדים זוממין קאי לא ה"ל להקפיד אשנים כנ"ל אלא ע"כ בתובע ונתבע איירי אם כן שני אנשים למה לי אלא ע"כ לדון גז"ש ועי' לקמן וק"ל:

ד"ה כל כבודה בת מלך פנימה כו' יכולה למסור טענתי' ביד אחר עכ"ל. הרי"ף למד מכאן דנשים יקרות לא יבואו לדין והראשונים תמהו עליו דלמא ה"פ אשה לאו אורחה שמוותרת ממון שלה אבל אם לא תרצה לוותר לא מצי' למעבד שליח. ולפמ"ש ס"פ דלעיל דפשיטא דנשים פטורות ממ"ע דעדות דה"ל מ"ע שהז"ג רק דלא ידעינן שהם פסולות אף אם ירצו אבל פשיטא דפטורות אם כן אי אמינא דלאו אורחא לבוא לדין דמוותרות מכ"ש דלא תבוא להעיד משום ממון חברתה וקו' התוס' במ"ע ע"כ צ"ל דאינה

מותרת מלהציל ממון אחר מכ"ש ממונה אם כן הא דאתתא לאו אורחה פי' שממנה שליח משא"כ בעדות אם תרצה להעיד לא תשלח שליח וא"ש פסק הרי"ף ז"ל:

א"נ נלפע"ד בישוב קו' התוס' דודאי אי קאי בבעלי דינים שני אנשים וכי שלשה אינם באין לדון ע"כ בתובע ונתבע איירי קרא והיינו דיני ממונות שייך איתתא לאו אורחא ולכן מצינו בכל התורה כי יריבון אנשים כי ינצו אנשים אף ע"ג דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה משא"כ אי משתעי קרא בעדים מגז"ש דשני שני והיינו בעדים זוממין דבהכי איירי קרא ע"כ מיירי נמי בבאין להעיד אדבר איסור שהרי מסיים ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ודרשינן ולא לאחותו אשריפת בת כהן וכל דיני נפשות דבר איסור מקרי כמ"ש הרמב"ם פרק א' מהל' עדות וע"ש במשנה למלך ואם כן ע"כ אשה נמי תיזיל ולא תחוש לכבודה בת מלך פנימה ע"כ דפסולה להעיד:

והרמב"ם מפיק פסולי נשים מדכתיב שנים עדים בלשון זכר והכ"מ תמה עליו שהוא נגד הש"ס דילן וגם כל התורה בלשון זכר נאמרה. ולפע"ד ס"ל דעיקר ברייתא דהכא לעמידה אתא ולא לפסול נשים דאנשים איצטרך בב"ב קנ"ה ע"ב למעוטי קטנים והש"ס דמייתי הכא משום שהדרשא פשיטא יותר ונפקא לקושטא דמלתא מדכתב בכל מקום שני עדים ושינה הכתוב פ"א למכתב שנים ע"כל למעוטי נשים וק"ל:

ד"ה מצוה בבעלי דינין כו' ואפי' ר"י מודה בגמ"ד כו' רצו בזה דלא נימא דר"י ורבנן בהא פליגי אי ועמדו פירושו עמידה או לא וסוגיא דמ"ק כר"י לכן הקדימו דגם ר"י מודה הכא וזהו כוונתם מ"ש והא דאמר לה בתי עמודי כו' פי' דה"א דר"ח דאמר בתי עמודי ס"ל כרבנן דעמידה דוקא ובריית דאפי' יושב ומוטה כר"י לכן כ' מ"ש ודברי המהרש"א לא הבנתי ודו"ק:

ד"ה שאם רצו כו' בשעת קבלת עדות שהוא תחלת דין עכ"ל וכ"כ עוד בסנהדרין ל"ד ע"ב ד"ה יום כו' וכוונתם שהוא תחלת לבעלי דינין ולהם מותר לישב וכן אמרינן לקמן ה"ד גמר דין פלוני אתה זכאי פלוני אתה חייב. אבל אמת הוא שלגבי עדים עצמן מקרי גמ"ד שהם נפטרים באמריתן זו ולכן אמרינן לקמן עדים כגמ"ד דמי:

מיהו בסנהדרין י"ט ע"ב כ' דהבע"ד צריכין לעמוד בשעת העדאת העדים וכן הוא להדיא בירושלמי דשמעתין ופשוט לפע"ד דזה נפקא לן למסקנא דנפקא לן גמ"ד בעמידה מוישב ואם כן מייתר הקישא דאשר להם הריב להקישם לשני אנשים ולהורות בשעה שיעמדו ב' האנשים יעמדו גם אשר להם הריב וכן משמע מהירושלמי וז"ל ר' בא בשם רב הונא צריכין העדים להיות עומדין בשעה שמעידין מ"ט ועמדו ב' האנשים ר' ירמיה בשם ר' אבהו אף הנידונין עומדין בשעה שמקבלין עדותן מ"ט אשר להם הריב לפני

ה' כו' הרי ממש כמ"ש והא"ש דלא משני תוס' הכא כן משום דעדיין לא ידעינן מהנהו ב' לישני:

עוד משני התוס' התם ד"נ שאני דחמירי ולפע"ד נ"ל דהא דכ' דחמירי אין לו שחר מה ענין חמירי בשלמא אי ידעינן דמצוה בעמידה אלא דעשה דכבוד תורה עדיף כדלקמן א"ל דבד"נ לא מהני עשה דכבוד תורה אבל אי לא ידעינן כלל דאיכא מצוה בעמידה מנ"ל להמציא בד"נ להחמיר בעמידה. ע"כ נ"ל לפרש כך בדיני ממונות איכא למימר אם רצו להושיב גם הנתבע והתובע משא"כ בד"נ מי הוא הצד שכנגדו העדים שמעידים על הרוצח או מחלל שבת וכדומה אם כן ע"כ יושיב גם העדים שלא יסתתמו טענותיהם וזה אסור מקרא ולכן ד"נ שאני וע"כ לא משני תוספות הכא כן משום דמקשו בה"א קודם שחדש עולא הא דעדים לכ"ע בעמידה ודו"ק:

ד"ה למאי שלח לו כו' עד דמהפכי בזכותי' עכ"ל ולא מצי למימר דאידך נמי הוה ת"ח דאם כן פשיטא דשלח ליה מה"ט שלא יהפך בזכותיה דאידך טפי מדעולא ופשוט הוא:

ד"ה למשרי ליה תגרי כו' לפע"ד אם היה אידך נמי ת"ח שפיר איכא למימר כסברת שניה של תוס' שידחה משפט אחר הקודם משום עשה דכבוד תורה אבל בלא"ה לא משום שאידך בע"ד ירגיש מפני שהוא ת"ח דוחה משפט אחר ויסתתם טענותיו כדאיתא להדיא בכתובות ק"ו ע"א ע"ש:

דף ל:

גמ' דברי הכל דיינין בישיבה ובע"ד בעמידה יש לדקדק דיינין מאן דכר שמייהו ויש לומר דלרבנן בתחלת דין בע"ד בעמידה ואם כן כשיבואו ת"ח לפני הב"ד מה יעשו עי' פירש"י לקמן ד"ה דיינין בישיבה והבא לחלוק כבוד כו' ע"ש וא"א למיתב כמאן דשרי מסאני דדווקא בגמ"ד שהוא פלוני אתה חייב אבל זמן ארוך לא כמבואר בר"ן אלא ע"כ דס"ל לרבנן בתחלת דין לפעמים דיינין בעמידה. אבל בגמ"ד ד"ה דיינין בישיבה דמצי למעבד כמאן דשרי מסאני ואין להקשות לפ"ז בעדים דד"ה בעמידה ודיינים בישיבה דהרי הוה כגמ"ד ואם כן אם העדים ת"ח מה יעשו בזמן ארוך כזה יש לומר דהרי לא מחויבים להעיד בב"ד דזוטר מיניה ואי אתרמי דאזיל אם כן מחל הת"ח על כבודו וא"צ לעמוד כלל וק"ל:

תוס' ד"ה והאמר כו' שלא לסתתם טענת בע"ד כו' פי' שאף אם ישב הבע"ד עמה מ"מ ירגיש דעושה כן משום עשה דכבוד תורה שהרי מ"ע לעמוד ואי לא משום עשה דכבוד תורה לא היו מושיבים שניהם ויסתתמו טענותיו משא"כ בתחלת דין דליכא עשה

בעמידה וא"כ שפיר חושב הע"ה דלדידיה נמי עביד יקרא. ומש"ה נמי לא עמד ר"נ מפני שהבע"ד ירגיש וקו' המהרש"א לק"מ וק"ל:

כמאן דשרי מסאני הב"ח סימן י"ד מוכיח מזה דהעמידה שיש בה סמיכה יש לה דין ישיבה ודין עמידה שהרי בשחיי' יצא דין ישיבת דיין ועמידת ת"ח ומשו"ה התיר לדייינין העומדין בסמיכה לקבל עדות העומדים בסמיכה דלדידהו הוה ישיבה ולעדים עמידה דלא כסמ"ע שם. ולפע"ד אין ראיה מכאן דגבי ת"ח לא כתיב עמידה רק תקום והדרת שיקום ממושבו וסגי בסמיכה משא"כ בעדים דכתיב ועמדו עי' מ"ש מג"א סי' נ"ח סק"ז גבי ובקומך דגבי ק"ש ע"ש:

תוס' ד"ה אבל איסורא איכא כו' דאם כן אפי' מלך נמי כו' פשיטא להו לתוס' דמלך מעיד לדבר מצוה וקשה אם כן מ"ט פטור מקרבן שבועה מי לא משכחת לה בעד טומאה דסוטה דלקמן ל"ב ע"א דהוי איסורא ושלא ימחה שמו על המים ג"כ. ואפי' למ"ש רש"י לקמן ע"א ד"ה כש"כ כו' צריך לעמוד לפני הדיין כו' לא שייך הכא כלל דיכול להעיד חוץ לב"ד לעד אחר ועד מפי עד נאמן בעד טומאה כמבואר במסכת סוטה ועי' לקמן ל"ב ע"ב כה"ג בעד מיתה דלא אמר לדידה ולא אמר לב"ד כו' ע"ש וצע"ג:

דף לא.

תוס' ד"ה ורבנן כו' עי' יישוב לקו' מ"ש לקמן ל"ב ע"ב ד"ה מי יימר כו' ע"ש והדבר נכון:

דף לא:

גמ' מההוא אין מהא ליכא למשמע מיניה משמע מהא ליכא למשמע כלל ולשיטת התוס' ד"ה מההיא כו' משמע דממתני' דשבועות הפקדון לא נשמע דר' מאיר ס"ל דון מינה ומינה כ"א משבועות העדות ואם כן איצטרכו תרווייהו ויש לומר דלכאורה גם ממתני' דשבועות העדות לא מוכח דאיכא למימר לעולם ס"ל דון מינה ואוקי באתרה אלא דמק"ו מפיק ליה מושבע מפי עצמו ואייתר ליה גז"ש דתחטא תחטא (דס"ל כהני תנאי דלקמן דלא בעי גז"ש לתביעת ממון) וע"כ להורות אתא דאפי' חוץ לב"ד באם אינו ענין ובעלמא ס"ל אוקי באתרא וצ"ל דמנ"ל דמוקי גז"ש באא"ע לשבועות העדות דלמא אתא באם אינו ענין לשבועת הפקדון דאי לא גז"ש ה"א דנילף מפי אחרים מקל וחומר דעדות ונימא דיו בב"ד אין שלא בב"ד לא ואתי' גז"ש לאורייה דאפי' שלא בב"ד נמי ואם אין ענין לבב"ד תנהו ענין חוץ לב"ד ונדון לו דין גז"ש דון מינה ואוקה באתרא דפקדון אפי' שלא בב"ד ואלמה מצינו במתני' דשבועת הפקדון דאינו נוהג מפי אחרים אלא בב"ד אלא ע"כ

דס"ל דון מינה ומינה ואתיא הגז"ש אעדות וא"כ ממתני' דשבועות העדות לא הוה ידעינן אפי' דר"מ ס"ל דון מינה ומינה לולי מתני' דשבועת הפקדון וא"ש מהא ליכא למשמע מיניה ודו"ק:

מתני' שבועת העדות כיצד כו' אעתיק לשון הירושלמי ופירושו לפע"ד. וז"ל ר' ירמיה בעי השביע עליו ה' פעמים וחזר והשביעו ה' פעמים מפי אחרים מהו. מאחר דר"מ עבד מפיו כב"ד מהו שיקבעם לקרבן ולחייבם בראשונה בלא תביעה ייבא כהדא מה את בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות יהו חייבין ת"ל ושמעה קול אלה את ששמע קול חייב יצאו אלו שאין שומעין קול. מפיו בקרקעות מהו מפיו בקנסות מהו מפיו מהו שיהא חייב בקרב עולה ויורד עכ"ל. וה"פ דהנך כולן איבעיות הן ובעי מתחלן לרבנן אם השביע ה' פעמים חוץ לב"ד וה' פעמים בב"ה ואחר כך כפר בב"ד מהו שיצטרף כפירת האחרונה אכל א' וא' מאלו ולא נימא חוץ לב"ד אינו מצטרף עם בב"ד דה"ל כשני שמות או דלמא כו' תו שאיל מאחר דר"מ עביד מפיו כב"ד פי' דלר"מ שבועה מפי עצמו ה"ל כבב"ד דדון מינה ומינה מהו שיקבע לקרבן והיינו לפמ"ש הר"ן במשנתינו דאפי' כפר חוץ לב"ד אם חזר והודה בב"ד נפטר אף ע"ג דמפי עצמו חוץ לב"ד הוה כמו מפי אחרים בב"ד ובב"ד אם כפר תו לא מהני הודאה מ"מ מפ"ע חוץ לב"ד יכול לחזור ולהודות ע"ש ומאי דפשיטא להר"ן מספקא להירושלמי מהו שיקבע לקרבן ולא יוכל לחזור ולהודות ותו שאיל ולחייבו בראשונה בלא תביעה היינו מפי עצמו ממש בלא שיתבענו התובע דומיא דשבועת הפקדון דלכ"ע אמר לאו דוקא ור"מ אית ליה דון מינה ומינה. וע"ז פשיט ייבא כהדא כו' את ששמע קול חייב כו' דרחמנא מיעטתו. ושאר האיבעיות מובנים מאליהן ובעל פני משה פי' בו פירוש רחוק מאוד עיין עליו:

ולולי הירושלמי הייתי מחליט לפע"ד דלר"מ באמת מהני מפי עצמו בלי תובע כלל דומיא דפקדון ולא ממעט מואם לוא יגיד כי ע"י שליח דבתורת מפי אחרים לא מקרי כ"א ע"י התובע אבל מפי עצמו חייב לעולם ואין להקשות אם כן לתירץ ראשון של תוס' ד"ה משביע כו' דמתני' כר"מ אתי' ואם כן ע"כ אמר לאו דוקא ומאי שנא דמקשי אשמואל ממתני' יש לומר דבלא שמואל לק"מ דא"ל דה"א לא מיקרי מושבע מפי עצמו להתחייב חוץ לב"ד כ"א בהתחיל הוא ונשבע מעצמו אבל כשאמר התובע בואו והעדוני אע"פ שלא השביעם רק שקפצו ונשבעו אין אנו יודעין לך עדות הוה מושבע מפי אחרים ואין חייבין כ"א בב"ד לכן אשמועינן אמר דמ"מ מיקרי מושבע מעצמו אבל אשמואל הקשה שפיר דמשני רץ כאמר דמי א"כ א"נ אתי' מתני' כר"מ לאשמועינן רץ וא"ל דה"א דאמר להם לא מקרי מושבע מעצמו ז"א דהא רץ כאמר דמי אלא ע"כ דלא כאמר דמי אם כן

הדר מוכח ממתני' שילח ביד עבדו וממ"נ ק' אחת או ממתני' דלקמן או ממתני' דהכא ומיושב קו' העולם מ"ט לא הקשה תחלה ממתני' דהכא והא"ש ודו"ק:
ועיין מ"ש לעיל ספ"ג שייך לכאן:
ודע דקשיא לי טובא איך אפשר למדרש תרווייהו מחד קרא דלוא יגיד למפסל שליח ורץ אחריהן דלמא אחריהן פסלי' אבל שלוחו כמותו כמו בכל התורה כולה ומהירושלמי שהבאתי לעיל משמע דרץ אחריהן נפקא לן מושמע קול אלה ואיהו לא שמע קול ובש"ס דילן לא משמע הכי כ"א תרווייהו מחד קרא נפקא ולקמן ס"פ נמי משמע דדרשינן מושמע קול דרשא אחריני לשבועה בלא אלה:
ולולי דמסתפינא ה"א דמתני' דלקמן דשילח ביד עבדו ר"מ היא דיליף מפקדון ולדידיה רץ אחריהן חייב אייתר לוא יגיד דאפי' שלוחו לא יהא כמותו אבל לרבנן דר"מ קאי קרא ארץ אחריהן דוקא אבל שילח ביד עבדו הא קיי"ל בכל התורה שלותו כמותו ומנ"ל למעט שלוחו שכמותו בכל התורה. ואפ"ה מקשה שפיר לשמואל דמשילח ביד עבדו נדע במכ"ש רץ ואף אי אתי' מתני' כר"מ א"כ נשמע לרבנן לפטור רץ. מיהו נ"ל בין דממעטינן מקרא רץ בין שלוחו מ"מ אימעט תובע דלא הוה שלוחו כמותו ושקולים הם רץ אחריהן עם נתבע ומשו"ה נלפע"ד פסק הרמב"ם שפוטר בתובע ורץ אחריהן ומחייב בשלוחו כמותו והא"ש דפסק כרבנן ודו"ק:

דף לב.

ד"ה ואי ס"ד בב"ד מי מחייב כו' חטין ושעורין וכוסמין כו' עיין לעיל כ"ה ע"ב תוס' ד"ה אחת כו' משמע דאיכא ב' דרשות מדכתיב לאחת ולא כתיב אחת והתם בעי אביי למדרש מניה למעט עדים מקרבן שבועת בטוי ולבסוף מסיק דהדר ביה אביי או חדא מינייהו רב פפא אמרה וא"כ למסקנא אייתר הך דרשא לדהכא:
ואולי למסקנא דחדא מינייהו רב פפא אמרה איכא למימר רב פפא הוה ס"ל כס"ד דאביי ואיצטרך קרא לאפוקי עדות מבטוי לכן הקשה הכא לאביי אימא שבועה גופא בב"ד ואביי השיב לו כהלכתא ודו"ק:
גמ' איכא דאמרי כדי שאילת רב לתלמיד יש לדקדק דהאי לישנא מיותר הכא דהשתא בכדי שאילת תלמיד לרב קשיא מכ"ש לאידך לישנא וי"ל דהתוס' ד"ה שבועה כו' הקשו לימא כגון שהתחילו כו' שא' מיהר יותר כו' ויש לישב קו' זו בקו' שהקשו תוס' ד"ה בתוך כו' דכל א' יטעון אני הייתי האחרון ומדחבירי לא הודה גם אני לא אתחייב ותי' תוס' דלשם לא שייך כ"א לבתר דמסיק כאו"א בכדי דיבורו של חבירו איכא למימר

דהראשון יכול לחזור בכ"ד של שני אבל אי לא משני הך שינויי ליתא נמי לתי' תוס' וא"ש. מיהו זה ליתא דלא הוה צריך הש"ס לחדש לן הך דכל א' בכ"ד של חבירו אלא בכפירה דטובא הוה ששה תיבות אבל בהודאה בלא"ה לק"מ דלא הוה רק ג' תיבות יודע אני העדות והוא כמו תכ"ד דהוה ג' תיבות ושפיר ק' קו' תוס' דהו"מ לשנויי שלא מיהר יותר וסיימו שניהם בתכ"ד מיהו להך לישנא כדי שאילת הרב לתלמיד דהוה רק ב' תיבות שלום עליך והוא פחות מכדי הודאה מתורץ קו' תוס' והש"ס מקשה שפיר לכך מייתי ליה הכא ודו"ק:

טובא הוי הרשב"א הקשה דלמא איירי לענין אמן אחר השבועה וזהו רק דבר אחד נהי דגם אמן א"א לצמצם מ"מ תכ"ד מתורץ ע"ש ויש לומר דעכ"פ היה קשה קו' תוס' ד"ה בתוך כו' דהשני פוטר עצמו כיון שלא הודה הראשון בתכ"ד של השני דה"ל ד' תיבות עניית אמן ויודע אני העדות ע"כ הוצרך לתרץ בתכ"ד של חבירו ואז שייך תי' תוספות ודו"ק:

דף לב:

גמ' מי יימר דמשתבעת יש להקשות לפמ"ש תוס' לעיל ל"א ע"א ד"ה ורבנן כו' אף ע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו כיון דמדאורייתא מהני מחייב ואם כן דלמא אביי נמי כרב פפא ס"ל וכיון דמדאורייתא נוטל בלא שבועה כיון שכנגדו חשיד ודינו מתוך שיל"מ ולכל הפחות יחלוקו אם כן הפסידו ממון מדאורייתא ומחייב ויש לומר דאביי סתמא קאמר וקאי אכנגדו חשיד דתנן במתני' לקמן ועי' מ"ז ע"א פיסקא היה אחד מהן משחק כו' וא"כ איירי נמי בחשיד דרבנן דמדאורייתא נשבע ונפטר ואם כן העדים אומרים ממ"נ אי בתר דאורייתא אזלת אין כאן ממון דנפטר בשבועה ואי בדרבנן דחשיד הוא אתה צריך לשבע ומי יימר דמשתבעת:

ובזה מיושב פסק הפוסקים דס"ל דגם בנסכא דר' אבא אינו נוטל בלא שבועה והקשה הרשב"א מדוע לא הקשה הש"ס גם שם מי יימר דמשתבעת לקמן בסמוך והא"ש דא"ל כקו' הנ"ל דעכ"פ מפסידו ממון מדאורייתא:

מיהו לפע"ד היה נראה לישב קו' תוס' לעיל ארב פפא בקיצור דודאי בתר דרבנן אזלינן לעולם וס"ל לרב פפא דמשכחת ליה משביע עדי משחק בקוביא כגון דאית ליה ע"א המחייבו שבועה דאורייתא וב' משחקי בקוביא ואם כן מן התורה מחויב לשלם מפני עדים המשחקים נהי דרבנן פסלום להוציא ממון על ידיהם מ"מ א"א להשביעו להכחיש העד א' כיון דמדאורייתא איכא ב' סהדי דחייב לו ומשוי"מ ולכל הפחות שכנגדו

נשבע ונוטל וכשהוא חשוד ג"כ משלם ושפיר ממעט רק מלך ולפ"ז איכא למימר דמלך מדאורייתא חזי ורבנן פסלוהו משום מעשה דינאי המלך בסנהדרין י"ט ע"א ומודה רב פפא דכל לא חזי מדרבנן פטור אלא דשאני משחק בקובי' דמשכחת כנ"ל מיהו במתני' וגמרא דמסכת הוריות ח' ע"ב משמע דמדאורייתא לא חזי וצ"ע ודו"ק:

תוס' ד"ה שמע מיניה כו' קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה עכ"ל יש לומר דלעיל הבעל רוצה להרויח נמי שאר כסות ועונה דהוה מטלטלין דנגבה בחייו מגלימא דעל כתפיה והכא איירי בכתובה דלעולם אינה נגבית אלא ממקרקע ודו"ק:

גמ' שכפרו שניהם וחזר אחד מהם והודה הקשה הר"ן והמהרש"א לימא איפכא שהודו שניהם וחזר אחד מהם וכפר ויש לומר דתוכ"ד דהודאה הוא רק ג' תיבות כמ"ש לעיל ויש לומר תוכ"ד ממש משא"כ כשהודו וחזר וכפר בתכ"ד טובא הוה וצ"ל כתי' הש"ס לעיל כל אחד בתכ"ד של חבירו ומנ"ל להוכיח כ"כ ממתני' ותפסת מועט תפסת. והא"ש נמי קו' תוס' ד"ה אבל כו' וכ' המהרש"א בשם הר"ן דאשמועינן דמהני דבורא דידיה בתכ"ד של חבירו והקשה המהרש"א הא נמי שמעינן ממ"ש תוס' לעיל ד"ה בתוך כו' והא"ש דלעיל אשמועינן דמהני הודאתו בתוכ"ד של כפירתם שהוא תכ"ד קטן והכא ממשנה יתירא אשמועינן נמי בהיפך דמהני כפירתו בהודאת חבירו וכקו' המהרש"א באמת דלקושטא דמלתא ממשנה יתירא דייקינן הכל ודו"ק:

בשלמא שניה תתחייב כו' אלא ראשונה אמאי. ומוקמי ליה בשהיו נשותיהם גוססת ופרש"י קרובים בנשותיהם העדים היו קרובים זה לזה בנשותיהם והא דלא פי' בקיצור שהיו קרובים לתובע ונתבע בנשותיהם וצ"ל דקשה ליה קו' תוס' ד"ה וקרובים כו' דבעי תחילתו וסופו בכשרות ותי' תוס' נ"ל לדוחק שבשעת ראיה היו רחוקים ולכן פי' בנשותיהם של עדים והוה שפיר תחילתו בכשרות דאפשר לצרף עם אחר ואינו בפסול. מיהו צ"ע אכתי הראשון שבכת הראשונה לפטור דהא שבק השני לצרף עם א' מכת השנייה ויש לדחוק דאיירי דכת א' ראתה שבפניהם הלוהו וכת השנייה מעידים שהודה בפניהם וא"א לצרפם:

ובלא"ה צ"ל כן דאל"ה ונניח ג"כ שכבר היו קרובים בשעת ראייה דלא כתוס' ה"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כשני אחים שראו באחד שהרג הנפש ספ"ק דמכות ואם כן כת הראשונה אמאי תתחייב ודו"ק:

דף לג:

גמ' שאנס איש פלוני את בתו. יש לעיין לפי' התוס' דאיירי בבתו של עצמו ומשום דקים ליה בדרבא מיניה ואתי' כר' עקיבא מדוע לא אשמעינן באנס אחותו ואליבא דכ"ע וצ"ע: ראיה בלא ידיעה כו' לקמן מוכיח מכאן דפוטר במשביע עדי קנס וצ"ע מ"ש קנס אפי' בושת ופגם נמי דאין לגוי בשת אליבא דכ"ע בב"ק פ"ח דפליגי בעבד ע"ש ובגוים משמע דמודו ואם כן בעי מידע אי בת ישראל בעל אי נכרי בעל. וה"נ לא משכחת עדי סוטה וכה"ג ועדי מיתה דלעיל ל"ב ע"ב וצ"ע:

דף לד:

גמ' ועדים רואין אותו מבחוץ מהו פרש"י ולא הכיר הנתבע בהם ועי' תוספות פירשו בענין אחר ולפע"ד יש לישב בזה קו' הרשב"א ז"ל שהקשה וכי לא ידע ר' יהודה ברייתא דלעיל דראיה בלא ידיעה משכחת ליה מנה מניתי בפני פלוני ופלוני ועתה יש לומר דמשכחת ליה שמנה לו מנה בתורת הלואה ואיהו טען האי מנה פרעון הוה והא דאמרית הלואה הוא משטה הייתי בך דנאמן לומר כך אם לא הכיר בעדים כדאיתא בסנהדרין כ"ט ע"א וע"ב והתובע טוען מכיר היית בהעדים ואפ"ה הודית בפניהם ולא מהימן למימר משטה הייתי דמודה בפני עדים ואיהו טוען לא הייתי מכיר בהם וא"כ לק"מ מברייתא דלעיל דלא איירי בכה"ג ואפ"ה הקשה לו רב המנונא שפיר מדאמר רב יהודה בשם רב התם בסנהדרין אפי' הכיר בעדים נאמן לומר משטה עד שיאמר להם אתם עדי ואם כן נאמן לומר דידי שקלי והא דאמר הלויני משטה הייתי בך:
מיהו איכא למימר דהתם ר' יהודה משמיה דרב קאמר וליה לא ס"ל אך ספ"ק דסנהדרין מסקי' דאמרי בי רב רב המנונא לכן הקשה בפשיטות ארב יהודה ממילתא דרב הנ"ל שצריך שיאמר אתם עדי ולכן דקדק המנונא את עול תא ודו"ק:
מושבע מפי עצמו בעדות לר"ש מנ"ל כו' ופרש"י דגמר מפקדון בגז"ש דתחטא תחטא. והתוס' מיאנו בזה וכמ"ש המהרש"א דעדיין לא אסיק אדעתי' הגז"ש ויש לישב פרש"י דס"ל דר"ש הכי ס"ל אי ילפינן תביעת ממון בגז"ש דתחטא תחטא נהי דאין גז"ש למחצה וילפינן נמי מיניה דמושבע כנשבע עדות מפקדון מ"מ כיון דלא מופנה דאיצטרך לתביעת ממון אי בעית למילף עדות מפקדון למושבע כנשבע איכא למפרך שכן עשה בו נשים כאנשים וע"כ רצה למילף תביעת ממון מקל וחומר והגז"ש מופנה למושבע כנשבע ותו ליכא למיפרך על הגז"ש נגד זה מיפרך הק"ו מה לפקדון שכן לא עשה בו

מושבע כנשבע וממ"נ חדא מיניה לא ידעינן וע"ז היה חוכא כיון דהגז"ש אתא לעדות מפקדון ה"נ בהיפוך ותו ליכא למיפרך אק"ו דתביעת ממון:

מיהו לולי פרש"י ותוס' ה"א לישב קו' תוס' ומהרש"א שהקשה דאי נמי לא יליף ר"ש עדות מפקדון מ"מ הו"מ למילף פקדון מעדות ונלפע"ד כיון דר"ש אמר לעיל בתחלת דבריו חייב כאן וחייב בפקדון כו' ועוד ק"ו כו' משמע דהשתא מניח מה מצינו ודן בקל וחומר אם כן לא איירי' השתא ממה מצינו כלל כ"א מקל וחומר ויש לדון כך מה פקדון שלא חייב מושבע מפי אחרים חייב מפי עצמו עדות שחייב מאחרים לא כ"ש שחייב מפי עצמו וליכא למיפרך כמו שפירכו תוס' אמה מצינו מה לפקדון שכן עשה בו נשים כאנשים דהשתא דיליף בקל וחומר איכא למימר כל זה אני אכניס בקל וחומר (עי' בקידושין ה' ע"א תוס' ד"ה וכו' ובחולין פ"ה ע"א תוס' ד"ה מה כו') מה פקדון שאף ע"פ שנשים חייבין בו פטור בו מפי אחרים ואפ"ה חייב מפי עצמו עדות שאע"פ שפטר בו נשים חייב בו מפי אחרים אינו דין שיתחייב מפי עצמו. והשתא אחיכו עלה דנילף נמי פקדון מעדות נהי דהשתא לא ילפינן במה מצינו שכבר הניח מה מצינו מ"מ נדון בקל וחומר בהיפך מה עדות דלא מחייב מפי עצמו חייב מפי אחרים פקדון שחייב מפי עצמו אינו דין שיהיה חייב מפי אחרים וה"ל ב' קל וחומר דסתרי אהדדי וכל כה"ג העלו תוס' בחולין כ"ג ע"ב ד"ה ותהא פרה כו' דילפינן ב' הקל וחומר והוה כעין מה מצינו ליתן האמור של זה בזה ושל זה בזה. והשתא ליכא למימר בטוי יוכיח כמ"ש תוס' לעיל ד"ה מושבע כו' דבטוי גופא נילף שתהיה חייב מושבע מפי אחרים אף ע"ג דאיכא למפרך מה לעדות שכן חייב בו מזיד כשוגג לכן חייב מפי אחרים כמ"ש מהרש"א שם דז"א דכל זה נכניס בקל וחומר כנ"ל אף ע"ג דחומרא הכתובה להדיא בקרא לא נכניס בקל וחומר כמ"ש תוס' שם בקידושין וה"נ עדות דנוהג במזיד כשוגג כתוב הוא להדיא במקרא דלהכי כתבה בשבועות בטוי מ"מ לפי הס"ד עדיין לא אסיק אדעתי' הך כמ"ש תוס' לקמן ד"ה פקדון כו' וע"ז דחה הש"ס דליכא חוכא דמושבע כנשבע בעדות מיניה וביה גמרי' ותו ליכא למילף פקדון מקל וחומר מעדות שאינו חייב מפי עצמו דהא חייב נמי מפי עצמו ומיושב קו' תוספות ומהרש"א (מיהו הו"מ למעבד קל וחומר מאנשים ונשים):

באופן אחר יש לישב קו' המהרש"א דאיכא למימר אה"נ דילפינן מה מצינו פקדון מפי אחרים מעדות ואם כן חייב מפי אחרים מזיד כשוגג ומפי עצמו דכתיב בגופיה אינו חייב כ"א בשוגג משא"כ בעדות דילפינן מפי עצמו ממפי אחרים ותרווייהו איתנייהו במזיד כבשוגג וא"כ נהי דבפקדון מפי אחרים נמי חייב מ"מ אינו חייב מזיד במפי עצמו

והיינו דקאמר לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג. ולק"מ קו' המהרש"א וצ"ל דז"א דכיון דידעינן בפקדון מפי אחרים חייב במזיד כ"ש מפי עצמו והדר ה"ל מושבע כנשבע בין במזיד בין בשוגג וקו' המהרש"א במ"ע מיהו כל זה כיון דלא כתיב ונעלם בהדיא בפקדון דאל"ה לא מצי למילף קל וחומר לחייב מפי עצמו במזיד וזהו נכלל באמת בקו' הש"ס בפקדון נמי לא כתיב ונעלם ודו"ק:

אדגמר לה ממעילה נגמר לה מעדות יש לדקדק דעדיפא ה"ל להקשות עדות נמי נילף מפקדון כדמקשה לקמן במסקנא וא"ל דבמסקנא כבר קמה גז"ש דמושבע כנשבע בפקדון פריך שפיר ותהוי עדות כו' אבל בה"א איכא למפרך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע ז"א דהרי המהרש"א העלה דפקדון גופא הו"מ למילף במ"מ מעדות למושבע כנשבע אלא דאיכא למפרך מה לעדות שכן עשה בו מזיד כשוגג והשתא דילפינן עדות נמי מפקדון למזיד שלא יהא כשוגג [נילף] פקדון מעדות למושבע כנשבע. מיהו המקשן עדיפא מיניה פריך כיון דאי נמי פריך ליליף עדות מפקדון לענין מזיד ע"כ צריך נמי למילף פקדון מעדות למושבע אם כן פריך בקיצור ליליף פקדון מעדות אבל כדמשני הנך נפישי הו"מ להקשות וליליף עדות מפקדון והיינו חוכא וצ"ע:

אבל מושבע כנשבע לא פריך יש לדקדק דהו"ל למימר השתא אלא מאי חוכא ותהדר עדות כו' כמו בכל הסוגיא. ויש לישב דהתוס' מקשו בד"ה הנך נפישי כו' הא גז"ש עדיפי ממה מצינו ומה מהני נפישי כיון דאין גז"ש למחצה ויש לישב דאי הוה יליף גז"ש למזיד כשוגג לא הוה ידעינן בעדות מושבע כנשבע כיון דגז"ש אינה מופנה איכא למפרך מה לפקדון שנוהגת בנשים כבאנשים והדר ה"ל גז"ש למחצה ע"כ עדיף לקיים גם המה מצינו שלא יהא מזיד כשוגג ואהני נמי גז"ש ותהיה מופנה למושבע כנשבע. אך לפ"ז ע"כ לית ליה לר"ש הך סברא דמפי עצמו הוה קל וחומר מפה אחרים דאם כן הוה מצי למילף עדות מפי עצמו מניה וביה מפי אחרים ולא הוה גז"ש למחצה אלא ע"כ דלית ליה הך סברא אם כן הדר הוה חוכא מלעיל קודם דקמה ליה גז"ש כי היכא דגמר עדות מפקדון לגמר נמי פקדון מעדות ותי' הש"ס דלמא ר"ש בק"ו מייתי לה מפי אחרים חייב מפי עצמו לכ"ש ליתא השתא ואם כן הוה חוכא ממ"נ והיינו לפמ"ש לעיל בישוב קו' המהרש"א דאי לאו דיליף עדות בק"ו מפקדון לא מצינו למילף פקדון מק"ו דעדות והשתא כיון דר"ש לית ליה הך סברא. אם כן עדות יליף מפקדון קשה ליליף נמי ק"ו בהיפוך וכבר כתבנו לעיל דליכא למימר בטוי תוכיח דהא גופא ניליף ופירכא דמזיד כשוגג נכניס בקל וחומר כיון דלפי הס"ד אינה כתובה בקרא ואם כן היינו חוכא וע"ז מסיק הש"ס דבלא"ה קשה ותהדר עדות כו' ומסיק מדלא כתבה כו' וה"ל חומרא

הכתובה וא"א להכניסה בקל וחומר ולא אתי' בטוי מיניה דעדות וממילא פקדון נמי לא אתי' דבטוי תוכיח ודו"ק. הקצרתי:

דף לה.

גמ' להכי כתבה רחמנא לעדות בשבועות בטוי כו'. יש להבין אכתי מה צורך למכתב גבי שבועת בטוי ת"ל בלא"ה נדע מדאיצטרך ונעלם גבי שבועות בטוי ש"מ דלא נילף מפקדון דאל"ה גם בטוי נילף וי"ל דמשו"ה כתיב בבטוי ונעלם ולא יליף מפקדון כי היכי דלא נילף נמי מניה למושבע כנשבע אבל עדות שפיר ה"א דיליף מיניה לכן כתבה גבי שבועות בטוי. ובזה מיושב קו' המהרש"א דמוכח ע"כ דבבטוי לא הוה מושבע כנשבע מדכתבה גבי שבועות בטוי ודו"ק:

ובזה מיושב מה שהקשתי לעיל דה"ל להקשות למעלה ותהדר עדות. והא"ש דא"ל מה לפקדון שכן לא עשה מושבע כנשבע ואין לומר פקדון נילף מעדות והיינו דוקא מקל וחומר כמ"ש לעיל והשתא איכא למימר בטוי תוכיח דאין לומר היא גופא נילף דא"כ ונעלם למה לי הקצרתי ודו"ק:

ותירוצו של המהרש"א לא יכלתי להבין דכ' נילף מרוצח ודבר תימה מה ענין מושבע כנשבע לרוצח וכי התם משבועה איירי. ובפלפול אמרתי דלכאורה יש לישב קו' המהרש"א דליכא למילף מפקדון דמפסיד ממון חבירו וגם נשבע על שקר לכן חייב מושבע כנשבע משא"כ בטוי וצ"ל מ"מ קשה היא גופא נילף דיהיה בטוי שייך דוקא דמפסיד ממון לחבירו ויהיה נמי מושבע כנשבע וע"ז תי' המהרש"א דיליף מרוצח דלא איירי דוקא מתביעת ממון ודו"ק. ועוד חידושים בסוגיא זו וישוב דעת הרמב"ם עי' בחידושי הו"ת שלי בפנקס שני:

דף לה:

כרמי שלי לפני האלף לך שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו רבנן כו' יש לפרש באופן דלא פליגי ומר אמר חדא אלו ואלו דברי אלהים חיים וכל דברי חכמים קיימים. הנה דרך משל לקח י"ב אלף אלף למטה לכל מטות ישראל והיינו אלף לדידיה ללחום מלחומותיו ולעבוד עבודתו ומאתים רבנן הפריש מכל שבט שיהיו שומרים משמרת הקודש לעבוד עבודת ה' וטעמא נ"ל דוקא מאתים כידוע בז' ימי בנין שלמעלה יש בכל אחד ב"ד הנקרא סנהדרי קטנה של כ"ג לבד מהשביעי שבו סנהדרי גדולה שבו נידון כל אדם חשוב שש פעמים כ"ג ופ"א ע"ב עולה מאתים ועשר והכא חסר הנך עשרה

הוסיף עליהם עשרה ספירות יהיה איך שהיה הפריש י"ב פעמים מאתים רבנן להיות מיושבי בה"מ והם חוזרים חלילה אלף לכל יום על שם אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים והיינו דרש השני האלף למלך שהשלום שלו ומאתים הם לעבודת המלך ולא כראשונים כ"א שומרי משמרת המלך להגן מאשמדי שמתפחד המלך ממנו והחכמים שומרים אותו סביב למטתו ששים גבורים ג' משמורת הוה לילה ג' פעמים ס' הרי ק"פ וי"ח שרי עשרות וב' שרי מאות הרי מאתיים לנוטרים פריו המה ששים גבורים סביב לה ומזה מוכח כיון שהסכין ר' חכמים מאלף בסכנת אשמדאי ולא חס עליהם ש"מ דמלכא דקטלא חד משיתא כו' ודו"ק:

לפי שנאמר ושמעה קול אלה כו' צ"ע כיון דגמירי גז"ש לאיזה צורך תהיה מופנה כיון שאין להשיב כלל ויש לומר דאיצטרך קרא לחייב נמי אשבועה בלא אלה ואאלה בלא שבועה ולאפוקי ממה שסבר המהרש"א לקמן דקושית הש"ס התם שבועת האלה כתי' אתרווייהו כתיב וליתא אלא לרבנן הקשה אף ע"ג דלדידהו נמי מצינן למימר אף ע"ג דלא גמירי גז"ש מ"מ מיתורא דהאי קרא מפיק להו אלה בלא שבועה ושבועה בלא אלה יש לומר דרבנן לית להו הך מה מצינו דאמרה תורה השבע ואל תשבע קלל ואל תקלל ואם כן מסתבר טפי למוקמיה קרא באא"ע לסוטה תנהו לכל אלות ושבועות שבתורה דמודו בהו רבנן דשם בעינן חוץ מעדות דחמיר דמושבע מפי אחרים חייב לא ילפינן לקולא דבעינן שם דוקא. והא"ש נמי מאי דמייתי מדר' חנינא בר אידי מהשבע ואל תשבע אף ע"ג דהתם לא קאי אעדות כלל כמו שהקשה המהרש"א והא"ש דמדנפק ליה כל שבועות ואלות שבתורה ממה מצינו אייתר קרא לעדות ודוק:

ודע מ"ש המהרש"א דה"ל לרש"י לפרש ואל תשבע קאי אעדות. לא הבנתי מידי שבועה בעדות כתיב כ"א קללה אלא בתר דילפינן מסוטה ידעינן דבשבועה מיירי קרא אבל בתחלת הילפותא לא שייך לומר אמרה תורה אל תשבע:

דף לו.

גמ' מנין לאלה שהיא שבועה כו' צ"ע וכי נעלם ממנו קראי דסוטה שבועת האלה וצ"ל דבעי למילף אלה בלא שבועה הוה נמי שבועה לאפוקי מקו' תוספות ד"ה כך כו'. ומה"ט נמי לא מייתי מקרא דנביאים דקדים מויואל שאול את העם ארור האיש וגו' וכתיב ויהונתן לא שמע בהשביע אביו משום דאיכא למימר ארור שבועה הוא וה"ל אלה שיש בו שבועה אבל מנבוכדנצר מייתי שפיר דכתיב אלה לחוד בקרא:

מיהו מקרא דנביאים יש לתרץ עוד משום דה"א תרווייהו עביד לייטינהו והיינו ויואל ואשבעינהו והיינו ארור והא דלא כתיב וארור אורחא דקרא הכי לכתוב בלא וא"ו ולכן כדמייתא מקרא דיהושע מקשה דילמא תרווייהו עביד אשביעננהו ולייטינהו ולא משני לכתוב וארור משום דע"כ אין דקדוק בכך מדלא מייתי מקרא דקדים משאול ולבסוף משני אקרא דשאול גופא דה"ל למכתב וארור וסמך אתי' הראשון הנ"ל דבעי למילף אלה בלא שבועה השתא דאתי' להכי מיהושע נמי לק"מ ודו"ק:

ולא יהיה עוד המים למבול הרא"ש גורס לא אוסיף לקלל האדמה בעבור האדם ולא אוסיף להכות כל חי דהנהו קדמי טובא ועוד בהנך קראי כתיב ג' פעמים ולא יכרת כל בשר עוד ממימי המבול ולא יהיה מבול לשחת כל בשר ולא יהיה עוד המים למבול אלא ע"כ הנהו ספורי דברים בעלמא נינהו עי' ברא"ש. ולפע"ד נהי דלבתר דמסקינן דלאו לאו שבועה א"כ לא אוסיף נמי שבועה הוא מ"מ קרא דכאשר נשבעתי על מי נח ע"כ אהנהו קרא דגי' שלפנינו קאי דמזכיר שם מי נח. שלא יהיה עוד מבול:

ומה שהקשה דג' קראי כתיב התם יש לישב ע"פ מה דאיתא במדרש ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר ולא הזכיר מים לרבות אפי' של אש וגפרית אינו מביא לשחת כל בשר אבל מביא על אומה א' כסדום וה' המטיר וגו' ושל מים אפי' על אומה אחת אינו מביא שנאמר ולא יהיה עוד המים למבול ושם לא הזכיר כל בשר וא"כ הנהו תרי קראי צריכי ולא מיותר כ"א הך קראי ולא יכרת עוד כל בשר ממי המבול דהשתא אפי' על אומה אחת אינו מביא מכ"ש שלא יכרת כל בשר ע"כ לשבועה אתא ומה"ט אמר הקב"ה לישראל כי מי נח וגו' דוקא שנשבע אפי' אמקצת העולם לא יביא ה"נ נשבע מלקצוף ולגעור כלל בישראל ודו"ק:

לאו לאו תרי זמני. הראב"ד ס"ל כשמתכוון עצמו לתפוס באותן לאו לאו שאמר ה' יתברך הוה שבועה גמורה ותוס' כ' אינו אלא זהירות נלפע"ד משום דמרא דהך שמעתא הוא רבא וס"ל לעיל רפ"ג מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי והא"ש נמי דמציינים תוס' אדרבא ולא אדר"א ודו"ק:

ושמר נפשך מאוד סיפא דקרא פן תשכח הדברים אשר ראו עיניך ומיניה ילפינן כל השוכח דבר אחד ממשנתו מתחייב בנפשו והיינו משום דגורם קללה לנפשו ארור אשר לא יקים דברי התורה הזאת לעשות אותם ושפיר ילפינן מיניה מקלל עצמו ולא חובל בנפשו ומתורץ קו' תוס' אך לפ"ז קו' תוס' השניה במ"ע נילף מהכא אזהרה למקלל או"א ותי' תוס' לא שייך ודו"ק:

באיסורא אית ליה הקשה הר"ן מ"מ לא נשמע מיברכך כ"א אל יברכך אבל לא יקללך כדמשני הש"ס בקדושין אקרא דאם בחקתי תלכו ותי' דהתם קאי אליבא דמ"ד לא בעי ת"כ אבל לר"מ דבעי התם תנאי כפול לא אתאינן לכך וההיפוך מן יברכך הוא יקללך. ובזה א"ש דקתני יברכך אע"ג דכבר תני אל יכך לאשמועינן דלר"מ ההיפך מברכה קללה. ע"כ תוכן כוונת הר"ן. אך עדיין צריך להבין לאשמועינן ביברכך ומכ"ש אל יכך י"ל דהמפורשים הקשו מ"ט דרבנן דפטרי הכא הא אפי' בממונא אית להו מכלל לאו אתה שומע הן ותי' דג' מחלוקת בדבר עיין עליהם. והוא דוחק. ובאמת להר"ן הנ"ל לק"מ דאיכא למימר רבנן לשיטתייהו דס"ל התם מכלל לאו אתה שומע הן וקשה מאם בחקתי תלכו וע"כ צ"ל דהא לא ברכה ולא קללה וא"כ ה"נ פטור דההיפך מיברכך הוא אל יברכך אבל לא יקללך. אך ז"א דאכתי מאי טעמא באל יכך דע"כ ליכא למשמע מיניה כ"א יכך ע"כ צ"ל דהנהו רבנן ס"ל דבעי תנאי כפול אפי' באיסורא וג' מחלוקת בדבר והשתא א"ל משום רבנן נקט אל יכך ויברכך וייטיב לך משום ר"מ כנ"ל ודו"ק:

מיהו לבתר דמפכינן לק"מ קו' הר"ן לרבנן דר"מ ולא הוה שייך תי' משום דלדידהו אה"נ דאל יברכך הוה שבועה מדאיצטרך חנקי בסוטה דלא נימא לא הנקי אלא איסורא ש"מ דכהאי גווני הוה שבועה וק"ל:

אנא האל האדון. אתה ה' רועי. אשר הצלתני מריב ומדון. בזה הפרק הרביעי: מלטני נא משגיאה וזדון. ותאמין ותחזק זרועי להורות ולדון. בפרק שבועת הפקדון:

דף לו:

פרש"י ד"ה בפני ב"ד כו' ואחר כך הודה חייב קרבן כו' פירש שאז חייב אפי' בטוען פרעתי משא"כ בעדים בלא הודאת פיו לא משכחת כ"א באומר לא לויתי כמ"ש תוס' לקמן ל"ז ע"א ד"ה פרט כו' ואין צורך למ"ש המהרש"א כאן וק"ל:

דף לז.

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו. רש"י כתב דבשבועת העדות לא משכחת ליה דה"ל התראת ספק ומהרי"ן לב הקשה דמשכחת ליה שהעדים המתרים ראו ג"כ העדות. ונלפע"ד כוונתו דמשכחת ליה לפי מאי דקיי"ל כרבנן דר"מ דשבועה חוץ לב"ד בעי וכפירה בב"ד בין מפי עצמו בין מפי אחרים בשבועות העדות אם כן איכא בשעה שנשבע חוץ לב"ד התרו בו עדים שראו ג"כ ההלואה ואחר כך כשכפרו בב"ד להתחייב קרבן ע"ז לא היו העדים האחרים כאן ונמצא דה"ל כפירת ממון כיון שאין כאן עדים זולתם.

כל זה כתבתי להציל המהר"י בן לב מקו' המהרש"א דלא לשוויה טועה כל כך. מיהו מ"מ איכא למימר דבהא לא איבעיא לן דלקי כיון דנתחייב חוץ לב"ד תו לא פקע מיניה כששנה באולתו לכפור ג"כ וע"כ לא איבעיא לן אלא כשהשבועה והכפירה היה במעמד אחד ושפיר דחה המהרש"א. ומה שהקשה המהרש"א מפקדון לק"מ דע"כ ליכא לפלוגי אלא בשבועת העדות דכשאין העדים בפנינו איכא למיחש דמייתי עדים משא"כ כשהן בפנינו כיון דסוף סוף ילך לב"ד עם בע"ד מה לי אלו השני עדים או ב' אחרים ולא מקרי כפירת ממון משא"כ בפקדון אפי' כשהעדים עומדים אצלו מ"מ ה"ל כפירת ממון דהיה לו להודות ולשלם מיד מבלי שיצטרך לדינא ודיינא ולחקירת עדים ופשוט הוא זה ובזה ניחא לקמן דמסייעא והשתא מנ"ל לסייעא דלמא ברייתא איירי כשהעדים בפנינו דומיא בשטר שהוא בידו מסתמא ואשמועינן רבה אפי' כשאינו בפנינו אלא ע"כ בפקדון אין לחלק ודו"ק:

גם מה שהקשה המהרש"ל דמשכחת ליה בקרובים שפיר הקשה וכוונתו קרובים עם הבע"ד ומ"מ כשרים להתרות ולהלקות העדים וזהו ברור:

ואולי כוונת רש"י דה"ל התראת ספק ששכחו מה שראו אז וע"ז הקשו תוס' דלהם לא הוה ספק שיודעים שלא שכחו ומסקו תוס' דמ"מ א"א להלקותם עד שיודו שלא שכחו וה"ל מפי עצמם:

דחידוש הוא דבכל התורה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן כו' רש"י ותוספות נדחקו דמצינו עוד בשפחה חרופה ונזיר טמא ושבועת העדות. הנה לפמ"ש תוס' בחולין ס"ד ע"ב משמע דבר שלא נמצא בתורה רק ג' פעמים הוה חידוש וה"נ לא נמצא אשם במזיד כ"א ג' פעמים נזיר ושבועת הפקדון ושפחה חרופה אבל עדות חטאת מייתי:

ועוד נ"ל דהנהו תרי נמי מלתא אחריתי אית בהו שמביאין קרבן אחד על כמה עבירות כדאיתא התם במתני' דכריתות משא"כ שבועות הפקדון דחייב על כל אחד ואחד:

תנינא כו' מכות אין קרבן לא ור"ח גרס מכות וקרבן ומאי חומרא דהתם חדא והכא תרתי. עי' בחי' רשב"א ולדבריו ניחא לן מה דמקשין לפי סברת המקשה מדוע לא הקשה בלא"ה אהדדי דהכא משמע מכות אין ומברייתא דלא אם אמרת בנזיר טמא משמע ליה קרבן ולא מלקות והא"ש דהוה ס"ל להמקשן דכל זמן דלא ידעינן בנזיר גופא דאיכא קרבן במזיד ודאי ליכא בפקדון כ"א קרבן גרידא דומיא דשבועת העדות והבא על שפחה חרופה דבתרווייהו איכא קרבן ולא מלקות ובברייתא דלקמן איירי קודם דידעינן דאיכא קרבן בנזיר טמא כמ"ש תוס' לקמן גירסת ספרים והך ברייתא דהכא איירי לקושטא

דמלתא דאיכא בנזיר קרבן ומלקות ילפינן פקדון מנזיר לתרווייהו דהכי עדיף כמ"ש המהרש"א בתוס' ד"ה מלקא כו' ועי' מ"ש מוז"ה במהרשש"ך:
והנה יהיה נלפע"ד דלמסקנא דמסקינן דקרבן דנזיר טמא להכשיר בא ולא לכפר ליכא למילף מניה כ"א מלקות ומספקא לן אי ניליף מנזיר ושפחה חרופה עצמה דבמלקות בלא קרבן או משבועת העדות ובועלה של שפחה חרופה דבקרבן בלא מלקות. אך הרמב"ם פ"ז מהל' שבועות הלכה ח' פסק דמביא אשמו ואינו לוקה וכ' הלח"מ דאיבעיא דקרבן נפשוט מברייתא דלא אמרת כו' ע"ש. ולפי הנ"ל לא נפשט מידי ודו"ק:
פרט למודה לאחד מן האחים או לאחד מן השותפין. עי' ברי"ף שהביא לשון הירושלמי אר"י הדא אמרה שנים שלווים מאחד אע"פ שלא כ' אחראין וערבאין נעשין אחראין וערבאין זה לזה עי"ש ועי' הפי' בר"ן ורא"ש והדברים ארוכים נלאתי להעתיקם עי' הכל היטב במקומו ובחו"מ סימן ע"ז:
והנה הרמב"ם פסק בפכ"ה מהל' מלוה ולוה כהירושלמי דנעשין ערבאין ואחראין זה לזה ובפרק ח' מהלכות שבועות הלכה י"ב פסק דנשבע לאחד מן השותפין חייב בקרבן שבועה ובכל הפוסקים משמע דהנך דינין תליין אהדדי דמשו"ה פשיטא להירושלמי דב' לווים נעשים ערבאין זה לזה משום שדרשינן פרט לנשבע לאחד מהשותפין תו קשי' לי דמשמע בהרא"ש והר"ן דבב' מלווים אינו יכול לתבוע אפי' חלקו שלא בפני חבירו דעי"ז תליין הני דינין אהדדי. ואלו הרמב"ם בפ' ג' מהל' שלוחין ושותפין כ' להדיא שאמר לו או טול חלקיך או הבא הרשאה משמע דחלקו מצי לתבוע. וצע"ג בב"י סימן ע"ז שהביא מדברי הטור שם שכתב סעיף י' דליטול חלקו אין שומטין לו כ' הב"י ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק ג' מהל' שלוחין ולא הרגיש דפליגי:
ופסק הרמב"ם יש לישב כך לפמ"ש הש"ך שם סק"ב דדוקא בשני לווים בשטר נעשו אחראין ולא בעל פה דאיכא למימר דה"ה בשני מלוין דוקא בשטר אחד דהרי בחדא מחתא מחתינהו הירושלמי והרמב"ם בפרק ח' מהל' שבועות ובפרק ג' מהל' שלוחין ושותפין בלא שטר איירי ולק"מ. וכן משמע להדיא מלשון הרשב"א שהביא ב"י סימן ע"ד מחודש ה' ע"ש:
ואין להקשות איך מצי איירי הברייתא דשני מלווין בשטר דאם כן מאי אריא בכחש לאחד מן השותפין אפי' לשתיהם נמי פטור משום דאיכא שטרא כדאמר בסיפא פרט לעדים ולשטר י"ל דסתם ירושלמי ר' יוחנן דמוחק בירושלמי עדים אמר ר' יוחנן לית כאן עדים ולא פטר אלא בשטר והיינו מטעמא דתלמודא דילן דה"ל שיעבוד קרקעות וא"כ רישא איירי בשטר ומחל השיעבוד. וסיפא בלא מחל כמ"ש תוס' לקמן בשמעתין ד"ה

ואין מביאין כו' ובזה מיושב קו' ר' אפרים שהביא הרא"ש לדחות הירושלמי מהלכתא מדלא אשכח לרבה מכחש באחד מן השותפין דאמרי ליה מתרוינן יזפת ולא מוקי ליה כהירושלמי והא"ש רבה לטעמיה לא מצי מוקי ליה כהירושלמי דלדידיה פטור בשטר אפי' נמחל שיעבודו משום דה"ל כפירת דברים ואם כן ממ"נ אי איירי רישא בלא שטר לית כאן דינא דשני מלווין ואי בשטר אפי' מכחש בשניהם פטור:

אמנם אחר העיון זהו שיבוש מכמה טעמים חדא דטעמא דבעי שטר דוקא כ' הש"ך משום דבלא"ה אמרינן כל אחד לוה לעצמו וזוזי כמאן דפליגי דמי ומפני זה כתבתי' בגליון ש"ע שלי דגם הרמ"א לא כתב אלא בפקדון בהפקיד לשנים שאז אין לחלק בין בע"פ לשטר דלא שייך כמאן דפליגי דמי וכן מורה לשונו ע"ש וחזר ממ"ש בד"מ כשם שחזר המחבר ממ"ש בב"י ודלא כסמ"ע ואם כן בשותפין ידועין בשותפות אין צריך שטר וכן מורה לשון הרמב"ם בפכ"ה מהל' מלוה ולוה הנ"ל שנים שלוו בשטר אחד כו' וכן שותפין שלוה אחד מהן כו' משמע דלא בעי שטר וא"כ הירושלמי דמיירי ג"כ פרט לאחד מן השותפין וכן מיירי ש"ס דילן וכן הרמב"ם פרק ח' מהל' שבועות ופרק ג' מהל' שלוחין הכל בשותפין איירי להדיא ולא צריכין שטר וליתא לכל מ"ש לעיל. גם מ"ש טעמיה דשטר משום שיעבוד קרקעות לא משמע כן במסקנא דמשני אקושיית שטר נמי מרכס משני דעדים עבדי דשכחי מה שראו ע"ש משמע דליתא כרב הונא בריה דר' יהושע:

והנה בישוב ק' הר"ר אפרים הנ"ל היה אפשר לומר כך דלפי הבנת הרמב"ן בפי' הירושלמי הביאו הר"ן והרא"ש. מבואר דשנים שלוו מא' ונעשו ערבאין זה לזה כשנשבע א' וכפר חייב קרבן שבועה אפי' כששניהם לוו פרוטה א' ע"ש ונלפע"ד דזהו דוקא הירושלמי דס"ל דר' יוחנן דכופר בממון שיש עליו עדים חייב ומוחק עדים מהברייתא דחיישינן דילמא מייתא עדים או ישכחו מה שראו הה"נ חייב הך לוה דאע"ג דאיכא אידך מ"מ חיישינן שמא ימות ויצטרך לשבע להיתומים או ישתדף נכסיו וכה"ג משא"כ לרבה נהי דמצי סבר בעיקר הדין דנעשים ערבאין ואחראין אבל מ"מ בהא ודאי פליג דאין חייב הלוה דמצי למימר מה הפסדתיך זיל וגבה מאידך:

והשתא היה קשה לרבה אי איירי רישא דברייתא בשני מלווין ונשבע לאחד שלא בפני חבירו אם כן אדנקט בסיפא עדים ושטר דפטור מטעם דלא כפר ליה מידי שיש לו עדים לינקט שני לווין ונשבע אחד שלא בפני חבירו דפטור מה"ט גופא דהניח אידך לגבות ממנו והוה בגוונא דרישא ב' מלווין וב' לווין אלא ע"כ דלא איירי אלא זה בפני זה

ומודה באחד ומכחש באחר ומתורץ קו' רבינו אפרים דרבה לשיטתו לא הו"מ לאוקמי כהירושלמי:

מיהו זהו דוקא להפוסקים דס"ל דאם מחל החוב לאחד מהלווין נמחל גם להשני וזהו שיטת הרא"ש וסייעתו משא"כ לאידך פוסקים מ"מ מחייב גם לרבה דמצי למימר מחלתי לחבירך שיעבודו ואתה הפסדתני ממון עי' פלוגתא זו היטב בטור שו"ע סימן ע"ז ס"ז ח':

אבל פסק הרמב"ם דלעיל לא נתיישב עדיין. ולולי דמסתפינא היה אמינא פי' הירושלמי בשינוי קצת מכוונת הרמב"ן ז"ל וז"ל הירושלמי:

וכחש בעמתו לכשיצא וידויו בשבועה פרט למכחש באחד השותפין פרט למכחש בעדים ובשטר אמר ר"י הדא אמרה שנים שלוו מאחד אף ע"ג דלא כתבין אחראין וערבאין זה לזה נעשו אחראין וערבאין. ולא עבדין כן שנים שהפקידו כאחד ובקש האחד ליטול שלו אין שומעין לו ויעשה ככופר בחלקו ויהא חייב עכ"ל לענינינו ועי' פי' הרמב"ן בר"ן ורא"ש ומה שפי' ולא עבדין כן שאין המנהג כן הוא דוחק גם אין שומעין גרס אין בחירק הוא דוחק וגם וי"ו העיטוף דויעשה ככופר בחלקו אין לו שחר. לכן נלפע"ד לפרש כן לכשיצא וידויו בשבועה שהודאתו יצא ע"י שבועה שא"א לו להודות על הממון להאחר ויעמוד בשבועתו לאמור לא נתחייבתי כלל וכן בעדים ושטר אפשר לשלם הממון והוא עומד בשבועתו אבל מה אעשה שעדי שקרים או שטר מזויף הוציאו ממוני ממני בע"כ. אמר ר' יוסי הדא אמרה ב' שלוו מא' אף ע"פ שלא כתבו אחראין וערבאין זה לזה פי' מדלא ממעט נמי אחד מב' לווין שנשבע דפטור נמי משום שאפשר שיעמוד בשבועתו ואידך ישלם ש"מ דאפי' בדלא כתב נעשים אחראין וערבאין ויכול לגבות ממי שירצה ויאמר ממך אני רוצה לגבות וחייב זה קרבן שבועה כדמסיק ירושלמי באמת להלן אחד שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב כפר בו זה חייב והביאו הפוסקים ומ"ש דיכול לגבות ממי שירצה דהוא דעת הרא"ש. והטור לפי גירסתו ברמב"ם. והב"י כתב שבעל התרומות גרס כגי' שלפנינו ואפ"ה כ"כ ע"ש הרמב"ם. ומסיים הירושלמי ולא עבדין כן שנים שהפקידו כאחד ובקש האחד ליטול את שלו אין שומעין לו פי' בשני מלווין אין הדין כן אלא אם לא כתבו בהדיא שכל אחד הוא בעל בפני עצמו אינו יכול ליתן לו חלקו שלא בפני חבירו אע"ג דבשני לווין מוכח דאפי' בדלא כתב כל אחד בפני עצמו הוה בע"ד וחייב לשלם הכל וחייב נמי קרבן שבועה דלהכי לא ממעט ליה מ"מ בב' מלווין אין הדין כן אם לא כ' כן בהדיא וע"ז מקשה הירושלמי ויעשה ככופר בחלקו ויהא חייב מ"מ הוא נגד השכל נהי דבשני לווין כל אחד הוה בע"ד של כל החוב משא"כ בשני מלווין שאינו יכול (לכופו) לפרוע לו כל החוב מ"מ אחלקו יכול לכופו ואי

כפר בו לחייב ולא נמצא תי' אקושיא זו בירושלמי וזהו קושית רבה בשמעתין אלימא דאודי ליה אפלגא דידיה האיכא כפירה דאידך ולא בעי לאוקמא כהירושל' מפני קו' הירושלמי הנ"ל בעצמו ומוקי לה בגווני אחרינא ולכן פסק הרמב"ם בה' שבועות דחייב קרבן שבועה לאחד השותפין וכן בפרק ג' דה' שלוחין פסק דחייב לפרוע להשותף חלקו עכ"פ ומ"מ דינו של ר' יוסי אמת דב' שלוו נעשים ערבאין זה לזה מדלא ממעט בברייתא שנים שלוו ש"מ דחייב באמת קרבן שבועה משום שיכול לתבוע לכל איזה מהם שירצה וא"ש פסק הרמב"ם בלי פקפוק:

ודע דצל"ע טיבא לפמ"ש הרמ"א ז"ל בהג"ה סי' ע"ז ס"ט בשם תשובת רשב"א דאם מת המלוה יכול ליתן לאחד מבניו חלקו המגיע בלי דעת השני והש"ך שם ס"ק כ"ה רצה לדקדק כן מלשון הר"ן והרא"ש אם כן אמאי נדחקו כ"כ בישוב ק' הר' אפרים הנ"ל עי' ברא"ש ור"ן ולא תי' בקיצור דהירושלמי מיירי להדיא רק משותפין דשם פטור כשכחש לאחד מהם ורבה מדייק להדיא מאחים האי לאחד מהאחים ה"ד ובאחים ודאי חייב וצ"ע גדול לפע"ד:

זדון עדים לא זדון עצמו הקשה המהרש"א אם כן דזדון עדים קאמר וזהו א"א דאיך ידעו שיודעים לו עדות ולק"מ דבמתני' דשבועות העדות נקט ומה חייב על זדון השבועה וזדון השבועה שפיר משכחת בעדים כגון שהוא מודה שיודע לו עדות אלא שרוצה להכחיש שהיה יודע אז שהשבועה אסורה יכולין עדים להכחישו הרי דברנו עמך באותה השבועה מדין קרבן השבועה ולק"מ:

והטעם דנקט במתני' דשבועות העדות חייב על זדון השבועה והכא נקט סתם ומה חייב על זדונה היינו טעמא דכל המסכת מדברת משבועת בטוי והיינו זדון הבטוי שיודע שאכל או לא אכל ואפ"ה נשבע דאל"ה לא הוה אדם בשבועה. ושגגת שבועה ומייתי קרבן עולה ויורד ובשבועת העדות יצא לדון בדבר החדש דחייב נמי על זדון השבועה לכן שאל מהו חייב על זדון השבועה אבל שגגת השבועה עם זדון העדות פשיטא דבשבועות בטוי קאי בעולה ויורד. אבל בשבועת הפקדון דהכל מחודש דמייתי אשם לכן שאל סתם מהו חייב על זדונה וק"ל:

דף לז:

אמר רב פפא מתני' נמי דייקא כר' יוחנן דאין חייב קרבן שבועה בקרקעות עכ"ל רש"י וצ"ע מי הגיד לנו דר' יוחנן ס"ל אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות דהך תסתיים דקאמר הש"ס לעיל היינו לרב הונא בריה דר' יהושע והכא רב פפא אירי ולדידיה לא

מוכח מידי דהרי קאמר שטר קא מנח ויש לדחוק דס"ל לרש"י דרב פפא נמי מודה דר' יוחנן ס"ל אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות מה"ט גופא דמתני' דייקא הכי ור' יוחנן ס"ל בכל מקום הלכה כסתם משנה והא דקאמר לעיל טעמא דר' יוחנן שטרא קא מנח ולא קאמר כרב הונא בריה דר' יהושע משום דבעי לתת טעם אפי' בנמחל שיעבודו ודוק:
ואלו גנבת את עבדי לא קתני הקשו בתוס' אמאי לא מייתי בקיצור ממתני' דפרק שבועת הדיינים דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות הקשה בת"ח מה ענין שבועה שמשביעין אותו הב"ד לקפץ ונשבע מעצמו להתחייב קרבן והתוס' ע"כ מחלקין בכך מדכ' בד"ה מיעוט כו' דאיצטרך קרא למעטי שטרות מקרבן והשתא למאי איצטרך דכבר אימעט לקמן משבועת ב"ד. ולפע"ד דמשום הא לק"מ דס"ל להתוס' כל שאינו יכול להוציא ממונו בדין לא מקרי ממון לחייב עליו קרבן ולכן קרקע כשאין להתובע עדים שהקרקע שלו איך יוציאו ממנו אם יתבענו בב"ד לא ישביעהו שיהיה מוכרח להודות וא"כ לא מקרי ממון וכשכחש בו פטור מקרבן משא"כ שטר משכחת ליה שיתברר הדבר בלא שבועה כשימצאו אצלו השטר הכתוב בשמו של המפקיד וק"ל:
אבל אא"ז במהרשש"ך הקשה דלהתוס' לפטור מקרבן שבועה בכופר הכל וזה לא נשמע מעולם וקו' אלימתא הוא זו. לכן נלפע"ד דכוונתם כיון דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות ש"מ דדרשינן קרא דכי יתן איש אל רעהו כסף או כלים בכלל ופרט ולא בריבוי ומיעוטי וממילא ה"ה לקרא דוכחש בעמיתו דרשינן בכללא ופרטא וממעט קרקעות ממילא דו"ק:
מיהו לולי דבריהם היה נלע"ד דמייתי ראיה ממתני' דר"א מודה לענין קרבן ודרש מכל ולא הכל והיינו מדפליג ר"א ברישא דמתני' עד שיאמר שבועה באחרונה ולא מייתי נמי דפליג אסיפא דלר"א חייב אפי' בגנבת עבדי ש"מ דלא פליג ודו"ק:

דף לח.

כזית כזית מה שהקשו תוספות דהסוגיות הפוכות ממסכת זבחים. ולפע"ד לחלק דהכא דעתו לשבע על כלם שאינו חייב לשום אחד מהם ומה שאמר בתחלת דבריו שבועה שאין כו' דעתו שיועיל השבועה אכל דבריו רק שאנו מסופקין אם שבועה א' לכלם או שבועה לכל אחד ואחד אם כן יש סברא דהוי"ו מושכת תיבת שבועה אכל או"א משא"כ התם דעתו דהכזית שחשב עליו לחוץ לזמנו אינו רוצה שיהיה בחוץ למקומו וכן בהיפוך רק שרוצה לפטור עצמו ולומר שלא קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום ורוצה ב'

המחשבות כאחד וזהו א"א ע"כ קאמר כזית שהוא וי"ו העיטוף כאלו הוציא שניהם כאחד. ואפ"ה אין רבי מחלק בהכי ודו"ק:

אכללי לא מחייב. טעמא דהאי מ"ד משום דלא סגי בלאו כללי ואיך יאמר חטין ושעורין וכוסמין אם לא יאמר תחלה שבועה שאין לך בידי וע"כ לא מחייב עליו בפ"ע. ולפ"ז בשבועת העדות דקאמר שבועה שאיני יודע לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין דה"ל ב' כללים חדא שאין אנו יודעין לך עדות ב' שיש לך ביד פלוני מודה הך מ"ד דחייב אכלל השני דיש לך ביד פלוני משום דהו"מ למימר שאין אנו יודעין לך עדות מחטין ושעורין וכוסמין ומה שאמרו שיש לך ביד פלוני מיותר ובזה ניחא מה שהקשו המפורשים מדוע לא פליגי הנך אמוראי אמתני' דשבועת העדות דקדים והא"ש דהתם לא פסיקא ליה למיפטר אכללי דאכלל השני לכ"ע מחייב:

והא"ש נמי דלא הקשה בלא"ה הני ברייתות אהדדי דקתני ט"ו חטאת והדר תני עשרים חטאת משום דבשבועות העדות מיירי כמ"ש תוס' והך ברייתא דט"ו חטאת מיירי בדלא כפליה לכללא ה"ל ט"ו ואידך מיירי בדכפליה וה"ל כ' עם הכלל השני ולא הקשה רק למ"ד אכללי מחייב ומשני דנהי דמחייב אכללא מ"מ לא קחשיב להו שפיר קשה מדתני עשרים והיכא משכחת ליה אי לא קחשיב אבל למ"ד אכללי לא מחייב לק"מ כנ"ל דאיירי בשבועת העדות וכפל הכללים וזהו סייעתא לקושית המהרי"ן ל"ב דלא כפרש"י ועי' מהרש"א ודו"ק:

כללי לא קחשיב. טעמא נלע"ד משום דר' חייא לא אתא לאשמועינן מנינא אלא דמחייב אכל חדא אפי' בדלא פירש כדבסמוך והיינו דוקא אפרטא אבל אכללא אפי' למאן דמחייב עלה היינו בדפירש דוקא ולא בדלא פירש ואם כן לא הוה הכי רק ט"ז חטאת דהראשון חייב ד' ואידך ג' ג'. ולכן לא קחשיב:

כבודי ומרים ראשי. חונן דעה לנבונים. אמצתני בפרק החמישי. להרבות עצמה ואונים: אזון עתה לחשי. והצילני משגיאות וכשלונים. והורני כאות נפשי. פרק שבועת הדיינים:

דף לט.

אל תתן את פיך לחטוא את בשרך אלו קרובין מפני שמחפין עליו כדלקמן ומסיים קרא וחבל מעשה ידיך ודרשינן פרק במה מדליקין לבניו קטנים פי' אע"ג דלא שייך שמחפין עליו מ"מ נתפסין בעון אבותיהם וגרעי מצדיקים דליתא אלא בדין הקל ואלו בניו הקטנים נתפסין בעונו ונידונין כרשעים שבמשפחתו בדיני': ולק"מ קושית תוס'

ד"ה ואין כו' דתרווייהו צריכי קרוביו ובניו הקטנים כנ"ל. ומיושב נמי קו' המהרש"א דלקמן כדמשני הש"ס הכא בדיני' הו"מ לשנויי איכא בינייהו צדיקים דבדין הקל והשתא הוי קרא דמייתי בקרוביו הרשעים איירי וצדיקים נפקא לן מקרא אחריני כמ"ש לקמן בסמוך אי"ה:

אלה וכחש כו' שגירת לישנא דמסכת קידושין נקט דהתם איצטרך להך קרא דאלו הכא מקרא מפני אלה אבלה ארץ לחוד נפקא. מיהו י"ל דמהאי קרא לחוד ה"א דישראל שבאותו הדור כלם נכשלים באלה לשבע על שקר ומנ"ל כשהאחד נשבע נפרעין מכל העולם לכן מייתי נמי מקרא דהושע דהוכיח בכל הנהו אלה וכחש וגו' וקשה מדוע השמיטם ירמיה וכי אכשר דרי אדרבא הלא בימיו נחרב הבית והיה מקולקלים ביותר ע"כ צ"ל דיש מהם בשבועות שוא ויש מהם בכחש ויש מהם בנאוף. גנוב רצוח. ועי"ז כלם נכשלים באלה שהנשבע על שקר נפרעים ברשעים דכל העולם בדין החמור וטעמא נ"ל משום דגוררין גם עלייהו מה שעברו על שבועת הר סיני לכן בעונו אתו ימקו גם הם וע"כ צוח ירמיה מפני אלה אבלה הארץ ומוכח מזה רשעים דעלמא בדין החמור דהרי כתיב אבלה הארץ:

ועדיין לא ידעינן צדיקי בדין הקל מנ"ל ונלפע"ד דזה נפיק לן מקרא דהושע אלה וכחש וגו' על כן תאבל הארץ וגו' וגם דגי הים יאספו ואין לך צדיקי דור מדגי הים שאפי' בדור המבול שחטאו והשחיתו דרכם כל הבהמות חיות ועופות חוץ מדגי הים ואפ"ה נלכדים בעונות אלו. והיינו כל ישראל נכשלו מהם בשבועה ומהם בגנוב כו' ועי"ז נענשו הדגים בדין חמור שמע מינה דבחטא השבועה לחוד היה נענשים דין קל וכן מכחש וגנוב והשתא שנצטרפו שכל ישראל חטאו זה באלה וזה בכחש נענשו בדין חמור. והא דאמרינן בקידושין קשין מדור המבול היינו שגורמין לדגים דין קל ואלו בדור המבול לא נענשו כלל ומקשה דלמא עד דעביד לכלהו פי' עד דעבד איש אחד לכלהו דאילו לדידן אף ע"ג דאה"נ דקרא איירי עד דעביד לכלהו פי' שכל ישראל עברו בכלהו זה באלה וזה בכחש וכל מאן דעביד הא לא עביד הא. והנהו דנשבעו לשקר גרמו דין קל והנהו דבכחש ג"כ ועי"ז נצטרפו ונעשו ממנו דין חמור אבל התם מקשה הש"ס עד דעבד גברא חדא לכלהו:

ובזה מיושב קו' תוס' בשמעתין ד"ה שנאמר כו' דמה שנשתוו הנהו עבירות לשבועה שקשין כדור המבול היינו לענין דין הקל דצדיקים אבל בהא דרשעים בדין חמור לא משכחת אלא באלה ומקרא דירמיה וטעמא כנ"ל שכלם נלכדים בחטא זה ע"י שעברו שבועת הר סיני משא"כ בשארי עבירות אין דין חמור על שארי רשעי עולם. ובזה מיושב

קו' המהרש"א דלקמן כדמשני הש"ס התם שיש בידו למחות כו' דה"ל לשנויי צדיקי איכא בינייהו כו' והא"ש דבצדיקי איכא נמי כל הנהו דדמי לשבועה משא"כ ברשעים ואולי נמי בדין החמור דרשעים נמי דמו כל הנהו לשבועה משום דחמירו טובא הנהו עבירות מיהו להנהו שהיו בידם למחות אבל מי שלא היה בידו למחות רק שהוא רשע בעבירות אחרות מאי עבידתיה שילכוד גם בעבורו של זה הנואף והמכחש משא"כ בשבועה הכל תלוי בשבועת הר סיני כנ"ל:

ומיושב נמי קו' תוס' דלקמן ד"ה התם שבידו למחות כו' לא הוה צריך לשנויי אלא התם בדין הקל כו' והא"ש דבזה גם כחש נאוף וגנוב שוה לשבועה משא"כ בהא דבידו למחות ודו"ק:

והא דאמרינן נמי הכא שכל העולם נזדעזה כו' נלע"ד דנפקא להש"ס מדכתיב משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה ודרשינן במסכת שבת פ' ר"ע בתחלה יראה ולבסוף שקטה שהיתה יראה שמא לא יקבלו התורה ויחזור העולם לתוהו ומשמע שזה היה כשהשמיע משמים דין שזהו לא תשא שנאמר במדת הדין לא ינקה אפי' לשבים אם לא במיתה הממרקת דבחילול ה' לא מהני תשובה ובזה חששה הארץ ויראה שלא יקבלו ישראל מפני חומרה ואולי יש לישב בזה קו' תוס' בשבת דלמאי הוצרך לכוף עליהם ההר כגיגית הלא כבר הקדימו נעשה לנשמע י"ל דהיינו על אותן הדברים שמהני תשובה אי יעברו עליהם שכבר נודע להם ממצות תשובה מימי ראובן שפתח בתשובה תחלה ששב לשקו ולתעניתו כידוע במדרש אבל לא תשא לא ירצו לקבל ובכללו כל חטא של חילול ה' לכן כפה עליהם ההר כגיגית וע"ז קאמר התם מכאן מודעא רבא לאורייתא על חטא של ח"ה דלשאר עבירות אין צורך לטענת המודעא דמהני תשובה משא"כ ח"ה:

והנה במעשה דאחשורש שהיה עליהם חטא הצלם של נ"נ שהיה חילול ה' בפרהסיא ולכן אמרו תלמידי ר' שמעון בן יוחי וכי משא פנים יש בדבר דבח"ה לא מהני תשובה לחוד ומה הועילו תעניותיה של אסתר ואף לפי תירוצו הם לא עשו אלא לפנים מ"מ צריך לתיקון גדול והעיקר לחזור ולקדש השם ברבים כאשר חולל. וזה נתקן במקרא מגילה ברבים והיינו דכתיב והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת ודרשו חז"ל זה מקרא מגילה וזהו שאמרה אסתר בתפלתה אספרה שמך לאחי בתוך קהל אהללך לקדשו ברבים. ואי היו רוצים אז לא היו צריכין לכל זה כיון דע"ז ממש לא היה כאן רק אנדרטי בעלמא וגם את זה לא עשו אלא לפנים ולכל זה מהני תשובה רק משום ח"ה הו"מ למטען מודעא רבא לאורייתא ואפ"ה לא טענו ותקנו מקרא מגילה א"כ מעתה קבלוהו ברצונם ולכן מרמז קימו מה שקבלו כבר שהדר קבלהו בימי אחשורש ודו"ק:

והשתא מיושב נמי קו' תוס' ד"ה קימו כו' דלית פירכא לשמואל דממילא מוכח דאסתר ברוה"ק נאמרה דאם לא כן מנא ידעו כותבי המגילה שקיימו מה שקבלו כבר דילמא באמת כל אחד מישראל בפני עצמו טען זאת המודעא לפני השי"ת וא"נ לא תיקון מרדכי ואסתר קריאת [המגילה] ולא היתה מתפללת אספרה שמך לאחי מ"מ השיבה אחור גזרת המן מפני שכלם טענו המודעא ואם כי מרדכי ואסתר וסנהדרין שבדור לא טענו כן מ"מ העולם נדון אחר רובו ומנא ידעו שקימו מה שקבלו כבר אלא ע"כ שברוה"ק נאמרה וא"ש. וכה"ג קאמר התם במסכת מגילה מקרא ובבזה לא שלחו את ידם מנא ידעו אלא ברוה"ק נאמרה אלא דאהא דחו דילמא פריסתקא שדור וזה לא שייך הכא דמי יכנוס בלבות בני אדם ומי יגלה מצפוני נעלומיו אם לא ברוה"ק נאמרה. ועי' בחידושי פ"ק דמגילה ובקונטרס לוית חן שלנו דרשות השייכים לפורים והשייכים לשבועות וישובים על קו' התוס' באופנים שונים:

ובקונטרס כבוד ה' בדרוש לפורים ובשבועות ישובים שונים ונכונים בעזה"י:

דף לט:

לאו ממילא שמעית מניה דחסר ליה טענה מוז"ה במהרשש"ך דקדק דה"ל להקשות כן לעיל בה"א דמשני ההוא מבעיא ליה להודאה מקצת הטענה דממילא שמעית מינה וי"ל לשיטת התוס' לקמן ד"ה והודה לו כו' לתי' השני דאף ע"ג דפטור מדמי שעורין מ"מ אפשר דחייב שבועה אחיטי' ומקרי שפיר הודאה במקצת אם כן לא מוכח ממילא דחסרי' ליה טענה דמשכחת ליה דטענו בשתי כסף חטין והודה לו בפרוטה שעורין דהשתא דאע"ג דהודה לו פרוטה מ"מ ה"ל כפירה בשתי כסף דגם מה שמודה אינו משלם לו ולא דייקי קראי כוותיה דשמואל כלל אך לפ"ז ע"כ ס"ל דלא בעינן שבועה ממין הטענה ואייתר ליה זה לכדשמואל ומוכח ממ"נ כשמואל אי בעי הודאה ממין הטענה אם כן ממילא שמעית מיניה דחסרה ליה טענה ואי לא בעי ממין הטענה ומשכחת ליה כנ"ל דטוענו רק בשתי כסף חטין ומודה לו בפרוטה שעורין אם כן אייתר ליה זה לכדשמואל וממילא מיושב דקדוק הנ"ל ודו"ק:

וא"כ כל זה לפי מה דקיי"ל כר' חייא קמייתא במסכת ב"מ ה' ע"א ע"ש בתוס' ד"ה אי איתא כו' דשני עדים מחייבין שבועה ולקמן אי"ה נכתוב דשמואל נמי כוותיה ס"ל וגם מסתמא ס"ל לרב כר"ח רביה ועוד דר"ח גופיה מייתי לקמן סייעתא לרב אם כן הוה ממ"נ אי קאי זה למין הטענה ממילא שמעית מניה דלא בעי כפירה יותר משתי כסף ואי לא קאי אמין הטענה אייתר זה לכדשמואל אבל לאבוה דר' אפיטרוקי דפליג

ומפיק מזה למעט העדאת שני עדים שאין מחייבין שבועה ומסיק דס"ל כר"ג דלא בעי ממין הטענה ולא מוכח כלל כשמואל דלא שמעית ממילא מידי ואפשר דלדידהו מודה שמואל דהכפירה ב' כסף בעי: ובזה מיושב קו' תוס' לקמן מ"א ע"א ד"ה אין לך כו' דלשמואל דברישא הוה נמי טעמא משום מה שטענו לא הודה לו לפלוג ר"ג נמי ברישא והשתא א"ש דלר"ג נמי פטור ברישא משום דחסריה ליה טענה דלדידיה בעי ב' כסף ופרוטה אפי' לשמואל. אע"ג דכתבתי לעיל בתחלת דברינו כיון דטענו ב' כסף ומודה לו בפרוטה כיון דפטור על הפרוטה ה"ל שפיר כפירת שתי כסף ז"א אלא אי תובעו ב' כסף נתתי לך ביום פלוני והלה אומר פרוטה היה אז פטור מפרוטה דמחל לו כמ"ש הרא"ש ס"פ המניח ובהכי מצי איירי קרא לפמ"ש לעיל אבל מתני' לא בעי למיתני ור"ג מחייב משום דאיירי אפי' בטוענו ב' כסף מיום פלוני והלה מודה פרוטה מיום אחר דבכה"ג לא מחל ליה וכמ"ש הרא"ש שם. ושפיר חסרי' טענה לר"ג ועוד נאריך בזה אי"ה בפנים אחרים ובזה א"ש הא דתני' במתני' כיצד ב' כסף לי בידך כו' דקאי האי כיצד אכל מאי דתני' ברישא הטענה ב' כסף כו' ואם אין ההודאה ממין הטענה כו' כיצד כו' דקאי אתרווייהו דלרבנן טעמא דפטור משום דלא הוה ההודאה ממין הטענה ולר"ג משום דלא הוה הטענה (פי' כפירת הטענה) כסף ודו"ק:

אמנם כבר עלתה הסכמה בדעתינו דבשתי כסף ופרוטה לא שייך כלל למימר דמחיל הפרוטה מדלא תבעו דמצי למימר בכלל אותן ב' כסף שתבעתיך היה חשבון אותו הפרוטה וזהו מוכרח לקמן כמ"ש אי"ה ואם כן ליתא להנ"ל שכתבתי דקרא מצי איירי במודה לו בפרוטה ולא חסרה טענה דבמעות לא שייך הא מיהו היינו לשמואל דקרא בב' כסף דוקא איירי ובמודה בפרוטה דוקא אבל מ"מ לרב דס"ל שוה קתני א"ש דברינו הנ"ל: והנה אמרתי לישב גם שארי קו' תוס' דלקמן מ"א ע"א ד"ה אין לך כו' דכל הני בבי למה לי במתני' והא"ש ברישא אשמועינן טענו ב' כסף והודה לו בפרוטה פטור רק משבועה אבל חייב לשלם הפרוטה דלא שייך מחיל כנ"ל ופטור דרישא אשבועה קאי ולא אממון ובמציעתא דליטרא כסף פטור אפי' בממון דכסף דמחיל ליה ואיירי שטוענו באותו היום ממש וכן משמע דמציעתא אפי' ממון קאמר דומיא דקתני נמי מנה לי בידך כו' למחר אמר לו נתתיו לך פטור והתם פטור מכלום קאמר ובסיפא איירי דטענו חטין שנתן לו ביום פלוני ומודה לו בשעורין דיומא אחריני ופטור רק משבועה אע"ג דברישא בשתי כסף ופרוטה נמי משבועה קאמר מ"מ התם טעמא לחוד משום דבממון לא שייך מחילה שהכל בחשבון ב' כסף ובסיפא טעמא לחוד משום דלא תבעו באותו יום שהודה לו השעורים והא"ש נמי דלא פליג ר"ג במציעתא דליטרא כסף דלהרא"ש איכא למימר

אה"נ דמודה ר"ג היכא שטוענו חטין ומודה לו שעורין והכל מזמן אחד באופן שמוחל לו פטור ג"כ משבועת חטין דליכא הודאה מקצת וכקושיי' תוס' לקמן ד"ה והודה לו כו' ולהא לא צריך קרא ולא פליג ר"ג אלא בגוונא דחייב בדמי שעורין ורבנן פטרי משבועה דחטים מ"מ משום דכתיב וזה ואהא פליג ר"ג ולכן לא פליג במציעתא דליטרא כסף. ודלא פליג ברישא לשמואל בשתי כסף ופרוטה אע"ג דבממון לא מחיל כמ"ש לעיל מ"מ פטור לר"ג משום דחסריה ליה טענה דלר"ג מודה שמואל כמ"ש לעיל הכל מבואר:

ומיושב נמי קו' תוס' דלקמן ד"ה ור"ג מחייב כו' דלאיזה צורך אמר רואה אני דברי אדמון והא"ש דהתם איירי דמודה לו הקנקנים מאותו הזמן שתובעו השמן אי לא היה בלשון הזה לשון קנקנים היה מחיל הקנקנים מדלא אמר עשרה כדים מלאים שמן דמשמע מניה נמי קנקנים ומדלא אמר הכי מחיל ליה והיה ר"ג מודה דפטור משבועה ולכן קאמר רואה אני את דברי אדמון ולק"מ:

והא"ש נמי במסכת ב"ק ס"פ המניח דקאמר רבה בר נתן אי ממתני' ה"א חייב בדמי שעורין קמ"ל והיינו כנ"ל דבמתני' בודאי איירי בגוונא דחייב בשעורין דאי מחל ליה איך פליג ר"ג ומחייב כקו' תוס' וע"כ איירי דהודה מזמן אחר ואשמועינן רבה בר נתן דמשכחת ליה דפטור לכ"ע בלי שום חולק והיינו כשתבעו והודה מזמן אחד דאז מחיל וגם ר"ג מודה דפטור משבועה דליכא הודאה ודו"ק:

באופן אחר נלע"ד לישב דקדוקו של אמו"ז הגאון הנ"ל דה"ל להקשות מיד ממילא שמעית מיניה דחסרא ליה טענה וגם לישב דבגי' גמרא שלפנינו איתא ושמואל לאו ממילא שמעית מיניה כו' ורש"י נראה דגרס ולאו ממילא שמעית ול"ג ושמואל וס"ל דהקושיא לרב ולא סייעתא לשמואל יש ליתן טעם לזה:

דבמסכת ב"ק ק"ז ע"א פליגי רחב"א אר"י עם ר"ח ב"ר יוסף דר"ח ב"א אר"י ס"ל כלהו פרשה כי יתן וגו' וכי הוא זה אפקדון קאי ובפקדון נמי בעי מודה במקצה הטענה. ור"ח בר' יוסף ס"ל עירוב פרשיות כתיב כאן ורישא דפרשה כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים בפקדון ובהא חייב אפי' כופר הכל וכי הוא זה אפרשה אם כסף תלוה קאי דבמלוה בעי מודה במקצת ולא בפקדון. והנה פשוט לנו להך מ"ד דעירוב פרשיות כתיב כאן לא דייקי קראי כוותיה דשמואל כלל דכי הוא זה לא קאי כלל ארישא דכי יתן וגו' אלא מילתא באנפי נפשיה הוא וכך סדר הפרשה כי יתן כסף או כלים לשמור והיינו פקדון וגנב כתיב בקרא השני ונקרב בעל הבית אל האלהים והיינו שישבע כמו שדרשו חז"ל ובקרא השלישי איירי ממלוה דאע"פ שכופר בכל דכתיב לעיל והיינו ב' הכסף שמפורשים לעיל שכפר הנפקד אבל לוה אע"פ גם כן כנ"ל אינו חייב עד אשר יאמר כי

הוא זה שיודה במקצת ואם כן כוותיה דרב טפי משמואל דהרי איירי קרא מכפירת שתי כסף להדיא אמנם לאידך מ"ד דכלהו קרא בפקדון ולא מחייב עד אשר יאמר כי הוא זה שיודה במקצת אם כן דייקי כשמואל דמשמע ב' כסף נתן לו ומהם מודה מקצת:

והנה יש להוכיח כמ"ד דלא כתיב עירוב פרשיות דלכאורה קשה לפמ"ש תוספות לקמן ד"ה והודה כו' בתי' הראשון דלר"ג באמת חייב בדמי שעורין ורבנן פטרי לגמרי דפטור לגמרי משמע אם כן למה לי קרא למודה ממין הטענה תיפוק ליה דפטור מדמי שעורין דמחיל לו וממילא פטור משבועת חטים דאין כאן הודאה מקצת כקו' תוס' שם. הן אמת לשיטת הרא"ש שכ' בסמוך לק"מ דקרא קאי אגוונא דלא מחיל במודה בשעורין מזמן אחר של תביעת חטים משא"כ לשארי פוסקים דלא חלקו ק' שפיר ע"כ צ"ל דקרא קאי נמי אפקדון. ובתומים סימן פ"ח סק"ו ובאורים סקי"ח העלה דבפקדון ואיכא עדים שראו גביה לא מחיל ואיצטרך קרא אם כן ש"מ דלא כתיב עירוב פרשיות ודייקי קרא כוותיה דשמואל והא"ש דלא הו"מ הש"ס למימר ממילא שמעית מניה דחסרה ליה טענה דס"ל לרב עירוב פרשיות כתיב כאן ולא קאי כי הוא זה אכי יתן דרישא דפרשה. ע"כ משני כתיב הוא וכתיב זה וכדמשני דאיצטרך להודאה ממין הטענה קשה למאי איצטרך תיפוק ליה דמחיל ליה ע"כ דאפקדון קאי ולא כתיב עירוב פרשיות אם כן קשה ממילא שמעית מניה. אמנם זהו קושיא לרב אבל לא הוה סייעתא לשמואל מהכא כלל דהרי לשמואל ב' כסף סתם הם כסף דוקא ולא שוה כסף ובהכי איירי נמי קרא וכי הוא זה נמי איירי במודה פרוטה דוקא לק"מ וק' הא לא הוה הודאה ממין הטענה. בשלמא לשיטת רש"י דס"ל דכל מטבע מין אחד הוא א"ש אבל לשיטת התוס' והפוסקים קשה וגם לשיטת רש"י דלמאי דלא ידע הא דטענו בדינר מטבעות והוה ס"ל דאפי' בטבועים לא הוה פרוטה ממין כסף אם כן איך דייקי קרא כשמואל אדרבא קשיא מניה כנ"ל וצריך לומר דאיירי שנתן לו ב' כסף להחליף ומודה לו בפרוטה כמ"ש תוס' לקמן אבל כשטענו ב' כסף ומודה בפרוטה באמת פטור וא"ש דהיינו דממעט קרא דבעי ממין הטענה לאפוקי אי מודה בפרוטה מב' כסף ולא קשה למה לי קרא תיפוק ליה דמחיל דהא כ' לעיל בממון לא שייך מחיל מדלא תבעו דהכל בכלל ב' כסף שתבעו. ולפ"ז לא מוכח לשמואל דלא כתיב עירוב פרשיות רק לרב דס"ל ב' כסף היינו שוה וה"ה במודה ג"כ טענו שוה ב' כסף ופרוטה ומודה לו בשוה פרוטה קשה שפיר מאי איצטרך מיעוט למין הטענה וכנ"ל ולכן פירש"י וגרס ולאו ממילא שמעית דחסרה ליה טענה ולרב פריך ולא מייתא סייעתא לשמואל כנ"ל ודו"ק:

ובזה נלע"ד לישב מ"ש הרמב"ם בפרק ג' מהל' טוען דשיעור ב' כסף מדרבנן ומשו"ה קבעוהו בשתי מעין ולא בשתי שקלים ומשמע מדאורייתא בשני פרוטות סגי. ותמהו עליו דמסוגיא משמע דדבר חשוב דאורייתא הוא. ולפע"ד דלמ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן וכי הוא זה קאי אאם כסף תלוה את עמי א"כ איצטרך כסף להורות דפרשה איירי משני דינים חדא כי יתן איש אל רעהו כסף שהוא הלואה כמו אם כסף תלוה או כלים לשמור שהוא פקדון ומפרש תחלה במאי דסיים מפקדון ואחר כך מתחיל לפרש דיני מלוה דבעי הודאה רק למ"ד דלא כתיב כאן עירוב פרשיות ואפקדון אייתר כסף לדרשא או לכדרב לכפירה או לשמואל לדבר חשוב ואנן קיי"ל עירוב פרשיות כתיב כאן ואיצטרך קרא להנ"ל ולא מוכח דבר חשוב וסגי בפרוטה ולא תקשי כיון דקיי"ל כרב מנ"ל דבעי כפירת שתי כסף דלא נפקא לרב אלא מדכתיב כסף והשתא לא מייתרא. ודייקי קרא כשמואל ואיך קיי"ל כרב. י"ל דהא כתבנו לעיל דלמ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן קרא כוותיה דרב דייקא ולא אתאינן לכל הנ"ל אלא למ"ד דלא כתיב עירוב פרשיות רק שהוכחנו לעיל כוותיה דאל"ה למה לי קרא למין הטענה תיפוק דמחיל השעורין וממילא פטור אחטים משום דלא הודה כלום י"ל דלקושטא דמלתא שפיר איצטרך קרא דלא נטעה אף ע"פ שמחל מ"מ הו"ל הודאה כתי' השני של התוס' לקמן ד"ה והודה כו' א"נ כשיטת הרא"ש הנ"ל והו"מ הש"ס לשנויי הכי אלא עדיפא מניה משני אפי' למ"ד דלא כתיב עירוב פרשיות וא"ש פסק הרמב"ם:

ובזה נ"ל לישב הפוסקים דס"ל דבשומרים לא בעי ב' כסף דבמלוה כתיב דקיי"ל עירוב פרשיות כתיב כאן והר"ן תמה עליהם דעיקר הפרשה אפקדון קאי והא"ש דכסף ע"כ אמלוה קאי למ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן. כנ"ל דמרמז אאם כסף תלוה ודוק:

ואולי הטעם דכפירת ב' כסף משום דבציר מהכי הוה דבר מועט ולא שייך אשתמוטי עד דהוה ליה זוזי כו' ואם כן בפקדון סגי בפרוטה דלעולם שייך אשתמוטי עד דבחשנא ליה. וא"כ לשמואל דסגי בטענה ב' כסף וכפירה פרוטה ע"כ מגזרת הכתוב ואין לחלק בין מלוה לשומרים. וא"ש קו' הרא"ש שהקשה מ"ט אמר שמואל עד אחד סגי בפרוטה ולא אמר כן בשומרין והא"ש שמואל לטעמיה כנ"ל ודו"ק:

מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב כן גי' רש"י ז"ל אבל בקידושין גרס להדיא אף כלים דבר חשוב ופי' למעוטי ממ"ד יצאו כלים למה שהן. וי"ל ולישב גם קו' התוס' ד"ה מה כלים כו' דאי הוה כתיב כספים ה"א ב' פרוטות כמוכח מכסף קידושין (אע"ג דמסקינן התם כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי הוא והיינו מעה מ"מ הכא לאו קצוב הוא למעלה רק למטה יש לו קצבה לא פחות משנים) וי"ל קו' תוס' דקשה לכתוב

רק כסף ואנחנו נדע דשתים קאמר דאל"ה איך שייך כי הוא זה שיודה מקצת מפרוטה אחד וזה אין שום הו"א שישבע על פחות מפרוטה ועי' בקידושין שם סוף העמוד ושם י"ב ע"א סבור רב יוסף למימר כו' וע"כ ב' פרוטות קאמר ואם כן כספים למה לי ע"כ נדע לדבר חשוב אתא אם כן [כלים] למה לי ע"כ יצאו כלים למה שהן:

והשתא מיושב נמי קו' שניה של תוס' דלרב מנ"ל כסף דבר חשוב דיש לומר דס"ל לרב אין היקש למחצה ואי בעינן כסף דבר חשוב ע"כ כלים נמי בעי דבר חשוב ולא יצאו למה שהן רק לשמואל וא"כ קשה לכתוב כספים וכנ"ל וע"כ מוכח דבעי כפירת ב' כסף ואי הוה כתיב כספים ה"א ב' פרוטות יהיה הכפירה ולכן לא כתיב כסף נהי דהוה ידעינן דהטענה ב' פרוטות דאל"ה איך יודה לו פרוטה מ"מ לא הוה ידעינן דהטענה יהיה ג' פרוטות ויכפור ב' ויודה אחד לכן כתיב כספים שיכפור ב' ודבר חשוב לא הוה ידעינן לכן כתי' כלים וממילא נדע שכסף חשוב הוא וה"ה לכלים ומוכח נמי דהכפירה ב' כסף וא"ש:

נמצא למדין דלרב אה"נ דכלים דבר חשוב בעי ואנן קיי"ל הכא כרב ומסתמא סתמא דש"ס בקדושין כרב אתי' ועוד דרב יהודה ורב אסי איירי התם דהוה תלמידי דרב לכן גרס התם שפיר משא"כ הכא לשמואל קיימינן ודו"ק:

דף מ.

בשטענו דינר מטבעות ופירש"י דינר טבוע וס"ל לרש"י דכל המטבעות דין אחד להם. והתוס' ורוב הפוסקים פליגי ולפע"ד יש להביא ראיה לפירש"י בתחלה נבין לרב דלא הוזכר טענה כלל בקרא רק כפירה וא"כ לא בעי הודאה ממין הטענה דלא הוזכר כלל בקרא רק בעי הודאה ממין הכפירה והדתנן ואם הודאה ממין הטענה פי' ממין כפירת טענה דלרב כולי מתני' הכי מפרשא הטענה ב' כסף פי' כפירת טענת וה"ה ה"נ ומ"מ פטור בטענו חטין והודה לו בשעורין דלא הוה ממין הכפירה שכופר בחטין ומודה בשעורין משא"כ בטענו דינר זהב טבועה ומודה בפרוטה טבועה נהי דלא הוה ממין הטענה שטוענו דינר זהב מ"מ ממין הכפירה הוה דהנה על דרך משל בדינר זהוב איכא ב' אלפים פרוטות כופר הוא בכל הנהו פרוטות ומודה באחד דע"כ לאו כופר בכל הדינר זהוב כ"א באלף וט' מאות וצ"ט פרוטות ומודה באחד והוה שפיר ממין הכפירה נמצא דכל המטבעות אחד הן לרב מצד המושכל כאשר ביארנו:

ובזה יש מקום לישב קו' תוס' דקאמר הקמ"ל דפרוטה בכלל מטבע איתא ולא קאמר קמ"ל דדינר כסף הוה מינו של דינר זהב והא"ש דלפי המסקנא אפשר דר"א כרב ס"ל

וגם רב בעצמו אפשר דמשני הך סיפא כר"א והא דקאמר הש"ס ורב הכל דין מטבע אחד כ' המהרש"א שזהו רק למאי דהוה בעי למימר תדע כו' וכן מורה לשון רש"י ד"ה ורב דבעי למימר כו' ודו"ק. ואם כן לא הו"מ למימר דקמ"ל דינר הוה בכלל מטבע דדינר זהב דפשיטא דהא לא בעי ממין הטענה רק ממין הכפירה וכשמודה דינר כסף מדינר זהב נמצא שכופר כ"ד דינרי כסף ומודה באחד וה"ל ממין הכפירה משא"כ כפר בפרוטה ה"א דלא הוה ממין הכפירה דהא לא מחשבין לאלף תתקצ"ט פרוטות דמי יפרוט דינר זהב לפרוטות ולא הוה ממין הכפירה קמ"ל דבכלל מטבע איתא וזהו מדוקדק בצחות לשון רש"י ד"ה דינר מטבעות כו' אע"פ שזה כסף וזה נחושת כו' והוא פלאי דהוא איירי מדינר זהב ומאי האי דקאמר שזה כסף אלא ע"כ כנ"ל דרש"י פי' כן להלכתא דקיי"ל כרב וכשנויי דר"א וממין הכפירה בעינן והכפירה הוא בכסף הבן ודו"ק:

אכן לפי הס"ד דלא ידע דר"א אתי' כרב ק' קו' תוס' דקאמר הקמ"ל דפרוטה בכלל מטבע איתא ולא קאמר דינר בכלל מטבע איתא:

לישב גם את זה נכריח בתחלה שיטת רש"י גם לשמואל דשם מטבע אחד הוא דאל"ה לשמואל דסתם כסף דוקא אם כן גם קרא איירי בכסף ומודה לו פרוטה דוקא וקשה הא לא הוה הודאה ממין הטענה אלא ע"כ דשם מטבע אחד הוא ולשיטת התוספות והפוסקים צריכין לדחוק דקרא איירי שנתן לו ב' כסף להחליף מיהו לשון כסף או כלים לשמור לא משמע הכי [ואולי שמואל לטעמיה דס"ל פ"ק דסנהדרין ב' שדנו דיניהם דין ומוכח התם ב' ע"ב מאן דלא בעי ג' ס"ל עירוב פרשיות כתיב כאן ואם כן כי הוא זה לא קאי אלשמור דרישא דקרא] מ"מ לרש"י א"ש בלי פקפוק כלל:

והנה כי הוא זה ע"כ פרוטה הוא הפחות שבמטבעות והשתא אי הוה ס"ל דפרוטה לאו בכלל מטבעות איתא אם כן הדרא קו' לדוכתא הא לא הוה ממין הטענה וע"כ לא בעי ממין הטענה וא"כ ממילא אין כאן חידוש מדינר כסף וטריסית דהא לא בעי ממין הטענה כלל אבל כיון דאשמועינן פרוטה בכלל מטבע איתא וממילא הכל הוה חידוש ומיושב קו' תוס':

ויש לישב נמי קו' ראשונה של תוס' דלעיל איירי ב' כסף ופרוטה בלתי טבועים הא חסרה ליה טענה שכר לטבוע דלכאורה קשה היא גופה מנ"ל דהרי מסרה הכתוב לחכמים כמ"ש רש"י בקידושין ודילמא שיערו חכמים דשתי מעין בלתי טבועים הוה דבר חשוב ובהכי סגי ולא חסרה טענה כלל וצ"ל דאם כן לא הוה פרוטה ממין הטענה כיון דקרא איירי בלתי טבועין ולא שייך הכל מין מטבע אחד וא"כ מ"מ לא הו"מ הש"ס למימר בפשיטות דב' כסף איירי בלתי טבועין ומשום דחסרה ליה טענה דהיה קשה מנ"ל דלמא

סגי בהכי וע"כ צ"ל משום דה"ל טענו חטין והודה לו בשעורין א"כ אמר בקיצור משום דמה שהודה לא טענו ודו"ק:

לימא מדסיפא כשמואל מתרץ נלפע"ד משו"ה מסתפק הש"ס בהכי משום דר"א מתלמידי ר' יוחנן הוא וכמ"ש הר"ן בשמעתין ואי הוה ס"ל לר"א כשמואל הוה ס"ל נמי טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב דהכי משני הש"ס לעיל מתני' אליבי' מידי הוא טעמא אלא לשמואל כו' ולקמן פליגי אמוראי לר' יוחנן אי ס"ל טענו בחטין ושעורין לפטור או לחייב ובזה א"ש מה דקשה לפמ"ש הר"ן בשם הרשב"א דאע"ג דאנן קיי"ל כרב בכפירת ב' כסף מ"מ ס"ל כשמואל בהא דסתם כסף דוקא הוא והא דנקט ברישא ב' כסף איידי דסיפא לאשמועינן ב' כסף ופרוטה חייב דה"ל חטין ושעורין ע"ש וקשה א"כ מאי צורך להש"ס לומר סיפא דוקא דקתני שהכל מין מטבע אחד רישא או כרב או כשמואל ס"ל לימא רישא נמי דוקא ואפ"ה מצי סבר כרב כמ"ש הרשב"א והא"ש דאם כן ס"ל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב והש"ס לא רצה לאוקמי ר"א בהכי משום ר' יוחנן רבי' כנ"ל ודו"ק:

כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון ע"א מחייבו שבועה כ' תוס' שזהו לאו דוקא שהרי אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות ומפני זה הוקשה להם מדוע לא משוינן נמי הכא ע"א למודה במקצת הטענה דבעי ב' כסף והנה להפוסקים דס"ל דבפקדון סגי בפרוטה אחת ולא נאמר ב' כסף אלא במלוה איכא למימר כיון דאשכחן שבועה בפרוטה חייב נמי בע"א אפי' במלוה דומיא דשני עדים משא"כ בקרקעות דאימעוט נמי משבועות השומרין ועיין כה"ג תי' תוספות בכתובות שם:

ואולי יש לומר דבמס' ב"מ נפקא לן ב' עדים שמחייבים שבועה מבנייהו דע"א ומפיו ע"ש ה' ע"א. ואם כן להרמב"ם דמדאורייתא לא בעי אלא ב' פרוטות אם כן בשני עדים בשטוענו ב' פרוטות וכפר הכל והעדים מעידים על פרוטה א' נשבע על השני מקל וחומר דע"א ופיו כנ"ל נמצא דנשבע משום פרוטה אחד שהרי האחד מתחייב מפי עדים וא"כ נמצא ששני עדים שבאים מכח קל וחומר דע"א עדיפא מע"א שאלו ע"א בעי טענות ב' פרוטות וכפירת שתיהם דאלו כפר רק א' ה"ל מודה מקצת ודל ע"א מהכא נמי חייב ולא מהני ע"א אלא כשכפר ב' פרוטות ונשבע בשביל ב' פרוטות וב' עדים מחייבים שבועה על פרוטה א' אלא ע"כ דע"א לא בעי רק טענה פרוטה וכופר בו וא"ש:

מיהו כ"ז לשמואל אבל לרב דג' פרוטות בעי א"כ בשני עדים נמי בעי ג' פרוטות דדיו לבא מן הדין להיות כנדון והעדים מעידין על אחד ונשבע על השנים אם כן לא מוכח מידי בע"א וכמ"ש תוס' דדוקא שמואל לשיטתו אמר הכי ודו"ק:

טענו חטים והודה לו בשעורים פטור ומסיק רבה בר נתן בב"ק ס"פ המניח דפטור אפי' מדמי שעורין וכ' רש"י ותוס' הטעם משום דאחולי אחליה ופליגי הפוסקים אי תפס המלוה השעורין אי מפקינן מיניה ע"ש בתוס' ובנמוקי יוסף ולפע"ד דתליא בשני תירוצי התוס' דהכא ד"ה והודה לו כו' דלתי' הראשון דפטור לגמרי משמע ולר"ג אה"נ דמחייב לגמרי מחייב איכא למימר לרבנן אפי' אי תפס מפקינן מיניה ולא הוה הודאה כלל ע"כ צ"ל ר"ג מחייב לגמרי ובתי' השני ס"ל דאי תפס לא מפקינן מניה ומהני ההודאה לתפוס עכ"פ ולכן מחייב ר"ג:

והא"ש קו' תוס' בב"ק כשהקשה הש"ס התם ממתני' לרבה בר נתן והקשה דלמא מתני כר"ג אתיא וי"ל דאפי' להנהו פוסקים דאי תפס לא מפקינן מניה היינו בטענו חטין כו' דאמר ליה ממ"נ לדבריך אתה חייב לי השעורים ולדידי מ"מ חייבת לי חטים ואם לא תשלם לי החטים אתפוס בשעורין בעבורם נהי דאנו לא מתפסינן ליה דאמרינן אחליה מ"מ אי תפס לא מפקינן מיניה ומכ"ש דמתני' דהתם מסיק הש"ס להדיא דלא מפקינן משא"כ ברישא דהתם לכ"ע לא מהני תפיסה דאמרינן ליה הגדול הזיק ואיך תתפוס הקטן הלא תם אינו משתלם אלא מגופו וא"כ ס"ל להש"ס בהא אפי' ר"ג מודה דלא מקרי הודאה כלל כיון דאפי' תפיסה לא מהני וק"ל:

והנה כבר כתבנו לעיל שנתקשנו דלתי' קמא של תוס' למה לי הוא זה להודאה ממין הטענה תיפוק ליה כיון שמחל לו השעורין אין כאן הודאה בשלמא לשיטת הרא"ש ס"פ המניח דלא מחל כ"א במודה שעורין של אותה שעה שתבעו חטים א"ש דאתא למעט מודה שעורין ממין אחר של חטין דאז לא מחל ואפ"ה פטור משבועה מיהו התוס' ע"כ לא ס"ל הכי מדהקשו דר"ג מחייב בדמי שעורין כו' ומאי קושיא דילמא מתני' בהודה לו שעורין של זמן אחר ובהכי פליגי ורבנן באמת לא פטרי במתני' רק משבועה אבל רבה ב"נ איירי מזמן אחד ואז פטור לכ"ע אפי' לר"ג וכן קו' תוס' ד"ה ור"ג מחייב לא היה קשה מידי דר"ג הוצרך לומר רואה אני דברי אדמון דאי לא היה בלשון הזה לשון קנקנים הי' ר"ג מודה דפטור מכלום דמחל לו הכל אפי' השבועה פטור דאין כאן הודאה אלא ע"כ דלא ס"ל כהרא"ש קשה כנ"ל מיהו למ"ד טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם פטור איכא למימר דקרא להכי איצטרך. ולשמואל נמי דס"ל דחייב נמי לק"מ דלדידיה קרא בכסף דוקא איירי איצטרך קרא למעט טוענו ב' כסף ומודה בפרוטה דלא הוה ממין הטענה אע"ג דלא מחל הפרוטה שאומר זהו בכלל חשבון מעותי שאני תובע אפי' הכי פטור ולא מחייב אפי' בטוען שנתן לו ב' כסף להחליף כמ"ש תוס' לעיל מיהו אנן קיי"ל כרב דכפירת ב' כסף בעינן וה"ה כסף שוה כסף הוא כמ"ש הפוסקים ואם כן איירי קרא

הכל בשוה כסף וקיי"ל נמי טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהן חייב קשה שפיר: מיהו להרשב"א דכתבתי לעיל בשמו דס"ל נהי דקיי"ל כרב דבעינן כפירה ב' כסף מ"מ בהא קיי"ל כשמואל דסתם כסף הוא דוקא א"ש. אדרבא דלא צריכין לדחוק דקרא איירי בנתן לו כסף להחליף אלא דאיירי שתבעו ב' כסף ופרוטה וה"ל חטים ושעורין כסף ונחושת ומודה בפרוטה נחשת דחייב ואתא זה למעט טענו כסף ומודה בפרוטה דפטור אף ע"ג דלא שייך מחילה כנ"ל אבל לשארי פוסקים קשה. ואולי היה אפשר לומר נהי דקיי"ל טענו חטין ושעורין והודה לו בשעורין חייב וכן כסף ופרוטה וכדומה משום דכל כסף ושוה כסף למין אחד יחשב וכן כל הכלים מין אחד יחשבו אבל טענו כסף או שוה כסף עם כלים והודה לו באחד מהם פטור ממיעוטא דזה דרחמנא חלקו להנהו מינים כסף או כלים (ולקמן אי"ה נכתוב דלא מלבי אני אומר זאת) ובזה מיושב לקמן במסקנא דקאמר רב פפא טענו פרוטה וכלים כו' חדא כרב וחדא כשמואל כו' וצ"ע מה סמיכות ושייכות להנהו תרי דינים דקאמר חדא כרב וחדא כשמואל והא"ש דפסק כרב דכפירה ב' כסף בעי ואם כן נימא נמי כוותיה דסתם כסף שוה כסף הוא ובהכי איירי קרא וקשה זה למה לי דהרי מחל לו וע"כ לטענו חטין ושעורין דפטור קמ"ל חדא כשמואל דטענו חטים ושעורין חייב. ואכתי תימא דזה קאי למפטר טוען כסף וכלים קמ"ל דאפי' טענו פרוטה וכלים חייב וע"כ משום דאף ע"ג דס"ל כרב בכפירה מ"מ ס"ל כשמואל דב' כסף דוקא וכהרשב"א הנ"ל ודו"ק:

ובזה אמרתי לישב מה שהביאו תוספות לקמן בשם ר"ח דבשמעתין פסק כשמואל משום דר"נ קאי כוותיה דהלכתא כוותיה בדינא ובכתובות פסק כר"ח ב"א אר"י היינו משום דרבינא ורב אשי שקלו וטרו אליבי' והא"ש דס"ל לר"ח מדשקלו וטרו התם אליבי' ש"מ ס"ל לחלק בכנ"ל ולכן התם קאי אשמן וקנקנים דה"ל שוה כסף עם כלי ס"ל לפטור והכא אחטים ושעורין דעלמא קאי קיי"ל כר"נ אמר שמואל אע"ג דמוכח מרב פפא דנקט כלים ופרוטה דלא ס"ל לחלק בכך מ"מ קיי"ל כרב אשי דהוה בתרא טפי ודו"ק:

וגם אמרתי לישב בזה דעת הראב"ד דטענו מנה מלוה והודה במנה פקדון לא הוה ממין הטענה ואולי ס"ל דדרשינן זה שלא יצטרך טענת כסף עם כלים והיינו כסף כינוי למלוה דקאי אאם כסף תלוה כמ"ש לעיל. וכלים כינוי לפקדון דעליה קאי כלים לשמור ואמר רחמנא זה שלא יצטרפו. דומה קצת למ"ש בדעת ר"ח ז"ל ודו"ק:

אמנם התוס' דלא ס"ל כהרא"ש הנ"ל וגם לא כשיטת הרשב"א וגם לא ס"ל בחילוק דכלים שכתבתי מדהקשו ר"ח אהדדי הדרי קושיא לדוכתא מיהו למ"ש תוס' בב"ק ס"ג ע"א ד"ה דבר שאין מסויים כו' דממשמעותיה דכי הוא זה נפקא לן דבעי דבר שבמדה

ושבמשקל לקמן מ"ג ע"א (וע"ש דהסוגיא צריכא לכאן) א"ש ולפ"ז צ"ל דהנהו דמפקו ליה משלמה ע"ש ולקמן מ"ג ע"א תוס' ד"ה אלא כו' ס"ל כתי' ב' דתוס' דהכא דאפי' אי פטור מדמי שעורין דמחל ליה מ"מ ה"ל מודה מקצת ומטעמא דכתבתי לעיל דאי תפס לא מפקינן מיניה ואיצטרך זה למעוטי משבועה:

וע"ד חידוד ופלפול אמרתי לישב גם קו' הרא"ש דמה"ת שנאמר דמחל וכי יטען כל תביעותיו והוא לא היה צריך עתה לשעורים לכן לא תבעם ומנ"ל דמחל י"ל דמוכח כן דאיך לא חשש שאידך ירצה לכפור החטים וע"כ יודה במקצת משום דאין מעיז ואי יודה מקצת יתחייב שבועה דאורייתא ע"כ יערים ויכפור בחטין וישתמט להודות בשעורין (עיין בב"י סי' פ"ח מחודש ב' בשם בעה"ת משמע דלא שייך אישתמוטי בהא) כיון דהאמת הוא שחייב לו שעורין ועי"ז יפטור משבועה דחטים דבעי הודאה ממין הטענה. אלא כדי להשמר מזה היה לו לתבוע חטים ושעורין אף ע"פ שאינו צריך להשעורין דהשתא אם יודה לו אשעורים יתחייב שבועה דאורייתא ועיין בסוף הסוגיא אם כמערים כו' אלא מדלא תבעו שמע מניה אחולי אחליה לגבי' ומיושב קושית הרא"ש:

וכל זה אי כתיב זה דבעי ממין הטענה מוכח שמחל לו מדלא תבעו בשעורין דה"ל למיחש שיודה בו להפטר משבועה אבל אי לא הוה כתיב זה ה"א דחייב בשבועה אחטים וחייב נמי בדמי שעורין מה"ת לומר דמחל לו כקו' הרא"ש ודו"ק:

אבל המעיין בב"ק יראה דע"כ בלאו האי טעמא פטרי' רבה ב"נ מדמי שעורין דאל"ה לא מקשה הש"ס ממתני' דגדול וקטן דהתם לא שייך לומר מדלא אמר שניהם הזיקו שורי ש"מ דמודה שהקטן פטור מכלום דז"א דאי הוה טען הכי היה מפסיד כדמסיק הש"ס התם סוף פרקין דכי ליתנהו לתרווייהו שנשחט או מת או ברח א' מהם אומר לו אייתי ראיה כו' ע"ש ואפ"ה מקשה מרבה ב"נ ש"מ דלא כנ"ל והדרא קו' לדוכתא. ואולי משו"ה לא תי' תוס' בב"ק כ"א תי' השני דהכא ואין להאריך יותר ודו"ק:

ור"ג מחייב. בתוס' הקשו מסוגיא דכתובות דמשמע דוקא משום דיש בלשון הזה לשון קנקנים כו' ע"ש בפנים. לכאורה היה מקום לישב לפי מאי דקיי"ל דבעינן טענו דבר שבמדה ובמשקל ומנין כדלקמן מ"ג ע"א. וכשטוענו עשרה כדי שמן ויש בלשון הזה לשון קנקנים כוונתו כדין שהיה בהם שמן אבל לא מלאים שמן דוקא וכשמודה בקנקנים א"כ לא הוה הטענה דבר שבמדה דלא ידיעה טענתיה כמה שמן היה בקנקנים אלו. וצ"ל מ"מ כיון דהקנקנים יש להם מספר לא איכפת לן בזה שאין מדה לשמן כאשר נוכיח לקמן אי"ה מדר"מ דס"ל לחייב בעשר גפנים טעונות והלה מודה בחמש אף ע"ג דלא ידיעא טענתיה דפירות מ"מ כיון שמזכיר מנין הגפנים ה"נ מ"מ מזכיר מספר הקנקנים

ואם כן עכ"פ הוצרך ר"ג לומר רואה אני דברי אדמון משום הנ"ל דאל"ה היה פטור משום דלא הוה דבר שבמדה. וי"ל דמ"מ מקשה שפיר דאם כן לאיזה צורך הוצרך ר"ח בר אבא אר"י למדחק ולמוקי מתניתין במודה בחמשה קנקנים לימא שאני הכא שהקנקנים עיקר לכן חייב שהרי אין מדה לשמן. ולקנקנים הוא דיש מספר ואם כן קנקנים עיקר ולכן חייב הכא (וכה"ג רצה לשנויי התם דה"ל רמון בקליפתו פי' וקנקנים עיקר וה"נ דכוותיה) אלא ע"כ ליתא לטעם הנ"ל ומקשה תוספות שפיר והא"ש דמקשה מר"ח בר אבא ולא מאוקימתא קמייתא דשמואל וכמ"ש המהרש"א באמת והא"ש ודו"ק:

וראיתי לרשום כאן קצת חי' השייכים לסוגיא דזיז וחלון לקמן מ"ג ע"א:

תוס' ד"ה זה אומר כו' כגון שזה עצמו שמודה אינו בעין עכ"ל והר"ן כ' שגם ברישא דמתני' מה שהנחת אתה נוטל איירי בכה"ג שהרקיבו בפשיעה ורוצה לשלם דאל"ה פשיטא דפטור משום הילך וקשה מ"ט לא הקשו תוס' ארישא וציינו אסיפא י"ל דהומ"ל כשיטת רש"י בב"ק ק"ז ע"א למ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן דבפקדון לא בעי מודה מקצת ולא מזיק הילך כלל ואין לומר אם כן מ"ט לא נקט והלה אומר להד"מ ז"א דרישא איירי נמי בבית זה מלא למסקנא ואפ"ה פטור אע"ג דידיעא טענתי' מ"מ לא ידיעא ההודאה שאמר סתם מה שהנחת אתה נוטל והשתא אי הוה טוען להד"ם היה חייב דידיעה כפירתו שכופר בית זה מלא ולק"מ אבל מסיפא מוכח כהתוס' דהתם דבעי בפקדון מודה מקצת הטענה דאל"ה לנקוט זה אומר עד הזיז וזה אומר להד"מ ואם כן קשה שפיר ה"ל הילך וק"ל:

והנה התם מקשו תוס' ארש"י מדר"מ דנקט עשר גפנים טעונות והלה טוען ה' משמע דבעי ממין הטענה גם בפקדון. ויש לישב קו' דר"מ לא מבעיא קאמר דודאי להד"ם חייב דטוענו מדה עשר גפנים וכופר במדתו אבל במודה בחמשה יכול להיות שהנהי חמשה טעונים כל כך פירות כמו העשרה שהלה תובעו (שהרי אינו אומר עשרה גפנים אלו והלה מודה בחמשה אלו) א"כ לא הוה מדה אע"ג שהגפנים יש להם מספר וזה מהני כמ"ש לעיל בשמן וקנקנים מ"מ הכא כיון שהפירות אין להם מדה והגפנים שיש להם מדה ה"ל קרקע שאין נשבעין עליהם כ"א ע"י זוקקין וקמ"ל אפ"ה מהני וחייב שבועה והא"ש המשך המשנה דמדה ומשקל לכאן ודו"ק:

בית זה מלא ידיעא טענתי' ורבא פליג. ולפע"ד אביי ס"ל דמשלמה לחוד נפיק או מכסף כמ"ש הר"ן בשם המכילתא והנהי קראי אהטוען קאי ורבא ס"ל כמ"ש תוס' בב"ק ר"פ מרובה דממשמועתי' דהוא זה ידעינן דבר שבמדה ומשקל והאי קרא אהודאה לכן בעי תרוייהו טענה והודאה ובזה ניחא לן לישב קו' תוס' דנקט בברייתא כללו של דבר שאינו

ענין להך ברייתא דאיירי מהודאה ממין הטענה והא"ש לפי מה שהקשינו בשמעתין זה למה לי למודה ממין הטענה תיפוק ליה דמחל לו השעורין וממילא פטור אשבועה דחטים והיה אפשר לומר לפטור בטוענו מנורה בת עשרה ליטרין והלה מודה במנורה דקה בת ה' דמצי למימר לא מחלתי על המנורה בת ה' והא דלא תבעתי' משום שלא נתתי לך כ"א עבה בת עשרה ואתה גררת והעמדת על ה' וקמ"ל דאפ"ה פטור. אך הרי מסקינן בשמעתין דחייב בכה"ג הדרא קו' לדוכתיה זה למה לי וצ"ל למדה ומשקל והיינו דקאמר הברייתא מנורה בת עשרה כו' חייב ואם כן זה למה לי ע"כ למדה ומשקל אף ע"ג דכבר נפקא לן משלמה תרווייהו איצטריכי לטענה והודאה אם כן פטור בית זה מלא ושפיר תנא כללו של דבר כו' ודו"ק:

והא"ש נמי בתר דמשני לאו לאתויי בית זה מלא מקשה מ"ש מנורה גדולה כו' וקשה איך תליא קושי' זו הכא וי"ל דבל"ז ה"א דלא ס"ל לפטור כלל בהודאה שאינו ממין הטענה ולא פטר מנורה גדולה וקטנה אלא משום דלא ידיעא טענתיה דאייתר ליה זה להכי. ובסיפא ידיעה טענתי' ולק"מ מ"ש. אך לפי"ז מדלא נקט בסיפא מנורה בת עשרה והלה טוען מה שהנחתה אתה נוטל או סתם מנורה קטנה נתת לי ש"מ דבכה"ג פטור דבעינן גם הודאה דבר שבמשקל ומוכח לפטור בבית זה כמו שהוכיח רבא זה הדין בעצמו מסיפא דמתני'. אם כן קשה כללו של דבר לאתויי מאי. הא כבר ידעינן לפטור בית זה אלא ע"כ דברייתא טעמא משום מה שטענו לו הודה לו ולא משום דלא ידיעא טענתיה ואיצטרך למיתני כללו של דבר להורות דזה לא איצטרך להודאה ממין [הטענה] דממילא נדע מפני שמחל לו וכנ"ל א"כ מ"ש רישא ומאי שנא סיפא ודו"ק:

טעמא דטענו חטין וכו'. הקשה בת"ח דלמא חטין ושעורין נמי פטור משבועה ודנקט חטין והודה לו בשעורין דבהא אפי' מדמי שעורין נמי פטור ולפמ"ש לעיל בשם הרא"ש לחלק בין מודה בשעורין מזמן החטין למודה בשעורין מזמן [אחר] והעלתי דמתני' מזמן אחר איירי דלא מחל ולא פטר אלא משבועה א"ש. ובזה מיושב נמי מה דקשה אמאי לא מייתי סייעתא ממציעתא ליטרא זהב לי בידך כו' ואהא לא שייך שנויי דש"ס להודיעך כחו דר"ג דאהא לא פליג ר"ג במתני':

והא"ש דאיכא למימר כקו' הת"ח הנ"ל דפטור לגמרי קאמר אבל מסיפא מוכח דלא פטור לגמרי ולא איירי מזמן אחד מדפליג ר"ג וכקו' תוס' ד"ה והודה ודו"ק:

להודיעך כחו דר"ג אע"ג דכח דהתירא עדיף בדיני ממונות שאני דכח המוציא מחבירו עדיף ואפי' להך שינויי דהתוס' דלר"ג אינו מחייב אלא בשבועה ופטור מדמי שעורין א"כ אדרבא ה"ל למתני פלוגתא דחטין ושעורין דאז מחייב ר"ג דמי שעורין לכ"ע ז"א

דשם גם לרבנן חייב בדמי שעורין ואין כאן רבותא של כלום אלא לרבנן דאפי' בחטין ושעורין פטור משבועה וה"ל רבותא ובדיני ממונות רבותא דחיובא עדיף ואולי לזה נתכוונו התוס' בלשונם הצח ד"ה להודיעך כו'. שארי דברים השייכים לקמן ע"ב כבר נתבארו לעיל ישמע חכם ויוסיף לקח:

ודע מדדחקו התוס' עצמן בתי' הקו' מנ"ל לרבה ב"נ דמחל דמי השעורים הא חזינן דר"ג פליג ומחייב ולא מחלקי דמשנתינו איירי בדאיכא עדים על השעורים ואז חייב דמי שעורין לכ"ע ורבה בר נתן מיירי בדליכא עדים ואז פטור מדמי שעורין ובהא מודה גם ר"ג וא"ש נמי הא דקנקנים דאיירי בדליכא עדים ואז פטור מדמי קנקנים ומשבועה על השמן אפי' לר"ג ולכן הוצרך לומר רואה אני דברי אדמון דיש בלשון הזה לשון קנקנים וה"ל חטין ושעורין והודה לו באחד מהן ומדלא משני הכי ש"מ דלא ס"ל לחלק בין איכא עדים לליכא עדים וכהבנת כל המפורשים והפוסקים בכוונתם דלא כמ"ש הש"ך סימן פ"ח סס"ק י"ו להשוות דעתם להרמ"ה ז"ל:

ומה שהקשה שם איך נאמר שמחל מדלא תבעו יאמר נא אמרתי כיון דאיכא עדים על השעורין א"צ תביעה יש לישב לפמ"ש לעיל דאי לאו דכתב רחמנא זה לפטרו משבועה על החטין לא הוה פטור מדמי שעורין דלא נימא שמחל שאר תביעותיו וכקו' הרא"ש אבל השתא מדלא חייש שמא יודה אידך על השעורין ויפטור לכן ה"ל לתבוע שניהם אע"פ שיש לו עדים על השעורין כדי שלא יערים אידך אלא ש"מ שמחל ולק"מ:

מיהו לעיל דחיתי זה הטעם דאם כן מאי מקשה הש"ס בב"ק דהתם לא שייך היה לו לתבוע שניהם הזיקו שורי משום שיפסיד אם יאבד שור אחד מהמזיקים כמו שהארכתי לעיל. אבל באמת נלפע"ד דאין ראיה כלל מש"ס דב"ק וכל מה שהאריך הש"ך להקשות אשיטת הרא"ש שם יש לישב דנלפע"ד דיש לדקדק לפי הה"א דרבה ב"נ היינו מתני' דטענו כו' כדמקשה מאי קמ"ל א"כ מדוע לא הקשה מיד הנהו תרי משניות אהדדי ומכ"ש להש"ך דהקו' הוא רק למ"ד פלגא נזקא ממונא דאיירי מתני' בלא עדים ולדידיה נימא תהוי תיובתא דרבה ב"נ הלא טוב יותר להקשות לו ממתני' דשבועות ודב"ק דסתרי אהדדי אלא ע"כ ממשנתינו לא הו"מ להקשות דאיכא לשנויי דטעמא משום מחילה וזה לא שייך בניזקין ואם נמי משום השטאה מ"מ לא שייך בניזקין דמצי איירי בעדים אבל מרבה ב"נ פריך שפיר דע"כ אתא לאשמועינן טפי ממתני' דאל"ה מאי קמ"ל תנינא אלא ע"כ דאשמועינן דלא מטעם מחילה והשטאה פטריה מדמי שעורין כ"א מגז"ה בלי טעם דכל שאינו חייב שבועה בכפירתו אינו מחייב ממון בהודאתו וכמ"ש תוס' בב"ק ד"ה לימא בס"ד ע"ש ואשמועינן דבכל גוונא פטור אפי' בעדים ואפי' בנזקין דלא שייך

מחילה ואפי' בטענת שמא דכל שאינו נשבע על כפירתו אינו משלם על הודאתו ושפיר הקשה והתרצן משני לחלק בין שמא לברי וה"ה דהו"מ לחלק בין עדים להודאת פיו לחוד אלא דבעי לשנויי לכ"ע אפי' למ"ד פלגא נזקא ממונא ואז איירי סתם משנה בלא עדים כמ"ש נמי הש"ך ולכן הקשה השתא מאי קמ"ל רבה ב"נ מתני' היא כיון דע"כ טעמא דידיה נמי לאו מגז"ה הוא ומשני אי ממתני' כו':

ומה שהקשה למאי דבעי לשנויי ניזק ברי ומזיק שמא ומותיב אכתי תהוי תיובתא דרבה בר נתן והרבה להקשות על זה היתכן שיפטור מתשלומין כיון שהמזיק מסופק אלא ע"כ שמשום השטאה פטור. י"ל עם מה שיש לדקדק עוד לדברינו כיון שמוקים בניזק ברי ומזיק שמא ע"כ חזר בו מסברתו דלאו גז"ה היא דאל"ה ה"נ פטור ואם כן מיד ה"ל להקשות מאי קמ"ל רבה בר נתן וי"ל דה"א ממתני' פטור משום מחילה וא"כ חייב בנזיקין דלא שייך מחילה ואשמועינן רבה ב"נ בכל ענין פטור דמשום השטאה הוא ולא חייב אלא בעדים וא"כ הקשה אכתי הוה תיובתא דרב"נ והו"מ לשנויי מתני' בעדים וכנ"ל ומשני במזיק ברי ונזיק שמא וחייב במתני' משום דלא מחל דהרי תובעו בשניהם כפירש"י א"כ קשה היינו מתני'. והו"מ לשנויי ממתני' ה"א משום השטאה ולא פטור אלא בשאינו עומד בהודאתו וליכא נמי עדים ואשמועינן איהו משום מחילה ובכלהו גוונא פטור ואפשר שזהו נכלל בתי' הש"ס ודו"ק:

ומה שהקשה הש"ס אחר כך מסיפא דשני שוורים למזיק ולניזק וגם ע"ז הרבה הש"ך להקשות. נלע"ד לישב גם סתירת המחבר שבסימן פ"ח פסק בדאיכא עדים נמי פטור משעורין דהטעם משום מחילה ובסימן ת' פסק בשני שוורים באיכא עדים חייב לשלם דמי הקטן. והנה התם גופא לא כ"כ אלא בשני שוורים גדול וקטן שהזיקו לאחד אבל אם גם הנזיקין שנים לא כ"כ ע"ש ס"ד שכ' ואם לא הביא ראיה פטור המזיק שהרי זה כטוענו חטין והודה לו בשעורין כו' ופטור אף משעורין והרב בהגה"ה השיג עליה שזהו דעה אחרת ממה שכתב בסעיף ג' שאם יש עדים חייב בשעורין. ולפע"ד לק"מ דהכא בסי' פ"ח פסק כהרא"ש וסייעתו לפטור אף בעדים דמשום מחילה נגע ביה. ובסי' ת' בנזקין לא שייך זה מחייב בעדים ומה שמדמה הש"ס ניזקין לרבה בר נתן היינו בה"א דהוה ס"ד דמגזרת הכתוב קאמר ואין לחלק אבל למסקנא אין דמיון כנ"ל והא"ש. מיהו מסיפא פריך הש"ס שפיר דהנזיקין שנים וקיי"ל דשבח נבלה לשניהם להמזיק והניזיק עי' לקמן סימן ת"ג באר היטב ואי משביח הנבלה כל כך כמו ששוה כל ההפסד מתחלה נפטר המזיק וא"כ לא מבעיא בתם ומועד דמשכחת ליה לפי דברי הניזיק המועד הזיק הגדול ואי ישביח נבלתו יצא המועד נקי ויפטור מכלום והתם הזיק הקטן ואי יסריח

נבלת הקטן אין המזיק משלם כ"א חצי ניזק מהקטן אבל אי היה בהיפך כדברי המזיק היה הפסד גדול להמזיק ואפי' בשני תמים אחד גדול ואחד קטן נמי משכחת בכה"ג נמצינו למדין שע"י טענת הניזק אף ע"פ שטוען לטובתו מ"מ משכחת ליה שיפסיד ע"י טענתו וכן המזיק וע"כ כל אחד יחזיק בדבריו ואי אירע כן א"א אח"כ לתפוס הקטן בדמי הגדול שכבר העיד בעצמו שלא הזיק הקטן להגדול כ"א הגדול וקבל על עצמו המגיעו עי"ז ומחל זה להמזיק אם כן יחזיק בדבריו ומהם לא יזוע ומקשה שפיר מסיפא ולכן פסק שם המחבר דהוה ממש טענו חטים והודה לו בשעורין דפטור משעורין אפי' בדאיכא עדים וא"ש הכל בעזה"י:

והנה מה שהקשיתי לעיל כיון דפטור משעורין למה לי קרא לפוטרו משבועה תיפוק דליכא הודאה כמ"ש תוס' ולהרמ"ה לק"מ דקרא מצי איירי בעדים דלא שייך השטאה אבל ליכא למימר דאיירי בעומד בהודאתו דאז חייב בשעורין ז"א דעכ"פ בשעה שמשיב לו שעורין עדיין אינו מתחייב דיכול לחזור ולומר משטה הייתי בך אף ע"פ שמודה בב"ד כיון שמודה בלא תביעה כמ"ש הש"ך א"כ לא מתחייב על ידי אותה ההודאה שבועה. וע"כ צריכין לאוקמי קרא בעדים. ואין להקשות למ"ד שיעבודא דאורייתא ה"ל כפירת שיעבוד קרקעות די"ל דמיירי במחל השיעבוד כמ"ש תוס' לעיל ל"ז ע"ב ד"ה ואין כו' ועי' ב"ב קע"ה ע"א תוס' ד"ה המלוה כו' מסקו לחד שינויי דהתורה איירי בלא עדים ואז ליכא שיעבוד קרקעות:

והא קשיא ודאי מש"ס דב"מ ה' ע"א דאבוה דר' אפטוריקי מצריך קרא למעוטי העדאת עדים משבועה והשתא תיפוק ליה דבעדים בלא"ה ליכא שבועה דה"ל שיעבוד קרקעות ויש לישב דלכאורה בלא"ה לק"מ דהא ר' יוחנן וריש לקיש הוא דאמרו תרווייהו שיעבודא דאורייתא ע"ש ב"ב קע"ה ע"ב ור"י ס"ל ב"ק ק"ז ע"א דלא כתי' כאן עירוב פרשיות וקרא דשבועה אפקדון לחוד קאי והתם לא שייך שיעבוד קרקעות דלא תבע מניה תשלומין שנאמר שיטרוף מנכסיו כ"א תובע הכלי בעצמו שהפקידו דפקדון לאו להוצאה ניתן נהי דאי מחייב בב"ד ואין לו להחזיר הפקדון גובה מנכסיו מ"מ ה"ל תובע כלי ונכסים וחייב שבועה ע"י הכלי כשמודה במקצתו ומאי מקשו תוס' אע"ג שכ' תוס' שם בב"ק דמ"מ גם במלוה חייב שבועה דילפינן מפקדון מ"מ אקרא לק"מ דלא איירי אלא בפקדון ואה"נ בתר דתקנו רבנן מלוה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות ילפינן מלוה מפקדון אבל על התורה לק"מ וצ"ל עיקר קושייתם אקרא דשבועות הפקדון סוף פרשת ויקרא דכתיב ביה או תשומת יד שהוא מלוה ושם ממעטינן נמי קרקעות לעיל ל"ז ע"ב

אבל אקרא דפרשת משפטים כי יתן איש אל רעהו וגו' באמת לק"מ והא"ש דאבוה דר' אפטוריקי אהאי קרא קאי אכי הוא זה ע"ש וא"ש ודו"ק:

בשו"ע חו"מ סימן פ"ח פסק המחבר דאפי' איכא עדים על השעורין פטור מן השעורין דמחיל לו ובסי' ת' גבי ב' שוורים שהיו רודפין אחר אחד בסעיף ג' שם פסק בדאיכא עדים שאחד מהם נגח חייב בדמי קטן ושם בסעיף ד' גבי ב' שוורין לניזק וב' למזיק אחד תם ואחד מועד אחד גדול ואחד קטן פסק סתם דפטור מכלום והרמ"א הרגיש שם בסתירה זו ע"ש ולפע"ד לק"מ בשנדקדק גם דהתם מפסיק הש"ס באמצע הפרק להקשות ארבה ב"נ מאי קמ"ל מתני' הוא. ולא היה לו להפסיק בין הקו' שהקשה ממתני' תו יש לדקדק לפי הס"ד דגם ממתני' משמע פטור משעורין אם כן מדוע לא מקשה מתני' אהדדי ומדוע הקשה מרבה בר נתן וי"ל דבל"ז ה"א דודאי מתני' נמי פטור לגמרי קאמר אלא דה"א דטעמי משום מחילה הוא ולק"מ ממתני' דב"ק דהתם לא שייך דמחיל כמ"ש הש"ך וגם הרא"ש בב"ק אבל רבה בר נתן אתא לאשמועינן דבכל מקום פטור דלאו מטעם מחילה אלא מגזירת הכתוב כמ"ש תוס' שם דכל דליכא שבועה על כפירתו אינו משלם הודאתו ואם כן אין לחלק כלל כיון דמגזרת הכתוב הוא ולכן מקשה מרישא דמתני' ובתר דמשני דמתני' בשמא וברי ובהא חייב שמע מינה דלא הוה מגזרת הכתוב דאם כן אפי' בברי ושמא נמי פטור וא"כ קשה רבה ב"נ היינו מתני' ומשני דמתני' לא פטור לגמרי וק"ל.

וא"כ למסקנא אינו ענין לנזקין כלל ושפיר פסק הב"י בשו"ע דאיכא עדים חייב בדמי קטן דלא שייך מחיל והש"ס הקשה ממתני' לפי הה"א: אמנם בתר הכי חזר ומקשה מסיפא דמתני' והיינו משום דבסיפא שייך שפיר דמחיל דלפי דברי המזיק שקטן הזיק הגדול והגדול הקטן אם יעלו דמי נבלת הגדול עד שיפטר לשלם ויפחתו דמי נבלת הקטן ויצטרך המזיק לשלם מהגדול שלו ואי היה בהיפך כפי דברי הניזק היה מרויח ואם כן מחל לו הניזק בטענתו ושפיר שייך לשון מחילה ומקשה שפיר ומשני בתפס ולכן פסק המחבר בסעיף ד' בנזיקין שנים ומזיקים שנים דפטור לשלם ודו"ק:

ואודיעך דלא לחנם אמר רב בעינן כפירת ב' כסף והודאה בפרוטה דה"ל ס"ה פרוטות עי' ברא"ש נגד שבועה העליונה וה' בהיכל קדשו ה"ס מפניו כל הארץ עי' ספר שערי אורה שער א' וכשמודה בפרוטה נשאר כפירתו ס"ד די"ן ונקרא שבועות הדיינין. ובכלי סגי אפי' בפחות מפרוטה. כלי. בעצמותו עם האותיות גמטריא ס"ג וב' כלים ה"ס השבועה העליונה נקראת כלי המחזיק ברכה "כלי ר"ת "כהן "לוי "ישראל כמ"ש בספר הנ"ל. והנה השבועה באה על ב' דברים או על ה"ס [פרוטות] או כלי. וכשתצרף ה"ס עם כלי אותיות הכסיל וזהו שאמר הכתוב הכסי"ל חובק את ידיו ואוכל את בשרו פי' שנשבע

לשקר חובק את ידיו על שם נשאתי ידי לה' ואוכל את בשרו פי' מכלה קרוביו כאמור ומבשרך אל תתעלם כדלעיל ריש פרקין ודו"ק:

דף מ:

טענו כלים ופרוטה הכל נתבאר כבר לעיל בחידוש' ע"א ע"ש:
חזקה אין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו כו' דקדק מוז"ה במהרשש"ך מה לנו להתחכם על תורת אלהינו שפטרה כופר בכל ולא חייש' להך חזקה. ולדידי צ"ע גם כן הא אמרינן פ"ק דב"מ שלא יהא כל אחד הולך ותופס בטליתו של חבירו ויאמר שלי הוא משמע שתובע אע"פ שאין לו עליו ובספר שיטה מקובצת לב"מ הרגיש קצת בזה וכ' שבימי ר"נ רבו המשתמטים מנושיהם וכל זה דוחק ואינו במשמע לשון הש"ס: ולפע"ד י"ל דודאי אדם תובע אף ע"פ שאין לו ואיכא אנשי חמס טובא ולכן ירדה התורה לסוף דעתן של התובעין שאינו בצדק כ"כ והנתבע בודאי אינו יכול להעיז לכפור משום שחבירו עשה לו טובה כפירש"י בב"ק ק"ד או כפי' התוס' דלשם משום שיודע בשקרו ופטרה התורה מכל וכל שלא יהא כל אחד תובע חבירו ומחייבו שבועה דאורייתא על מגן והצדיק אשר לא ירצה לשבע אפי' באמת מפני שהחטא על שניהם כדלעיל אפי' בנשבע באמת עי' ריש פרקין ע"כ יתפשר עמו ולא שבקית חיי לכן פטרה התורה מכלום. אך עתה מזה נולדה האי חזקה שאין אדם תובע כו' כי מי פתי יתבע לחבירו ואין לו עליו הלא ישיב להד"מ ויפטר ומה היה לו שעשה עצמו רשע וגלה נבלותו בעיני חבירו הנתבע שיודע בנפשו שמשקר והוא יצא בנקי והלואי שכל הנתבעים בדין ובאמת לא יעיזו פניהם לכפור הכל מכ"ש האי שאין לו עליו יטעון להד"ם ויפטר ומאי אהני לרמאי ברמיותא. ע"כ חזקה אין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ע"כ התחכם ר"נ ותיקן על זה שבועות היסת ולא על הנתבע דוקא כ"א על א' משניהם והרשות ביד הנתבע אם ירצה ישבע ויפטר ואם ירצה יהפכנה על התובע והשתא תקן הכל דתו ליכא למיחש שכל א' יתבע חבירו ז"א דממ"נ מה מהני ליה תביעתו אם ישבע חבירו ויפטר הרי יצא נקי ולא נשאר לתובע כ"א שגרם שבועת שוא של חנם. ואם יהיה ירא שבועה אפי' שבועת אמת לא יצטרך להתפשר עמו כי אם יהפכנה עליו ואיהו אינו יכול לשבע. ואין לומר אכתי יתבענו שלא כדין כדי שיהפך השבועה וישבע על שקר ויגבה שלא כדין ז"א דכ"כ לא נחשדו ואם נחשדו לתבוע ממון שאינו שלהם אבל לא נחשדו על השבועה והשתא מיושב קו' תוס' דשפיר מוכח במסכת ב"מ מדר"נ דלא אמרינן מיגו דחשיד אמומנא חשיד אשבועתא ולא מהנתבע מוכח דאיהו ודאי משתמיט כ"א מהתובע מוכח דאיך לא חייש אם יתקן

שבועה יהיה כל אחד תובע לחבירו כמו שחששה התורה ופטרה הכופר בכל ואף שסמך על תקנתו שתקן להפוך השבועה מ"מ ליחוש שיתבע שלא כדין וגם ישבע על שקר אלא ע"כ מגו דחשיד אמומנא חשיד אשבועה לא אמרינן:

אך עדיין יש לחקור למה לא תקנה התורה להפוך השבועה על שכנגדו ומ"ש שבועת ר"נ משבועת התורה. הנה מה שדקדקו המפורשים מדוע שינה ר"נ שבועתו משבועת התורה הא כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקן יש לישב בקיצור כך דטעמיה דר"נ משום דאם ירצה הנתבע לשלם ולא לשבע כי ירא השבועה א"כ אחר ששילם לו מנה שתבעו יחזור הוא ויתבענו מנה בדין שהרי לפי דעתו יש בידו ממנו מנה שלא כדין ואם יכפור ישביענו היסת א"כ הפוכי מטרתי למה לי ישבע מיד ויטול כיון שע"כ סופו לשבע ועי' בטור סי' פ"ח (מביא פלוגתא אי מצי למימר השבע לי מיד אך התם מיירי בשחייב לו ממון מדאורייתא והשבועה הוא רק מדרבנן והכא הכל דרבנן) וכל [זה] בדר"נ אבל בדאורייתא שפטר כופר הכל אם כן אפי' במודה במקצת הטענה לא מצי למימר אינו רוצה לשבע כ"א לשלם ואח"כ אתבעך בדין על החצי שאתה נוטל שלא כדין ותתחייב שבועה אם כן השבע לי מיד ז"א שהרי יכפור הכל אם יתבענו על החצי ומן התורה יהיה [פטור] לכן לא מהפכינן:

אמנם לפמ"ש לעיל דזה תליא בהיפוך דלכן פטור כופר הכל דאם כן כל אחד יתבע חבירו ומדאורייתא לא מפכינן א"כ הדרא קו' לדוכתיה למה לא גזרה חכמתו ית' לחייב כופר בכל ויהיה יכול נמי להפוך ויתוקן הכל ואי לא חששה התורה לכל הנ"ל א"כ הדרא קו' לדוכתא איך נתחכם אנחנו יותר מהתורה. וי"ל משום דמן [התורה] אין משביעין כ"א בטענת ב' כסף ופרוטה ויכפור בשתי כסף ויודה בפרוטה כרב לעיל. וכך גזרה חכמתו ית' שלא להשביע בפחות ואם כן אי יתבענו בב' כסף ופרוטה והלה יודה בפרוטה ויכפור בשתי כסף ויתחייב שבועה ע"כ לא יכול להפכו ולומר ע"כ תתחייב לי שבועה שאתבעך בב"ד אחר כך ז"א דא"נ חייבה רחמנא כופר בכל מ"מ לא תהיה הטענה ב' כסף ופרוטה וכיון דחסרה ליה טענה לא יתחייב אידך וא"כ לא יכול להפוך עתה וממילא כיון דא"א להפוך בשתי כסף ופרוטה אין להפוך גם ביותר דדין פרוטה כדין מאה דשא"ה ר"נ תיקן לשבע אפי' בתביעת פרוטה לדעת ה"ה הר"ר ישעיה שהביא הטור א"כ לעולם מצי להפוך וכיון דמצי להפוך ממילא יכול להשביע כופר בכל דהא בהא תליא ולק"מ. והא"ש מה שהקשו אהפוסקים דס"ל שבועות היסת בפרוטה הא כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון והשתא לק"מ דאי לאו דמחייב בפרוטה לא הו"מ לתקן שבועת היסת כלל והא"ש נמי מה שהקשה ב"י בשם המפרשי' דא"כ מ"ט לא

קאמר דאיכא בין דאורייתא לדרבנן דבדרבנן סגי בפרוטה והא"ש דהיינו מיפוך שבועה וכנ"ל ודו"ק:

והטור כ' בשם הר"ר שמואל בן חפני דבדאורייתא לא מפכינן שבועה אפי' אם שניהם רוצים ונלאו למצוא טעם לזה אם שניהם רוצים מ"ט לא נהפוך ואולי י"ל עמדו חז"ל שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אם יכול להציל ע"י שבועה אם לא שיודע שחייב לאחרים ובין כך ובין כך יצא נקי מנכסיו ויבואו אחרים ויבוזו חילו. ע"כ מוחל ממונו להתובע נגד שבועה. וכל זה בשבועה חמורה בנקיטת חפץ משא"כ שבועה קלה דרבנן אינו ירא לשבע ונשבע בעצמו כדי לפרוע חובותיו מבלי להיות לוה רשע ולא ישלם וכיון שמהפך ע"כ דלא חב לאחרים לכן מהפכין והא"ש דלא קאמר נקיטת חפץ איכא בינייהו דהיינו מיפך שבועה ודו"ק:

אדרבה חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח בב"ק ק"ז פירש"י הטעם משום שעשה לו טובה והלוהו אין יכול להעיז לפניו לשלם לו רעה והתוס' כתבו הטעם משום שמכיר בשקרו והנה בקום אלינו אדם תובע לחבירו וחזקה שיש לו עליו ואידך כופר בכל וחזקה שאינו מעיז על כרחיך א' יצא מחזקתו (ומפני זה דחקי' לומר אשתמוטי) ולפע"ד אדון כך היה מעשה שהתובע יש לו עליו מנה באמת אלא שתובעו מאתים כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה דאורייתא והנתבע כשראה שתובעו יותר מחובו העיז פניו לכפור הכל לפטור משבועה דאורייתא דלא חייש במה שעשה לו טובה שהרי גדלה עתה רעתו לתובעו בכפלים וגם לא חייש במה שידע בשקרי' שהרי לא נתבייש ממנו לתובעו כפל אף ע"ג דידע הוא בשקרי' ע"כ אמר עם עקש תתפתל וזה למדתי מלעיל ל"א ע"א מנין לנושה כו' ע"כ רמי שבועה עלייהו שיודה במנה שחייב לו ואין לומר אם כן מאי הפסיד הרמאי שכיון שאינו יכול לשבע היסת שאינו חייב לו כלום ע"כ יודה במנה ויתחייב שבועה דאורייתא ז"א דהרי הרשות בידו להופכה אכשנגדו והלה לא יכול לשבע שחייב לו כ"א מנה ויטול מנה ויפטור. ואין לומר אם כן מה לו לכפור בכל יודה במנה ויאמר הילך ויפטור משבועה דאורייתא ז"א דההיא מנה לית ליה השתא ומשתמיט מניה. ומיושב קושית תוס' ד"ה אדרבה כו' דודאי בכפר בכל לא שייך אישתמוטי כלל דה"ל העזה לכפור בכל אך מהשתא דאית לן נמי חזקה דאין אדם תובע א"כ חייש לכנ"ל ומה שאמר הש"ס אשתמוטי היינו ליתן טעם שלא אמר הילך וק"ל:

אשתמוטי הוא דקא משתמיט בב"מ כתבו תוס' בשם ר' האי אפי' בתובעו קרקע דלא שייך אישתמוטי אפי' הכי משביעין אותו שבועות היסת משום לא פלוג. ולפע"ד לא צריכין לזה דלכאורה קשה לי מאי מקשה חזקה אין אדם מעיז אה"נ ומש"ה רמינן שבועה

כיון דיש חזקה לכל אחד א"א לברר כ"א בשבועה ואי לא ה"ל חזקה דאינו מעיז היה צריך לשלם מפני חזקה דאין אדם תובע כו' וי"ל דהא בלא"ה אית ליה חזקה מה שביד אדם הוא שלו כמ"ש תוס' לעיל ל"ב ע"ב ד"ה הוה כו' ושפיר מקשה וע"כ צריך לשנוי' אשתמוטי ואם כן בקרקע דליכא הך חזקה דמה שביד אדם הוא שלו בלאו אשתמוטי נמי משביעין אותו:

ומ"ש התוס' עוד שם דגם אם טוענו על מה שביד חבירו שזהו פקדונו והלה כופר משביעין היסת אע"ג דלא שייך אישתמוטי שהרי בידו הוא י"ל דהתם אמרינן נהי דאינו תובע אלא א"כ יש לו עליו מ"מ דלמא מלוה הוא וטוענו פקדון והוא כופר משום אשתמוטי שהרי באמת הוא מלוה ומשתמיט א"נ כלי אחר פקדון יש לו אצלו והוא טוען עליו שזהו והלא כופר להשתמט עד דבחשנא ליה משום שאינו זה שבידו וק"ל:

דף מא.

מיפך שבועה. מדלא אמרינן נמי נקיטת חפץ איכא בינייהו ש"מ בהיסת בעי נמי נקיטת חפץ. והקשו תוס' מכאן לפירש"י בכתובות דאמר רב פפא אי פקח אידך כו' עי' בתוס'. ולפע"ד ס"ל דלא שייך התם בדרב פפא משום מיפוך דהשתא תוכל להפוך עליו ואי פקח הוא משלם לה ולא תוכל להפכה עליו אן חכמתיה אדרבא הלא טוב לו אם תהפוך השבועה ויפטור מלשלם לה מעות שלא כדין ומה לו אם תטול מעות עתה ותשבע אח"כ אלא ע"כ משום נקיטת חפץ הוא שמפני חומר שבועה תודה ותחזור לו המעות ומוכח שרב פפא ס"ל דשבועות המשנה דהתם אינה בנקיטת חפץ וש"ס דהכא דלא אמר הך נפקא מניה לא ס"ל כרב פפא דהתם. ובזה מיושב פסק הגאונים שהביא הרי"ף ז"ל דהטוען נגד השטר השבע לי אינו נשבע כ"א שבועה קלה דרבנן והקשה הרי"ף א"כ מאי מקשה לקמן מה בין זה לפוגם שטרו הא התם שבועות המשנה משביעין ליה שהיא חמורה. והא"ש דסמיך הש"ס אסיפא דהך מתני' דפוגם שטרו דקתני ע"א מעיד שהוא פרועה וקשה נמי תיפוק ליה דבלא"ה יכול להשביעו וא"ל דהתם שבועה חמורה והכא שבועה קלה ז"א דלרב פפא קיימינן ומוכח דס"ל התם נמי שבועה קלה כדמוכח מדאמר אי פקח הוא כו'. ומיושב נמי קו' תוספות לקמן בסמוך ד"ה וכי מה כו' דממתני' לא מצי להקשות דמצי למימר שבועה חמורה איכא בינייהו אבל רב פפא לשיטתו מקשה שפיר כנ"ל:

ומה שפירש"י התם בכתובות בדרמי בר חמא דסבור בפוגמת יהבינן לה שבועה דאורייתא ופירש"י דלא מפכינן ולא פי' נמי בדרב פפא גבי ע"א מעיד שהוא פרועה

דלענין נקיטת חפץ קאמר. י"ל משום דאמר רבא התם לעולם שבועה דרבנן דפרע דייק דמיפרע לא דייק ויהבי רבנן שבועה עלייהו כי היכי דתידוק וקשה בלא"ה נמי תידוק דלמא יטעון הבעל השבע לי וצ"ל משום שבועה קלה אינה חוששת אבל בפוגמת יהבי' לה שבועה חמורה כי היכי דתידוק ואם כן קשה מאי איכא מאי דמסיק רבא ובין מה דהוה ס"ד דרמי בר חמא מעיקרא למימר שבועה דאורייתא ע"כ מיפוך שבועה א"ב ודו"ק:

ולר' יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסי' כו' עי' תוס' ד"ה ולר"י כו' ולפע"ד לפמ"ש הרי"ף דשמעתין לא איירי כ"א בשבועות היסת שנתקן בדורות האחרונים אבל שבועות המשנה יש לה כל דין שבועת התורה אם כן י"ל דשלשה מיני גזל הם גזל דאורייתא וגזל גמור דדבריהם ובשנים אלו נחתינן לנכסי' והה"נ בשבועת התורה ושבועת המשנה אבל שבועות היסת דינה כגזל דדרכי שלום דלא נחתינן משא"כ לר' יוסי דגם מה שהוא מפני דרכי שלום יש לו דין גזל דרבנן ה"ה נמי שבועות היסת יש לה כל דין שבועות המשנה כנלע"ד ודו"ק:

צריך לפורעו בעדים. לפע"ד הוה ס"ד דהש"ס דלא נאמן לומר פרעתי כ"א היכי דאית ליה מיגו דלהד"ם או אפי' כשכבר הודה לו מ"מ נאמן במיגו דמשטה הייתי בך אבל כשהודה בפני עדים לא מהימן לומר פרעתי משום דלית ליה מיגו ולכן מקשה ממתני' ומסיק הש"ס לחלק דוקא כשהלוהו בפני עדים וכמ"ש הר"ן דלא המניה ה"נ לא היה הלוה מאמין להמלוה לפורעו שלא בעדים אבל הודאה בעדים לא: א"נ לפע"ד י"ל מה"ט דוקא כשהלוהו בלא עדים ולא חשש שיכפרנו הכל ויפטור ע"כ אהמונתו סמך שלא יעיז פניו בפני בע"ח לכפור א"כ שוב אינו נאמן עתה לטעון עליו שהעיז פניו אבל כשהלוהו בפני עדים הרי לא המניה וק"ל. וי"ל דשמואל דס"ל דיכול מדינא למימר פרעתי בפני פלוני והלכו למד"ה ה"נ מצי למטען פרעתי סתם מדהימנת ליה להלות לו בעדים ולא חששת שיטעון פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו למד"ה ש"מ מהימן לך ודו"ק:

דף מא:

דמעיקרא אוזפי' בעדים דלא לדידיה הימניה. צ"ע מנ"ל דלא המניה דלמא אה"נ דהמניה ומשו"ה אוזפי' בעדים כי היכי דלגבי מהיורשים כמסקנת רב פפא במסכת ב"ב קע"ו ע"א דמלוה בעדים גובה מן היורשין משא"כ בלא עדים וכמ"ש תוס' שם קע"ה ע"א ד"ה המלוה כו' סוף הדיבור ע"ש ונ"ל דרב אשי ס"ל כרבו רב דרב ושמואל אמרי התם תרווייהו דאינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות דשיעבודא לאו דאורייתא והא"ש

מה שהקשו תוס' דלשמואל פשיטא להש"ס דאפילו בטוען סתם פרעתי נאמן במיגו דהלכו למ"ה ואלו רב פפא חזינן דלית ליה האי מיגו דגריע הוא כמ"ש הרא"ש ועי' בת"ח. והא"ש כיון דס"ל לשמואל ורב אסי באידך לישנא דהמלוה בעדים אין צריך לפורעו בעדים אע"ג דע"כ לאו לדידיה המניה דאל"ה עדים למה לי דהא ס"ל מלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין ע"כ משו"ה אוזפי' בעדים משום דלא המניה ואפ"ה נאמן לומר פרעתי סתם וע"כ משום מיגו דאי בעי אמר הלכו למד"ה א"כ הה"נ באל תפרענו אלא בעדים דלשמואל דנאמן לומר הלכו למ"ה נאמן נמי פרעתי סתם במגו ורב אסי נמי לא פליג אלא משום דלא נאמן בכה"ג לומר הלכו למ"ה דס"ל דמשו"ה אמר ליה אל תפרעני שיהיה צריך לברר לו באיזה עדים פרעו אבל בלא"ה בודאי נמי היה נאמן דמ"ש הלוה בעדים או אמר לו אל תפרענו. הלא לעולם לא המניה. משא"כ רב פפא אע"ג דכשהלוהו בעדים נאמן לומר פרעתי סתם היינו משום דאמרינן דשפיר המניה ועדים שלקח משום דרוצה לגבות מן היורשין דהכי אית ליה לרב פפא בב"ב שם כנ"ל אבל באומר אל תפרעני דלא המניה נהי דמצי למימר הלכו למ"ה מ"מ אינו נאמן לומר פרעתי סתם דמיגו גרוע הוא כנ"ל ודו"ק:

כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי הקשו בתוס' נתרץ דיבורי' לא עמדתי בהלואתי ותי' דלהד"ם לא שייך לתרוצי. וצריך לומר אע"ג דרבא נקט לא לויתי כוונתו כל האומר אותו לשון שנשמע ממנו שלא לוה וא"א לתרוצי לא עמדתי בהלוואתי והיינו להד"ם ה"ל כאומר לא פרעתי וכן יש לתרץ במתני' דאין לך בידי פי' שאמר באופן שמובן מניה שלא היה בידו מעולם. ואפ"ה מקשי שפיר ממסכת כתובות דאמר לנו אבינו לא לויתי דא"א לומר כוונתם אביהם אמר להד"ם דזה שייך במלוה התובע ללוה ומשיב להד"ם אבל האב המצוה לבניו בשעת מיתתו לא שייך לצותם להד"ם ע"כ בשעת מיתתו אמר להם לא לויתי מפלוני מנה כלשון הש"ס ממש וקשה שפיר ובזה נסתלקה תלונת המהרש"א בכאן ודו"ק:

מילתא דלא רמיה עליה דאינש לאו אדעתיה. מה שהקשו תוס' מב"ב דס"ל לרש"י דצריך לברר ואם אינו מברר מפסיד יש לחלק דהתם הלוה בעדים ודרך לפורעו בעדים כי היכי דלא הימניה לדידיה וכמ"ש לעיל בשם הר"ן ונהי דקיי"ל דנאמן לומר פרעתי סתם מ"מ אי טען פרעתי בפני עדים תפס ליה בדיבוריה משא"כ הכא איירי בהלוה שלא בפני עדים ודו"ק:

ואולי י"ל וליישב כל מה שהקשה תוספות שם בב"ב על פירש"י דפרק זה בורר ופירשב"ם דודאי הלכה אין צריך לברר כיון שנאמן פרעתי מדינא עביד דגזים ואמר פרעתי ועדים

נמי יודעים בו אבל לבתר דתקנו שבועות היסת ע"כ צריך לדקדק בדבריו דנפקותא גדולה יש דביש לו עדים פטור מהיסת ובדליכא עדים חייב היסת ע"כ אם לא יברר יפסיד שהוחזק כפרן. ובשמעתין דלא הוחזק כפרן אף ע"ג דהוי בתר דתקנו שבועות היסת צריך לתרץ כמ"ש הרמ"ה ז"ל דלא אמר פרעתיך בפני פלוני. אלא בלשון תימה הלא פרעתיך כו' עי' בטור סימן ע':

שוב מצאתי דברי הראשונים שכתבתי לחלק בין הלוהו בעדים להלוהו בלא עדים בה"ה פ"ו מהל' טוען ונטען הלכה ה' ע"ש:

דף מב.

השייך לסוגי' דסטראי כתבתי בחידושי לחו"מ:

אין נתינת קטן כלום. הר"ן הקשה אפסק הרמב"ם דבשומרים נשבעין על טענת קטן משום דלא מיעטי' רחמנא אלא מהלואה ולא משומרים דעירוב פרשיות כתיב כאן אבל שבועת שומרים דנשבעין אפי' בטענת שמא ה"ה דנשבעין על טענת קטן דלא גרע מטענת שמא והקשה מש"ס דב"ק ק"ו ע"ב אמר ר"ח בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב באבידה כו' ע"ש הסוגיא. ולדידי הא לא קשיא דעד כאן לא אמר הרמב"ם אלא למאי דקיי"ל עירוב פרשיות כתיב כאן אבל התם ר"ח בר אבא א"ר יוחנן איירי ואיהו ס"ל להדיא שם ק"ז ע"א דלא אמרינן עירוב פרשיות דאין חילוק בין פקדון למלוה ואף ע"ג דהרמב"ם יהיב טעמא אחרינא משום דלא גרע מטענת שמא לא כתב כן אלא כי היכי דלא נילף ממלוה אבל אי כתי' קרא בהדיא בפקדון לא יקשה עליו ומי גרע מטענת שמא: ומה שהקשה עוד הר"ן דנהי דכתיב עירוב כאן מ"מ קאי נמי אפקדון כבר כתבתי לעיל דנלפע"ד דה"פ דקרא כי יתן איש אל רעהו כסף היינו מלוה כמד"א אם כסף תלוה או כלים לשמור היינו פקדון וכי כתיב איש למעוטי קטן גבי כסף דהלואה כתיב ודו"ק:

אבל אי קשיא הרמב"ם גופא שפסק בפרק ד' מהל' גנבה ה' ט' הטוען טענת גנב בפקדון של קטן אף ע"פ שנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול ונשבע ואחר כך באו עדים פטור מן הכפל שנאמר כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום וצריך שתהא נתינה ותביעה שוין בגדול עכ"ל וצ"ע דהא איהו ס"ל דשבועת השומרין לא אמעיט מאיש ולא קטן וה"ה לתשלומי כפל בשלמא הא דכתב ונשבע משכחת ליה שנשבע ע"י גלגול אבל ממה שפסק להדיא דנשבעים לקטן בטענת שומרים קשה שפיר וצ"ע. ויש לדחוק דמ"מ אין זכיה לקטן לזכות בכפל והאיך יקנה כפילא וכיון שכן אע"פ שתובעו כשהוא גדול מ"מ לא נתחייב כיון שלא נעשה שומר לחיוב זה משעת נתינה ודוחק וצריך תלמוד לישב:

דף מג.

השייך לשמעתין דזיז וחלון כבר כתבתי לעיל בסוגיא דטענו חטין והודה לו שעורין ע"ש. והשייך לסוגיא דכל העומד לבצור כבצור דמי כבר כתבתי באריכות גדול בחידושי הלו"ת שלי במסכת סנהדרין וגיטין. בקונטרסים:

ויוציא הלה את הפקדון ופירש"י ויפסלנו לעדות ולשבועה וכ"כ תוס' בשם ר"ח הכא. ובב"מ פי' בעצמו משום שבועה לבטלה. ועיין מה שהקשו תוס' בב"מ לפירש"י דהכא. ולפע"ד פשוט דאף אם יוציא המשכון ונמצא שנשבע על שקר שאינו שוה כל כך כמו שנשבע מ"מ לא יופסל לעדות ושבועה דאמרינן שלא היה בקי בשומין. אך עיקר חששא משום שבועת שוא וחילול השם כמ"ש הרי"ף אלא דקושיא הוא איך נחוש לזה שיהיה הפקדון בביתו של זה ויניחנו לשבע ולמה לא יוציאנו מיד כיון שסופו להוציא ע"כ אחר השבועה לכן פירש"י שחיישינן שהמלוה יודע בעצמו שהלוה הזה יודע עליו עדות ממקום אחר ורוצה הוא לפוסלו עתה ע"י שבועה זו ולכן אינו מוציא המשכון עד שישביענו ונהי דטועה הוא שאף אם יוציא המשכון מ"מ לא יופסל הלוה דאמרינן שטעה בשומא מ"מ נמצא חילול ה' למפרע:

וא"ש פירש"י ור"ח דהכא. מיהו הוה בעי לאוקמי מתני' באיכא עדי גניבה וא"כ ליכא למימר שיש בביתו המשכון ומשביעו כדי לפוסלו לעדות שהרי איכא עדי גניבה ע"כ פירש בסתם משום שבועה לבטלה שיציל המשכון מיד הגנבי' כדאיתא התם להדיא דטרח ומציל ע"ש ודו"ק:

ואולי זה כוונת אביי התם דקאמר גזרה שמא יטעון ויאמר אחר שבועה מצאתיה וקשה ומי נחשדו לשבע על שקר ועוד כיון שנחשד מבלי להאמינו במה שנשבע שאינו ברשותו אם כן איך נשביענו ג"כ כמה היה שוה ונעקור השבועה מהלוה. ולפע"ד ה"פ גזרה שמא אחר שישבע הלוה כמה היה שוה יוציא המלוה הפקדון ולא אשבועת מלוה קאי כ"א אשבועת לוה וס"ל לאביי כמ"ש בספר שיטה מקובצת דמהראוי שהלוה ישבע תחלה ששבועתו שבועה דאורייתא משא"כ שאינו ברשותו הוא רק מדרבנן במלוה. וכיון שכן חיישינן שאחר שבועת הלוה יוציא המלוה הפקדון לכן עקרוה מלוה לגמרי ונתנום שניהם למלוה כדי שלא להקדים שבועה דרבנן לדאורייתא ורב אשי ס"ל לא עקרוה רק מקדימין שבועה דרבנן מקמי שבועה דאורייתא ודו"ק:

דף מג:

והשתא דאמר רב אשי כו' בספרים ישינים גרס רש"י ז"ל לעולם אסיפא והתוס' מחקו. ולפע"ד אפשר לקיים הספרים ישנים לפמ"ש בתו"ח דמ"מ מדקתני בסיפא ש"מ דאיכא נפקותא לדינא גם בסיפא דאי שניהם רוצים בהיפוך שבועה לא מהפכינן משום שמא יוציא הלה כו' ולכאורה הו"מ הש"ס לשנויי בקיצור דאסיפא קאי וכדברי ת"ח הלז וזה עדיף מלמימר דקאי אריש שהוא דוחק גדול להקדים המאוחר וי"ל דלאוקימתא דשמואל מסקינן התם דאיכא עדי גנבה וחיישינן שמא יטרח ויציל מיד הגנבי' ע"ש א"כ לאו אורחא דמילתא להפוך השבועה אשכנגדו כיון דבין כך ובין כך הלוה יטול טוב לו להמלוה שישלם לו משכונו בלא שבועה כדי שאם יציל מיד הגנבי' יהיה הכפל שלו דקיי"ל שילם ולא רצה לשבע קנה כפילא (ודוקא אי משלם בלא שישבע הלוה) ואף ע"ג דזהו דוקא שומר חנם ושמואל ס"ל לקמן בסוגיא דקתא דמגלא דהמלוה על המשכון שומר שכר היינו דוקא במשכון שכנגד החוב אבל היתר על החוב לא כמ"ש תוס' לקמן ד"ה שומר אבידה כו' והכא בסיפא איירי במה שיתר על שיעור החוב. וכיון שכן ע"כ אריש קאי ולא אהיפוך דסיפא וכת"ח:

אבל לרב אשי דמשני שינויי' אחרינא ולא איירי מתני' בעדי גניבה ואפשר שנאבד ממנו ואינו יודע ע"י איזה סיבה ואין בטוח לו שיכול להחזירו אפי' ע"י טירחא גדולה ואינו מצפה על תשלומי כפל אם כן מצי קאי אסיפא וע"י היפוך וכת"ח ושפיר גרסינן לעולם אסיפא. וצריך לומר דהתוס' מיאנו בזה לשיטת רש"י משום דפירש שמא יוציא הלה הפקדון ויפסלנו לעדות ולשבועה ואם כן עיקר התקנה משום טובת הלוה וא"כ מה לנו בכך אם רוצה הוא בהיפוך שבועה ואינו חש על עצמו שיופסל מצי למימר א"א בתקנת חכמים בשלמא הרי"ף והתוס' דמשום שבועה לבטלה נגע בה א"ש אנן לא שבקינן להפוך אבל לשיטת רש"י לא א"ש מיהו לפמ"ש לעיל בסמוך דגם כוונת רש"י משום שבועה לבטלה א"ש ודו"ק:

נשבע שאינו ברשותו. הרמב"ם בפי' המשנה כ' דזהו דוקא בדבר שאינו מצוי לקנות אבל המצוי לקנות כחתיכת כסף והדומה לא חיישינן שמא עיניו נתן בה. וצריך להבין אם כן מאי מקשה הש"ס בב"מ ארב הונא ממתני' דלמא משנתנו איירי בחתיכת כסף וכדומה. וצריך לומר דמאי פסקא דנקט משכון דחתיכת כסף שאז נשבע המלוה כמה היה שוה לאשמועינן בבגדים יקרים שאז . ומשני דנקט שבועה דשייכי בכל המשכונות דבאיכא עדי גניבה שייכא הך שבועה אפי' בבגדים יקרים ועיין לשון הרמב"ם בפי' המשנה בפנים:

אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי זה לשון שיטה מקובצת בב"מ פ' האומנין כשומר חנם שהוא מתנה להיות כשואל דמי וכן יש לך לדעת לפירש"י עכ"ל. ועוד כ' שם וז"ל פ"ה דנעשה כאומר לו דלא יחזור לו מעותי' אם לא יחזיר לו המשכון כו' ע"ש וא"כ משמע אפי' באונסין נמי חייב לשמואל משום דה"ל כמתנה ואם לא יתקיים התנאי אינו מחוייב לשלם וכ"כ הרא"ש ז"ל וכן משמע שם בפני יהושע ע"ש ואם כן אזדא ליה מה שהקשה בש"מ בשם הרמב"ן דלימא דכ"ע אית ליה דשמואל. מיהו שמואל לא איירי כלל מהך דינא אי הוה כש"ח או כש"ש אלא דס"ל דסבור וקבל הקתא שישמרנו כמו משכון של אלפא זוזי ואי דינו כש"ח אינו חייב אלפא זוזי עד שיפשע בו ואי כש"ש יתחייב אלפא זוזי בגנבה ואבידה והשתא זהו ע"כ ליתא דכיון דדייניגן ליה כאלו התנה ואפי' באונסין מתחייב:

לימא ליה הא קבלתי'. בתוס' הקשה לפירש"י דילמא מתני' איירי בנסכא. וי"ל דהרמב"ן הקשה אמאי חייב במתניתן הא ה"ל כאומר דינר להד"מ ודינר איני יודע שאני חייב לך דהרי אינו יודע שמא ישנו ברשותו ואז אינו צריך לשלם אפי' היתר ותי' דהרי צריך לשבע שאינו ברשותו עי' בר"ן ואם כן בנסכא שהוא חתיכת כסף שאינו צריך לשבע כמ"ש לעיל בסמוך בשם הרמב"ם לא מצי איירי מתני' ודוק. ויש לדחות זה:

א"נ י"ל והוא הנכון לפע"ד דודאי אהמקשן לק"מ דמקשה שפיר לנהרדעי דלא מחלקי בין קתא לנסכא רק אהתרצן דמשני שמואל בדפירש והוא ללא צורך לשמואל כמ"ש תוס' ויש ליישב דהתרצן היה מסופק אם יתרץ מתני' בדפירש ונהרדעי בדלא פירש כפירש"י או בהיפך מתני' בדלא פירש ונהרדעי בדפירש כר"ח לכן קאמר שמואל בדלא פירש ע"כ דאי בפירש מה לי קתא מה לי נסכא ע"כ שמואל בדפירש ובהכי איירי נמי נהרדעי וזה נכון לפע"ד ולא תקשי לך אם כן איך גרס ר"ח בהיפך ז"א קושיא דר"ח מפרש נסכא לא כמ"ש תוס' דבנסכיא אבד טפי ממשכון ולק"מ:

שמואל בדלא פירש זהו גירסת רש"י. ור"ח גריס שמואל בדפירש. ומפרש דלא בדפירש ממש איירי אלא בפריש ואמר אף ע"ג דלא שוה כל החוב קבלתיה ר"ע מחשיב ליה כפירש ור"א מחשב ליה כלא פירש וכמ"ש בתוס' משמע דלכ"ע בפירש מיהת מפסיד כל החוב דלא הוה אסמכתא כה"ג וקשה אם כן כשאמר נמי אע"ג דלא שוה קבלתי' נהי דלר"א מחשיב כלא פירש מ"מ כיון דבפירש מפסיד כל החוב אם כן דין הוא דבלא פירש יפסיד נגד המשכון ומ"ט דלא יפסיד כלום לר"א כמשמע לשון ישבע ויטול מעותיו וצ"ל דר"ח נמי ס"ל דבפירש ממש ס"ל לר"א דהוה אסמכתא ולא יפסיד כל החוב אך מה שכנגד המשכון מיהת יפסיד דלא ס"ל מ"ש התוס' דאפותקי נמי לא הוה דהיינו

דוקא כשהוא בעין אבל כשאבד יפסיד וכה"ג מחלקו תוס' סוף הסוגיא ד"ה אלא לאו כו' ואפ"ה לא מצי לאוקמי פלוגתייהו בפירש ממש דלר"א לא יפסיד היתר על המשכון דהוה אסמכתא ולר"ע יפסיד דמדקאמר ישבע משמע אפי' שכנגד המשכון מפסיד לכן מוקי ר"ח פלוגתייהו בדאמר אע"ג דלא שוה קבלתי' דלר"א דינו כלא פירש ונחתינן חד דרגא כיון דבפירש אינו מפסיד כנגד המשכון אם כן בלא פירש אפי' כנגדו לא יפסיד. ודו"ק:
והנה יש לתת טעם לפלוגתתם כך דהרמב"ן דחה מ"ש תוספות דהלכתא כשמואל מדקאי כוותיה ר' יוחנן דעירבון כנגד כלו קונה. וכרשב"ג דשמיטה דאף ע"פ שלא תפס אלא פלגא אינו משמט וכ' הרמב"ן דהתם המשכון והעירובין בעין ה"ל תחלת פרעון משא"כ כשנאבד לא ס"ל לר' יוחנן שקבל אחריות ודמייתי לקמן תנאי דשמיטה אדשמואל במכ"ש מייתי להו אי קבל אחריות מכ"ש שאינו משמט ע"ש נמצינו למדין דשמיטה עדיף מקבלת אחריות והשתא איכא למימר ר"א ס"ל כר' יהודה הנשיא דמשמט לכן תלינן מה שאמר אף ע"ג שאינה שוה קבלתיו משום שמיטה אמר הכי לטובתו שלא ישמטנו שביעית ומ"מ אין ראיה שקבל אחריות לכשיאבד ור"ע ס"ל כרשב"ג ת"ק דשמיטה דמשמט אפי' בלא פירש כלל אם כן הא דקאמר אף ע"ג שאינה שוה קבלתיו משום אחריות אמר הכי דלשמיטה לא הוה צריך למימר הכי כנלע"ד. ולפ"ז אין צריך לדחוק דבמכ"ש אתאינן עלה אלא כנ"ל ודו"ק:
והנה מה שהקשו התוס' לגי' ר"ח. לוקמי מתני דהמלוה על המשכון שומר שכר כר"א. ובדבפירש מודה כדשמואל פי' דמתני' איירי בשוה כנגד החוב דאי יפסיד היתר על המשכון אם כן ר' יהודה דפליג וס"ל דהמלוה על מעות ש"ח ע"כ ס"ל דלא מהני פירש ובפירות הוה שומר שכר משום הנאתו. והיינו כנגד החוב כשווי' המשכון ולא הוה שומר שכר דר' יהודה כש"ש דת"ק אלא ע"כ דפירש ושוה כנגד החוב בהא איירי מתני' ואינהו פליגי בלא פריש ומ"מ ע"כ לא פליגי אלא בכנגד החוב דאל"ה לר"ע איך יפסיד היתר הא כתבו בתחלת דבריהם וז"ל דאין סברא להפסיד למלוה כל חובו לגמרי היכא דלא פריש עכ"ל אלא ע"כ צ"ל דכוונתם דפליגי במה שכנגד המשכון דלר"ע יפסיד ולר"א לא יפסיד. אך לפ"ז מגומגם מאוד תירוצם שכתבו דישבע ויטול מעותיו משמע אפי' מה שכנגד המשכון עכ"ל תיפוק ליה דהרי בהכי לחוד פליגי. תו קשיא לי לפמ"ש לעיל דאי לא מפסיד בדפירש אלא כנגד המשכון שפיר מצינו למימר דבלא פריש אפי' כנגד המשכון לא יפסיד דנחתינן חד דרגא וזה הכרחנו לשיטת ר"ח ואם כן לא תי' תוס' מידי כיון דמתני' דהלוהו על המשכון ש"ש ע"כ לא איירי אלא כנגד המשכון כאשר הוכחנו דאל"ה לא הוה ש"ש דת"ק דומה לש"ש דר' יהודה ואם כן מצי פליגי שפיר בדלא פירש

ולר"א לא יפסיד אפי' מה שכנגד המשכון ועיקר קושית תוס' לק"מ לפע"ד כיון דהפי' ע"כ דפליגי במה שכנגד המשכון דאל"ה מ"ט דר"ע להפסיד יתר על המשכון בדלא פירש. דאם כן משנתינו דשבועות דסלע הלותני ע"כ דלא כר"ע דמשמע דאינו מפסיד כנגד המשכון בדלא פירש וא"כ לא הרווחנו כלום אי מתני' דב"מ אתי' כר"א נגד זה לא אתי' מתני' דשבועות כוותיה:

והנכון בעיני דקושייתם לפיר"ח דפליגי באומר אף ע"ג שאינו שוה קבלתיו אם כן מצי איירי מתני' דב"מ בפירש ממש שמקבל אחריות ובהא כ"ע מודו בשוה שלא יפסיד כמ"ש לעיל לר"ח דאפותיקי מיהת הוה ולר"ע אפי' ביתר מהחוב. ופלוגתתייהו באומר אע"ג דאינה שוה קבלתיו ר"ע מחשביה כפירש ממש ואפי' יתר על החוב יפסיד ור"א לא מחשביה כפירש ממש וע"ז משני תוס' דמשמע אפי' מה שכנגד המשכון יפסיד ונהי דמחשביה כלא פירש מ"מ מה שכנגד החוב לא גרע מפירש ממש כיון דאמר עכ"פ קבלתיו. ובזה א"ש שלא הקשו קו' זו בב"מ משום דלא מייתי התם הך פירושא דר"ח כלל ודו"ק:

אך לפי זה הו"מ למימר כ"ע אית להו דשמואל ואיהו איירי בפירש ממש ופלוגתא באומר אע"ג שאינו שוה קבלתיו. ואולי מש"ה קאמר ר"ח דאין הלכה כשמואל דהו"מ למימר כו"ע אית ליה דשמואל ולא אמר הכי מ"מ אהתוס' קשה איך כתבו דבהכי ניחא דלא קאמר כ"ע אית ליה דשמואל והרי לא ניחא עדיין וצ"ל דלר"ח דלא מחשב אסמכתא בכה"ג אם כן לא מצי שמואל איירי בפירש ממש דאם כן פשיטא וכ"כ הרא"ש מיהו לפמ"ש לעיל דע"כ לפר"ח בפירש לר"א לא אבד אלא כנגד המשכון דאפותקי הוי אבל היתר לא אבד אם כן טובא אשמועינן שמואל לאפוקי מר"א הדרא קו' לדוכתיה:

ועוד אי הוה קשה להתוס' מאי קמ"ל שמואל א"כ בתחלת דבריהם כשהקשו מ"ט דר"א דפליג ה"ל להקשות בקיצור מאי קמ"ל שמואל וכ"כ הרא"ש באמת וע"כ צ"ל דהתוס' ס"ל דאשמועינן אבל תרתי קתאתי לא א"כ הדרא קו' לדוכתיה דהו"מ למימר כ"ע אית להו דשמואל. סוף דבר דברי התוס' הללו צל"ע טובא:

ודע עוד מ"ש לפירש"י כיון דאפי' בדלא פירש יפסיד כל החוב כו' מ"מ כנגד המשכון יפסיד עכ"ל. והבין המהרש"א דוקא אי ס"ל בלא פירש יפסיד כל החוב אז ע"כ דפירש יפסיד כנגד המשכון אבל אי לא יפסיד בלא פירש נגד כל החוב אין כאן הכרח שיפסיד בפירש אפי' נגד המשכון ומשו"ה הקשה דלרש"י נמי לוקמי מתני' בלא פירש ופלוגתייהו בדפירש ועל זה נבנה גם מה שהקשה לקמן בתוס' ד"ה לא בדשוו כו' ודבר תימה הוא זה איך יצוייר במפרש שיפסיד מה דשוה המשכון מי איכא למ"ד שלא

יפסדנה דלא אסמכתא איכא כלל ואף אי נימא דהמלוה על המשכון סתם שומר חנם הוה הא קיי"ל מתנה שומר חנם להיות כשומר שכר וכשואל אלא ע"כ הא דכתבו התוס' דאי בדלא פירש יפסיד כל החוב כו' לרווחא דמילתא נקטיה וה"ה אי לא מפסיד כל החוב מ"מ בדפירש יפסיד נגד המשכון. וא"נ י"ל ה"א דאפי' נגד המשכון לא יפסיד אפי' פירש והא דפירש יפסיד שויה המשכון היינו אם יאבדנו בפשיעה ושלא יפסיד כל החוב כמו בלא פירש לכן היה מתנה שלא יפסיד אלא נגד המשכון ולעולם שומר חנם בעלמא הוה ולכן כ' קו' מלא פירש אבל אי בלא פריש אינו מפסיד כל החוב פשיטא דמהני פירש נגד המשכון ואין מקום לדברי המהרש"א הללו ודו"ק:

ישבע ויטול מעותיו. בכאן פרש"י ישבע שאבדו משמע דהיינו שבועה שאינו ברשותו ותו לא ולקמן כדמוקי פלוגתא בלא שוה פי' ישבע שלא פשע בה. ולפע"ד החליף רש"י ז"ל דצריך להבין מאי אשמועינן ר"א כלל בהא דישבע כל עצמן לא פליגי אלא אי מהני שבועתו שיטול מעותיו או לא. ואם כן מה אשמועינן דישבע. י"ל דבשיטה מקובצת הביא בשם הרשב"א הא דמחשבינן משכן דשוה כנגד החוב כשומר חנם אע"ג דנקטו לגוביינא שאם לא ישלם לו יתפסנו בחובו (וגם רש"י ס"ל הכי כמ"ש פני יהושע בב"מ דלא כמו שהבינו תוס' שם ע"ש) משום דביד הלוה לפדותו כל שעה ואין המלוה מצי למימר אקבלנו בחובי ומשו"ה צריך לשבע שאינו ברשותו כמבואר בב"מ ל"ד ע"ב ע"ש והיינו דקאמר ר"א ישבע פי' שאבדו שאינו ברשותו משו"ה יטול מעותיו דהו"ל שומר חנם שהרי צריך לשבע שאינו ברשותו והיינו דפירש"י ישבע שאבדו אמנם כל זה למסקנא דפליגי בשוה אבל כדבעי למימר דבדלא שוה פליגי אם כן בלא"ה דיכול לפדותו נמי טעמיה רבא איכא שיהיה רק לזכרון דברים בעלמא כמ"ש הרשב"א שם דאין דרך לקבל משכון השוה פלגא אם לא לזכרון דברים בעלמא עיין כל זה בשיטה מקובצת בסוגיא דעירבון. אם כן הדרא קו' לדוכתיה ישבע דנקט ר"א למה לו לכן פירש לקמן ישבע שלא פשע ביה ואשמועינן אע"ג דבשוה מודה אפ"ה בלא שוה יפסיד אף מה שכנגד המשכון וזהו מוכרח מדנקט ישבע כמו שהוכיח התוס' מזה כמה פעמים ולזה דקדק רש"י לקמן בלשונו וישבע שלא פשע שאינו ברשותו ויטול כל מעותיו עכ"ל פי' כל מעותיו אפי' מה שכנגד המשכון כנלע"ד ודו"ק:

אבל המלוה אלף זוז והניח משכון בידו כו'. בב"מ פרש"י כיון דאית ליה שטר לראיה ע"כ סמך דעתיה על המשכון ולדעתו איירי במשכנו בשעת הלואה והתוס' פליגי וס"ל דאיירי במשכנו שלא בשעת הלואה ושטר דנקט לאו דוקא ע"ש ובשמעתין פירש"י ד"ה בדלא שוי כו' בסוף הדיבור כ' וזה לשונו אבל הלוהו כו' שהמשכון שקבל אח"כ לשם

משכון קבלו משמע דאיירי שלא בשעת הלואה ואפ"ה מסיים שהרי אינו צריך לו לזכרון דברים שהשטר לו לראיה עכ"ל. ארכבי' אתרי רכשי' וי"ל הנה הפ"י הקשה במה שאמר ר"ע יכול הוא לומר כלום הלויתני אלא על המשכון שהוא ללא צורך ולא הוי ליה למימר אלא אבד המשכון אבדו מעותיו ולכאורה יש לישב לפמ"ש הטעם דבלא שוה לא אבד חובו משום שאין דעתו על המשכון כי מי פתי יסמוך על המשכון שוה דינר בחוב של אלף זוז ע"כ לא נקטו אלא לזכרון דברים עיין ש"מ משא"כ משכון השוה והיינו דקאמר ר"ע כלום הלויתני אלא על המשכון בשמא שלא היה שוה וא"כ הלויתני על הימנותי והמשכון לזכרון דברים נקטיה לא אבדת מעותיך אבל השתא שלא הלויתני אלא על המשכון שוה בשוה אם כן אבדת מעותיך. מיהו לפי מה דס"ד השתא דפליגי בדלא שוה וס"ל לר"ע אפי' בדלא שוה נמי אבד מעותיו אם כן הדרא קו' לדוכתיה וצ"ל דהכי קאמר כלום הלותני אלא על המשכון בלא שטר בשלמא אי היה לך שטר לא אבדו מעותיך כדעת רב יהודה גאון שכתבו תוס' בב"מ דדעתו על השטר ולא על המשכון אבל השתא שלא הלויתני אלא על המשכון בלא שטר אבדו מעותיך. אך לפי זה א"א לפרש בסיפא כפרש"י דהמלוה בשטר ומשכנו בשעת הלואתו אבדו מעותיו שהרי מוכח כדעת ר' יהודה גאון דמגרע גרע ע"י שטר ולא ניחא נמי לפרש כפי' התוס' דאיירי שלא בשעת הלואתו משום דר' יצחק ושטר לאו דוקא חדא שזהו דוחק לומר שטר לאו דוקא ועוד דעדיין לא ידע מהא דר' יצחק עד לבסוף ועי' פ"י שם: לכן פרש"י דלפי אותה הה"א דמוקי פלוגתייהו בדלא שוה ומוכח כדעת ר"י גאון ע"כ צריכין לפרש בסיפא דבשעת הלואה נקט שטר ואח"כ נקט משכון ובהא אפי' ר"י גאון מודה דסמיכתו על המשכון ולא על השטר שהרי אחר שכבר היה לו שטר לא נסתפק בזה ונקט משכון ג"כ ודו"ק:

אי דשוה שיעור זוזי מ"ט דר"א אלא לאו בדלא שוי כו' הקשה הרשב"א א"כ אמאי קאמר בסיפא דבשטר והניח משכון דברי הכל כו' לפלוג ולתני בדידיה דבשוי כ"ע כו'. הנה לפמ"ש לעיל וכ"כ פ"י בב"מ דלשמואל מתחייב נמי באונסין דה"ל כתנאי שאם לא יחזור לו משכנו לא יצטרך לשלם א"כ ה"פ אי בדשוי דוקא ולא מטעמיה דשמואל א"כ לא הוה לר"ע אלא כשומר שכר מ"ט דר"א דפליג אלא ע"כ בדלא שוי נמי פליג ומטעמיה דשמואל וה"ה דפליגי בשוה נמי נהי דלר"א הוה שומר שכר מ"מ לא מתחייב באונסין משא"כ לר"ע דאית ליה דשמואל ולכן לא שייך בסיפא בשוה דברי הכל דהרי פליגי עכ"פ לענין חיוב אונסין:

והיותר נלפע"ד דהא דפשיטא להש"ס להך גירסא דבשוה לא יחלוק ר"א לאו משום דפשיטת ליה דהוי שומר שכר בכה"ג מסברא חיצונה. דנהי דפשיטא ליה דנקטיה

לגוביינא מ"מ אפשר דלא הוה אלא שומר חנם דלא נהנה בזה מידי כמ"ש תוס' ר"פ האומנין וכמו שהאריכו בשיטה מקובצת כל הראשונים ז"ל פה אחד:
אך מדחזינן דבהלוה על שטר ונקט משכון כ"ע לא פליגי וע"כ צ"ל משום דאז ודאי נקטי לגוביינא ולא לזכרון דברים ולכן מודה דהוה שומר שכר א"כ בשוה בלא משכון נמי דמסברא נקטי' לגוביינא יהיה כשומר שכר. והשתא מתורץ קו' הרשב"א דאי הוי נקט בסיפא דכ"ע מודה בשוה לא הוה ידעינן מניה שטר ומשכון דהוה נמי שומר שכר מדנקטי' לגוביינא דה"א כסברת ר' יהודה גאון דמגרע גרע מדאית ליה שטרא סמוך אשטרא ולא אמשכון אבל השתא דאשמועינן שטר ומשכן ממילא ידעינן שוה דהרי מסברא חיצונה נקטיה לגוביינא ושמעינן לר"א דכל דנקטיה לגוביינא נעשה עליו שומר שכר כמוכח בסיפא משטר ומשכון ודו"ק:
ובזה מיושב דהתוס' בב"מ כתב דלהכי לא מוקי מתני' דהמלוה על המשכון ש"ש כר"א ובדשוה דא"כ איך יחלוק ר"י אר"א ור"ע והקשה המהרש"א דלמא את"ק פליג וס"ל דלא מודו בשוה ועוד דה"ל להקשות בקיצור א"כ מ"ט דר' יהודה כי היכא דהקשה הש"ס בפשיטות מ"ט דר"א. והא"ש דאר' יהודה לק"מ מ"ט דר' יהודה דנהי דפשיטא לן דנקטיה לגוביינא ואין מי יחלוק על זה מ"מ אפשר דהוה שומר חנם אבל הא קשיא איך יחלוק על ר"א ור"ע דשמעינן להו בהדיא בברייתא דכל דנקט לגוביינא ה"ל ש"ש כמוכח משטר ומשכון. ומתורץ נמי קושיא שניה של מהרש"א דלמא את"ק פליג וס"ל דלא מודה בשוה דז"א כמוכח מסיפא ודו"ק:

דף מד.

לא בדלא שוה כ"ע לית להו דשמואל כו' הקשו בתוס' לימא דכ"ע אינו מפסיד יתר על המשכון. ופליגי בשכנגד המשכון עי' מהרש"א בפירש קו' תוס' וכתבו דלפר"ח ניחא ע"ש והקשה מהרש"א דלפר"ח נמי לא ניחא דלפלגו בפירש ובמה שכנגד המשכון. ודבריו המה לשיטתו לפמ"ש לעיל בתוס' ד"ה מתני' בדפירש כו' אבל כבר כתבנו לעיל דאין שום סברא היכי דפירש שיפסיד כנגד המשכון שיסבור אדם שלא יפסיד: אמנם הא קשיא דלמא בהא פליגי כשאומר אע"פ שאינו שוה אני מקבלם ור"א ס"ל דה"ל כאלו קבלו באחריות וה"ל אסמכתא ולא קניא אפי' לאפותקי וכנגדו נמי אינו מפסיד ור"ע ס"ל דה"ל כלא פירש וכנגדו מיהת יפסיד ויש לישב ממ"נ לפר"ח לא ס"ל הא דאפותקי כמ"ש לעיל ור"ת לא ס"ל הך סברא דבשאומר אף ע"פ שאינו שוה אקבל ודו"ק:

אמנם בעיקר קושית תוס' נלפע"ד דלק"מ דאי פליגי בשכנגד המשכון היינו ממש פלוגתת רשב"ג ור"י הנשיא דלקמן בשמיטה לפי מסקנא ואתי' דרשב"ג כר' עקיבא ור' יהודה הנשיא כר"א שמותי ועי' ר"פ ר"א דמילה דמקשה הש"ס איך שביק ר' רבנן ועביד כר"א שמותי. מה תאמר דלמא כר"ע כר"ע ופליגי ביתר על המשכון רשב"ג ס"ל אינו משמט כלל ור' יהודה הנשיא ס"ל כנגדו הא דאינו משמט אבל היתר משמט וכס"ד דש"ס לקמן א"כ הדר ה"ל שמואל כתנאי דלקמן וממ"נ ה"ל כתנאי ודוק:

בדשוי שיעור זוזי ובדר"י קמפלגי. בב"מ הקשה המהרש"א דבתחלה קאמר אי בדשוי מ"ט דר"א ואיך חזר בו ואמר בדשוי פליגי. הנה למסקנא דמסיק דר"י שלא בשעת הלואתו איירי ופליגי בשוה בדר' יוסף לק"מ קו' המהרש"א לפמ"ש לעיל דלא פשיטא להמקשן דבשוה הוה ש"ש אלא משום סיפא דשמעינן בשטר ומשכון מודה משום דאז ודאי נקטיה לגוביינא א"כ שמע מיניה כל דנקטיה לגוביינא ה"ל ש"ש הה"נ בשוה וכל זה טרם דידעינן מדר' יצחק אבל לבתר דשמעינן דכ"ע אית להו דר' יצחק שלא בשעת הלואתו א"כ איכא למימר דפליגי בשוה ואף אי נקטיה לגוביינא מ"מ הו"ל שומר חנם לר"א וסיפא שלא בשעת הלואתו איירי ומשום גזרת הכתוב וכפי' התוס' וא"ש. אך הך תרצן דהוה ס"ל דר"י קאי בין בשעת הלואתו ובין שלא בשעת הלואתו ומאן דאית ליה דר"י אית ליה לעולם ומאן דלית ליה אפי' שלא בשעת הלואתו נמי לית ליה (אף ע"ג דהתוס' שם דחקו בזה ע"ש) אם כן קשה איך קאמר פליגי בשוה הא מוכח מסיפא דהוה ש"ש כל היכי דנקט לגוביינא לכן נ"ל דמשו"ה ס"ל לרש"י דר' יצחק מחייב אפי' באונסין והשתא איכא למימר אה"נ דכ"ע בשוה ש"ש הוה ובאונסין דר"י פליגי והא דקאמר ר"א ואבד המשכון ישבע היינו שאבד באונס שטבעה ספינתו בים וכמו שהקשה פ"י בב"מ באמת ע"ש:

ובזה מיושב קו' תוס' שהקשו דבעי התם לאוקמי מתני' דהמלוה המשכון ש"ש כר' יצחק ושלא בשעת הלואתו ואי ר"י מחייב באונסין איך אתי' מתני' כוותיה דתנן ש"ש. והא"ש דלמסקנא דר"י שלא בשעת הלואתו איירי ופליגי בדרב יוסף שפיר מצינו למימר דלר' יצחק שומר שכר בעלמא הוה ומתני' בהכי איירי ואין לומר מ"מ כיון דלר"ע בלא ר"י נמי הוה ש"ש אם כן קרא למה לי ז"א כיון דטעמיה משום מצוה וזה לא שייך כ"א בשעת הלואתו אבל שלא בשעת הלואתו לא עביד מצוה ואיצטרך ולא הוה אלא ש"ש ודו"ק:

ובזה מיושב נמי מה שהקשה עוד המהרש"א בב"מ דנימא דר"א ור"ע פליגי בסברת המקשן והתרצן בלא דרב יוסף כלל. והא"ש דאי הוה לר"ע ש"ש מסברא חיצונה אם כן למה לי קרא דר' יצחק בשלא בשעת הלואתו ע"כ להתחייב נמי באונסין ולר"א דמסברא

חיצונה הוה ש"ח לא אתא קרא דר' יצחק כ"א לעשותו ש"ש שלא בשעת הלואתו ואיך קאמר בסיפא במלוה בשטר והניח משכון היינו שלא בשעת הלואתו דברי הכל אבד מעותיו הא לא דמי כנ"ל ואי תפרש הסיפא בשעת הלואתו וכפרש"י אם כן מוכח דר"א ס"ל כל דנקיט לגוביינא ה"ל ש"ש איך יסבור בשוה ה"ל ש"ח אלא ע"כ צ"ל דלכ"ע בשוה שומר חנם מסברא חיצונה רק ר"ע עשאו ש"ש מדרב יוסף וזהו לא שייך שלא בשעת הלואתו ולא נעשה כ"א ש"ש מקרא ובהא ר"א מודה דלא פליגי אקרא ושייך בסיפא דברי הכל ודו"ק:

שומר אבדה כו' בפ' הכונס פליגי תרי לישנא לחד לישנא ה"ל ש"ש משום פרוטה דרב יוסף ולאידך לישנא משום דרחמנא שעבדיה בע"כ. ולפע"ד נ"מ בין הנך לישנא בזקן ואינו לפי כבודו שעשה לפנים משורת הדין והשיב אבידה להך לישנא דפרוטה דרב יוסף פשיטא דהוה ש"ש דמצוה רבה עביד ולאידך לישנא לא הוה ש"ש דהא לא שיעבדיה רחמנא בע"כ. ואם כן ה"נ איכא הך נפקותא בעצמו במלוה על המשכון דלא שוה והאיש אינו בטוח בעצמו ונכסיו וא"כ לא שעבדיה רחמנא בע"כ ומ"מ מצוה קעביד והו"מ למימר דבהנך לישני פליגי ר"א ור"ע ובדלא שוה אבל בשוה כ"ע מודו כדרב יוסף וצ"ל דאם כן קשה קו' הרשב"א הנ"ל לפלוג ולתני בדידיה ומ"ט אמר בשטר ומשכון כ"ע מודים ה"ל למימר כ"ע מודים בשוה ולא שייך תירוצנו הנ"ל ודו"ק:

דף מד:

לימא דר"י תנאי הוא כו' פרש"י דרבה ודאי תנאי הוא והקשו בתוס' לימא בשמואל פליגי בדלא פירש מה שכנגד המשכון דכפירש דמי וכתב המהרש"א דהל"ל בקיצור דפליגי נמי במה שיתר על המשכון ולפע"ד לא רצו בזה דה"ל שמואל ממש כתנאי והל"ל הלכה כר"ע לכן כתבו דפליגי במה שכנגד המשכון ואשמועינן שמואל טובא דאמרינן סביר וקיבל. אמנם כבר כתבתי לעיל דאי פליגי במה שכנגד המשכון קם ליה ר' יהודה הנשיא דלקמן כר"א שמותי אם לא נאמר דפליגי ר' יהודה הנשיא ורשב"ג ביתר על המשכון הדר ה"ל שמואל כתנאי כמ"ש לעיל ודו"ק:

לא בשומר אבידה דכ"ע אית להו דר"י יש לדקדק דהל"ל במשכון כ"ע אית ליה דר"י והכא בצריך למשכון פליגי. ולולי דברי כל המפורשים הייתי מפרש דבשומר אבידה איתא לדרב יוסף דוקא ולא במשכון כלל משום דמצות ההלואה אזדא ליה משעת נתינת מעות ומה ששוטחה ומנערה בכל יום לטובתו עביד כיון שאם יפסיד שוב אין לו בטחון מוספק על ממונו נהי דיהיה ש"ח ולא יפסיד חובו מ"מ אין לו ממה לגבות ואי נמי

יש לו ממה לגבות מ"מ צריך דינא ודיינא וע"כ שוטחה ומנערה לצרכו והנאתו והכא בשצריך למשכון ומשתמש בו כדי לפחות חובו וזהו מצוה יתירה ור"ע סבר דנעשה בו ש"ש ור"א ס"ל דנהי דמצוה הוא מ"מ לא שיעבדו רחמנא בכך ואינו מחויב לעשות כן וס"ל כאידך לישנא דפרק הכונס. ובהכי ניחא מה שהקשה בתוס' לוקמי מתני' דפרק האומנין כר"א ובאין צריך למשכון והשתא לפי הפי' הלז לכ"ע ש"ח הוה. וגם פי' ר"ח יש לישב בזה האופן דאין לו ממה לשלם כלל והוא צריך למשכון דאל"ה אין לו ממה לגבות ואם כן בכה"ג לא שיעבדיה רחמנא להלוות לעני כי יצטרך להיות שומר משכונו ולא צוה רחמנא כ"א בשיש לו קרקעות ומהני עדים או שטרות אבל לשמור משכון לא והאי דעביד הכי נהי דמצוה רבה עביד מ"מ לא שיעבדו רחמנא ובהא פליגי ודוק:

במלוה צריך למשכון קא מפלגי כו'. הקשה פ"י לימא ואב"א דכ"ע מלוה צריך למשכון לא הוה ש"ש ובדשמואל פליגי. ולפע"ד י"ל דא"כ הל"ל בסיפא דבאין צריך למשכון כ"ע מודים כמו שהקשה הרשב"א בשוין כמ"ש לעיל. אמנם לפמ"ש לעיל בסמוך דבאין צריך למשכון לכ"ע הוה ש"ח הדרא קושיא לדוכתא אלא ע"כ לית הלכתא כשמואל ודו"ק:

תנא קמא סבר כנגדו בספר שיטה מקובצת לב"מ בסוגיא דעירבון הקשה הלכתא אהלכתא דקיי"ל כת"ק לפי המסקנא דשכנגדו הוא דאינו משמט וקיי"ל נמי דעירבון כנגד כלו קונה. ולפע"ד לפמ"ש תוספות לעיל ד"ה מתני' בדפירש כו' בסוף הדיבור דלפיר"ח ההיא דעירבון בדפירש. אם כן איכא למימר רשב"ג מיירי בדלא פירש אינו משמט כנגדו והא דקאמר תנאי הוא ולא משני הא בדפירש הא בדלא פירש ז"א דמכ"ש אתאינן עלה כיון דאפילו בדלא פירש אמר רשב"ג אינו משמט כנגד כלו מכ"ש פירש. לכן מסיק דאיירי כנגדו ובדלא פירש ולק"מ א"ר יוחנן וכמו דכתיבנא לר"ח ה"נ איכא למימר לפרש"י בהיפוך ר' יוחנן בדלא פירש ות"ק דשמיטה בדפירש:

והנה הא דאין שביעית משמט המשכון מפיק ליה בפרק השולח מדר"י דבעל חוב קונה משכון ומקשו תוס' שם ובב"מ פרק האומנין דבשמעתין מסיק דלא אייר ר"י כ"א שלא בשעת הלואתו ומפני זה פסק הרמב"ן במלחמותיו דר"י קאי נמי בשעת הלואה ודחה סוגיא דהכא ובהכי הוה ניחא מה שפרש"י בפסחים בסוגיא דהרהינו אצלו דר"י לענין חיוב אונסין קאי והיינו משום דלמסקנא איירי בשעת הלואתו וקשה למאי צריך קרא תיפוק ליה דהוה שומר אבידה אלא ע"כ לחיוב אונסין (ומה שפרש"י בב"מ בשמעתין ג"כ חיוב אונסין כבר ישבנוה לעיל) אבל בלא"ה נמי יש לישב קו' תוס' הנ"ל לפי מה שהבינו תוס' בב"מ כוונת רש"י דבשוה נמי הוה לר"א זכרון דברים בעלמא והקשה התוס' אם כן תשמטנו שביעית כדמוכח הכא מר' יהודה הנשיא דכל דלזכרון נקטיה שביעית

משמטתו ולא לשתמיט תנא בשום דוכתא דאית ליה הכי. ויש לישב דהטעם כתבו בספר שיטה מקובצת בשם הרשב"א משום דדעתו שהלוה יפדהו מידו ע"כ לא נקטי לגוביינא כ"א לזכרון בעלמא ואם כן כל זה כל זמן שלא תשמיטנו אבל כשיגיע שנת השבע ירא שלא תשמיטנו שביעית תופסו בחובו ואין לומר אז כבר עבר זמן הלואתו ומנין לו כח למשכנו לכן מייתי דר' יצחק דאף שלא בשעת הלואתו קונה משכון ומתורץ קו' תוס' וא"ל אם כן בפלגא נמי כשיגיע שביעית יתפסנו במקצת חובו ז"א לפי מה שכתבו המפורשים שם כיון [שאין] דרך לקח משכון בפחות ממה שיש לו עליו ע"כ על אמונתו הלוהו ולא נקט המשכון רק להזכירו שלא ישכח וכאלו התנה כן בתנאי שלא יתפוס בזה בשביל חובו כעין שאמרו אפי' אפותיקי לא הוה ודו"ק:

סליק פרק שבועת הדיינים. בעזרת דר במעונים:

אשא דעי לתמים דעים. יהיה עמנו בפרק כל הנשבעים:

דף מה.

שהפירות בידו ידו על העליונה ופי' רש"י דארישא לחוד פליג והיינו משום דס"ל לרש"י דלא מטעמא בידו לחוד פליג ר"י משום דמוחזק בפירות ואם כן ה"ה בסיפא שהחנוני מוחזק אלא משום דאין דרך חנוני להקיף ומ"מ לא אמרינן שגם בסיפא יקח הבעה"ב מה"ט שאין דרך חנוני להקיף ומסתמא כבר שילם הבעה"ב הפירות שלקח תוך ביתו ז"א דבסיפא הפירות בידי החנוני והוא רוצה להוציאם מידו ור' יהודה תרתי בעי פירות בידו ואין דרך חנוני להקיף לכן בעי החנוני שבועה בסיפא ובשבועה מיהת נפטר ונקט ר' יהודה בחנוני טעמא דפירות בידו וסמך מאידך טעמא דקאמר גבי שולחני אין דרך כו' וכן בשולחני נקט הך טעמא וסמך נמי אמאי דאמר לעיל בחנוני דתרווייהו צריכי אהדדי וכ"כ בספר המאור להדיא ע"ש הארכתי קצת בזה מפני שנתקשה הש"ך בזה ודע בפירש שחידש הש"ך כבר דחיא חכם צבי בהגהת ט"ז ובספר התומים ע"ש:

דמשתבע שקיל נ"ל ע"ד דמדקדק להקשות דמשתבע משום דאשכחן דתיקון רבנן שבועות היסת שהוא נשבע ונפטר אע"פ שמן התורה פטור בלא שבועה כח ב"ד יפה לתקן לו שבועה וכן מצינו בחשוד דמחויב שבועה מדאורייתא מ"מ תקנו שיהיה אידך נשבע ונוטל אבל זה לא מצינו שיתקנו שבועה מחדש וגם נשבע ונוטל לכן קמתמה דמשתבע ושקיל והא"ש דפירש"י בב"מ תקנות קבועות בלשון רבים משום דקאי נמי אנגזל ונחבל וחנוני ולא חשיב נמי חשוד והיינו כנ"ל דאחשוד לא הוה רק תקנה אחד

שיהיה נשבע ונוטל מיהו התוס' דהתם חשבי נמי חשוד ואולי משום חשוד דרבנן דהוה נמי תרי תקנות שיהיה זה חשוד כלל ושיהיה שכנגדו נשבע ונוטל:

ועיין פרש"י דב"מ מה לשון תקנות קבועות. ולולי דבריו הייתי אומר לפי המסקנא נקרא תקנות קבועות משום שהנהו תקנות נקבעו במקום אחר ומשם למדו לכאן כאשר אבאר דבפוגמת כתובתה אמרינן דנשבעת משום דמפרע לא דייק ורמי שבועה עלה כי היכי דתידוק נמצינו למדין כל היכא דלא דייק בעי שבועה וה"נ טרוד הוא בפועליו ואינו מדייק אלא דהכי טרוד כ"כ עד שא"א לו לשבע ואם נאמר שיפטר נמצא השכיר יוצא בפחי נפש ואליו הוא נושא נפשו ואי נאמר שיטול בלא שבועה הנה מצינו בע"א מעידה שהיא פרועה תקנו שבועה להפיס דעתו של בעל ה"נ יש לתקן להפיס דעתו של בעה"ב והשתא הנך תקנות קבועות הם במקום אחר והיינו בפוגמת ועד מעידה שהיא פרועה ודו"ק: והתוס' כ' בשמעתין דה"ל ברי ושמא גמור עי' מ"ש בד"ה וניתיב ליה כו' ובד"ה אפי' כו'. וצ"ע לפמ"ש תוס' בב"ק התם וכן בכתובות י"ב דלא אמרינן ברי עדיף אלא בברי טוב ושמא גרוע ע"ש והכא ברי גרוע הוא ושמא טוב דהשכיר יודע שהבעה"ב טרוד בפועליו ולכן טוען ברי והשמא טוב דלא ה"ל למידע מפני שטרוד בפועליו:

גם מ"ש דה"ל איני יודע אם החזרתי צ"ע לפמ"ש פ"י בבא קמא הטעם דאינו יודע אם החזרתי משום דלא שייך אוקי ממונא אחזקה והיינו חזקה מה שביד אדם הוא שלו דהרי מעיד על עצמו שהיה בידו מה שאינו שלו שהרי מודה שהלוה ממנו ע"ש והכא לא שייך זה דמעולם לא היה בידו מה שאינו שלו דשכירות אינו משתלמת אלא בסוף והבעה"ב טוען שמיד בתשלום עבודתו שילם לו ולא היה בידו מה שאינו שלו והדרין לכללין אוקי ממונא בחזקת מרא ודו"ק:

גם מ"ש בסוף ד"ה וניתב ליה כו' רבנן מיהא חשיב ליה כודאי שכח עכ"ל סתרו עצמם למ"ש לקמן ד"ה מתוך שיכול לומר לא שכרתיך כו' בסוף הדיבור ומחמת שסבור שפרע טוען ברי כו' משמע שבאמת אינו יודע אי פרע ומשקר וטוען ברי וצע"ג בכל מ"ש. עי' היטב ואין פנאי להאריך:

וליתב ליה מעיקרא. פי' בעדים דהשתא ליכא למימר טריחא ליה מילתא כיון דבלא"ה ע"כ איכא עדים בשכירות דאל"ה נאמן בעה"ב כדלקמן ולא ניחא לי לפרש מעיקרא אינו טרוד בפועליו חדא מ"ש אי משלם לכל פועליו מעיקרא אם כן מיטרד נמי מעיקרא ותו דאם כן מה עלה על דעתו להקשות א"ה אפילו קצץ נמי דהא קציצה מעיקרא הוה אלא ע"כ דהוה ס"ד מעיקרא נמי טרוד והכי מקשה דליתב ליה בעדים מעיקרא כנלע"ד:

וזהו דלא כמ"ש פ"י בב"מ שהעלה דהאי ששכרו בעדים דקאמר הש"ס לקמן לא שכרו בעדים ממש שזהו מלתא דלא שכיחא כלל ולא עבדינן תקנתא בשביל זה אלא איכא עדים שראוהו עושה מלאכה אצל בעה"ב והיינו חביריו הפועלים דאית ליה לבהע"ב פועלים טובא עושים עמו מלאכה. ובזה ניחא לי לישב קו' תוס' לקמן בשמעתין ד"ה רישא וסיפא בראיה וכו' דלפי דבריו לק"מ דאיכא עדים ששכרו והיינו חביריו הפועלים ואינהו לא ידעי כמה קצץ. משא"כ באומן שהוא לוקח כלי בעה"ב לביתו לתקנם ואין כאן פועלים אחרים עמו ולא משכחת עדי שכירות אלא ששכרו ממש בעדים ואם כן מסתמא ידעי נמי הקציצה וא"ש קושיית תוס' מש"ס דב"ב ע"ש והדברים נכונים מאוד מ"מ לפמ"ש קשה מאי מקשה הש"ס וליתב ליה מעיקרא פי' בעדים ששכרו לפניהם והא לפי הנ"ל לא שכרו בעדים אלא הפועלין הן הן עדיו וא"ל ליתב ליה מעיקרא בפני הפועלים דאם כן מ"ש מעיקרא מ"ש בסוף כיון דלעולם לא ישלם אלא זה בפני זה ולא שייך טריחא מילתא. ויש לומר דהרי עכ"פ בפועל אחד ששכרו בעדים נמי עקרוהו משום לא פלוג כמ"ש תוס' ואהא שפיר טריחא מילתא כ"א מעיקרא דאיכא עדים בלא"ה כיון ששכרו בעדים:

ועדיין צ"ע כיון דאיכא פועלים הרבה מצי למיתב ליה בסוף בפני עדים בלא טירחא דלפי פ"י הן הן עדיו וא"כ עיקר התקנה שלא לצורך ומשום פועל אין לתקן שום תקנה וצ"ע:

א"נ קאמר וליתב ליה מעיקרא ואז יהיה הבעה"ב התובע שיעבוד עבודתו שכבר שילם ושכיר הנתבע ונשבע ונפטר ולא צריכין לתקן נשבע ונוטל:

דף מה:

שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה ופירש"י לשומר שכר אולי דקדק וכ' שומר שכר משום דנקט הש"ס נאנסו וזה לא שייך כ"א בש"ש והש"ס דלא נקט נגנב ונאבד בש"ח או מתה מחמת מלאכה דשואל אולי משום מה דכתב הר"ן ז"ל דהש"ס דהכא איירי ממגו בדדמי דומיא דמגו דלא שכרתיך דהוה נמי מגו בדדמי כקו' תוס' ד"ה מתוך כו' ונאנסו הוה נמי בדדמי דסבור שלא היה כח בידו להציל עי' בהר"ן:

והיותר נלע"ד בכוונת רש"י ז"ל דהנה נ"ל מה שפרש"י בסוגיא דעירוב פרשיות דבפקדון חייב כופר בכל דיכול להעיז כיון שלא עשה לו טובה היינו ש"ח דוקא משא"כ ש"ש שפיר עשה לו טובה במה ששכרו ונותן לו שכר וכדמות ראיה מש"ס דב"מ פ' ע"ב בההיא הנאה דשבק כ"ע ואוגיר ליה כו' ע"ש. ומכ"ש לשואל שעשה לו טובה מודה רש"י בכל אלו דפטור כופר בכל ובזה מתורצים כל קושית תוס' דלשם מכמה משניות שמוכח שגם

בפקדון בעי מ"מ. והא"ש דכל הני מצי איירי בשארי שומרים דלאו ש"ח. והשתא מיושב נמי כו' קו' תוס' דהכא ד"ה מתוך כו' דהכא פרש"י דבש"ש איירי כדמשמע לשון הש"ס דקאמר נאנסו. ובש"ש מודה רש"י לפי' הריב"ם דהכל תליא אי חבירו מכיר בשקרו ודוק וזה ברור לפע"ד:

דאפקיד ליה בשטרא. לפי מה שהעלה הש"ך סי' ע"ה סקי"ב דשטר הוה הילך אפי' בדלית ליה קרקע כלל קשה לרב ששת דאית ליה פ"ק דב"מ הילך פטור והכי קיי"ל וע"ש מה שהקשה הש"ס התם ארב ששת והך קושיא אלימתא הוא טובא שא"א להנצל ממנה ואפשר היינו דקאמר רמי בר חמי וקרי ארב ששת ושם דוד הדברים האלה בלבו ששם אל לבו שדברי עבדי הפלשתים יזיקוהו ע"כ נתן אל לבו להפר מחשבותם ה"נ רב ששת הבין זה שדברי שמואל יזיקוהו דלדידהו לא משכחת שבועת שומרין בלא שטר ומוכח דהילך חייב לכן נכנס להשיב על דבריהם:

מיהו בלא"ה קיי"ל דלא צריכין אפקיד ליה בשטרא כאשר האריכו הראשונים ז"ל הר"י מיגאש ועי' בר"ן ובפלפול הישיבה הארכנו:

ודע לפמ"ש ה"ה פרק ב' מהל' שכירות ה' ב' דש"ש שנשבע שנאנסו נוטל שכרו משלם ופסקו הש"ך סימן ש"ג סק"ה ע"ש קשה מאי מיגו איכא לא מבעיא למאי דס"ד דלהימן נאנסו במיגו דלהד"ם דאין כאן מיגו שאינו רוצה להפסיד שכרו אלא אפי' מיגו דהחזרתי נמי ליכא שחושש אם יעיז להכחיש הבעלים שהחזיר גם הם יעיזו לומר פרענו שכירותך וא"ל כיון שתובעים פקדונם הוה כאלו אמרו לא פרענוך דשכירות אינו משתלמת אלא לבסוף ז"א דהא רבא משתעי הכא ואית ליה ריש מסכת ב"ב אדם פורע בתוך זמנו ושם מוכח דגם לענין שכירות אמרינן הכי גבי כל שפא ושפא זמניה הוא ע"ש. ואין לומר דודאי אדין תורה לק"מ דאיכא למימר כנ"ל רק שרבא הקשה לבתר דתקינו רבנן דשכיר נשבע ונוטל א"כ בטלה שבועת שומרין דמהימן נאנסו במיגו דהחזרתי דהבעלים לא יטענו שלמנו שכרך דמה להם לטעון כך כיון שישבע ויטול וכדין ישבע שעדיין לא נפרע וגם א"א לגלגל עליו שהחזיר הפקדון שהרי אין מגלגלין אשכיר כדלקמן סוף פרקין ושפיר מקשה רבא אי אמרינן מגו בכה"ג אם כן לבתר תקנת המשנה בטלה שבועות השומרין ז"א דע"כ השכיר אינו נשבע ונוטל אלא בעדים וא"כ משכחת ליה בהפקידו שלא בעדים דהשתא אינו נשבע ונוטל ולית ליה מיגו והארכנו ישב ע"ד חידוד ועדיין צ"ע:

דף מו.

דגזים ולא עביד מאי דמקשה התוס' הכא מסוגיא דב"ב דלא חשיד אינש למיגד דיקלי' דלאו דיליה היינו לפי מה שהביאו בתחלה דברי בעל הרוקח דאל"ה מצי למימר דהכא בחשיד לכך אמרי ואפ"ה עביד דגזים ולא עביד והא"ש דלא הקשו בשום דוכתא מסוגיא דהכא רק מסוגיא דב"ק שורי הרגת כו' והא"ש דמהכא איכא למימר כנ"ל רק הכא הביאו דברי רוקח הקשו שפיר וק"ל:

מיהו לפמ"ש הרשב"ם בב"ב דכשעומד הבעה"ב וצוח לא מהימן למיזל לכתחלה ולמגדר א"כ מצי איירי הכא בכה"ג דהבעה"ב צווח ולית ליה מיגו:

ואפשר לישנא דקלא דפלניא לא משמע הכי דאיירי שבעל הדקל בפנינו וק"ל:

כלים הניטלין מתחת כנפיו מסקו תוס' דאיירי דהכלים שהעידו העדים החזיר כבר דאל"ה ה"ל מ"מ הטענה מדר"ח קמייתא והו"מ לשנויי דמיירי שמחזירים לו עתה וה"ל הילך ופטור אלא דרצו לתרץ גם לר"ח דאיתא ליה פ"ק דב"מ הילך חייב אע"ג דלא קיי"ל כוותיה בהא. מיהו הו"מ לשנויי שהעדים העידו על הכלים שבידו קודם שתבעו כלים שתחת כנפיו וכל שקדמה הודאה לתביעה לאו הודאה הוא. ועי' ברי"ף שפי' פירש אחר ולק"מ קו' תוס' ודו"ק:

דף מו:

העשויין להשאיל ולהשכיר כו' כך הוא גירסת רש"י ז"ל ומה שהקשה תוס' מרבא דאפיק זוגא דסרבלא מיתמי ולא הזכיר שהיה שם כל הני תנאים לפע"ד נ"ל פשוט נהי דאי טעון לקוח נאמן אפי' בדברים שאינם עשויין למכור ועשויין להשאיל ולהשכיר כיון דאינש צנוע הוא מ"מ ליתמי לא טענינן להו מידי דלא שכיח כיון שאינו עשוי למכור ועשוי להשאיל ולהשכיר עי' מ"ש תוס' לעיל מ"א ע"ב ד"ה כל האומר כו' בסוף הדיבור לחד שינויי ודו"ק:

דבקושטא קמשתבע לא קתני לפר"ת לא קתני במתני' אבל מ"מ חשוד הוה י"ל להכי לא קתני משום דקתני חשוד דרבנן לאשמועינן דאפי' בעבירה דרבנן פסול לשבועה ואשמועינן חשוד דאורייתא לאשמועינן דאפ"ה שכנגדו אינו נוטל בלא שבועה וא"כ שבועת בטוי לא איצטרך למתני' דחמירא מחשוד דרבנן וקילא משארי שבועות דאורייתא ואתי' מקל וחומר דמשחק בקוביא ושכנגדו אינו נוטל אלא בשבועה מק"ו דשבועה דלשעבר ודו"ק:

דף מז.

מוריש שבועה לבניו יש להבין איך מוכח מהכא דלא ס"ל משוי"מ דלמא שפיר ס"ל וה"נ גבי יתומים מתוך שי"ל יפסיד ובתוספות ד"ה מתוך כו' בתחלת דבריהם דחקו בזה הרבה ובסוף הניחו בצ"ע:

ולולי דבריהם הייתי אומר לפמ"ש לעיל מ"ה ע"א ד"ה עקרוהו וכו' אם כן ה"נ איכא למימר דהכא הוי בעי למיעבד תקנתא לטובת יתומים להטיל שבועה והיה בדין שישבעו ויפטרו דכל תיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אלא משום דא"א להו לישבע עקרוהו ושדיוה אמלוה והוה ממש דומיא דשכיר דמשום כדי חייו תיקנו שבועה והיה בדין שישבע בעה"ב ויפטר אלא שטרוד עקרוה ושדיוה אשכיר וה"נ כה"ג ואם כן מת המלוה וגם בניו לא יכלו לישבע חזרה שבועה למקומה ליתמי לוה ומתוך שאינו יכולין לישבע ישלמו ומדלא ס"ל לרב ושמואל הכי ש"מ ס"ל חזרה שבועה לסיני:

ועיין לקמן מ"ח ע"א וע"ב מתיב ר"נ בר הושיעא יפה כח הבן כו' ומסיק ב"ש הוא דאית ליה שטר העומד לגבות כגבוי דמי ופרש"י דהם באים להוציא ממנה כו' ע"ש דמי שהשטר בידו מקרי מוחזק ואם כן אי אמרי משוי"מ אם כן היה להוציא השטר מידיה ע"כ מוכח דלית ליה לרב ושמואל משוי"מ ודו"ק:

מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. לפי מסקנת תוס' לא פליג אר"נ דס"ל יחלוקו אבל הרי"ף ס"ל דפליגי ופסק דלא כר"נ מדקאמר סתמא דתלמודא לעיל ל"ב ע"ב משוי"מ ולא קאמר יחלוקו ע"ש בתוס' ד"ה ואמר מר כו' והרא"ש דחה ראיה זו דהש"ס לא נחית התם אלא דצריך לשלם ומפסיד ליה ומתחייב קרבן אבל אי מחייב פלגא או כוליה לא איכפת לן התם מידי. ולפע"ד נפקא מיניה טובא במשביע ע"א שיעיד לו שיש לו אצל חבירו החשוד פרוטה א"א יחלוקו אינו חייב דלא מפסיד ליה אלא חצי פרוטה וא"א משוי"מ סתם הרי מפסידו פרוטה שפיר מוכיח הרי"ף:

מיהו לשיטת התוס' דס"ל דבשניהם חשודים גם ר' אבא מודה דיחלוקו משום קנסא א"כ לק"מ לתני יחלוקו דא"ל דס"ל כמ"ש תוס' לעיל ל"א ע"א ד"ה ורבנן כו' אף ע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו כיון דמדאורייתא מהני מחייב עכ"ל. והא"ש אי הוה נקט יחלוקו ה"א במשביעו אפרוטה פטור משום דלא מפסידו כ"א חצי פרוטה ובאמת זהו רק מדרבנן משום קנסא ומדאורייתא מפסידו פרוטה שלם לכן נקט משוי"מ. ועיין מ"ש עוד לעיל שם מזה. וצ"ל הא דהקשה התוס' לעיל דלתני יחלוקו אע"ג דאיכא לשנויי כמ"ש לשיטתיה אזלי מ"ש לעיל מ' ע"א ד"ה אבל כו' דלית הלכתא כשמואל וע"א נמי

אינו מחייב שבועה כ"א בטענת ב' כסף ולא בפרוטה ולא משכחת דינא דלעיל מיהו בפרק הכותב כ' תוס' תי' אחר דהלכתא כשמואל בהא והכי קיי"ל בשו"ע סי' פ"ח ע"ש: ועיין בתוס' דב"ב דשם העלו לר' אבא מסברא אית ליה משויל"מ דאלו מקרא לא מוכח הך דנסכא דאית ליה מיגו ע"ש וע"כ מסברא אית ליה וקרא איצטרך לפטור היורשין: והנה לפי זה יש לישב מה שהקשו לעיל ל"ב ע"ב בד"ה ואמר מר כו' ועוד תימא כו' ע"ש והא"ש דשניהם חשודים נפקא מקרא משויל"מ ודר' אבא מסברא וצ"ל מ"מ הקשו שפיר דמרא דשמעתין דהתם הוא אביי והתוס' הוכיחו דלית ליה הך קרא כלל עי' בכתובות י"ב ע"ב ודו"ק:

דף מז:

חלה על שניהם וכתבו התוס' שנענש המשביע אפילו הדין עמו. והטעם דלא ה"ל להשתתף עם אנשים רעים כאלו. וה"ה לכל שארי עבירות שבתורה שנעשים ע"י צדיק אזי גם הוא נענש. ולפע"ד גם הא דמייתי עוקב אחר הנואף יש לפרשו דלא כפרש"י שהוא דחוק. מלשון עורב כמו ואת עקבו דאנשי עי דפירושו אורב שלהם וה"נ אזהרה שלא יהיה אורב ביותר על אשתו לשומרה מניאוף כמ"ש חז"ל על אשתו של פפוס בן יהודה שעל ידי כן מרגילה לניאוף ביותר כשסוגר דלת לפניה ויוצא ואי תימא מה יעשה שמכיר בה שאינה כשירה ולא סגי בלא"ה אם כן פשיטא שנענש שהיה לו לבודקה קודם שנשאה דומיא דשבועת ה' תהיה בין שניהם. דלעיל מיניה:

תרתם וגניתם באהלו של מקום דרש ותרגנו נוטריקון תרתם וגניתם ובאהליכ"ם דרש באלהיכ"ם ודרש באהלו של מקום דאל"ה קשה לו מה לי באהליכם או בחוץ אלא ע"כ באהלו של מקום קאמר. מיהו עדיין צריך ישוב וטעם מאי קאמר. בתחלה ניישב גם כן במאי פליגי שמעון בן טרפון קאמר קרב לגבי דהינא ואידהן ודבי ר' ישמעאל תנא עבד מלך מלך יש לומר בפלוגתת מפורשים אי א"י משובח בטבע התולדה או לא אלא בזכות ישראל ומשכן ה' המשיך לתוכו שפע כאשר באמת מעת החורבן נתמעט הכל ומגרע גרע וכמו שאמר זכריה קפיטל ח' ע"ש. וידוע שמלך בתולדה אין מושחין אותו רק הדיוט שנעשה מלך ולכן מדמה שמעון בן טרפון א"י לדהינא פרש"י משוח בשמן המשחה שבתולדתו היה א"י הדיוט ונעשה אחר כך חשוב על ידי ישראל ובאה בתוכה ברכת ה' וכן משמע מנהר פרת שבתחלה נמנה בסוף ד' נהרות ואחר כך נעשה גדול ע"י ישראל. ואם כן לא שקרו המרגלים רק שהיה להם להאמין בה' ושישתנה הכל על ידי משכן ה' ואם המטיר מן במדבר ונתן להם באר מים בארץ צמאון כ"ש שימשיך שפע בארץ נושבת

והם לא האמינו ואם כן גניתם באהלו של מקום משכן ה' שאין יכולת להשפיע. אלא שעדיין אין ראיה מזה לשמעון בן טרפון דגם לתנא דר"י נהי דהמרגלים כזבו וכחשו בה' ומתו במגפה רעה מ"מ שאר העם לא חטאו כי לפי דברי שלוחיהם המרגלים הדין עמם וע"כ צ"ל מ"מ היה להם להאמין דאף לפי דבריהם יש כח במשכן ה' להפוך הכל לטובה ושפיר הוכיחם גניתם באהלו של מקום. ואין ראיה לשמעון ב"ט מכאן ויש לומר דלא היה צריך משה להוכיחם במה שגינו באהלו של מקום כיון ששלוחיהם כזבו ושקרו אין התנצלות מעתה דלא היה להם לשלוח שלוחים כאלו דוגמת שבועת ה' תהיה בין שניהם באופן שנקשרו כל ד' מימרות של שמעון בן טרפון אהדדי והארכתי בזה פ' דברים שנת תקנ"א לפ"ק:

וישבתי גם פסוקי הפטרה דחזון ישעיהו איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים כספך היה לסיגים סבאך מהול במים שריך סוררים וחברי גנבים שהנביא מתמה איכה יצוייר קריה נאמנה תהיה זונה שני הפכים בנושא אחד ותהיה מלאה משפט וצדק ואפ"ה מרצחים והיינו כנ"ל שמתחבר עם רעים רעים ע"ד שבועת ה' תהיה בין שניהם כמד"א בהתחברך לרשע פרץ ה' מעשיך ע"כ ממשיל הדבר לכסף סיגים שמתערב בו נחושת הרבה אף ע"ג שהכסף בעצמותו טוב הוא כשאר כסף מ"מ כל זמן שמעורב עם נחשת נקרא גם הכסף כסף סיגים וכן סבאך מהו"ל במים עד"ז והנמשל הוא שריך סוררים וחברי גנבים ודו"ק:

תנינא שניהם נשבעים ונוטלין מבעה"ב עי' בת"ח והוא מפי' הר"ן בשמעתין ומ"ש לישב קו' רש"י בב"מ דף ו' דמייתי הש"ס הך ברייתא להוכיח מינה דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא מייתי ממשנתינו דקתני הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין ע"ש. ולפע"ד יש לישב כך דאי ממתני' ה"א דלא חשוד חנוני כלל אלא דכיון דאיכא פועלים טובא היה טרוד וסבר ששילם לכלם ובאמת איזה מהם לא נשתלמו ולא ידענא מנו ע"כ נשבעין שבועת השכיר ונוטלין ולא נשבעין משום הימנותא אלא להפיס דעת בעה"ב וכן החנוני נשבע אחר כך להפיס דעת בעה"ב אבל בברייתא קתני שניהם נשבעין ונוטלין משמע דליכא אלא פועל אחד וחנוני אחד דה"ל שנים וליכא טירדא קשה שפיר אע"ג שכתבו תוס' לעיל דלא פלוג רבנן היינו בבעה"ב עצמו לא בחנוני ודו"ק:

דף מח.

אלמא מספקא ליה והאמר ר"י בר מניומי עבד ר"נ עובדא יחלוקו כו' יש להבין מאי קושיא דילמא ה"נ ס"ל דאי איתא לדרב ושמואל דלא סגי בשבועת היורשין ה"ל משויל"מ

פלגא משא"כ אי ליתא סגי בשבועת היורשין וי"ל כיון דרב ושמואל אמתני' קאי וקאמר לא שנו דנשבעין שבועת היורשין אלא מת מלוה כו' ואהא קאי ר"נ ואם כן ע"כ אפי' פלגא לא משלם במת לוה דאל"ה עכ"פ בעי שבועת היורשין משום הך פלגא ובזה ניחא למסקנא דלא בעי ר"נ למעיקרא דרב ושמואל משמע דהכי ס"ל והכא קאמר לדברי ר"מ קאמר וליה לא ס"ל אלא כר' יוסי והא"ש דלמסקנא אית ליה דלא סגי בשבועת היורשין ויחלוקו ומ"מ הכא קאמר לדברי ר"מ משום דאמתני' קאמר לא שנו כו' ודו"ק:

יפה דודי אף נעים. האל העומד לימיני:

לעזרני בפרק כל חנשבעים. וככה בפרק שמיני:

ועד יעמודו שבעה רועים, לנצח אל תשכחני:

דף מט.

שומר חנם והשואל. הקדים שואל לש"ש עי' מ"ש תוספות ולקמן אי"ה בסיום נכתב ישוב אחר:

ראה עדים שממשמשין ובאין כו' עי' מ"ש תוס' דלשמואל איירי שחזרו לאחוריהם וכה"ג משני התם והמהרש"א הקשה שזהו ממש קו' הש"ס דב"ק ותירוצם ע"ש ולפע"ד התם מקשו הש"ס מברייתא ולא ממתני' דהכא דהרי מקשה עליו אימא סיפא ראבר"ש אומר יבואו עדים ויעידו והיינו ברייתא דבמתני' דהכא לא נזכר האי תנא כלל ומפני זאת הקו' חזר התם מהך שינויי דאיירי כשחזרו לאחוריהם ומשני על כרחו שינויי אחרינא דשמואל כר"א בר"ש ס"ל ואם כן הו"מ למימר דמתני' דהכא נמי בלא חזרו לאחוריהם איירי ואתי' כת"ק ושמואל כר"א בר"ש וזהו נראה לתוס' לדוחק דשמואל לא אתי' כסתם מתני' לכן כתבו דמתוקם שפיר בשחזרו לאחוריהם אע"ג דברייתא לא מתוקים הכי במסקנא ודוק ופשוט:

דף מט:

סיום המסכתא לא ראיתי לכתוב אריכות הדברים ע"ד החידוד כ"א הכל בקיצור:

אמר רב וכלן פטורין משבועת שומרין כו' שמואל סבר ליתא בלהבא ורב סבר איתא בלאו והן ופירש"י איתא בלאו והן נגנב ולא נגנב ליתא בלהבא ימות ולא ימות כו' והנה הא דנקט בדרב נגנב ולא נגנב א"ש דקמא קמא נקט דש"ח הוא הראשון שבמתני' שעליו נשבע נגנב אבל הא דנקט בדשמואל ימות ולא ימות קשה וי"ל לפמ"ש לעיל כ"ה ע"ב דאמרינן ידעתי ולא ידעתי מחלוקת העדתי ולא העדתי מחלוקת וכתבתי דאשמועינן

בהא דהעדתי מחלוקת דאף ע"ג דאיתא בלהבא אעיד לך כיון שכבר יודע העדות מ"מ כיון דאי הוה נשבע אעיד לך היה פטור משום דליתא בלאו לא אעיד דהוה שבועת העדות א"כ ממילא העדתי ליתא בלהבא דאעיד לך משום דאז ליתא בלאו ע"ש. והאי מילתא גופא אשמועינן רש"י הכא לא נגנב דליתא בלהבא שיגנוב שאין בידו כלל דאף אם יניחנו במקום גדודי לסטים אפשר שלא יקחנו ופשיטא דפטור אלא אפי' מת דשפיר איתא בימות שדעתו להאכילה סם המות שתמות מ"מ פטור משום דכשנשבע שתמות פטור דליתא בלאו דלא תמות אם כן פטור נמי במת דליתא בלהבא תמות משום דאז פטור משום דליתא בלאו. והא"ש נמי מאי דפרש"י בהיפוך בתחלה לאו והן ואח"כ ליתא בלהבא ובש"ס שלפנינו הגי' בהיפך והא"ש דלרש"י ע"כ הגי' כך דאז קאי שמואל אלאו והן דקאמר רב דבעי איתא בלהבא ולאו והן כנ"ל:

אך לפ"ז הדר חל עלינו חובת ביאור מדוע לא פירש נמי בדרב ימות ולא יומת אע"ג דכתבנו דקמא נקט מ"מ כיון שע"כ נקט בדשמואל ימות כנ"ל אם כן בכה"ג ממש ה"ל לפרש בדרב ועוד שאין צריך לפרש כלל והדבר מובן מאליו. והיה נלע"ד בפשיטות משום דמסקינן בב"ק ק"ו ע"א אליבא דרב דכולא משנתינו איירי בקפץ ונשבע חוץ מבבא היכן פקדוני אמר ליה נגנב כו' ע"ש דמיירי בהשביעו בב"ד ע"ש וכיון דמסקי' דרב אשמועינן הכא לאפוקי מדרבי אמי כל שבועה שהדיינים משביעין אותו כו' וע"כ לא קאי אהנך דקפץ ונשבע ע"כ אנגנב קאי עיקר מילתא דרב דשם הדיינים משביעין אותו כך היה אפשר לומר:

א"נ י"ל על זה הדרך בעצמו דצריך להבין כיון דקיי"ל בש"ח משביעין אותו ג' שבועות שאינו ברשותו ושלא פשע בה ושלא שלח בה יד א"כ תו לא איכפת לן אי נגנב או נאבד וא"כ לאיזה צורך ישביעהו ב"ד שנגנב ממש מאי איכפת לדיינים בזה ומכ"ש דקשה בכה"ג שחייב בכל טענותיו מדוע ישביעהו הדיינים שנשבר או מת כיון שע"כ ישלם מאי איכפת לן היכא הוי עובדא רק שנשבע שאינו ברשותו להחזיק עצמו בבהמת חבירו. וע"כ צ"ל אה"נ שהוא מעצמו דקדק לישבע בכך או שהתובע השביעו על כך והוא ענה אמן בלא צוואת ב"ד כלל וא"כ קשה אר' אמי דקאמר כל שבועה שהדיינים משביעים אותו אהיא קאי דהא ליכא שבועה שהדיינים משביעין אותו כלל וי"ל מ"מ בטוען טענת גנב מגלגלין שישבע שנגנב ממש כדי שאם יבואו עדים שהוא גנבו ישלם כפל לבעלים דאי לא נשבע על זה אינו משלם כפל וא"כ כיון דרב אתא לאשמועינן הכא לאפוקי מדרבי אמי עיקר מילתא בנגנב ולא נגנב הוא ושפיר פרש"י:

והשתא נוכל לומר על זה הדרך בעצמו ישוב אחר במה שפרש"י בדשמואל ימות ולא ימות דלעיל כ"ה ע"א קאמר לימא רב ושמואל בדר' ישמעאל ור"ע פליגי כו' ע"ש והנה לפי אותה ההו"א איכא למימר דמ"מ אשמועינן שמואל טובא אף ע"ג דלא קאמר אלא מילתא דרבי ישמעאל והוא דשם כ"ו ע"א קאמר ר"ע שמש את נחום איש גם זו ודרש ריבויי ומיעוטי לכן מרבה הכל חוץ מדבר מצוה ור"י דרש כלל ופרט וממעט כל דלא דמי ליה לפרט לכן מרבה מידי דליתא בהרעה והטבה וממעט מידי דליתא בלהבא ומקשה ומאי ראית פי' כיון דשקולים הם יבואו שניהם ומשני בעי שבועה קודמת לבטוי ע"ש והנה לפי אותה הה"א איכא למימר אה"נ דר' ישמעאל מחייב נמי על העבר דשקולים הם ויבואו שניהם ולא ממעט כ"א מידי דליתא בהרעה והטבה וליתא נמי בלהבא כגון שזרק פלוני צרור לים דליתא בהרעה והטבה וליתא נמי בלהבא וזהו אשמועינן שמואל בשלמא הא ליכא למימר דאליבא דר"ע פליגי רב ושמואל וס"ל לשמואל דע"כ לא מרבה ר"ע אלא חדא לריעותא משא"כ שזרק פלוני צרור לים דה"ל תרתי לריעותא לא די"ל כיון דר"ע שמש את נחום איש גם זו ודרש ריבויי ומיעוטי ע"כ מרבה כל מילי שכן הוא מדת ריבויי ומעוטי אבל כנ"ל איכא למימר דשמואל כר' ישמעאל ואפ"ה אשמועינן טובא דגם ר' ישמעאל לא פטר אלא בכה"ג דתרתי לריעתא:

וצ"ל הא דלא משני הש"ס הכי לעיל חדא דעדיפא מיניה משני דמתוקים שמואל כר"ע כהלכתא ועוד דפשיטא להש"ס הך סברא דקדמה שבועה לבטוי ולא הוה שקולים וכאשר נבאר עוד אי"ה להוכיח ג"כ ממשנתינו:

מ"מ בדברי שמואל דלעיל מצינן למטעי דהוא לא פטר אלא בתרתי לריעותא ומהכא מוכח דליתא דנהי דמשנתינו ליתא בלהבא יגנב ולא יגנב וליתא נמי בהרעה והטבה דכיון שכבר נשבע שאינו ברשותו ונפטר בב"ד בש"ח או נתחייב בשואל א"כ תו ליכא רעה וטובה בנגנב או לא כדלעיל והוה נמי תרתי לריעותא מ"מ בש"ש בימות ולא ימות שפיר משכחת הרעה והטבה כשנשבע מפטור לחובה שמת והוא נשבע שנאבד ולא מת ואשתכח דמת שהרע לעצמו ואפ"ה פוטר שמואל ש"מ דלא בעי תרתי לריעותא לכן פרש"י ימות ולא ימות דלא נימא כיון דפירש בדרב נגנב ולא נגנב מטעם המפורש לעיל נטעי דשמואל לא פליג כ"א בהאי גווני קמ"ל רש"י אפי' בחדא לריעותא נמי פליג כנ"ל ודו"ק:

ובזה יש לישב במשנתינו דקאמר זה הכלל כל המשנה מחובה לחובה כו' זה הכלל כל הנשבע להקל כו' ובתוי"ט כ' דהירושלמי לא גרס רק זה הכלל בתרא והר"ן גרס זה הכלל

קמא ע"ש ובאמת אם באנו למחוק אחד מהם בודאי גי' הירושלמי עדיפא שכולל הכל בלשון קצרה ולעולם ישנה אדם לתלמידיו בלשון קצרה:

אמנם לפמ"ש לעיל בדרב יש לישב דכללא בתרא לא א"ש קצת דא"כ בנגנב ונשבע שנאבד היה לו להיות חייב דנהי דבשניהם פטור מ"מ השבועה היא להקל עצמו שכשנשבע אבד אין לו לדאוג תו שאם יעמדו עדים שהוא אכלו מ"מ אינו משלם לא כפל ולא קרן לדברי רב דלעיל בב"ק ע"ש משא"כ אי היה נשבע שנגנב הוה להחמיר על עצמו אף ע"ג שהוא יודע בעצמו שלא גנבו ולא אכלו מ"מ השבועה מקרי מאידך שבועה לכן הדין עם כללא קמא:

אכן לשמואל אפשר לקיים שניהם ור' סתם מתני' ככ"ע לר"י ולר"ע וכה"ג כתב פ"י לעיל ג' ע"א תוס' ד"ה אי כו' ע"ש וה"נ לר"ע ע"כ לא סגי בכללא בתרא דקשיין דיוקא אהדדי כל הנשבע להקל חייב הא בשוין פטור ובסיפא נשבע להחמיר פטור הא בשוה חייב ע"כ בעי למימר כללא קמא דמפורש ביה מפטור לפטור ומחובה לחובה פטור. אמנם לר"י אתי שפיר כללא בתרא שהוא לשון קצרה דאיכא למימר כללא אתא לרבות דפטור אף משבועות בטוי לשמואל ולא מבעיא קאמר לא מבעיא מפטור לפטור ומחובה לחובה דפטור אפי' משבועת בטוי דהא ליתנהו בהרעה והטבה וגם בלהבא ליתא אלא אפי' מפטור לחובה דישנו בהרעה והטבה מ"מ פטור משום דליתא בלהבא:

ובזה א"ש נמי מתני' דריש פרקין דנקט ד' שומרין ש"ח ושואל ש"ש והשוכר והתוס' הרגישו בשינוי הסדר. ולפי הנ"ל לר' ישמעאל אליבא דשמואל א"ש תחלה נקט ש"ח דפטור מן הכל דליתנהו בהרעה והטבה ולא בלהבא וגם הוה שבועה שהדיינים משביעין אותו כדלעיל שישבע שנגנב כדבריו דאולי יבואו עדים ולא זו אף זו השואל דאין הדיינים משביעין אותו מ"מ פטור מכלום משום אינך תרי טעמי ואף זו ש"ש דאיתא בהרעה והטבה מ"מ פטור משום חדא דליתא בלהבא:

וע"ד חידוד י"ל הדרן עלך שבועות השומרין תמצא דנקט שואל קודם לש"ש ע"כ מטעם הנ"ל וסליקא מסכת שבועות ותבין כללא בתרא דלא סתרי דיוקא אהדדי. וכל כך למה משום דר' ישמעאל ס"ל לפטור אפי' בחדא לריעותא דבעי קדמה שבועה לבטוי ובזה תוכל להתחיל שבועת שתים שהן ארבע ומקשין תוס' לעיל ג' ע"א ד"ה שהן כו' לתני שהן שמונה שאזרוק ולא אזרוק ע"ש ותי' בחידושי הרשב"א שם דלא קתני אלא מה שקדמה שבועה לבטוי והיינו כנ"ל דהסברא מוכח לחלק בכך ודו"ק:

סיימנו בעזהב"ה יום ה' ד' לחודש אב החדש אשר יהפך מהרה מתוגה ויגון, לששון ושמחות, וה' ינהלנו על מי מנוחות, להתחיל ולסיים ספרים אחרים ולחדש דברים נכחות, אמן: